

ONAYLAMA SAYFASI

Öğrenci : Zeliha OKKESİM
Enstitüsü : Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı (Yeni Türk Edebiyatı)
Tez Konusu : Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde modernite ve gelenek arasındaki insan
Tez Tarihi : 07.10.2011

Bu tezin şekil ve içerik açısından Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

İMZA
Doç.Dr. Mehmet GÜMÜŞKILIÇ
Anabilim Dalı Başkanı

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı 51070813 numaralı öğrencisi Zeliha OKKESİM tarafından hazırlanan bu tezin Yüksek Lisans Tezinde bulunması gereken yeterliliğe, kapsama ve niteliğe sahip olduğunu onaylıyorum.

İMZA
Yrd. Doç. Dr. Sezai ÇOŞKUN
Tez Danışmanı

Tez Sınavı Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Yusuf ÇETİNDAG
.....

Yrd. Doç. Dr. Sezai ÇOŞKUN (Danışman)
.....

Yrd. Doç. Dr. Betül ÇOŞKUN
.....

Bu tezin Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

İMZA
Doç. Dr.Mehmet KARAKUYU
Müdür

ÖZET

Son dönem Türk edebiyatının yetiştirdiği önemli hikâyecilerden Mustafa Kutlu, hikâyelerinin arka planında insanın hayat karşısındaki duruşuna vurgu yapmaktadır. Zamanla dünya hayatının değişmesi ile insanın muhatap olduğu meselelerin değişmesi; özellikle bu değişiklikler üzerinde kapitalizm, modernizm, postmodernizm gibi akımların etkisiyle insanoğlunun kendi yaratılışından nasıl uzaklaştığına dikkatimizi çeker. İnsanın zamanla nasıl özünden uzaklaştığı, kendi tabiatına nasıl yabancılaştığı, hakikati nasıl algıladığı gibi konular üzerinde düşünür ve bunların canlı örneklerini hikâye kahramanları olarak ortaya koyar. Yazar bunları ifade ederken felsefi bir arka plana, dini bir alt yapıya ve tarihi bir birikime dayandırır. “Dünya hayatı sadece bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir” ayet-i kerimesi, Kutlu’nun eserlerinin arka planıdır ve Kutlu tüm hikâyelerinde dünyadan çıkışı hedef alır. Ama bu fikir kesinlikle dünyayı boş vermek ve dünyadan el etek çekmek manasında değildir.

Kutlu’nun temel hedefi batı felsefesinin dünya ile hakikati birbirinden ayıran ve insanı yaratanından uzaklaştıran, hakikat yolunu tıkayan dünya anlayışının kurgusal planda insanı özünden nasıl savurduğunu ortaya koymaktır.

Kutlu olayların ve kişilerin çıkış yeri olarak fitratı / yaratılışı / varoluşu temel alır. Ancak insanlar dünya içinde fitrata mugayir davrandıkları gibi fitratı takip edebilirler ya da ilkin yanlış ya da saptıktan sonra tekrar varoluşun / yaratılışın çemberine dâhil olurlar. Bu bağlamda var oluşçu felsefenin genel teziyle İslam düşüncesinin varlık anlayışı Kutlu’nun hikâyelerinde yer bulur.

Çalışmamızda toplumsal değişimin son elli yılda çok hızlı yaşandığı Türkiye’de bu değişimin bireyler ve geleneksel değerler üzerindeki transformasyonunu aktaran Kutlu’nun hikâyelerinde insanın varlık / yaratılış / fitrat anlamında nasıl değişmelere maruz kaldığını inceleyeceğiz.

Anahtar kelimeler: Mustafa Kutlu, İnsan, Gelenek, Modernizm

ABSTRACT

In recent years, Mustafa Kutlu is one of the important writers of Turkish literature, and He emphasizes the way of the human against the life in the background of his stories. He draws our attention to "changes in existing features of the human with the change of world standards and how human move away from their genesis and effect of the capitalism, modernism and postmodernism on these situations". He thinks about How far away from the essence of the human with time? How alienated his own nature and what is the perception of the truth, etc. and tells the vivid examples of these. Kutlu gets support from a philosophical background, a religious substructure and a historical knowledge for writing. He takes inspiration from the verse that tells the world life is only a play. His target, in all the stories, is finding an output from the world. However, the important point is that you can access this target without ignoring the world.

The main aim of the Kutlu is inhibiting the properties of the west philosophy that separates the World and the Truth.

Kutlu is against the social change brought about by the pressure of the economic power and the political authority. The writer, who expresses the subject mentioned above in an ironic way, tries to reflect the society in every aspect of it.

In our thesis, we aimed to analyze How can the specific characters of Mustafa Kutlu's change as a result of changes in society and Turkish evaluation.

Key Words: Mustafa Kutlu, Human Being, Tradition, Modernism

İÇİNDEKİLER

ONAYLAMA SAYFASI.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	vi

1. BÖLÜM

MUSTAFA KUTLU'NUN HAYATI ve HİKAYELERİNİN TAHLİLLERİ

1.1. Mustafa Kutlu'nun Hayatı ve Edebi Kişiliği	1
1.2. Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinin Tahlilleri.....	6
1.2.1 Yokuşa Akan Sular.....	6
1.2.2 Yoksulluk İçimizde.....	10
1.2.3 Ta Tahammül Ya Sefer.....	21
1.2.4 Bu Böyledir.....	26
1.2.5 Sır.....	30
1.2.6 Uzun Hikaye.....	33
1.2.7 Beyhude Ömrüm.....	36
1.2.8 Mavi Kuş.....	39
1.2.9 Rüzgarlı Pazar.....	43
1.2.10 Chef.....	47
1.2.11 Tufandan Önce.....	50
1.2.12 Menekşeli Mektup.....	55
1.2.13 Kapıları Açmak.....	58
1.2.14 Huzursuz Bacak.....	60
1.2.15 Tahir Sami Beyin Özel Hayatı.....	67
1.2.16. Zafer Yahut Hiç.....	70

2. BÖLÜM

TOPLUMSAL KONUMUNA GÖRE İNSAN

2.1. Öğretmen.....	73
2.2. Doktor.....	75
2.3 Bankacı.....	78
2.4 Siyasetçi.....	84
2.5.Ağa.....	98

3. BÖLÜM

YABANCILAŞMA ve İNSAN

3. Yabancılaşma ve İnsan.....	102
3.1 Modern Hayatın Diktesi ve İnsan.....	104
3.1.1. Sanayi Toplumunda Yabancılaşma ve İnsan	104
3.2. Gelenekten Koparak Yabancılaşma ve İnsan.....	119
3.3. Para ve İnsan.....	125

4. BÖLÜM

VARLIĞINI ANLAMLI KILMA ÇABASI ve İNSAN

4.1. Tasavvuf ve İnsan.....	130
4.2. Tabiat/Toprak ve İnsan.....	136
4.3. Kanaat Etme ve İnsan.....	147

5.BÖLÜM

İDEALİZM ve İNSAN

5.1 İdealizmine Devam Eden İnsan.....	149
5.2. İdealizminden Dönen İnsan	155

SONUÇ	160
KAYNAKÇA	168

ÖNSÖZ

Yakın tarihimizin en önemli hikâyecilerinden Mustafa Kutlu, hikâyelerinde çeşitli meseleleriyle insanı konu eder. İnsanı farklı cepheleriyle ile anlatan yazarın kitaplarında gelenek ve modernite arasında sıkışmış kalmış insan portreleri ile karşılaşırız. İnsanı iyi yanları ve kötü yanlarıyla birlikte ele alan yazarda bütünüyle kötü biri yoktur sadece kendi özünden, benliğinden uzaklaşmış, kendine ve yaratılışına yabancılaşmış kişi vardır. İnsanın kendi yaratılışına yabancılaşmasında çeşitli etkenler rol oynamaktadır; fakat bunların en önemlisi modern hayatın kendisidir. Bu sebeple yazar modern hayatın insanı nasıl yozlaştırdığını, nasıl yabancılaştırdığını; buna mukabil geleneksel insanın özünü nasıl koruduğunu hikâyelerindeki farklı insan figürleri ile okuyucuya gösterir. Geleneksel insan ve modern insanın hikâyelerde iç içe oluşu okuyucuyu gayri ihtiyarı bu iki insan tipini mukayese etmeye sevk etmektedir.

Tasavvufi arka planı olan hikâyelerde Mustafa Kutlu'nun etkilendiği en önemli kişi olan Nurettin Topçu'nun derin bir etkisi vardır. Nurettin Topçu'da bulunan insan sevgisi, tabiata ve doğaya olan düşkünlük, Anadolu romantizmi, modern hayata karşı duruş Mustafa Kutlu'da da tezahür etmiştir. Sosyal ve siyasi hayatının bir getirisi olarak Türk toplumunda bir değişim yaşanmıştır ve hali hazırda da yaşanmaktadır. Bu değişim insanların maddi hayatlarını etkilediği gibi manevi hayatlarını da etkilemektedir ve bunun neticesinde insanın gerek özüne gerekse içinde yaşadığı topluma karşı bir yabancılaşması söz konusudur. Yazar bütün bunları ironik bir şekilde hikâyelerinde işler. Biz bu çalışmamızda Kutlu'nun hikâyelerinde günümüz insanının gelenek ve modernite arasında kalışını ve bunların neticesinde ortaya çıkan durumları irdedeleyeceğiz. Yazarın satır aralarında vermek istediği mesajı okuyup anlamaya çalışacağız.

Çalışmamızın birinci bölümünde Kutlu'nun hayatı hakkında kısaca bilgi verdikten sonra kronolojik olarak hikaye kitaplarının tahlilini yaptık. Tahlilde tezde ala almaya çalıştığımız konulara özellikle vurgu yapmaya çalıştık. “Toplumsal Konumuna Göre İnsan” bölümünde insanları mesleklerine ve sosyal statülerine göre

tasnif ettik ve ortaya koydukları benzer ve farklı yönleri ile yabancılaşma karşısındaki insanı inceledik.

Üçüncü bölüm olan “Yabancılaşma Ve İnsan” bölümünde insanın yabancılaşmasına neden olan sebepleri inceledik. Modern hayatın insanı yabancılaşmaya sürüklediğini, paranın insanın bozulmasında, özünü unutmasında ve değer yargılarından uzaklaşmasında etkin olduğunu ve geleneğinden kopan insanın yabancılaşmaya mahkum olduğunu tespit ettik.

Yabancılaşmayı, özünü muhafaza eden insanları “ Varlığını Anlamalı Kılma Çabası ve İnsan” bölümünde ele aldık. İnsanın yaratılış gayesine uygun bir hayat sürmesi ve hayatını bir ideale göre yaşamasını varlığı anlamalı kılma çabası olarak değerlendirdik. Bu çabanın altında yatan sebepleri; tasavvufa bağlı olma, tabiat ve toprak ile meşgul olma ve elinde olana kanaat etme olarak tespit ettik.

Son bölüm ise “İdealizm Ve İnsan” isimli bölümdür. Burada ideallerinden uzaklaşıp yabancılaşan insanı ve her ne olursa olsun ideallerine sım sıkı sarılan insanı ele aldık.

Elde ettiğimiz tüm bilgiler ışığında bu tezin vardığı sonucu sizlerle paylaştık.

Çalışmam boyunca yardımlarını esirgemeyen sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Sezai Çoşkun’a, desteğini hep yanımda hissettiğim Yrd. Doç. Dr. Betül Çoşkun’a, hoşgörüsünü esirgemeyerek bana çalışma imkânı sağlayan Doç. Dr. Yusuf Çetindağ’a, engin sabrıyla beni her zaman destekleyen sevgili eşim Şükrü Okkesim’e teşekkürü bir borç bilirim

Zeliha OKKESİM

İstanbul – 2011

1. BÖLÜM

MUSTAFA KUTLU'NUN HAYATI ve HİKAYELERİNİN TAHLİLLERİ

1.1 MUSTAFA KUTLU'NUN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

6 Mart 1947'de Erzincan'ın Iliç ilçesine bağlı Kuruçay nahiyesinde doğan Mustafa Kutlu beş kardeştir. Babası Nahiye Müdürü Nurettin Bey, annesi ise Sulhiye Hanım'dır. Beş kardeş içerisinde tek erkek olan Kutlu henüz 12 yaşındayken babasını kaybeder. Nurettin Bey'de 12 yaşındayken babasını kaybetmiştir ve tıpkı Kutlu'nun annesi gibi, babaannesi 4 çocuğu kendi başına yetiştirmek zorunda kalmıştır.

Mustafa Kutlu ev bütçesine katkı sağlamak için yazları çalışır. Babasının işi nedeniyle kasaba kasaba gezen Kutlu köy hayatını bizzat yaşadığı için eserlerinde bu tanışıklığın izleri bulmak mümkündür. Doğal yaşamı çok seven Kutlu'nun bu düşkünlüğü çocukluk yıllarına dayanır. "Kutlu Kemerik'te bakir tabiat ortasında yalnız bir çocuktur. Bir kır evinde oturur, toprakla hemhal olur, börtü böceğin ismini ezberler. Cebesoy İstasyonu'nda 'Kara trenlere' âşık olur. Fırat'ı tanır; karanlık geceleri süsleyen tren düdüklarini ve kurt ulumalarını. Gazocağı, radyo ve onların büyüğü süsler çocuk dünyasını"(Aykut, Özcan 2001: 37)

Kutlu ortaokul yıllarında yakın arkadaşları ile karagöz oynatır, çeşitli tiyatro denemelerinde bulunur. Lise çağına geldiğinde ise edebiyat ve resimle ilgilenir. Üniversiteyi Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde okur. Üniversite yıllarında resim sanatıyla uğraşmasını sürdürür ve iki arkadaşıyla beraber resim sergisi açar. Bu yıllarda Kutlu Dergah dergisinin sahibi Ezel Elverdi ile tanışır. Bu derginin 28. sayısının kapağında, gönderdiği ilk desen çalışması yine aynı derginin

29.sayısında yazarın ilk hikayesi (O...) yayımlanır. Bu dergide desenleri, hikayeleri yayımlanmaya devam eder.

1968 yılında mezun olur.1969 yılında öğretmenliğe başlar. Öğrencilik yıllarında yaptığı *Sait Faik* (1968) ve *Sabahattin Ali* (1972) hikaye incelemelerini kitap halinde yayımlar. Tunceli ve İstanbul illerinde öğretmenlik yapar. 1974 yılında öğretmenliği bırakır.1974-1982 yılları arasında Fikir ve Sanatta Hareket dergisinde yazı işleri müdürlüğü yapar. Yazarın *Ortak Adam* (1970) ve *Gönül İşi* (1974) hikaye kitapları bu yayınevi tarafından yayımlanır.

Fikir ve Sanatta Hareket dergisinde Nurettin Topçu'nun hikayeleriyle karşılaşır. Bu yazarın düşünce ve felsefe dünyası Kutlu'yu hayran bırakacak ve yazı hayatına ilham verecektir. Kutlu'nun hikayeleri, desenleri ve yazıları Adımlar, Bu dergide şiirleri de vardır, Düşünce, Hisar, Türk Edebiyatı, Yönelişler gibi dergilerde de yayımlanır. Fikir ve Sanatta Hareket Dergisi maddî zorluklar nedeniyle 1982 yılında Dergah Yayınevi bünyesine geçer. Kutlu 1977 yılında kurulan Dergah Yayınevinde çalışmaya başlar. Bu yayınevini yayımladığı Türk Dili ve Edebiyatı ansiklopedisinin 2.cildinden itibaren yönetimini üstlenir ve bu ansiklopediye maddeler yazar. Bir taraftan da yayımlanan bir çok kitabın kapak tasarımını yapar, çeşitli kitapların hazırlanmasına katkısı olur, öte yandan da hikayelerini yazmaya ve yayımlamaya devam eder.

Yeni Şafak gazetesinde köşe yazarlığı, Dergah dergisinde yazı işleri müdürlüğü ve ansiklopedi yöneticiliği yapmakta olan Kutlu, evli ve iki çocuk babasıdır.

Mustafa Kutlu, son dönem Türk edebiyatında “uzun hikâye” tarzıyla tanınmış önemli bir hikayecimizdir. Eserlerinde Anadolu coğrafyasını ve insanını en tabii hali ile konu eden yazar, Anadolu'yu “taşra” diye değerlendirmez asıl zenginliğin Anadolu'da olduğuna inanır.

“Eserlerini okurken yazarın, kendisini ya da bir yakını anlattığını düşünebiliriz. Hâlbuki yazar kendisini anlatan biri değil, gördüklerini, duyduklarını, gözlemlediklerini, kendi yaşadıklarını, onların kendisinde bıraktığı izlenimleri harmanlıyan biridir. Dolayısıyla hikâyelerin içinde bir parça o da var elbette; ama asla ön planda değil.” (Küçükyılmaz 2005: 37)

Bir söyleşide, Mustafa Kutlu yazı hayatında başlangıçtan bugüne takip ettiği esaslı konuyu şöyle anlatır:

“Türkiye’de toplumsal dönüşüm. Bunun en önemli konu olduğu kanaatindeyim; çünkü gerçekten Türkiye 1950’den itibaren, yani çarığın, karasabanın ortadan kalkışından itibaren, çok köklü değişmelere sahne oldu. Halil İnalçık, ‘Osmanlı toprak düzeni 1950’ye kadar devam etti’ diyor. Ben de Türkiye’nin 1950’den itibaren çok değiştiğini gözlemliyorum. Sırf siyasî değişikliklerden değil; çarığın yerine kara lastiğin, sabanın yerine pulluğun gelmesi gibi toplumsal ve kültürel değişikliklerden bahsediyorum. Bu gözlemi Türkiye’de insanlığın (yani topyekûn geleneklerin, yaşama biçiminin, şehirlerin, dilin, terbiyenin) ne yönde değiştiğini (neleri kaybettiğimizi, neleri muhafaza ettiğimizi) anlamak, bir de Cemil Meriç’in tabiriyle, ‘maziden istikbale bir köprü olmak’ bakımından önemsiyorum; çünkü bizim geçmişimizle bugünümüz arasında maalesef büyük bir kopukluk var.” (Küçükyılmaz 2005: 36)

Kutlu için ideal mekan kasabadır. “Bu toplumsal dönüşüm meselesinin başlangıcı için bana bir ünite, bir mekân, bir kültürel zemin, bir toplumsal birim gerekiyordu ve kanaatimce bu, Türkiye’de ‘kasaba’ idi. Kasaba, esnafıyla, eşrafiyla, insan ilişkileriyle şehirlere nazaran daha az değiştiği -neredeyse hiç değişmediği- ve bu sayede geleneksel yapısını muhafaza ettiği için, bizi biz yapan kültürün ne olduğunu çok daha iyi görebileceğim ve bu ölçüyü tutturduktan sonra, bunun geçmişten bugüne ne kadar savunulduğunu anlayacağım için kasabayı hikâyelerimde öne çıkardım. Kasaba benim için büyük bir ölçek, bir laboratuvar oldu.” (Küçükyılmaz 2005: 36)

Aynı söyleşide yazar, *Uzun Hikâye* ile başlayan ve *Beyhude Ömrüm*, *Mavi Kuş*, *Tufandan Önce* ve *Rüzgârlı Pazar*’la devam eden beş kitabında geleneğin bir unsuru olan halk kültürü ve halk hikâyelerini konu ediyor.

“Burada da halk hikâyesini şöyle bir hâle getirdim: Aslen halk hikâyesi denilen şey, anlatım esaslıdır; yazma esaslı değildir. Anlatım esaslı bir şeyi, yazı esaslı bir hâle getirmek bayağı zor bir iştir. Öyle bir yazı yazacaksınız ki, yazdığınız yazı, sanki birisi anlatıyormuş da dinliyormuşsunuz gibi olacak. Yani bir kitap okuyormuş gibi değil de, birinin anlattıklarını dinliyormuşsunuz gibi olacak. Ondan sonra da keyifle okunacak. Son beş kitap, halk edebiyatını yeniden ve günümüz şartlarında yeni bir dille, yeni bir kuruluşla, anlatım esaslı metni yazma esaslı metne çevirerek yapılmış hikâyeler oldu ve çok kolay okundu. Ama onlar da sosyal meselelerdi”. (Küçükyılmaz 2005: 37)

Kutlu, eserlerinin çoğunda, toplumda 50’lerden sonraki değişimden kaynaklanan toplumun farklı kesimlerindeki “çözülme”lere dikkat çeker. Köy hayatında, kasaba hayatında çözülme, köyden kentlere göçün artmasıyla toplumsal değerlerdeki çözülme; kasabanın kaybolmasıyla, yerine şehirleşmemenin de gelememesiyle bir anlamda “şehirlilik” çözülme olarak ele alır.

Mustafa Kutlu’nun hikâyeciliğini Necati Tonga dört dönem altında incelemektedir.

1. Dönem(1968–1979): *Ortadaki Adam* ve *Gönül İşi* bu dönemin ürünleridir. Bu dönemde, yazarın Sait Faik ve Sabahattin Ali tesirinde olduğu gözlemlenir. Yazar, bu döneme ait hikâyelerini tekrar yayımlamamıştır.

2. Dönem (1979–1995): Yazarın klâsik Şark üslûbundan hareket ederek kendi hikâye tarzını bulduğu ve hikâyelerinde “sosyal değişme” hâdisesini bütün yönleriyle işlediği dönemdir. *Yokuşa Akan Sular*, *Yoksulluk İçimizde*, *Ya Tahammül Ya Sefer*, *Bu Böyledir* ve *Sır* bu dönemin ürünleri olarak değerlendirilebilir. Bu dönem

hikâyeleri, gelenekteki tahkiye unsurlarımızdan hareketle, özellikle kısya geleneğinden faydalanılarak kurgulanmıştır. Kitaplardaki hikâyelerin her biri müstakil birer hikâye olduğu gibi, hikâyeler kitap hâlinde de bir bütün teşkil ederler.

3. Dönem (1995–2000):Yazarın hikâyecilik serüveninde bir nev'i ara dönem olarak nitelendirilebilecek bu dönemde kaleme alınan eserler *Hüzün ve Tesadüf* ile *Arka Kapak Yazıları*'dır. Yazarın bu iki eserinde, çoğu hikâye olmakla birlikte deneme kutbuna yaklaşan bazı metinleri de neşrettiği görülür.

4. Dönem (2000–2007): Kültür değışmesi olgusu arka plâna itilmekle birlikte sosyal zeminden kopulmaksızın, bireylerin içlerinde olup bitenlerin aksettirildiği, çocukluk, aşk, çevre, köy-kasaba-varoş hayatı gibi mevzuların daha çok nostaljik bir tarzla işlendiği dönemdir. Bu dönemde yazar, hikâyelerini genel olarak uzun hikâye formunda kaleme almıştır. *Uzun Hikâye, Beyhude Ömrüm, Tufandan Önce, Mavi Kuş, Rüzgârlı Pazar, Chef, Menekşeli Mektup, Kapıları Açmak* bu dönemin ürünleridir. (Tonga 2008: 19-21)

Bu tasnifte yer alan Dördüncü Dönem'e yazarın son iki kitabı olan *Huzursuz Bacak*'la *Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı*'nı ve *Zafer Yahut Hiç* de ekleyebiliriz.

Mustafa Kutlu'nun hikâyeleri dışında üç deneme kitabı da vardır. Bunların ilki *Şehir Mektupları* (1995)'dir. Daha sonraları yazar, sırasıyla *Akasya* ve *Mandolin* (1999), *Yoksulluk Kitabı* (2003) adlı denemeleri yayımlanır.

1.2 MUSTAFA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNİN TAHLİLLERİ

1.2.1 Yokuşa Akan Sular

Mustafa Kutlu'nun 1979 da kaleme aldığı Yokuşa Akan Sular isimli kitapta toplam on iki hikâye bulunmaktadır. Bu eser yazarın yazacağı diğer kitaplara temel teşkil etmesi bakımından onun yazarlık hayatında büyük bir önem taşımaktadır. “Şark hikâye anlayışına yastı çerçeve hikâye, dini duyarlık, toplumsal değişim ve dönüşüme tanıklık, harbi söylem, eleştirel bakış bunlardan bazılarıdır. Yapı, üslup bu kitapta şekillenmiştir.” (Tosun 2004: 13).

Yokuşa Akan Sular Anadolu'nun farklı yerlerinden İstanbul'a çalışmak, para kazanmak, daha iyi bir yaşam elde etmek için gelen insanların içinde buldukları hayatı gözler önüne seren çarpıcı bir eserdir. Eser iki farklı insanın Bican ve Recai Bey'in şehirleşme hikâyesini anlatır. Birinci hikâyenin konusu; Kars'ın Göle kazasından İstanbul'a çalışmak için gelen Bican'ın şehir hayatı ve sanayileşme karşısındaki çıkmazını ve zamanla yeni düzenin çarkına kapılarak sendikalara üye olup bir işçi mitinginde can vermesini anlatmaktadır. Bican ve arkadaşları (Seydali, Zülküf Emmi ve diğerleri), bir fabrikada çok ağır şartlar altında çalışmaya başlarlar.

Hikâyede tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş sürecinde, köy insanının şehre gelerek yaşadığı kendi olmak ya da kendini unutmak / ortama uymak çelişkisi işlenir. Özellikle Bican'ın köyden geldiği ilk zamanlarda kendi kendine sorduğu; “Aslımızı yitirmesek iyidir... İyidir ya. Mümkün mü?” (Kutlu 1979: 23) sorusu hikâyenin ana kaygısını ifade etmektedir. Modern yaşamın şartları ve genel gidişatı insanı, bu yeni yaşam tarzına ve belirli kurallara bağlı yaşamaya zorlamaktadır. Dolayısıyla zamanla insanlar kendine has özelliklerini terk etmekte, herkes kalıptan çıkmış gibi aynılaşmakta, zamanla hiç farkına varmadan değişmekte ve yaratılışına yabancılaşmaktadır. Hikâyede Bican'ın karşısında aynı fabrikada çalışan ve kendi özünü korumayı büyük ölçüde başaran Seydali vardır. Bu iki kahramanın başından

geçenler, belki de aynı şartlarda yaşamaya çalışan okuyucuya kendi iradelerini, ortaya koydukları tercihlerini ve bu tercihlerin sonucunu göstermektedir.

Kutlu bu hikâyesinde değindiği konulara değişik yönlerden bakarak okuyucusuna farklı perspektifler sunmuştur. Köy ile kentin karşılaştırmasını yapan yazar, kendi terciğini köy hayatından yana kullanmıştır. Örneğin, köy tasvirleri insanı etkileyen güzel tasvirler iken, kent yaşamının, suyundan havasına kadar insan sağlığını ve ruhunu ne denli tehdit ettiğini anlatmıştır. Seydali ve Bican'ın ortak bir kültürden gelmesi, aynı fabrikada çalışması fakat geldikleri bu kültüre birinin ayak uydurması, diğersinin özünü muhafaza etmesi karşılaştıkları olaylar ve kişiler üzerinden hikâye edilmiştir. Kutlu bu eserinde dünyanın ve dünya içinde yaşayan insanın yabancılaşmasını tezat unsurları bir arada kullanarak ele almıştır. “Mukaddime” isimli bölümde değişim içindeki bireye yeni yaşamı hakkında bilgi verilirken, ona bu hayata teslim olmaması tavsiye edilir. “Sen bu dünyanın saliki olacak mısın?” (Kutlu 1979: 10) diye sorar. “Bu dünyayı kabul etmenin önemli sonuçlar doğuracağını ifade eden yazar, ilk olarak bu dünyadan çıkış olmadığını ikinci olarak ise yeni dünyanın insanın varoluşsal erdemlerini, özündeki iyi güzel yetilerini ortadan kaldıracığını ifade etmektedir. Bu yüzden sık sık iyi ile kötünün, kırla kentin geleneksel ile modern hayatın mukayesesini yapar.” (Yıldırım 2007: 28)

Yazar kırdan kente göçmeyi “dünya değiştirmek” olarak telakki ederken, kentte yaşamayı “yabancılaşma” olarak değerlendirir. “Korkulusun, şaşkınsın, yabancısın.” (Kutlu 1979: 10)

“Önce” isimli hikâyede insanın bu değişim ve yenilenme karşısında çaresiz olduğunu anlatır. Cevher Bican on yedi yıllık hayatı boyunca hiç betona basmamış, hayatında bu kadar büyük bir bina görmemiştir. Gördüğü devasa makineler ise onu hayli korkutur ve bu sebeple devamlı salâvat getirir. Makinenin kurda benzetilmesi ise bu korkunun bir temsilidir. “Mukaddime” bölümünde tek tek tasvir ettiği değişim unsurlarının “Önce” bölümünde ki kulağının yarısı kopmuş, tüyleri dökülmüş meczup bir kedi ile mücessem olduğunu görüyoruz.

“Kalıcı mıyız” isimli bölümde ise Bican, şehir hayatının değiştirdiği o kediden yola çıkarak, “Kül renginden başlayıp kara kurum siyahına doğru yayılan bir gri örtünün kapladığı ortamda aslımızı yitirmezsek iyidir, ya mümkün mü?”der.(Kutlu 1979: 23) Bu bölümde modern ve geleneksel hayat çatışmasını ve galip gelen modern hayatın içinde dini vecibelerini yerine getirmek isteyen Seydali’nin hikayesi anlatılmaktadır. İkinci namazını kılarken patronundan azar işitir. Kazaya bırakmasını söyleyen patron aslında namaz kılmanın bir zorunluluk olduğunun bilincindedir ancak ona göre iş daha önemlidir, namazın kazası vardır fakat işin ertelenmesi söz konusu değildir.

“Bekaret” bölümünde ise yozlaşmış birey ve toplumun hayat tarzlarının ve giyim kuşam alışkanlıklarının ne denli bozulduğu anlatılmaktadır. Mayo ve kot pantolon giyme hadisesi bir değişim olarak karşımıza çıkmaktadır. Mayo giymiş yaşlı bir kadını gören Bican, onun o ilerlemiş yaşına, buruşmuş tenine aldırmadan “cıbil” bir vaziyette olması karşısında hayretler içerisinde kalır. Fakat etrafındakilerin onu da mayo giyip denize çağırmaları sonucu nihayetinde ikna olur ve “Bican da arkalarından koşup karın üstü yanlarına uzanır.” (Kutlu 1979: 37) Bican’ın sere serpe uzanması onun bu hayata uyum sürecini tamamladığının bir göstergesidir.

Kitaba adını veren bölümde ise ramazanın gelmesi fakat bu durumdan bi haber onca insanın bulunması eleştirilir. Bican ve Seydali cüz oynarken etrafta gösteri yapanlar ile karakola götürülür. Fakat bu yanlış anlama fark edilir ve serbest bırakılırlar.

“İkindiyi Kılmak” isimli bölümde ise; Erzincan Kemah’tan İstanbul’a gelmiş Recai Bey adlı bir öğretmenin yaşadığı maddi sıkıntılar ve ev alma arzusu anlatılır. Özellikle Recai Beyin hikâyesinde, şehirde okumuş aydın bir insan bile olursa yaşanan maddi sıkıntılar, şehir hayatıyla kaybolan dostluklar, akraba ziyaretlerinin bitmeye yakın olması, betonlaşma, şehrin kalabalıklaşması meselesi eleştirilir. Bölümün başlığından da anlaşıldığı üzere Recai Bey ikindiye kılmak ister, fakat

dünya işlerini kovalamaktan bir türlü namaz kılamaz. Nihayetinde akşam ezanı okunur ve ikindi namazını kaçıır. Aklına hayatı boyunca kaçırdığı dostluklar, ertelediği ziyaretler gelir, maddi manevi hayatı daha fazla kaçırmamak için karar verir ve uzun zamandır ertelediği hasta ziyaretine gider.

Yazar, modern hayatın baskın duruşunun karşısında geleneksel değerlerin deforme olmasını “Bayramdan Kaçanlar” bölümünde ele alır. Bican, dayısı ile gittiği büyük, köklü ve geleneksel bir aile olan amcazadelerde aile bireylerinin bayramdan uzaklaştığını, bayramın o eski tadının kalmadığını hisseder. Orada açık olan televizyonda “Bayramdan kaçtık buraya dinlenmeye geldik, bayramlar çok kalabalık oluyor, akrabalar, misafirler, birkaç günlük tatilde berbat oluyor, yeni bir yorgunluk” diyen bir vatandaşa ev sahibi Hacı’nın sinirlendiği görülür. Her ne kadar o insanlara sinirlense de aslında kendi kızı da bayramdan kaçıp tatile gitmiştir. Ayrıca anne babanın hacı olduğu bu insanların çocuklarının dinden uzak olması da dikkat çekicidir. Toplumda yaşanan yabancılaştırmanın bir değişik versiyonu da amcazadelerde yaşanmaktadır.

“Firak Açmadadır” isimli bölümde ise tabiattaki değişim anlatılır. Her yerin inşaat olması, ağaçlarının, bitkilerin yok edilip koca koca binaların dikilmesi sonucu insanın “Balkondaki saksılara kalması” eleştirilmektedir.(Kutlu 1979: 75)

“Dayan Seydali” isimli bölümde ise Seydali Cuma namazında karşımıza çıkar, sağlığının bozulması sonucu işportacılığa başlayan Seydali Cuma namazını kılarken zabıtarlar karpuzları dökmüş, arabasına da el koymuşlardır. Bütün bunlar yaşanırken Seydali namazını bozmamış, devam etmiştir. Çıkışta iktidarı protesto eden bir grupla karşılaşır, içlerinde Bican da vardır. Bican onu da kendilerine katılmaya davet eder, böylece arabasını kurtarabileceğini söyler. O hengâme içinde Seydali’nin giydiği lastik ayakkabılar kaybolur. Seydali şehirde yaşamasına karşın hala özünü korumakta ve lastik ayakkabı giymektedir, fakat o arada kalabalıkla kaybolur. Bu olay aslında çoğunluğun azınlığı yendiğinin bir göstergesidir. Diğer taraftan protesto gösterileri

esnasında ortalık karışır ve silahlar patlar. Kurşunlardan biri Bican'nın şakağına isabet eder ve onu kim vurduya götürür.

“Suyu yokuşa vurma, yaratılışı, fitratı, varoluşu, tersine çevirme girişimidir. Suyu yokuşa vurma, dünyaya dâhil olmaktır. Dünya, insanları kendisine sormadan, kalabalıklar vasıtası ile dönüştürme öğütme ustasıdır. Suyu yokuşa vurma dünyaya yardımcı olmaktır.” (Yıldırım 2007: 40).

Kutlu eserinde o döneme ait birçok meseleye değinmiştir. Bu meseleler şunlardır: Köyden kente göç, işçi sınıfı ve yaşadıkları; gecekondulaşma, aynı köyden gelenler arasındaki yardımlaşma, kapitalist dünyanın dayattığı zenginleşme arzusu, büyük ailenin dağılma süreci, bilinçsiz grevler, sendikalar.

1.2.2 Yoksulluk İçimizde

Mustafa Kutlu'nun *Yoksulluk İçimizde* kitabında 13 hikâyeye bulunmaktadır. Hikâyelerde genel itibariyle zenginlik, para kazanma hırısı, makam - mevki kazanma isteği, hakikati arama, varlığını anlamlı kılma gibi konulardan işlenmektedir. Hayatın anlamının ne olduğunu sorgulayan Süheyla hayatını yeniden gözden geçirerek kendine idealleri doğrultusunda yeni bir hayat şekli çizer. Benzer hayat şartlarından gelen Engin ve Süheyla'nın heyecansız aşklarının anlatıldığı hikâyede bireylerin tercihleri ile hayatların nasıl değiştiğine dikkat çekilir. Kutlu *Yokuşa Akan Sular* da gelenekten ve hakiki hayattan uzaklaşarak çağın ön gördüğü hayatı yaşayan ve modern hayatın şartları ile yaşamları değişen insanları anlatırken, bu kitabında ise tam tersi bir örnekle karşımıza çıkmaktadır. Tüm dünya hayatını, parayı, işi hatta aşkını bile bir kenara koyarak (gerçek) Müslüman olma yolunu seçen Süheyla'yı anlatmaktadır. Süheyla'nın sevdiği kişi olan Engin'in ise para kazanma isteğinin arkasından gittiğini ve hayatının bu yolda şekillendiğini görmekteyiz. Fakat Süheyla ile tekrar karşılaşan Engin'in hayatını sorgulamaya başladığına da şahit oluruz.

“Akasyalar Açar mı?” bölümünde Süheyla, iş arkadaşı Şükran’dan Engin’in nişanlandığını öğrenir. Engin in Süheyla’yı bırakıp o kızla nişanlanmasının en önemli sebebi kızın babasının zengin olmasıdır. İkinci Levha’nın başlığı ise “Ahlak Dersi” dir. Ataullah İskenderi’nin Hikem-i Ataiyesinden ilham alınarak yazılan bir ahlak dersivardır. “Madem ki içinde bulunduğun yer, konuştuğun kimse sana ilham vermiyor; terke mani olan ne?” (Kutlu 2009: 17) şeklinde bir ifade vardır ki bu ifade Süheyla’nın ileride yapacağı tercih hakkında bir ip ucudur. “Melal içindesin. Yoksul olduğunu düşünüyorsun. Ne ki senden alınmıştır, o senin hayrınadır. İçindeki yoksulluğu hissediyor musun? İşte senin için hayırlı vakit.” (Kutlu 2009: 17) Burada çeşitli öğütler, tembihler bulunmaktadır. Bu tembihler hikâyede olumsuz gibi görünen olayların perde arkasında ki hikmetlere dikkat çekmektedir. Dünyaya tamah etmenin ne kadar zararlı olduğu, dünyaya meyledince insanda meydana gelebilecek hasarlardan bu bölümde bahsedilmektedir. Örneğin çok fazla dünya malına sahip olan kişinin ruh dünyasında fakir kalabileceğine işaret edilmektedir. Metinle bağlantılı olarak “Yoksulluk İçimizde” isimli hikâyede Engin’in mevcut durumundan memnun olmadığını ve daha iyi şeylerin peşinde olduğunu görmekteyiz.

“Engin hep uzaklara bakarak, sanki hep başka bir şeyler bekleyerek, elindeki çakmak, anahtarlık ile oynayarak cevapları. Hayat zor... diyordu, Engin. Ev eşyası satan mağazaları, halıcıları gezerken yahut gazetelerin giyim kuşam ilanlarına göz gezdirirken. Boyuna arabalarından inen, cilalı ayakkabıları, tıraşlı yüzleri savrulan kravatları ile yere tak tak vurarak önlerinden çekip giden çantalarını sıkı sıkı tutan, başı dik kimselere bakarken.” (Kutlu 2009: 20)

Engin’ in uzaklara bakması gelecekle alakalı ciddi bir ümidinin olduğunu nişanıdır. Engin’in makam - mevki sahibi olma, iyi arabaya binme, güzel yerlerde oturma, zengin insanlarla oturup kalkma gibi dünya nimetleri diyebileceğimiz imkânlarla sahip olma hayalleri vardır. İnsanın bu kadar çok şeyi kazanma-elde etme isteği olunca hayatın reel şartları ona çok zor gelmektedir. Etrafındaki insanları

gözlemleyen Engin, zengin kişilere imrenmektedir ve özenerek baktığı bu kişiler sadece zengin insanlar değil hem zengin hem de modern insanlardır; yüzleri tıraşlı boyunları kravatlı kişilerdir. Bu tür kişilerin farklılıklarını ortaya koymak adına yazarın kravatı kullanması çok ilginçtir. Kravat bize yabancı bir kültürden gelmiştir. *Bu Böyledir* kitabında da hafızlığa çalışan Süleyman Koç'un o güne kadar bir kravatı olmadığı ve bankaya işe girmek için birisinden kravat bulması oldukça manidardır. Yazar kravat takmayı bilinçli bir şekilde sembol olarak kullanmaktadır. Kravat bizim geleneksel giyimimizde yoktur, batıdan gelmiş bir aksesuardır buna rağmen günümüz yaşamında kravat takmak modernliğin bir gereği olmuştur. Hatta resmi iş yerlerinde kravat takmak zorunludur. Bütün bunlar ışığında Engin'in kravatlı ve tıraşlı kişilere özenmesi aslında modern hayatın ürettiği yabancılara özenmesi olarak da algılanabilir. Nitekim kitabın ilerleyen sayfalarında Engin'in hayallerine ulaştığını görürüz. Eski iş yerine gelen Engin artık zengin olmuştur, siyah kruvaze bir takım elbise giymiş, Mercedes bir araba almıştır. Kutlu'nun hikâyelerinde aniden zengin olan kişilerin yaptığı ilk şey Mercedes bir araba almaktır ve yazara göre bu, değişimin, bozulmanın, dünyaya meyiletmenin bir göstergesidir. Mustafa Kutlu'da mutlak manada bir kötü yoktur ancak kötüler şişmanlamış, Mercedes arabaya binen kendi kültüründen, manevi değerlerinden kopmuş kişilerdir. Bu bağlamda Engin için de yabancılaşmaya başlamış diyebiliriz.

Mustafa Kutlu bu kitabında geriye dönüş tekniği kullanmıştır. Önceki hikâyede Süheyla ile Engin'in ayrıldığını öğrenen okuyucu daha sonraki geriye dönüşlerde onların hikâyelerinin detaylarına vakıf olur. "Süheyla Engin'i annesi ile tanışmaya ikna eder ve evlerine getirir. Engin gelince evin o fakir haline, Süheyla'ların orada kirada oturmalarına şaşırılmış pek de beğenmemiştir. Bütün bunlara mukabil Engin ise arabalardan, yatlardan katlardan onların fiyatlarından, markalardan bahsetmişti. (Kutlu 2009: 23) Aslında Engin'in tercihleri bellidir fakat Süheyla Engin'e o kadar âşıktır ki onunla dünyalarının farklı olduğunun, Engin'in başka bir dünya hayal ettiğinin farkında değildir ve geçmişte kalmış bu olaylara ancak şimdi bir anlam verebilmektedir.

“Siyah Gemiler” isimli bölümde geriye dönülür ve Süheyla’nın Engin’den ayrıldıktan sonra neler yaptığı anlatılır.

“Süheyla ne kadar değiştin sen. Evet, makyajı falan boş vermiş. Saçını bile taramıyormuş. İşte böyle oyalanmak için yün falan örüyormuş.” (Kutlu 2009: 27) Bir taraftan da Engin’le nasıl tanıştıklarını, neler yaşadıklarını düşünüyordu. Hoş bir çocuktu, dairedeki bütün kızların gözü onda idi. Anlayışlı, güzel konuşan insan ruhunu da iyi anlayan birisi idi. Hikayede geçtiğine göre bir yandan çalışıyor, bir yandan okuyormuş, kimsesiz, korunmaya muhtaç imiş. Bu sebeplerle Süheyla da ona karşı bir yakınlık peyda olmuş. Ama onu yakından tanıdıkça Engin’in sahip olduğu hayat şartlarından çok farklı, zengin bir hayat hayal ettiğini anlamıştı. Daha sonrada zengin bir kızla nişanlandığı haberini almıştı.

“Arkadaşlarını düşünüyordu. Sonra çevresini, akrabalarını. Sırayla işini, giydiği elbiseleri, okuduğu mecmuaları, izlediği filmleri. Her gün geçip gittiği yolları.”(Kutlu 2009: 30)

Süheyla Engin’den ayrıldıktan sonra hayatını gözden geçirmeye başlar. Daima düşünür bir çözüm yolu bulmaya çalışır tam bu esnada ezan perde perde yükselir, odanın içine işler. “Bir başka Süheyla, bir başka dünyadır der.” (Kutlu 2009: 30) daha sonra Hayyaalelfelah ne demek diye merak eder. Hikayede geçenlere göre felaha ermek için bir adım atmıştı Süheyla. Yazara göre Süheyla, Engin’den, onun dünya malları ve dünya zevkleri ile dolu dünyasından kaçıp, gerçek dünyaya, ruhunu da tatmin edecek, huzura erdirecek, fitri dünyaya adım atmaktadır. İnsanın aklından geçenler, ruhunda neşv-ü nema bulanlar, yaşadığı hayat onun dünyasını oluşturmaktadır. Dolayısıyla insan bunları değiştirdince adeta dünyası değişir ve tamda bu kararı aldığı anda duyduğu ses, Hayyaalelfelah sesidir.

“İhtiras Enginleri”nde ise fakir bir ailenin çocuğu olan Engin’in hikâyesi anlatılmaktadır. Süheyla ile baş başa konuşurken aklına ara ara eski günleri

gelmektedir. Babası, evleri, anıları zihninde canlanmaktadır. Bir yandan da o gün Müdür Bey’le yaptığı konuşmayı Süheyla’ ya anlatmaktadır.

“Elini kalınca bağlanmış kravatından, tıraşlı yüzünden geçiriyor. Sonra cebinden anahtarlığını çıkarıyor. Bir bankanın bronz amblemine bağlı anahtarını. O bankadan alınmış şimdi sıcaklığı koyun cebinde her dirsek temasında hissettiği banka cüzdanını; sonra o bankaya bağlı yapılan kooperatifleri, kalorifer sıcaklığını, avize pırıltılarını uzun tüylü halıları yumuşak ve kaygan kumaşlarla döşeli yatakları düşünerek Süheyla’ya müdürün kendisine ne kadar güvendiğini anlatmaktadır. (Kutlu 2009: 37)

Engin’i anlatırken yazarın kullandığı semboller hem modern dünyaya hem de kapitalist dünyaya ait öğelerdir. Kravatın batı kaynaklı olması, bankanın modern yaşamın her yerinde kol gezen kapitalist düzenin en önemli aracı olması ve Engin’in üzerinde bunlardan birer parça taşıması, para ile elde edilebilen refah dolu bir hayat hayal etmesi onun dünyasında nelerin değerli olduğunun ve Engin’in yabancılaşmaya başladığını göstermektedir.

Engin tam müdürün ona teklif ettiği şeyleri anlatırken birden Süheyla kanarya sevip sevmediğini sorar. Bu soru karşısında şaşırarak Engin yine eski günleri hatırlar. Baba evinin sac sobalı odasını, bakla sofasını ve babasının bu kışı da sağ salim geçirsin diye başından ayrılmadığı kanaryasını hatırlayıverir. Daha sonra Süheyla’ya “Beni kanaryalara, mangal başlarına, nohut oda, bakla sofalara mı çağırıyorsun Süheyla? der.” (Kutlu 2009: 41)

Kanarya, Süheyla gibi Engin’in babasının da sevdiği güzel sesi ve tüyleri herkesi mest eden bir kuştur. Kanarya Engin’in çocukluğundaki mütevazı hayatını hatırlatan bir unsur olarak hikâyede yer alır. Ama Engin yüzünü geçmişteki yaşantısından, ailesinin fakir halinden çevirmiş, gözlerini şaşaalı, zengin modern bir

dünyaya dikmiştir. Süheyla ile olan ilişkisi ise ona unutmak istediklerini hatırlattığı ve elde etmek istediği dünya zevklerinden soğuttuğu için onu mutlu etmemektedir. “Sıkıldım buradan Süheyla, gidelim artık.” (Kutlu 2009: 42) diyerek o dünyadan sıkıldığını yeni bir hayata başlamak istediğini göstermektedir.

Aslında Engin “Engin... Babası zengin” diye bebeklikten delikanlılığa kadar alay edilmiş birisidir. Yedi yaşından beri hem çalışıp hem okuyan Engin, şimdilerde yönetim kurulu başkanı olmayı kafasına koymuş ve hayatını ona göre şekillendirmeye başlamıştır. Süheyla ile ayrı dünyalarda oldukları ikisinin diyaloglarından da anlaşılmaktadır. Engin başkan olmaktan, yükselip makam mevki sahibi olmaktan bahsederken; Süheyla Engin’ e ördüğü atkıdan bahsetmektedir. Bütün bu veriler aslında Süheyla ve Engin’in aralarındaki bağların çoktan koptuğunun bir belirtisidir.

Yeni bir dünya tercihinin yapıldığı “Kalbimin Dasitanı” isimli hikayede ise Süheyla’nın yeni dünya görüşü anlatılır. *Yokuşa Akan Sular* kitabındaki gelenekten / dinden, fitri hayattan kopan, yabancılaşan insan figürlerine mukabil bu eserde kahraman varoluşunu anlamlı kılmak için eski, anlamsız yaşantısını bir kaleme silmesi ile karşımıza çıkar. Bu durumun sembolü ise istifa dilekçesidir. Süheyla o dilekçe ile sadece şirketten değil, o hayattan da istifa ediyordu.

“Süet çizmeleri, şampuanları, daktilo kursundan aldığı diploma, biraz İngilizcesi, kalınlaştırınca Elizabet Taylor’unkine benzediği söylenen kaşları, kartpostal koleksiyonu, taksitle aldığı kürk, daha doğrusu Engin, pek tabi bunları bir bir sayıp dökmekte ne mana var, işte Engin’le oluşan dünyası kayboldu birden tıpkı şu sönen gölgelenen oda gibi. Ne geçmiş kaldı ne geleceği.”(Kutlu 2009: 44)

Süheyla eski hayatında önemli olan büyük küçük ne varsa geride bırakmıştır. Modern çağın olmazsa olmazı İngilizce bilgisi de; çok paraya aldığı kürkünü de hatta

çok sevdiği evlenme hayalleri kurduğu Engin’i de geride hayatından çıkarmıştır. Artık kendine yeni bir yaşam şekli belirlemiştir bunu da “Anne.. Biraz Kur’an okur musun? (Kutlu 2009: 45) sözü ile belli eder. “Bir gün yuvasına dönen bir kuş gibi, saçları dağınık, alabildiğine umutsuz bir günde ansızın kendini Üsküdar meydanında, işte böyle bir akşamüstü buluverince duyduğu sesi, o çağrıyı hatırladı. Hayyalelfelaaaah.....Engin’ nişanlandığı o gün duymuştu. Kurtuluş... Belki Engin nişanlanmasaydı belki bu nişanlandığı haberi akasyaların salkım saçak açtığı bir bahar günü kendisine yetişmeseydi şimdi ağlamamış ve anasından Kur’an okumasını istememiş olacaktı.” (Kutlu 2009: 45) Burada Engin’le ayrılma hadisesinin Süheyla’nın içe dönüşüne, dine meyletmesine, huzura ermesine sebep olduğu görülmektedir. Dini literatürde kaderin bir hikmeti olarak adlandırılan bu hadise ilk bakışta olumsuz bir olay gibi algılsa da doğurduğu neticeler itibariyle Süheyla’nın kurtuluşuna vesile olmuş olumlu bir hadisedir. Mustafa Kutlu’nun hikayelerini okurken karşımıza bir çok dini öğe çıkar bu öğeleri iyi anlamak için arka okumalarla zihnimizi zenginleştirmeliyiz; Kutlu’ya göre insanın mutlu olacağı yol Kuran’ın çizdiği yoldur ki o yol fitri olan ve ruhu tatmin edecek tek yoldur. Dünya hayatında insanlar kimi zaman bu yoldan uzaklaşırlar kimi zamanda bir yolunu bulup tekrar o hakikat yoluna rücu ederler. Süheyla’nın da dediği gibi yuvasına dönen bir kuş gibi yuvasına dönerler ve işte ancak o zaman gerçek huzura ererler: “Yani annesinin okuduğu Kuran-ı Kerim’i dinlerken gözyaşları yanaklarından ağır ağır akıp, sessizce eteklerine dökülürken hiçbir şeyin şuurunda değildi. Yalnız içinin ürpertilerinden, titreşimlerinden kaynaklanan yavaşça yüze çıkıp toparlanan, geçtiği yerleri temizleyip parlatan; odanın karanlığını silen bir iç huzur un sessizliğinde dinleniyordu.” Böylece istifa etti işinden.”(Kutlu 2009: 46)

Bir dünyadan vazgeçip yeni bir dünyanın kapılarını aralayan Süheyla annesinin zoru ile bir sohbet meclisine gitmiştir. Oradaki kadınların küçümseyen bakışları onu rahatsız etmiştir. Bu bakışların sebebi ise Süheyla’nın bu genç yaşında böyle sade kıyafetler giyinmesi ve başını tam manası ile örtmesidir. “Sohbet dinlemeye gelen diğer kadınlar süslü kıyafetleri hafifçe atılmış ipek şalları, giyimlerine uygun ağır kadife perdeler, klasik mobilyalar, uzun tüylü halılar ile müteferrik eşya kalabalığı

arasında tikiş tikiş birlerini süzerek hoca annenin konuşmasını dinliyorlardı.”(Kutlu 2009: 47)

Kuran toplantısına gelen bu kadınların geldikleri yerin gereklerini tam manası ile kavrayamamış, özümseyememiş insanlar olması yazarın eleştirdiği noktalardan bir tanesidir. İnsanların bir şeyleri yapıyor gibi gözükmesi fakat onu tam manası ile yapmaması günümüz insanının bir başka hastalığıdır. Bu durum o kadar ileri bir noktadadır ki dini meseleler gibi tamamen gönül işi olan meseleler bile maneviyattan uzak, alışlagelmiş bir şekilde yapılmakta, içi boşaltılmaktadır. Kutlu varlığını tespit ettiği bu hastalığa da hikâyesinde yer vermekte ve topluma ayna tutmaktadır.

O sohbet toplantısında hoca annenin söylediği “Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe Bir’e eremezsiniz mamafih her ne infak eyleseniz Allah onu bilir” cümlesi (Kutlu 2009: 46) Süheyla’nın aklında birçok şeyi canlandırır. “Demek artık işe gidilmeyecekti. Doğum günlerine gidilmeyecekti. Bir araba, bir kat, bir de koca diyordu herkes. Bir araba, bir kat, bir de koca diyenlerin dünyasından çıkılacaktı.” (Kutlu 2009: 48).

Hikâyede dindar bir görüntü sergileyen annesi bile kavrayamamıştı bu vazgeçmenin iç yüzünü. “Nasıl olur, nasıl geçiniriz bu pahalılıkta. Ört başını git işine. Müslümanlıksa Müslümanlık.” diyen annesine “Peki ama anne nasıl ve nerede kılacağım namazımı.” (Kutlu 2009: 48) cevabını vererek annesini de şaşırır. Dünyasını değiştiren Süheyla uzun mantosu, alnını çevreleyen başörtüsü ile görenleri şaşırtmakta, sorduklarında ise “Müslüman oldum” demektedir.

Bu büyük değişiklikten sonra bir gün yolda Engin’le karşılaşır.

“Vitrinde boydan boya halılar vardı. Çeşit çeşit halılar. Buzdolapları vardı, irili ufaklı. Elektrik süpürgeleri, çamaşır makineleri, televizyonlar. Ayrıntılara saştı. Saç kurutma makinelerinden, manyetik mutfak çakmaklarına, buharlı

ütülerden, fırınlara. Neredeyse küçük gece lambalarını, tuvalet aynalarını, her şeyi görüyordu. Engin de vitrinde idi. İşte öylece bir eli havada, başı önünde saçları parıltılı bir manken.” (Kutlu 2009: 51)

Engin tercih ettiği, değer verdiği dünyanın içine o kadar girmiştir ki adeta o metaların içinde kaybolmuştur. Engin’in Süheyla için ifade ettiği mana o maddi dünyanın ifade ettiği manadan daha fazlasını ifade etmemektedir.

“Tenhalık Basınca” isimli bölümde ise ironik bir olay vardır. Süheyla pembe-mavi mineli tokasını kaybetmiştir ve onca eşyanın arasında bir türlü bulamaz. o an ne kadar da çok eşyası olduğunu fark eder.

“Mesela dün saç tokalarımın birini kaybettim. Bir sürü telaşla arandım durdum odadan odaya, dolaptan dolaba gidip geliyordum. El çantalarının, kol çantalarının. Etajerlerin, çeşitli boy ve yapıda kutuların içini karıştırdım. Aman Allah’ım. Ne kadar çok saç tokam varmış benim. Benim ne kadar çok el çantam, kol çantam varmış. Bunların içinde, üzerinde küçük mavi-pembe mineli çiçekleri olan saç tokam kayboluvermiş. Nedense ona pek önem vermişim.” (Kutlu 2009: 55)

Kapitalizmin getirdiği “çok kazan çok harca” düsturunca insanlar onlarca çeşit kıyafet, ona uygun çift çift ayakkabılar, onlara uyumlu pek çok çanta almaktadır. Moda ile insanların bilinçaltına işlenen “yeni”ye sahip olma duygusu elindeki ile yetinme, sadece ihtiyacı olanı alma gibi manevi olgunlukla gelen kabiliyetleri köreltmüş ve mütemadiyen tüketen bir toplum üretmiştir. Hayat dediğimiz serencamenin içinde de bunun yanlış olduğunu anlayamamaktayız ta ki Süheyla gibi dünya değiştirip etrafa farklı gözlerle bakmaya başlayıncaya kadar.

Annesinin gözünden Süheyla'nın değişimi ise şu şekilde ifade edilmektedir. “Daha geçen akşam ne dese beğenirsin. Bu evde ne kadar fazla eşya var şunların bir kısmından kurtulalım demez mi, hey Allah! ne cevap vereyim bilmem ki zaten ne kadar üstü başı var torladı topladı bir kenara kaldırdı. Bir münasip fakara bulursa verecekmiş iki kat elbise bana yeter de artar diyor. Hani o haftada bir gittiği sohbet toplantıları var ya işte onlara giderken birini giyiniyor ötekini de evde” ...(Kutlu 2009: 60) Süheyla tam anlamı ile değişmiştir, adeta bir tasavvuf ehli gibi yaşamaya başlamıştır. Tasavvufta bulunan “Bir lokma, bir hırka” kaidesine göre yaşayan Süheyla fazla olan kıyafetlerini fakirlere verilmek üzere ayırmış, biri dışarı biri içeri kıyafeti olmak üzere iki kıyafeti kalmıştır.

“Umutsuz Bir Aşkın Münakaşası” Engin ve Süheyla'nın uzun zamandan sonra karşılaşmasını anlatırken, bir yandan da örtünmenin toplumsal manada yarattığı etkiden bahsetmektedir.

“Ben onların dünyasını tehdit ediyorum. Ben bu salonu, bu salonu dolduran kalabalığı, biraz sonra arz-ı endam edecek olan gelinle damadı, bilmem gözleri bir an olsun bana takılabilir mi? nikâh memurunu, imza defterini de tehdit ediyorum.(Kutlu 2009: 66)

Dönemin sosyal ve siyasi gündemi dikkate alındığında başörtüsünün, üzerinde en çok konuşulan meselelerden birisi olduğu görülmektedir. Bu problemi yaşayan bir insanın neler hissettiğini dillendirmeye çalışan yazar, binlerce Süheyla'nın halet-i ruhiyelerine tercüman olmuştur. Tercihini başörtüsü kullanmaktan yana yapan kadınların toplumda nasıl karşılandıklarını çarpıcı bir biçimde anlatan yazar, Süheyla'nın o salonda olmasının sanki herkesi tehdit ettiğini söyler, aslında onun bu kıyafeti herkesi huzursuz etmektedir.

“Ben hayatın bir imtihan olduğuna inanıyorum./ Ben de inanıyorum./ Peki öyleyse niçin ömrünün her anını mal

biriktirmeye harcadın, harcıyorsun./Ne yaptım senin için yaptım. / öyle mi?/ Evet inan bana. /Senin için çok zengin oldu diyorlar. / Zenginlik kötü bir şey mi? / dünyanın malını parasını kazandı diyorlar. Evet, kötü bir şey mi? bu kadar zamanda bu kadar malı nasıl kazandın? Süheyla Engin'den bugün ki hayatından vazgeçmesini ister. Harama batmamış bir beldeye hicret etmeyi teklif eder". (Kutlu 2009: 69)

Süheyla ve Engin karşılaştıklarında Süheyla Engin'e bazı sorular sorar, bu sorular dünya hayatının hakikatini anlamaya ve kavramaya yönelik sorulardır. Her ikisi de fikri anlamda bu dünyanın bir imtihan yeri olduğuna inanmaktadır fakat Süheyla bu inandıklarını hayata geçirmeye karar vermiştir. Dünya hayatını bir imtihan olduğunu kabul ederek ve her daim bu imtihanın kurallarına uygun yaşayarak hayatını devam ettirmek ister. Engin, kendisinde bulunan para kazanma, makam - mevki elde etme ve zengin olma çabasının/hırsının, dünyanın hakikatini görmesini engellediğinin farkında bile değildir. Süheyla ile olan bu konuşması onun bu durumunu fark etmesine vesile olur ve bir sonraki bölümde Engin'in yaşadıklarına daha bilinçli bir şekilde baktığını görürüz. "Az zamanda çok para kazanma" meselesi Mustafa Kutlu'yu çok rahatsız eden bir durum olduğu için zaman zaman bu meseleyi ele alır. Yazara göre kısa zamanda kendi hakkı ile para kazanmak çok kolay bir hadise değildir. Bu sebeple hızla kazanılan paranın helal olup olmadığı şüphelidir. Süheyla, Engin'e yaşamının manasını sorup, ona daha iyi yaşayabilecekleri bir beldeye hicret etmeyi teklif edince, Engin öyle bir beldenin olmadığını söyler ama bir taraftan da bu mesele zihnini meşgul eder.

"Telaşın Manidar" isimli bölümde insanın yaşarken farkında olmadan nelere kıymet verdiğini anlatan bir söz karşımıza çıkar: "İnsanoğlu putunu kendi yapar". (Kutlu 2009: 74) Burada kişinin dünya nimetlerine çok ehemmiyet vermesi ile adeta ona taptığına işaret edilir.

“Bu bir tesadüf müdür? Milyonlar “evet” derken Süheyla “hayır” demişti.”
(Kutlu 2009: 82)

“Sözün Bidayeti Ve Sevdanın Nihayeti” isimli bölümde Engin doğup büyüdüğü yerlere gider. Süheyla’nın söylediklerini düşünür. “Hayır, böyle bir belde yok. Dünyanın her yerinde o hırıltılı kadın sesi. Her sokakta irin akıyor. (Kutlu 2009 : 95)

“O sabah her yanıma kuşatan aşkı fark ettim. Kasımpatılardaki şebnemlerin parıltısını, bir serçenin sevgi üzerine söylediklerini. Toprak ve üzerinde gezinen güz yaprakları bana açıldılar. Bir bakışta insanların ne demek istediklerini anlıyorum. Bu şehre niçin gelmişim, anlıyorum. Zaman tıklar tıklar işliyordu, geçmiş ve gelecek önümde duruyordu. Eşya hakiki hüviyetini fısıldıyordu. Bu kadar şey neye, nasıl sığıyordu fark ettim. Fark ettim / kaybettim, fark ettim /kaybettim. (Kutlu 2009: 98)

1.2.3 Ya Tahammül Ya Sefer

Kutlu’nun 1983 yılında kaleme aldığı *Ya Tahammül Ya Sefer*, bir dava etrafında toplanan insanların hayatın dağdağasına kapılarak davalarından nasıl koptuklarını anlatılır. *Yokuşa Akan Sular*, *Yoksulluk İçimizde* kitaplarında da olduğu gibi dünyasını değiştiren insanların anlatıldığı kitapta, diğerlerinden farklı olarak belirli bir davaları olan, fikir sahibi insanların zamanla savundukları davanın görüşüne zıt bir hale nasıl geldikleri anlatılır. *Yokuşa Akan Sular* kitabında değişime maruz kalan insanlar geldikleri yeri özler ve yeni dünyalarını tam anlamıyla sevmeyiz buna mukabil *Ya Tahammül Ya Sefer* de kahramanlar içine girdikleri yeni dünyaya o kadar alışmışlardır ki, geçmişlerine dair bir özlem duymazlar.

“Bu hikâyede yazar, bir davaya sarılmış insanların bağlarını koparmalarını ele alarak, sosyal değişimin fikir hayatındaki etkilerini göstermeye çalışmıştır.” (Tonga 2005: 20) Eserde canlandırılan karakterlerin her biri davadan kopuşlarını haklı sebeplere bağlamaktadır. Kahramanlardan Asım Bey dava aşkına tutulan ilk karakterdir ve aşkı Letafet Hanımla evlenip, üniversite hocası olduktan sonra biter. Ancak daha sonra dava aşkı Asım Bey’in oğlu İlhanı saracaktır. İlhan, Asım Bey’e, gençliğinde bir slogan gibi bildiği ve benimsediği; “Davamız hayata uymak değil, hayatımızı Hakk’a uydurmaktır” sözünü hatırlar. İşte bu söz Asım Beyi geçmişiyile yüzleştirir. Bu söz aynı zamanda Mustafa Kutlu’nun zamana ve yozlaşmaya meydan okuması gibidir. Bu sözün hikâyenin de ana fikri olduğunu söyleyebiliriz.

Ya Tahammül Ya Sefer kitabında hikâyeler iç içe girmiş bir yapı arz eder. İlhan’ın davaya bağlanması, hayat tarzını değiştirmesi kitabın bir yanını oluştururken, diğer yanını sosyal değişim karşısında babasının, babasının arkadaşlarının ve daha sonra kendi arkadaşı Veysel’in davalarını unutmaları oluşturmaktadır.

Bu kitapta “Dünyaya yön vermek isteyen ve dünyayı istedikleri şekilde biçimlendirme kaygısı içindeki bireylerin vardıkları konumun, değiştirmek istedikleri yere entegre olduğunu” okurken, “gençliğin hedefler ve idealler, orta yaşlılığın dönüşüm, yaşlılığın ise tam olarak dünyaya bağlanma şeklinde izah edildiğini de görmekteyiz. Hatta gençlere “Bırakın boşuna uğraşmayın dünyayı değiştiremezsiniz, kendiniz değişirsiniz, hiç olmazsa rahat rahat gönlünüzce yaşayın” (Yıldırım 2007: 52) öğüdünü de okumaktayız.

Kitap “Fotoğrafta Biri Var” isimli bölümle başlar. Davalarına saf duygularla bağlı Kerim’in Murat Ağabey’ine yardım etmesinin, davaya kendini adanması konu edilmektedir. “Genellikle üniversite öğrencisi olan dava erlerinin amacı, “memleketi kurtarmaktır”.buna onlardan çok ben inanıyordum.” (Kutlu 1983: 8) Fedakâr bu gençlerin yanında olmak, Murat Ağabey’e yardımcı olmak, dava delisi Kerim’in en büyük özelliğidir. Çok güvendiği gençlerin okulları bittikten sonra davadan

uzaklaşması Kerim’i üzer. “Eskilerden pek kimseler yok artık. Çokları işini, eşini seçmiş olmalıydı. Bir bakarsın araba almış biri çıkagelir. Eskilerden konuşulur eee daha ne var ne yok, dergi çıkmıyor mu diye geçer saat”...(Kutlu 1983: 11)

Hayata atılmış, işe güce, kariyere dalmış eski dava erleri ara sıra uğrarlar. “Pahalı kumaşlardan elbiselerini kırıştırmamaya çalışarak oturur kalkar, artık yağ bağlamaya başlayan göbeklerini hoplata hoplata gülerlerdi.”(Kutlu 1983: 12) Parlak kumaştan pahalı elbiseler giyme ve göbeğin yağ bağlaması Mustafa Kutlu’da yabancılaşmanın emareleridir.

Murat Ağabey’de davadan elini, eteğini çekmiştir, medresenin anahtarını Kerim’e vermiştir.

Kutlu daha önce davaya hizmet etmiş kişilerin hayatlarına tek tek değinir. “Hilali Gördün Mü?”de Profesör Asım Bey’in hikâyesini okuruz. Ramazanın ilk gününde oğlu İlhan oruç tutmak için sahura kalkmıştır, fakat onun ramazanın geldiğinden bile haberi yoktur. Ramazanını geldiğini oğlundan öğrenen Asım Bey geçmişe gider.

“Görülen Geçmiş Zamanın Aşırı Uçları”nda ise davaya tutunamayan Asım Bey’in iç haykırışı görülmektedir.

“Beni kim tanıyabilirdi? Yönelişlerimi, arzularımı, oluşmamış fikirlerimi, açlığımı. Arzularından sıyrıl. Nefsini değil başkalarını düşün, çalış, hizmet ehli ol. Peki, ben okumayacak mıydım?” Asım Beyin bu feryadı ideolojilerin hayattan kopuk oluşlarına da işaret eder. “Bu durum, “İnsanilik”in unutulması olarak da her döneme ve her topluma hitap edecek şekildedir. Bu unutmaya sonrası “memleketi kurtarma ideali, yerini eğlenceye bırakmış, okuma yazma yerine eğlence âlemleri ikame edilmiştir. Bu dönüştürme elbette bir dökülmeden daha hazin ve korkunçtur. Öyküde buna medresede gençlerin çalgı ve içki âlemleri ihdas etme safhalarında tanık olunur” (Alver 2001: 204).

“Mustafa Kutlu bu eserinde insanın hayatındaki önemli bir ikilemi gözler önüne serer. İnanç - düşünce, yaşama - hayata geçirme. *Ya Tahammül Ya Sefer*, temelde tüm ideolojik yönelimlerin kaçamadığı bir sorunla okuyucuyu yüzleştirmektedir; o da tüm zamanlarda iktidar ve kibrini yitirmeyen değişim olgusudur” (Alver 2001: 202).

Asım Bey, oğlu İlhan’daki değişimle beraber bir iç muhasebeye itilir. İşte bu noktada okuyucu, hikâyede sözü edilen dava ile ilgili ipuçlarını davanın öncüsünün sözlerini hatırlayan Asım Beyin aracılığıyla elde eder. Ancak yazarın niyeti davanın içeriğinden ziyade, toplumsal değişime ve dava insanlarının zamanla davadan kopuşuna işaret etmektir.

“Limandaki Yoğun Sis” bölümünde İlhan’ın psikolojisi irdelenir. Asım Bey’in medreseden arkadaşı Doktor Ayhan’a giden İlhan, onunla konuşunca rahatlar. Bu vesile ile Doktor Ayhan’ın mesleğe atıldıktan sonra gerçekleştirdiği icraatların Hakk’a uygun olduğu görülmektedir.

“Kuşlar Da Kaderle Uçar” bölümünde Murat Ağabey ve Asım Bey’in diyalogları vardır. Asım Bey’in davayı nefsinin arzularına tercih etmesi anlatılmaktadır.

“Ya Tahammül Ya Sefer” de Bakan Yunus Bey ile karşılaşırız. Öğrencilik yıllarında davanın önde gelen kişilerinden Yunus, o zamanlar Murat’ın sağ koludur. Şimdilerde avukatlıktan bakanlığa geçmiştir, çok çeşitli davetlere katıldığı için eşi başörtüsünü çıkarmak zorunda kalmıştır. Aynı bölümde Asım Bey’in kızının düğünü vardır, ablasının düğününe gitmek istemeyen İlhan “Kendime yeni bir dünya kurmaya çalışıyorum benim sizin aranızda yerim yok, ne olur anlamaya çalışın” (Kutlu 1983: 50) diyerek anne ve babasına yalvarmaktadır. Anne ve babasının ısrarlarına dayanamayan İlhan düğüne gider ama ablasının ve damadın hafif meşrep tavırları ve salonun genel havası onu sıkır, balkona kaçar, orada Yunus Beyin eşi Neslihan Hanım ile karşılaşır, o da tıpkı İlhan gibi içeriden kaçmıştır. Kendine temiz,

dindar bir dünya kurmaya çalışan İlhan'dan yaşantısını terk etmesi istenirken, Neslihan Hanım'da eşi ile girmek zorunda kaldığı bu dünyadan kurtulmak eski yaşantısına dönmek istemektedir. Belki de eskiyi özleyen tek insan Neslihan Hanım'dır. Görünüş itibariyle değişse de o zihnen girdiği bu dünyanın açmazlarının farkında birisidir.

“Dön Geri Bak”’da Asım ve Yunus’un olumsuz değişimlerinden etkilenen İlhan her şeyden kaçıp kendi dünyasına, medrese yurduna sığınmıştır. Oğlunu orada ziyaret eden Asım kendi geçmişi ile yüzleşir.

“Elhan-ı siyaset” bölümünde ise bakan Yunus’un dönüşümü anlatılır. Yunus Bey, hayatı kurallarına göre yaşamak gerektiğini, vermek için güçlü olmanın, güç için iktidar sahibi olmanın gerektiğini düşündüğü için bakanlığı seçmiştir.

“Kara Kumudur Kalan” bölümünde Murat Ağabey ile İlhan ve Veysel’in tanışması konu edilir. Davanın fikir babası Murat parasızlıktan dolayı yemek dergisi çıkarmaya başlar, bununda bir hizmet olduğunu söyler. İlhan’ın Murat ile tanışması hayal kırıklığı ile sonuçlanır.

Kütüphanede tanıştığı bir kıza âşık olan İlhan kızın babası ile tanışır. Babası onu uzaktan izlemektedir. Kendince İlhan’a öğütler verir; dava denen mefhumun iyi olduğunu fakat ona delice bağlanmamak gerektiğini söyler. Reel hayat bambaşkadır, hayatta önemli olan para kazanmak iyi bir hayat yaşamaktır.

“İrmaktan Öteye” kısmında ise Veysel’in ırmak kenarında bir beldede avukat olduğunu görürüz. Onu ziyarete giden İlhan, Veysel’i evlenmiş ve şişmanlamış bir halde bulur. Veysel yakında başkanlık seçimlerine girecektir. Hayatta belirli bir süreden sonra ne kadar idealist olursa olsun herkesin değiştiğini gören İlhan sonunda şuna kanaat getirir: “İnsanın bir davaya mensup olacaksa bunu içinde hissetmesi, beyninde vazgeçilmezi tasarlaması ve onun tüm zorluklarına katlanması gerekir. Ne

bir tabiat parçası, ne de çiftlik hayali, ne kaçıp gitmek, ne ekip biçmek. Sefer de içimizde, tahammül de (Kutlu 1983: 101)

1.2.4 Bu Böyledir

Bu Böyledir Mustafa Kutlu'nun 1987 yılında kaleme aldığı, dünyayı lunapark metaforuyla anlattığı ilgi çekici bir eserdir.

“Mustafa Kutlu daha önceki kitaplarında hep dünyayla sorunu olan bireyler ve izlekler üzerinde durmuş genel felsefi çıkarım bağlamında da dünyanın kendine özgü kuralların insanı tamamıyla yanıltmaya yönelik olduğunu dolayısıyla insanın dünyaya uymasıyla başının ciddi belaya girdiğini ifade etmiştir.” (Yıldırım 2007: 93)

Dünyanın bir imtihan yeri olduğu düşüncesi ile yazar, dünyanın tuzakları olan mal, mülk ve kariyerin insanı yabancılaştıracağına inanmaktadır. İnsan ne kadar dünyaya meyil ederse o nispette asıl amacından uzaklaşır, yaşama gayesini unutur. Kutlu *Bu Böyledir* kitabını yazarken “Dünya hayatı sadece bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Allah'ın azabından korunanlar için elbette ahiret yurdu daha iyidir. Düşünmüyor musunuz? En'am suresi 32. ayetini temel almaya çalışmış ve ayette geçen Dünya hayatının oyun ve eğlencelerine dalan kişileri konu etmiştir.

Eser sekiz çerçeve hikâyeden oluşmaktadır. Kitap, 1980 sonrası gelişen köşeyi dönme, kolayca zengin olma zihniyetini gündeme getirir (Tosun 2004: 37). Dar bir kişi kadrosuna sahip olan kitapta Süleyman Koç, Zinnure, Kambur Hafız Yaşar, Manifaturacı Rafet, Şinasi, Sabahat isimli kişilerin hikâyelerine tek tek yer verilse de temel hikâye Süleyman Koç'un hikâyesidir. Özelde Süleyman Koç'un nefsi ile olan mücadelesinin anlatıldığı eser genel anlamda bireyin dünyayla mücadelesini

anlatmaktadır. Süleyman ile mücessemleştirilen hadiselerde aslında her ferdin karşılaştığı problemler ele alınır. Süleyman ailesini eğlendirmek için onları lunaparka getirmiştir. Kitabın adı ile aynı adı taşıyan bölümde genel olarak lunapark anlatılır. “Neonları, florasanları geceyi gece olmaktan çıkarıyor. Işığın beyazına mor, mor kızılı, yer yer çilek kırmızısı karışıyor. Boşluğa doğru sandalyeler uçuyor. Yeşil beyaz sandalyeler. Neredeyse uçan daireler.”(Kutlu 2007: 7) Dünyanın alâyişini, çekiciliğini renk renk ışıklarla anlatan yazar daha sonra Süleyman’ın gözünün önünden geçen ışıkların dünyanın aldatmacalarından bazıları olduğunu söyler. “Gözlerimin önünde hep bir etek dalgalanıyor. Camgöbeği yeşil bir etek. Kıvrımlarını ve farberalarını uzatıyor. Yel vurup yelkenleri şişirince, terli perçemler yapışık alnıma değiyor. Boyun damarlarım eteğe doğru kabarıyor. ... Uçan sandalyelerin etrafını alan o sihirli beyazlık. Kaynayan kan”.(Kutlu 2007: 8) Lunaparkta etraftaki pek çok unsur Süleyman’ın nefisini kabartmaya yetecek tarzda şeylerdir. Süleyman’ın nefis muhasebesini okuduğumuz bu kısımlarda dünya nimetlerinin insanı ne denli etkilediği, aklını, muhakemesini devre dışı bıraktığını görmekteyiz. “Buradaki lunapark içsel bir edinim olarak ele alınması gereken bir metafordur. Zira dünyadaki her imge insanı lunaparklık bir ortama sürükleyebilir. Tüm mesele lunaparka girmeme cehdini göstermektir.”(Yıldırım 2007: 96)

“Bu Böyledir” isimli bölümde Süleyman’ın karısı ve kızı ile lunapark gezintileri anlatılırken, lunaparkın felsefe ile ilgili çağrışımlarına da değinilmektedir. Bu bölümde Süleyman’ın lisede felsefeden kalması ve lunaparkta bir oyun olan tavşanı vurma oyununu başaramaması birbirine paralel iki hadise olarak ele alınır. Sembollerin ince ince yerleştirildiği bu kitapta elbette ki felsefe ve tavşanı vurma birer semboldür. Felsefe modern yaşamın genel kuralları hakkında bilgi sahibi olmaya imkan sağlar, felsefeden kalan defalarca uğraşmasına rağmen geçemeyen Süleyman esasında hayat sınavından da geçememiştir. Öte yandan tavşanı da vuramaması lunaparkta başarılı olamadığı anlamı taşır, tıpkı felsefeden geçmesi halinde bankada iş bulması, modern ve kapitalist dünyada yer alma imkânlarını elde etmesi gibi, eğer tavşanı vurabilseydi lunaparkta kendine bir yer edinebilecekti.

“Bahtımın Yıldızı”nda Süleyman ve karısı Zinnure’nin hayat hikâyelerini öğreniriz. “Süleyman’ın Seçimi”nde ise lunaparkta felsefe hocası Şinasi ile karşılaşan Süleyman’ın nihayetinde felsefeden geçtiği, lise diplomasını aldığı ve bankaya memur olarak girdiği anlatılmaktadır. Bölümün adından da anlaşılacağı gibi Süleyman bir tercih yapmak zorunda kalmıştır. Bir yanda Hafız Yaşar’ın yanında kalıp yorgancı çırağı olmak, hafızlığa devam etmek ve mütevazı bir hayat sürmek diğer yanda ise felsefeden geçip, bankaya memur olmak ve maaşa geçmek vardır. Süleyman seçimini banka memurluğundan yana yapmıştır, böylece dünya hayatını bir nebze de olsa garanti altına alacaktır.

“Red Cephesi”nde Kambur Hafız Yaşar’ın hikayesini okuruz. Tabiatın nasıl yok edildiğini, aslından uzaklaştığını çarpıcı bir şekilde anlatan Kutlu şu cümlelerle bölüme başlamaktadır: “Buldozerlerin dişleri toprağa saplandığı zaman.... Motor gürültülerinin yavru kuşları yuvalarından ürküttüğü zaman... Ağaçların devrildiği, kayaların demir matkaplarla delindiği, suların önünün kesildiği zaman ... Bulutların kirlendiği zaman... (Kutlu 2007: 33)

İnsanoğlu tabiatı yok edip kendince bir dünya kurmaya çalışmış ve neticede doğaya uzak, yabancı kalmış ve doğanın o saf güzelliğini kirletmiştir. Metinde geçen tasvirlerle yazar dünyanın aslından uzaklaştırılmasını eleştirmektedir.

Yabancılaşmanın önce tabiata muhalif davranmakla olduğunu savunan Kutlu, zamanla yabancılaşmanın insan hayatına ve görüşlerine sirayet ettiğini savunur. Hafız Yaşar tarla olan toprakların ağaçlarının kesilip benzin istasyonu yapıldığını böylece arazinin daha çok para getirdiğini eleştirir. Kendi ekip diktiği toprakları da satmasını söyleyenlere şiddetle karşı çıkar. “Sanıyorum toprak bundan böyle toprak olmaktan çıkacak. Ağaca ağaç gibi bakmayan, toprağa toprak diyerek basmayan, adama da adam gibi muameleyi bırakacak. (Kutlu 2007: 35-36) Modern yaşam şartlarının tabiatı ve insanı yaratılış özelliklerinden uzaklaştırdığını düşünen yazar, “Geceyi sohbet, eğlence ve çalışmayla, gündüzün yarısını uykuyla geçiren modern insanın, “O geceyi sizin için elbise, uykuyu dinlenme, gündüzü de yayılıp çalışma

zamanı yaptı (Furkan suresi 47. ayet) ayetine mugayir kalmasıyla insanın, yaratılışa, varoluşa, fitrata ters düştüğünü dile getirir.”(Yıldırım 2007: 98).

Hafız Yaşar’a göre Kur’an-ı Kerim parayla okunmaz. “Sen O’nu okudukça dünyaya bakış açın değişir” diyerek Süleyman’a nasihat verir. Kuran okudukça insanın özgürleşeceğini söyleyen Hafız Yaşar, Kuran’dan uzaklaşan insanın fitratına yabancılaşacağını da sözlerine ekler. Hafız Yaşar’ın tarlasını satmamasına anlam veremeyen insanların bazıları çeşitli dedikodular çıkarır, oraya gelen dozerciye felç indiğini, mühendislerin garip rüyalar gördüğünü söyleyenler olmuştur.

“Manifatura” isimli hikâyede Süleyman’ın dayısı manifaturacı Rafet’in hikayesi anlatılır. İnsanoğlunun dünya malına, parasına kendini kaptırınca nasıl yaratılış gagesinden uzaklaştığını, dünyevileştiğini anlatan Kutlu, kişinin dünyaya bir kez meyil edince bir daha ondan kaçmanın mümkün olmadığını altını çizer. Rafet’in müşteri olmadığı için yasak savmak kabilinden ikindiye kılması, kılarken aklına bin türlü vesvesenin gelmesi dünyanın insanı kendine tutsak ettiğinin bir göstergesidir. *Yokuşa Akan Sular*’daki öğretmenin de ikindiye kılmayı günlük işlerinden sonraya bırakması ve nihayetinde ikindiye kaçırması ile buradaki manifaturacının müşteri olmadığı için aradan çıkması için ikindiye kılması benzer zihniyetin tezahürleridir.

“Kahkaha Çiçeği” bölümünde Felsefeci Şinasi, “Su Sesi”nde ise evde kalmış Sabahat’in hikâyesini okuruz.

“Son” bölümünde ise Süleyman’ın bankada çalıştığı için aldığı paraya faiz karıştığını düşündüğünü fakat işinden vazgeçemediği için buna bile bile razı olduğunu öğreniriz. Mubah olmadığını bildiği halde karısının ısrarlarına dayanamayıp piyangoya katılan Süleyman fırın kazanır. Lunaparkta çok yorulan eşi ve uyuyan kızı ile artık lunaparktan çıkmak isterler fakat çıkışı bir türlü bulamazlar. “Herkesin kendine göre bir çıkış formülü vardır. Çakırkeyif berduşun tarif ettiği çıkış yeri başka, bekçinin tarif ettiği yer başkadır.(Kutlu 2007: 72)

Dünya hayatının anlamının her insana göre farklı olması ve bu inanca göre herkesin bir yaşam çizgisi tutturması çıkışların farklılığını izah etmektedir. Süleyman'ın kazandığı fırını çıkışı aradığı zamanda elinde bir yük olarak taşıması ise insanın dünyada elde ettiği tüm malların aslında çıkışı bulmayı zorlaştıran, hareket özgürlüğünü kısıtlayan birer pranga olduğunun sembolik gösterimidir.

Süleyman ümitsiz bir şekilde çıkışı ararken “Ha.. Ha buradan çıkacağınızı mı sandınız? Aptallığı bırakın çıkış mıkış yok. Birer şişe bulun kendinize. Ya da onlara karışın, onlara...(Kutlu 2007: 83). Kutlu'da deliler ve sarhoşlar uyanık ve akıllı tiplerdir, tıpkı buradaki gibi akıllı insanların fark edemediği gerçekleri fark ederler. Lunaparktan çıkış yoktur, ya kalabalığa karışıp hiçbir şey olamamış gibi davranacak ya da sarhoşla birlikte içeceklerdir. Dünyaya karşı gelmek imkânsızdır, önüne gelen meşgalelerle uğraşıp mutluymuş gibi davranarak hayatı devam ettirmek gerekir.

1.2.5 Sır

Mustafa Kutlu hikâyelerinde yabancılaşmayı farklı boyutları ile irdeler. Yabancılaşmanın bu türleri içinde en derin yabancılaşmanın görüldüğü yer tekkenin ve tasavvufî düsturların değişmesidir.

“Bu eserde dünyaya intisap edildiği zaman, insanın insanlığını ortadan kaldırıp, tamamen maddi bir unsur haline geldiği ve dünya nimetlerinin ölçülü kullanılmadığı zaman külfet oluşturduğu gibi düşünceleri barındıran tasavvuf / tekke kültürünün nasıl bozulduğunu; bu kültürün dünyanın kaçılması gereken birçok meşgalesine nasıl uyumlu hale getirildiğini, manevi anlamda yükselecekleri yerde maddi olarak doyuma ulaşmaları gibi konularla yabancılaşmayı gözler önüne serer.” (Yıldırım 2007: 67)

Anlatıcı/çiftçi müridin evine bir gece Efendi'nin gelmesi ve şeyhlik vazifesini ona vermesi ile dünyası değişir. Evinin yanına küçük bir tekke yapan anlatıcı tarlada çalıştıktan sonra gelir, ihvanların soruları dinler onlara cevap vermeye çalışır. Fakat oraya gelen ihvanlar şeyhlerinin tarlada çalışmasını ve köyde yaşamasını eleştirirler. “Perişanlık diz boyudur, hizmetler yerli yerinde değildir. Tekkede yatanlar tahta kurusundan bîzar olmakta, yenilen aş, aş olmaktan çıkmaktadır, sohbetle lezzet, zikrullahta bereket kalmamıştır.”(Kutlu 2007: 11) Bu eleştiriden haberdar olan anlatıcı bir gün rüyasında şeyhini görür şehir yerine taşınmanın bir imtihan olduğunu ve teklifi kabul etmesini söyler. Şehir yerine yerleşme zamanı gelince büyük bir ziyafet verilir, Mercedes arabalar ile anlatıcı tekke ye götürülür. Tekkenin lüks görüntüsü karşısında şaşırın anlatıcı “Yahu siz bu kadar parayı helalinden nasıl ve ne yolla kazandınız da tekke binasına sıvanız” der. (Kutlu 2007: 14)

Şehir yerlerinden yaşayanların dünyaya bu denli meyil etmeleri, lüksü, şaşaayı sevip; kanaatkâr yaşamayı, mütevazı bir hayat tarzını hor görmeleri onların tasavvufun temel kaidelerinden uzaklaşıp, yabancılaştıklarının bir nişanesidir.

Tekkenin şehre taşınması ile her kesimden insan tekkeye gelmekte ve akıllarına takılan soruları sormaktadırlar. Fakat o güne kadar aklına hayaline gelmemiş soruların sorulması anlatıcıyı epey şaşırtır. Şehir insanın fitrata muhalif yaşantısı beraberinde pek çok soru işaretini de getirmiştir.

Tekkede kaldığı sürede tombullaşmış, beyazlaşmış olduğunu fark eden anlatıcı/şeyh o gün cübbeyi çıkararak kayıplara karışmıştır. Ardından Efendi sır oldu diye efsaneler yaymışlar, kimisi de bana vekâlet verdi iddialarında bulunmuştur.

Sır'da birinci ve sonuncu hikâye çerçeve hikâye niteliği taşımaktadır. Aradaki hikâyeler bunlara bağlı farklı hikâyelerdir. “Sır”, “Tarihin Çöp Sepeti”, “Politik-Vizyon”, “Her Ne Var Âlemde”, “Aramakla Bulunmaz Mürit”, “Satılık Huzur”, “Cüz Gülü” gibi başlıklardan her biri ayrı bir hikâyeyi anlatırlar fakat “Sır”dan “Cüz Gülü” ne kadar ortak bir kahraman olan “Efendi” den söz edilmektedir.

“Tarihin Çöp Sepeti”nde bir gazetecinin gözlem yapmak için sanki müritmiş gibi tekkeye gitmesinden bahsedilir. Burada gazetecilik mesleğinin getirisi olarak manevi bir ortama giderken gönülden değil de iş icabı gidilmesi eleştirilir.

“Politik Vizyon” da ise bir mebusun siyasetle alakalı kaygılarına yer verilir. Siyasetin tarikati kullanmasını, tarikattaki insanları kendilerine çekmeye çalışmaları anlatılmaktadır. Bu vesile siyasetin içinden birinin gözünden u çarpıklığı öğrenmiş oluruz.

“Her Ne Var Âlemde” kariyer peşindeki bir akademisyenin şeyhe intisap etmek isteyince “Önce kitaplarınızı suya atın, sonra buraya gelin”.(Kutlu 2007: 35) demesi üzerine akademisyenin hayatı üzerine tekrar düşünmesi konu edilir. Tekkeye gelen herkesin kendi için önemli olan her şeyden vazgeçerek sadece hak rızası için oraya gitmesi tasavvufta önemli bir gelenektir.

“Aramakla Bulunmaz” da ise içkici bir kişinin efendi ile tanıştıktan sonra içkiyi bırakıp hayatına yeni bir rota çizmesi anlatılır. Fakat efendinin sır olması ile onun da tadı kaçmıştır.

“Mürit” de saf bozulmamış bir müridin Efendi’sini rüyasında görüp “şehrin acı suyu içilmiyor Akpınar’ın suyu olsa da içsek” demesi üzerine yollara düşmesi hikaye edilmektedir. Yolda azığını açıp insanlara ikram edince herkes böyle güzel ekmek yemediklerini söyleyerek yer ama ekmek ve peynir bir türlü eksilmez. Şehir yerine gelince kalabalıklardan haz etmeyen mürit şeyhini aramaya başlar. Onun şehre gelmesi ile çiçekler kokmaya, insanlar sadaka vermeye başlamış, asfaltlar altlarındaki kara toprağı çıkarmışlar, adeta her şey olması gereken en güzel şekle bürünmüştür. Müridin fitrata uygun hal ve hareketleri aslını unutmuş, yabancılaşmış herkese ve her şeye sirayet etmiş, onların aslına dönüşlerine sebep olmuştur.

“Satılık Huzur”da *Ya Tahammül Ya Sefer*’in İlhan’ının yurt dışından gelişi ve o yurt dışındayken ülkede değişen olaylar anlatılmaktadır. İlhan Efendi’ye uğramak ister. Yazar İlhan’ın gözünden 1980 Türkiye’sini anlatır.

“Cüz Gülü”nde Efendi’nin çocukların o saf dünyalarına girerek onlarla yeni bir tekke kurma hayali anlatılmaktadır. Efendi üç çocuk ile üç ayrı oyun oynarken, ilk çocuğun balçıkla eşek, adam yapması yaratılışa gönderme yapmaktadır. İkinci çocuğun bir meyve bahçesi, üçüncü çocuğun ise şehir kurması Efendi’ye ilham olmuştur.

1.2.6 Uzun Hikaye

Mustafa Kutlu’nun 2000 yılında kaleme aldığı kitabı *Uzun Hikâye* yazarın hikâyeciliğinde yeni bir dönemin başlangıcıdır. Hikâyenin ismi hem anlatılan olayın uzunluğuna hem de hikâye ve roman arasında bir türe işaret etmektedir. Eserin adı halk arasında kullanılan “anlayacağın uzun hikâye” deyimini de çağrıştırır.

Yazarın hayatını bilenlerin bu hikâyenin onun hayatından izler taşıdığını fark etmesi mümkündür.

“Mustafa Kutlu’nun çocukluğu, yedi yaşına kadar, babasının sık sık yer değiştirmesi yüzünden, o nahiye senin bu nahiye benim, dolaşmakla geçer. Şuuru uyandığında, Kemah’ın Kamerik nahiyesinde, yörenin ünlü Beylerinden Sarioğulları’nın geniş bir arazi ortasındaki kır evinde oturmaktadırlar. Nahiyede kiralık ev bulunmadığı için yerleşmek zorunda kaldıkları bu ‘yalnız ev’, Kutlu’nun hayatında ve hayal dünyasında çok önemli bir yer tutar (...) Bu ev, bu istasyon, asker dolu trenler, biraz öteden geçen

Fırat, karanlık geceler, kar, gecenin sessizliğinde yankılanan tren düdüğü ve kurtulmaları...” (Ayvazoğlu 1996:164–165)

Kitap mekân ve insan arasındaki ilişkiyi sorgulaması açısından önemlidir. *Uzun Hikâye* dünyaya dâhil olamamış, belli bir yaşam felsefesi getirememiş, insanlarla ilişkisinde sabite yakalayamamış en önemlisi ise mekânsızlığın felsefesini yapmış bir kitaptır. Dolayısıyla Mustafa Kutlu *Uzun Hikâye*'yle birlikte sağlam bir dünya görüşü / paradigması için uzamsal alanı zorunlu görmüş, geçici mekânlarda konaklayan bireylerin esaslı bir mensubiyet (hem mekân, hem de öğretici bağlamında) bağı kuramadığının altını çizmiştir.” (Yıldırım 2007:123)

Ali'nin oğlu yaşadıkları bu aidiyet problemini şu şekilde anlatır. “Ben işte tuhaf bir şey, yollarda doğmuş, yolculukta büyümüşüm. Elbette ki bir kazanın nüfus kütüğüne yazılmış kaydım, ama orali değilim ki. Nereliyim acaba? Bunu kendime de sorar, bir cevap bulamam. Coğrafyaya, mekâna dair bir bağlanma, bir aidiyet duygusu yok bende” (Kutlu 2009:18) anlatıcının yaşadığı bu ait olamama problemi anne ve babasının yaşadığı olumsuzluklardan ileri gelmektedir. Ali sevdiği kız Münire'yi kaçırarak evlenmiştir. Münire'nin ağabeylerinden kaçmak için devamlı yer değiştirmek zorunda kalmışlardır. Ali'nin şahsında kendi halinde, iyimse bir insanın yaşadığı/yaşamak zorunda kaldığı hayat ile nasıl hırçın, devrimci zorlukların üstesinden gelebilecek bir kişi haline geldiğinin bir göstergesidir.

Anlatıcı Münire ve Ali'nin oğlu, o zamanlar on altı yaşında saçları yatmayan, dedesi gibi inatçı birisidir. Annesinin memur olsun diye umutla baktığı kişinin çocukluğu vagondan bozma bir evde tavukların, türlü sebze ve meyvelerin arasında geçmiştir.

“Eserde anlatılan zamanın; kesin bir tarih bildirilmemekle birlikte eğitim seferberliğinin, yazlık sinemaların, göçebe lunaparkların ve popüler romanların yaygın olduğu, kasabalarda dahi buzdolabının olmadığı yıllar olduğu ayrıntılardan anlaşılmaktadır”. (Tonga 2008: 7)

Uzun Hikaye yetmişli yıllarda ülkenin yaşadığı sosyal ve siyasal değişim sonucu nereye ait olduğunu bilemeyen, batıya mı doğuya mı daha yakın olduğunu sorgulayan Türk milletini anlatmaktadır. Ali çalıştığı okulun bahçesine özenerek diktiği ağaçların meyvelerini ve yetiştirdiği sebzeleri okul müdürün haksız yere almasına isyan edince “Eşit bölüşüm de ne demek. Yoksa sen sosyalist misin diye sormuş. Ali’de sinirlendiği için evet ne olmuş sosyalistsem demiştir. (Kutlu 2009:20) O günden sonra Ali’nin adı sosyalist Ali’ye çıkmış, namı o gitmeden ulaşmıştır.

Karısı ikinci çocuğuna hamile iken ölür. Ali çocuğunu tek başına büyütür. Karısını çok seven Ali onun ölümünden sonra kimseyi sevemez.

Son olarak yerleştikleri Hanyeri kasabasında baba oğul bir kitapçı dükkânı açarlar. Ali Bey aynı zamanda da kasabanın yerel bir gazetesinde siyasi yazılar yazmaya başlar. Siyasete bulaşan Ali Bey’in mizacı da zamanla sertleşir ve ağır eleştirilerde bulunur. “O her dem neşeli, hiçbir şeyi umursamayan, dudağında bir ıslıkla dolaşan adam gitmiş; yerine hırçın ve polemikçi biri gelmişti.” (Kutlu 2009:88)

Kasabadaki siyasi erkânını rahatsız eden bu yazılar Ali Bey’i hapse düşürür. Avukat yardımcılığı esnasında öğrendiği, hukuki yollara başvurur. Hanyeri’nde kitapçevini işletmeye devam ederler ama kasabada kimse kitapla pek ilgilenmez. Tek müşterileri öğretmen Sevim Hanımla Hancıların kızı Feride’dir. Ali Beyin oğlu Feride’ye âşık olur. Onunla evlenmek ister; ama doğru dürüst bir işi olmadığı için kızı isteyemez. Babasının annesini kaçırmaması gibi o da kızı kaçırmak ister; ama kız razı olmaz. Kendi aşk hikâyesinin sonu babasınıninkine benzemeyen çocuk, babası hapisteyken kasabayı terk eder. İstanbul’a gitmek üzere yola koyulur, ancak vazgeçer ve bir istasyonda iner. Yanında daktilosu vardır ve babasının hikâyesini yazmaya başlar. Eser, çocuğun kendi hikâyesinin başlayacağı yerde biter.

“Mustafa Kutlu; ben-anlatıcı ağzından yazdığı *Uzun Hikâye*’de, adı Sosyalist Ali’ye çıkan kahramanı ve onun oğlunun başından geçen olayları merkeze koyarak,

bir devrin panoramasını bütün canlılığı ve samimiyetiyle çizer. Eserde, lakapları da kişiliklerine ve devrin modasına uygun bir şekilde çizilen tipler ve anlatılan olaylar, gözümüzün önünde bir film şeridi gibi canlanır. Yazarın bu eserindeki başarısı, üslûbundaki akıcılığın yanı sıra, çizdiği insan manzaralarındaki gerçeklikten kaynaklanmaktadır.” (Tonga 2008: 10).

Eserde Kutlu'nun yaşamak için ideal olduğunu düşündüğü kasaba hayatı nahif bir şekilde anlatılmaktadır. O döneme ait siyasi olayları da ele alan kitabın istasyon olgusunu lirik bir şekilde anlatması da oldukça etkileyicidir. İstasyon o devirde Anadolu'nun dağları aşa aşa şehirleri ve insanları birbirine bağladığı önemli bir vasıtaadır.

Kutlu'nun diğer hikâyelerde de görmeye alışık olduğumuz sembolik anlatım tarzı burada da söz konusudur. Sinemacının kızını kaçıran Ali Bey'in hayatı da film gibidir.

1.2.7 Beyhude Ömrüm

Mustafa Kutlu *Beyhude Ömrüm* adlı hikâye kitabında Yadigar'ın bahçe kurma serüvenini anlatmaktadır, şehirli bir yazar olan Kutlu'nun köy hayatını bu denli detaylı ve güzel anlatması okuyucuyu bir hayli etkilemektedir. Yadigar'ın hayallerindeki bahçeyi kurma hevesi onun kendi benliğini korumaya çalışması, varlığını anlamlı kılma çabası olarak okunabilir. Yazarın isim vermediği anlatıcı olan başkahramanın içine düşen bu yeşil sevdası ilk günden son güne kadar kitapta anlatılmaktadır.

Köy hayatının tasviri ile başlayan kitapta anlatıcı kişinin sigarasını içerken birden gözünün “Islak Kaya” isimli kayaya takılması ile aklına yeni bir fikir gelir. Kayanın isminden mülhem orada su olma ihtimali aklında beliren Yadigar keyifle

şarkı söylemeye başlar. Geriye dönüş tekniği ile anlatıcının askerlik günleri anlatılır. Türkiye'nin doğusunda kıraç topraklarda yaşayan Yadigar'ın askerlik yapmak için ege taraflarında bir yere gitmiştir, hayatında bu kadar yeşil bir yer bu denli çeşitli meyve ağaçları hiç görmemiştir, gördüğü bu tabii güzelliklerden çok etkilenen Yadigar askerden izne gelişinde çeşit çeşit meyve getir, onlara da tattırırdı ve kıraç topraklarda su olmaksızın meyve yetiştirmek imkansızdır, bu sebeple suyu bulmak Yadigar'ın bahçe kurma emelini gerçekleştirebilmesi demektir.

Bahçe kurma hayali ile yanıp tutuşan anlatıcı bu isteğini Hacı Ali Bey'e anlatır. Hacı Ali anlatıcının babası Gülpaşa Çavuş'un arkadaşıdır. Zaten anlatıcıya "Yadigar" demesi de bu sebeptir.

Anlatıcının babası Gülpaşa Çavuş, zamanında köyün etrafında define aramıştır. Şimdi anlatıcının su aramak için o kayanın etrafında çalışması köylü tarafından define araması olarak yorumlanır.

Islak Kaya'nın dibine ilk kez gerçek niyeti ile gider, abdestini alır namazını kılar ve ilk kazmayı "sabır, sebat ve murat" (Kutlu 2001 s: 34) diyerek vurur. Umduğundan sert çıkan kaya onu çok uğraştırırsa da onun vazgeçmeye niyeti yoktur, adeta Ferhat'a dönmüştür.

Suyu bulması ile orayı cennet bahçesine çeviren Yadigar artık çok mutludur. Çocuklarına bırakacak güzel bir bahçe yapmıştır, hem de suyun bulunmadığı kurak topraklarda su bularak bu idealini gerçekleştirmiştir.

Zamanla çocukları büyümüş, oğlunun biri evlenmiş biri askere gitmiştir, köy nüfusu da gitgide azalmıştır. Çoğunluk İstanbul'a çalışmaya gitmektedir. Yadigar'ın büyük oğlu da İstanbul'a gitmek ister. Anlatıcı ilk başta razı olmasa da zamanla kabul etmek zorunda kalır. Köyde akın akın herkesin şehre gittiği bir zamanda köye Muhterem Bey gelir. Şehir hayatının karmaşasından sıkılmış dede yadigarı konağı restore ettirip orada yaşamak niyetindedir. Tabiri caizse herkesin Mersin'e gittiği bir

zamanda Muhterem Bey'in tersine gitmesi anlatıcıyı şaşırır. Konağın tüm işi bitip Muhterem Bey konakta yaşamaya başlayınca bir türlü aradığı mutluluğu bulamaz ve yeniden şehre, alıştığı düzene geri döner bu sırada anlatıcının karısı hastalanır ve vefat eder. Oğullarının yanında bir müddet kalan anlatıcı köyünü ve bahçesini özler, köye döner ve bir gün bahçede iken güzel bir şekilde vefat eder.

Eser ilk bakışta Yadigar'ın bahçe idealizmini anlatıyor görünse de esasında değişen dünyada köy ve kasabanın boşalmasını insanların yaşamak için şehri seçmeleri anlatılıyor. "Köyde kalan biz birkaç kişi, bir gece ansızın büyük bir gürültü ile yataklarımızdan doğruluyoruz. Ve o ilk şaşkınlık halinden sonra bir evin daha bu yalnızlığa, bu terk edilmişliğe dayanamayarak göçüp gittiğini anlıyor; "kimin evi acaba" diye bir an düşünüyor, sonra yorgani başımıza çekip yatıyoruz. "Kimin evi?" ne fark eder. (Kutlu 2001: 206)

Köy ve kasabanın Yadigar'ın gözünden anlatımında köy ideal yaşam alanı iken şehir yerleri yaşaması zor, acımasız yerler olarak nitelendirilir.

Yadigar'ın mutluluğu bahçede bulması ve toprak ile meşgul olması onu rahatlatır, insan toprak ile tabiat ile yakın olunca fitratına uygun bir halde olduğu için ruhu da tatmin olmaktadır. Şehir yerlerinde tabii hayattan uzak insanların yabancılaştığını düşünen yazar; şehir hayatına alışmış bir kişiyi köye getirerek tersi bir uygulamanın olup olmayacağını Muhterem Bey örneği ile göstermeye çalışmıştır. Fakat değişen dünyanın şartlarında bunun olamayacağı anlatılmıştır. Köy ve kasaba hayatı ne kadar ideal bir yaşam olsa da modernizmin hayatın her alanını sardığı bu dünyada böyle bir durum olmayacağını yazar kendisi de bilmektedir.

1.2.8 Mavi Kuş

Mustafa Kutlu'nun uzun hikâye tarzında yazdığı üçüncü kitap olan *Mavi Kuş* hacim itibariyle bir hikaye kitabından çok bir romanı anımsatır. Sembolik anlatım tarzı ile yazdığı kitaplarına bir yenisini ekleyen Kutlu'nun bu kitabı gerek anlatım tarzı gerekse kullandığı bu sembolik ifade tarzından ötürü bir mesnevi hüviyeti de taşır. Yazarın olayları anlatırken araya girerek “Yahu ben meddah mıyım? Ara sıra omzumdaki havlu ile alnımın terini silip ‘Ey yarenler nerde kalmıştık bakalım’ diye mevzuu çekip uzattıktan, tadını kaçırdıktan sonra toparlamaya çalışacak Hayır, hayır. Bu, hikâye ile roman arasında bir kitap. Kayda kuyda bağlı. Girişi, gelişmesi, sonucu var. Alt yapısı, üst yapısı, çatısı bacası var. Göstereni, gösterileni, imi, timi var.” (Kutlu 2009: 17) demesi bize bu kitabın anlatım tarzının farklı olduğunu gösterir. Ayrıca anlatım esnasında araya girerek okuyucuyu bilgilendirir.

Bu Böyledir'de kullandığı “Dünya oyun ve eğlenceden ibarettir” temini burada da kullandığını görmekteyiz. Yazar lunapark metaforundan sonra yol ve otobüsü simgesel olarak kullanmıştır. Kahramanlar açısından zengin olan hikâyede insanın yolculuk ettiği kişilere güvenmemesi gerektiğinin de altı çizilir.

Kitap, üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; kasabanın tasviri yapılır ve kahramanlar genel özellikleri ile tanıtılır. İkinci bölümde; Mavi Kuş'la yapılan yolculuk sırasında yaşananlar, üçüncü bölümde ise yolculuğun bitişi ve her şeyin bir film için yapıldığı anlatılır.

Kimsenin uğramadığı ücra bir kasabadan hareket eden farklı zümrelere ve meslek gruplarına ait insanların yolculuğu anlatılır. Hayatları, kültürleri, zevkleri farklı olsa da bu otobüse binenlerin ortak özelliği Mavi Kuş'un götürdüğü yerde inecek olmalarıdır.

Yolculardan ilki Nazım'dır. Babası Mardin'e giden Nazım'ın annesi, eşi yokken vefat eder, daha sonra adam bir kadın ve çocukla çıkagelir, kuyumcu dükkânı

açar ve iki oğluna pay eder fakat üvey anne Nazım'ı sevmez, kardeşi ile birlikte onun hakkını yerler. Fakat daha sonra Nazım kendi hakkının korumaya başlar.

Yolculardan diğerleri ise genç öğretmen bir çifttir. Murat'ın tayini bu kasabaya çıktığında eşi ile birlikte boğazdadırlar, manzaraya bakıp ormanın eteğinde, ortasında şırıl şırıl derenin geçtiği, öğrencilerin taze yumurta getirdiği bir köy hayal ederler. Fakat geldikleri köyde hayallerini bulamayan Neşe eşinden boşanmak pahasına bu kasabayı terk etmek ister, bu nedenle Mavi Kuş'a binmiştir.

Kasabanın bu halinden kaçan öğretmen çiftin aksine bu kasabaya kendinin gönüllü sürgüne göndermiş Doktor Yahya karşımıza çıkmaktadır. Bibliyoman diğer bir ifade ile kitap hastası olduğu için eşi ile arası açılan Yahya Bey “ya sen ya kitapların” diyen karısına inat hem bütün kitaplarını sahaflara satmış hem de evi terk etmiştir.

Köy ağasının tek oğlu Beşir Ağa askerliğini İstanbul'da yapar. O zamanlar arkadaşlık ettiği kişiler ile türlü işler kurar, fakat bir türlü dikiş tutturamaz babası ölür, marabalar şehirlere taşınır elde avuçta bir şey kalmayınca siyasiler ile ilişkileri kuvvetlendirip topraklarından kuyu açmalarını ister, trenle gelecek ağır misafirlerini karşılamaya gider.

Mavi Kuş'a habersiz binen Erol, İstanbul'a gidip kendine bir hayat kurmak istemektedir.

Ecnebi çiftin de bulunduğu otobüste onlara arkeolog Gül tercümanlık yapar. MTA'da mühendis olan Kemal ile Gül yol boyunca sohbet ederler.

Hastalıktan inleyen kadın ve eşi, jandarmalar ve mahkûm da otobüsteki diğer yolculardır.

Mavi Kuş'un şoförü Deli Kenan ve çırağı Seyfi gelince yolcular tamamlanır ve yolculuk başlar. Deli Kenan, kedisi olmadan yola çıkmayan, kendi keyfince hareket eden birisidir. Fakat başka bir ulaşım vasıtası olmadığından köylü 'bu deli şoföre' mahkûmdur.

Her yolcunun gideceği yer farklıdır; Doktor tatile, Neşe İstanbul'a, Beşir Ağa siyasilere karşılamaya, köylü hasta eşini hastaneye götürmeye, turistler ele geçirdikleri antikaları ülkelerine götürmek amacıyla Mavi Kuş ile gitmektedir.

“Bu arada saf bir Anadolu çocuğu olan Erol' un, çanakların kıymetini bilmeden onları sadece kırık dökük toprak parçaları sanıp yol boyu atması da manidardır. Eğitimli bir kızın eliyle ülkemizden kaçırılacak olan kıymetli hazinelerimiz saf Anadolu çocuğu Erol'la asıl yurtlarına iade edilmiş gibidir. Yazar daha önce de turistlerin gizledikleri güvercinleri, sandıklar otobüse taşınırken köylülerin eliyle kendi öz semalarına kavuşturmuştu. Böylece ülkemiz Batılı insanın bu ihanetinden saf ve her şeyden habersiz olan Anadolu insanının sayesinde kurtulmuş olur. Bu örnek, Mustafa Kutlu'nun ülkemizin asıl dinamiği olarak Anadolu'yu ve Anadolu insanını görmesi ve okuyucuya göstermek istemesiyle ilgilidir.” (Başkal 2010 Yüksek Lisans Tezi :59)

Yolda kadın hastalınca bir handa mola vermek zorunda kalırlar, kitap geleneksel bir yapıda teşekkül ettiği için kullanılan mekanda han yeridir. Kadını kurtaramazlar ve ölür kocası Mavi Kuş'un dönüşünü beklemek üzere handa kalır.

Herkesin bir acelesi vardır fakat Deli Kenan bu istekleri umursamaz. Koto Bayram para koparmak için Mavi Kuş'un önüne çukur açar parayı aldıktan sonra arabayı kurtarır yola devam ederler.

Nihayetinde istasyona ulaşma ile okuyucu bir sürprizle karşılaşır, bütün bu olanlar bir bir film sahnesidir. Yazar senaryo ile gerçek hayatı karşı karşıya getir, otobüsü takip eden iki adam mahkûm rolünü oynayan adamı vurur.

Hikâyedeki sembolik öğeleri şu şekilde açıklayabiliriz: *Mavi Kuş* kasabalıyı gidecekleri yere götüren eski bakımsız bir otobüstür, yaşlanmış dünyamızı hatırlatır. *Yol*; insanın hayat çizgisidir. Bu yolda bazen sürprizler, gecikmeler olabilir. Yolcuların hepsi menzile varmak için sabırsızdırlar. O noktaya ulaşmaktır onlar için önemli olan iyi kötü hiç fark etmez *Yolculuk* insanın dünya hayatıdır.

Kasabanın ortasında bulunan *ayna* insana kendi özünü yansıtır. “O sır olmasa kendimizi adi bir cam karşısında bulacağız ve hiçbir şey göremeyeceğiz. Sır bize bir kapı aralıyor. İşte diyor sen busun.” (Kutlu 2009: 15) Yazar bu ayna metaforundan hareketle;

“Kendini bilen, Rabbini bilir” hadisini zikrederek aslında hikâyenin bir yerlerinde ‘kendini bilme’ gayretinin gizlendiğini ima ediyor. Kasabanın lokantasında bulunan ve lokantaya adını veren ayna, tasavvuftaki ‘sır’larıyla karşımıza çıkıyor. İbn-i Arabî, kişinin aynada aslolanı gördüğü zaman, insandaki sırı ulaşacağını söyler. Aynada aslolan ise, insanın özü, varlığın birliğidir. Kutlu da İbn-i Arabî’nin bu sözünü hatırlatırcasına; ‘Aslolan ayna camının ardına sürülen sırda. O sır olmasa kendimizi adi bir cam karşısında bulacağız ve hiçbirşey görmeyeceğiz.’ cümlelerine yer vermektedir. Yazarın okuyucuyla konuştuğu birinci bölümde bu konu daha netken, hikâye başladığında konu, yazar tarafından akan olayların arkasına, satır aralarına gizlenir. İnsanın özünün kutsiyeti, insanı tanımanın, insanı bilmenin zorluğu hikâyede sıklıkla ima edilen konulardır. (Coşkun 2005: 24)

Eserin bir film setini anlatması insan hayatının da bir film, senaryodan ibaret olduğunu anlatmaktadır.

1.2.9 Rüzgârlı Pazar

Mustafa Kutlu, ikinci döneme ait ve uzun hikâye tarzında yazdığı bu kitabında serideki diğer kitaplardaki gibi halk söyleyişlerine yer vermiştir. Üslup olarak yalın bir dili ve didaktik bir anlatımı olan kitap, köyden kentte göçün anlatıldığı, fakir hayatların konu edildiği bir eserdir.

Yoksulların, engelli insanların, bir parça ekmek bulmak için sabahtan akşama kadar çalışan insanların hayatlarını anlatan yazar sadece saydığımız bu insanların yoksul olmadığını, zenginlerin vazifelerini yaparak bu insanlara yardım etmeleri gerektiğini, eğer zenginler bu vazifenin farkında değillerse asıl fakirliğin onların içlerinde olduğunu salık verir. Eser yazarın daha önce kaleme aldığı “Yoksulluk Kitabı” adlı deneme kitabının hikâyeleşmiş, somutlaştırılmış bir biçimidir. Yazar yoksul olan insanların hayat şartlarının ne kadar zor olduğunu, hastalıkların, işsizliklerin peşlerini bırakmadığını anlatır. Hayatlarındaki onca olumsuzluğa rağmen küçük şeylerden mutlu olan, birbirlerine yardım ederek destek olan küçük insanların, küçük dünyalarına değinen Kutlu, ülkemizde bu yoksul insanların görülmediğini, fark edilmediğini düşünür.

“Yoksulun evi uzaktadır, kimseler görmez. Yoksulun sesi kısılmıştır kimseler duymaz. Yoksulun yüzü soğuktur kimseler bakmaz; bakan olsa da başını çevirip gider.” (Kutlu 2004: 41)

Hikâyedeki kişilerin çoğu (doktor hariç) doğuştan fakir insanlardır. Bu insanlar yoksul; ama harama el uzatmayan, alın terleriyle rızıklarını kazanmaya çalışan onurlu kimselerdir. “Dertleri sadece karınlarını doyurmak” olan bu insanlar birbirleriyle dayanışma içindedirler. İyi olan daha zayıf olanı kollar. Hikâyede Kör Nimet ile çocuk yaşta olan Duran’a Rüzgârlı Pazar ahalisinin sahip çıkması buna en güzel örnektir.

Eserde anlatılan yerin isminin geçmemesi bize bu yerin her birimizin yaşadığı yerler olabileceğini söyler. Yoksulluk sorunsalının en büyük problem olduğunu söyleyen yazar zenginlere seslenir: “siz ey varlıklı ve sağlıklı olanlar. Ey işleri tıklarında gidenler. Ey karnı tok, sırtı pek, yüzü gülenler. Ey seçim kazananlar ve koltuğa oturanlar. Ey dolar uçuran ve muslukların başını tutanlar. Siz ey güç odakları, silah sahipleri, söz ustaları. Beş vakit namazını cemaatle kılanlar. Zikir ile coşup nara atanlar. Defalarca hacca gidenler. Bir koyup, beş alan tüccarlar. Bilim babaları, akademisyenler. Emir ile demiri kesebilenler. Unutmayın önümüz kış ve yoksullar sizi bekliyor.” (Kutlu 2004: 10)

Yazar burada didaktik ve uyarıcı bir üslup ile toplumun her katmanına seslenmiş ve yoksullara yardım etmelerini söylemiştir. Bu çağrı aslında yazarın ümit var olduğunu göstermektedir.

Yazar bu eserinde sadece yoksulluk sorunu değil aynı zamanda çarpık kentleşmeyi de eleştirmektedirler. “Şehrin ortasında bir sanayi bölgesi. Onun yanında bir lüks yerleşim, altında otoyol, onun altında minibüsler. Kalabalık, karmaşa, itiş-kakış. İşte çarpık kentleşme denilen olgunun tipik göstergesi. Burada insanlar nasıl çalışır, yaşar; nasıl yetişir, ne yer, ne içer, ne düşünür. Belki yahut hiçbir ilişki sağlıklı kurulamaz. Trafik tıkanır, kavgalar çıkar, psikolojiler bozulur, her fert burnundan solur “asabiyim” der şarkı, “mazeretim var” ... (Kutlu 2004: 19-20)

Hikâye anlatıcı vasıtası ile okuyucuya ulaşır, anlatıcı onları gözlemler fakat onlardan birisi değildir. Hikâyede Duran ve Nimet’in hayat hikâyeleri anlatılsa da onlar vesilesi ile diğer yoksulların da yaşadığı sıkıntılar anlatılmaktadır.

Hikâyenin iğde kokusu ile başlaması bize Anadolu’yu anımsatmaktadır, nitekim Duran’ın babası çalışmak için şehre gelir, memleketlerini özlemektedirler.

Duran Demir, on bir on iki yaşlarında “gözü açılmamış bir sığırcık kuşu” iken büyük şehre gelir. Duran’ın babası Recep Efendi köyde çobanlık eden kimsesiz biridir.

Köylüler, bu yetimi yalnızlıktan kurtarmak için sevabına evlendirirler. Karısı da yoksul bir ailenin kızıdır. İlk üç çocukları ölür. Dördüncü oğulları ölmeyince adını Duran koyarlar. Duran’ın ardı sıra üç kız çocukları daha olur. Nüfus artıp, çobanlık karınlarını doyurmaya yetmeyince büyük şehre inerler. Babası birçok işte çalışır; ama yine iki yakası bir araya gelmez. Derken babası verem olur. Doktor çalışamayacağını söyleyince Duran okuldan alınır. Artık altı nüfuslu ailenin yeni reisi odur. Küçük yaşta omuzlarına ağır bir yük binmiştir. Üst geçidin üstünde dört tanesi bir milyona balon satarak işe başlar. Kara-kuru, kara gözlü bu çocuğun hali yazarın rikkatine dokunur: “Öğleleri ne yiyor acaba? Canı hiç dondurma, döner, pasta çekmiyor mu?” (Kutlu 2004: 16) diye sorar. Yazar’ın Duran’a ailesi hakkında sordukları küçük çocuğun canını sıkır. Yazar bu duruma isyan eder:

“Sözün gücü derde derman olmaya yetmiyor demek. Yetmiyor ya, şu yaşadığımız günlerde ne çok konuşan var. Niçin konuşuyor bu adamlar, ne diyorlar? Sayısına bereket bir sürü TV kanalı, bir yığın konuşmacı-tartışmacı-politikacı-uzman-bilirkişi-akademisyen-artist... Tiraj toplamı otuz senedir artmamış olsa bile bir sürü gazete, mecmua. Keyif ekleri, Pazar ekleri, bulmaca ekleri.

Car car konuşuyorlar.

Demek bunların fıstığı kurumuş; bunlar keçeyi sudan çıkarmışlar; köşe yazarları köşelerine kurulmuş, purolarını yakmış dumanını bu Rüzgârlı Pazar’ın rüzgârına savurarak, Duran misali el kadar sabilerin suratına üfürerek ahkâm kesiyorlar.

“Susun ulan” diyesi geliyor insanın, Mehmet Akif’in gözyaşları geliyor aklıma “Sus ey Bülbül” diyen merhamete boğulmuş kalbi.” (Kutlu 2004: 17-18)

Duran pazarda balon satarak günlüğü iki, üç milyon para kazanır, bir çayın bir milyon olduğunu düşünürse demek ki günde üç çay parası anacak kazanabilmektedir. Duran sıcakta soğukta akşama kadar sadece üç çay parası kazanır. “Rüzgarlı Pazar’ın rüzgarı hiç eksik olmaz. Lodos, poyraz, keşişleme, karayel. Eser de eser. Hele ki poyraz. Kemiklerine işler adamın. Nemlidir.(Kutlu 2004: 29) Rüzgar yoksulluğun sembolüdür. Hayatta parasızlık işsizlik, hastalık, ,insanların vurdumduymazlığının yanında rüzgar da yoksulların aleyhinedir.

Kitabın en çarpıcı kısımlarından biri yoksul mahallesinin anlatıldığı kısımlardır. Rüzgarlı Pazar nasıl ki fakir Pazar ise fakirlerin yaşadığı bu mahallede kenarda kalmış, sağlık ocağının, doktorun hatta içme suyunun bile olmadığı bir yerdir. Bu mahallelerde en büyük sıkıntı hastalıktır. İyi beslenemedikleri için hastalığa yakalanmaları da kolay olmaktadır.

Duran’ın bir başka yönü de melekleri görmesidir. Ne zaman ki morali bozuldu, para kazanamadı. Melekler ona görünür, “merak etme Duran her şey çok güzel olacak reler. Hatta bazen eve gittiğinde annesinin temizliğe gittiğini, eline para geçip alış veriş yaptığı bile olur. “ Bir seferinde canım muz çekmişti. Bak inanmayacaksın eve gittim annem akşam pazardan muz almış. Biraz çürük çarık, ama muz.... (Kutlu 2004: 46-49)

Mustafa Kutlu’nun kullandığı mucize keramet bize masalı anımsatır, onun yazdığı bu hikâyelere postmodern hikâye diyebiliriz.

Gözleri kör olan Nimet ve kendisine yakın bir kaderi paylaşan cesur birbirlerini sever ve ahalini yardımları ile evlenirler. Hatta doktor onlar söz verdiği gibi evlerini tutar, eşyalarını alır, hatta onalar bir de dükkân tutar. Bütün bunları gören Şapkacı

Bacı da dükkânı malla doldurur, parasını almaz. “Gördüğünüz gibi, işin ek yeri boş kalmıyor. Siz sakın ola ki aklınızdan, yahu iki âmâ, bir çocuk bu dükkan nasıl döner, sağlam adamlar işi çeviremezken diye vesveseye kapılmayın. Cenab-ı Hak bir işe ol deyince oluverir. Amenna ve saddakna (Kutlu 2004: 181-182).

1.2.10 Chef

Mustafa Kutlu'nun 2005 yılında kaleme aldığı eser, isminin yabancı olması sebebiyle dikkat çekicidir. Fakat daha sonra yazarın bunu eleştirmek ve dildeki yabancılaşmaya dikkat çekmek yapmak için yaptığını anlıyoruz. Yazar bu kitapta batıya özenen kişilerin hayat hikayelerini anlatmaktadır. Kitap üç ayrı bölümden oluşuyor, her bölümü anlatan kişi değişiyor, aynı hadiseleri farklı kişilerin ağzından, farklı bir bakış açısı ile öğreniyoruz. Kitaptaki üç başlık, kahramanlarla aynı adı taşıyor: Hüseyin Hüsnü Şen, Arzu ve Özgür.

Hüseyin Hüsnü Şen: Sarıkamışlı'dır. Annesi onu doğururken ölmüş. Babası başka bir kadınla evlenmiş. Üvey kardeşleri vardır. Babası Sarıkamış'ta bir okulda müstahdem. Düven sürmemiş, kuzu gütmemiş. O yüzden kendini köy çocuğu kabul etmiyor. Babasının çalıştığı okuldaki kütüphanenin tüm kitaplarını okumuş. Sahip olduğu tüm sevgiyi babasından almış. Devlet-parasız yatılıda okurken orta ikide babası ölür. Sarıkamış'a son gidişi babasının cenazesi sebebiyledir. Kutlu Hüseyin Hüsnü'yü anlatırken kendi özünden uzaklaşan, kökeninden utanan, şehir kültürünü tüm hücreleriyle benimsemiş hatta yıllardır köyüne bile gitmemiş diğer insanları da anlatmaktadır. Esasında bu sonuç küreselleşen dünyanın doğurduğu bir sonuçtur herkesin şehre gelmesi ile, insanlar kendi örf ve adetlerinden uzaklaşmakta ve şehrin kültürü ile yoğrularak memleketine ait özelliklerini zamanla kaybetmektedir.

Ömrü yatılı mekteplerin soğuk koridorlarında ve kütüphanelerde geçmiş. Yazları Ankara'da çalışmaya başlar ve zamanla tüm akrabalarından kopar. Artık

Sarıkamış, hayatından silinmiştir. Liseden sonra bankaya girer. En büyük hatayı diplomaya önem vermemekle etmiştir. Kişiliği, kültürü, meslekî tecrübesi yeter zannetmiş. Eskinin lisesinin ben şimdinin üniversitesine değişmem. Ben mesela Ticaret Lisesi'nde okudum. Okumakla kalmayıp kendimi geliştirdim. Bende felsefe var, tarih var, edebiyat var. Finans aleminin piri sayılırım ama. Neymiş? Ötekiler İngilizce biliyormuş, üniversite okumuşlar. Ulan sizin İngilizcenizi de üniversitenizi de kaç a alırım ben. Kapalıçarşı esnafı da İngilizce biliyor. Artı Almanca, Rusça, Japonca .(Kutlu 2007: 17)

Geçmişteki okullar ile günümüzün okullarını mukayese eden Hüseyin Hüsnü geçmiştekilerin daha kaliteli olduğunu savunur bunu kendisi de bizzat yaşamıştır şimdi tek yönlü yetişen insanlara mukabil o devirde insanların felsefe, tarih, edebiyatın yanında finanstan da anladığını söylemektedir. İngilizcesi iyi olan insanların tek yönlü bir gelişim gösterdiklerini bunu sıradan, tahsili olamayan bir esnafın bile çok rahat yapabildiğini hatta daha iyi yaptığını söylemektedir. “Kitap, kültür, tiyatro sinema her türlü sosyal faaliyet içinde pişmiş; yıllarca ülkenin seçkin bir bankasında şef olarak çalışmış, sayısız toplantı, seminer ve kursa katılmıştır. Tam bir şehirli olduğunu düşünür. Evlidir ve bir çocuğu vardır. Eşi Arzu ve oğlu Özgür. (Kutlu 2005: 26, 27, 28)

İsim sembolünün tezat bir şekilde kullanıldığı (Hüseyin Hüsnü) Şen aslından uzaklaşmış, kendine, ailesine, kültürüne yabancı kalmış, arzularına ulaşamamış mutsuz bir modern insan olarak karşımıza çıkmıştır.

Evlilik hayatı mutsuz bir şekilde ilerleyen, bankada istediği mevkiye bir türlü ulaşamayan Hüseyin Hüsnü çareyi içkide arar. Avukat ve gazeteci olan arkadaşları ile her akşam iş çıkışı gündem ile alakalı sohbet eder. Yazarın bu üç mesleği seçmesi elbette ki bilinçlidir. Kapitalizmin kalbi bankayı, medya mensubunu ve hukuk düzenini temsil eden bireyler ülkenin ve dünyanın genel gidişatı hakkında konuşurlar. Barda İris adında birisi ile tanışırlar. Zihin itibariyle uyuşan ikili birlikte “ Ne yapmalı” sorusuna cevap aramaktadır. Gerçek hayatta müdür olamayan

Hüseyin Hüsnü İris'in sayesinde bir banka reklamında oynayacaktır. Böylece kısa zamanda meşhur olup, çok para kazanacak ve hayallerindeki arabayı alacaktır. Fakat reklam filmi başarılı geçmez, rezil olduğu ile kalır, o sinirle eve gelir karısı saçlarını kızıla boyamıştır, ama o bu değişikliği fark etmez. Oğlunun karakolda olduğu haberiyle evdeki tüm bağlar kopar ve ailesiyle tartışır.

“Ailenin üç ferdi. Üçü de kendi dünyasına daldı. Böyle böyle kopuyorduk birbirimizden. Üç insan üç ayrı istikamete doğru yürümeye başlamıştı. Benim önüme İris çıktı. Ötekileri bilmiyorum.” (Kutlu 2005: 109) İris ile yapacakları işler vardır, fakat ne olduğu muallakta kalmıştır.

“Arzu” isimli bölümde ise aynı hadiselerin Arzu'nun ağzından anlatılması söz konusudur. Ailesini bir araya getirmek için çaba sarf eden Arzu, kendi isteklerinden vazgeçer, hatta kendi emekli ikramiyesini bile “arzu”sunca harcayamaz. Çalışan ve modern kadını temsil eden Arzu ailenin yaşadığı kopukluktan dolayı mutsuzdur. Bir gün okumuş, kültürlü biri olan üst komşusu Gülşen ile izledikleri bir filmde etkilenerken her şeyi geride bırakarak güney illerinden birine bir lokanta açmak için giderler aradıkları gibi bir mekan bulurlar her şey yolundadır. Gülşen yabancı birine aşık olur ve gider arzu tek başına kalır. Refik Bey'in evlilik teklifi karşısında şaşırır Arzu evini yuvasını düşünür fakat ortada yuva namına bir şey kalmamıştır. Ne yapacağını bilemez. Yazar birinci bölümde olduğu gibi Arzu'yu da bir ikilemde bırakır.

“Özgür” bölümünde ise Hüseyin Hüsnü ve Arzu'nun oğlu Özgür anlatılır. Özgür daha ilkokul çağlarında iken kısa yoldan para kazanma ve zengin olma hevesi içindedir. “Kutlu'nun modern ukdelerle Hüsnü Şen'i yalnızlaştırması, Arzu'yu yabancı bir ortamın içine savurması yanında Özgür'de karşı tutumu da önemlidir. Çünkü Özgür Türkiye'nin sisteme tam anlamıyla dahil olduğu bir dönemin çocuğudur.”(Yıldırım 2007: 176)

Özgür çeşitli işler yapar ama bir türlü dikiş tutturamaz. Seda ile tanışır Seda'nın babası kerestecidir. Ya iç güveysi olacak ya da Kanada'ya gidip en adi işlerde çalışacaktır. Sallantıdadır.

Chef'te de gösterildiği gibi yaşadığımız dönemin insanları sallantıdır. Nereye gideceğini, hanig yolun yolcusu olacağını bilememektedir.

1.2.11 Tufandan Önce

Tufandan Önce Mustafa Kutlu'nun 2006 yılında yazdığı uzun hikâye tarzında üçüncü kitabıdır. Kitap tek hikâyeden oluşur. Sonunda bizim kitabın bittiğini düşündüğümüz anda filmlerde kullanılan bir teknik ile karşılaşırız, tufandan sonra kahramanların hayatlarının nasıl değiştiğini öğreniriz.

Siyaseti, bürokrasiyi ve ticareti konu alan eserde kasabada temeli atılacak bir tesisin merasim hazırlıkları öncesi kasabada yaşananlar anlatılmaktadır. Daha önce şehir isimi vermeyerek anlattığı Rüzgarlı Pazar kitabında olduğu gibi burada da kasabanın ismini zikretmez böylece Türkiye'nin her yeri ihtimal dâhilinde olur.

Açılışı yapılacak tesis görünürde kasaba halkının yararına olacak bir tesis gibi görünse de herkesin ayrı ayrı menfaati bulunmaktadır. Tesisin açılışı sırasında Bakan Beyin konuşmasının ortasında bir tufan kopar. 40-50 yılda bir coşan ve etrafı sular altında bırakan Deli Dere, yağmur ve rüzgârla coşar ve her tarafı tarumar eder. Tesisin açılışı gerçekleşemez.

Şemsettin Bilen İktisadi ve Ticari İlimler Akademisinden mezun, kasabanın 20 yıllık belediye başkanıdır. Aktarlıkla uğraşan bir babanın ikinci oğludur. Kardeşi Nurettin doğuştan sakattır, bu yüzden çocukluğundan beri her sorumluluk onun

boynundadır. Yumuşak huylu, hizmet etmeyi seven, herkesin yardımına koşan, dert dinleyen, gözyaşı silen Şemsettin'i kasabalı bağına başmış ve yıllarca onu desteklemiştir.

“Esnaf bir babanın oğlu olarak da tatil zamanlarında bile çalışmış, çocukluğunu gençliğini yaşayamamıştır. Kendi deyimiyle ne çocuk olabilmıştır ne de genç. (s. 147) Babası durmadan çalışmasını istemiştir. İşte “bu ölçülü, disiplinli, kısıtlı çocukluk hayatı onu ömür boyu takip etti. Bir yandan içinden taşan enerji, adım atıp öne geçme isteği; öte yanda onu dizginleyen çekingenliğe iten, yüzünü kızartan baskı.” (Kutlu 2005: 148)

Okulunu bitirdikten sonra büyük şehirde okuyan arkadaşlarının aksine o kasabasına dönmüş ve bir şirket kurmuştur. İyi para kazanan ve kasabalı tarafından övgü ile bahsedilen Şemseddin'i belediye başkanlığı için ikna etmişlerdir. Evlenmiş ve beş kız çocuğu olmuştur. Yirmi yılı aşkın süredir kasabaya hizmet etmektedir. Halka hizmet etmek için evini zaman zaman ihmal etmektedir. Tüm evin yükünü taşıyan eşi bu durumdan bir hayli rahatsızdır. Ama artık o da Ankara'ya gidip mebus olmak ister. Bu tesis açılışını fırsat bilerek kendini gösterme niyetindedir.

“Tufandan Sonra” adlı bölümde onun siyaseti bırakıp Hacca gittiğini ve babasının aktar dükkânının başına geçtiğini öğreniriz

Hikâyedeki bir diğer kahraman İdris Güzel, muhacir bir ailenin dört oğlundan biridir. O ve kardeşleri yerli halkın önüne geçerek kısa sürede zengin olurlar. “Yukarıda Allah var; çalıp çırparak; şunu bunu dolandırarak, hile-desise ile değil çalışarak, alın teri ile kazandılar.” (Kutlu 2005: 33) Birbirine bağlı olan bu kardeşler aralarında başarılı olan İdris'i başa geçirirler. Her yeniliğe açık olan muhacirler, bildiğinden şaşmayan yerlilerin önüne geçerek yeni çıkan her şeyi hem alır kullanır, hem de satarlar. Beyaz eşya, benzin istasyonu, kooperatifçilik hep bu ailenin kasabaya kazandırdığı yeniliklerdir. Yeniliklere açık bu aile ve özellikle İdris yeni gördüklerini sorar soruşturur akıllarına yatarsa alırlar, yani “yaş yere basmaz”lar.

Ticaret erbabı olan İdris zamanla siyasete de atılır. Yazar, bu geçişle bize ticaret siyaset ilişkisini vurgular. “Ne denilmiş: Siyasetle ticaret ikiz kardeş sayılır, yedikleri içtikleri ayrı gitmez.” (Kutlu 2005: 35)

Holdingleşmenin yaygınlaştığı bir dönemde holding işine girerler. Ancak bu işte başarısız olurlar. Milletten fayda göremeyen İdris, bu sefer devletten medet umacak olur; ama kapılar kapalıdır. İşte bu noktada asıl kurtuluşun siyasette olduğunu anlayarak siyasete atılır. Önce parti üyeliği, delegelik, ilçe başkanlığı derken şimdi de milletvekilliği peşindedir. Aday olabilmek için halkın ve siyaset erbabının güvenini sağlayacak bir adım atarak kasabanın gelişmesi için bir tesis kurmak ister.

İdris’in karşısında yıllardır milletvekilliği yapan ve yaşlılığın verdiği asabiyetle herkesi azarlayan ve bıktıran Haşmet Altay ve Haşmet’in muhasebecisi iken şimdi milletvekilli olan Hulusi Derin vardır. Milletvekilleri, tesisin kurulmasında asıl faktör olarak kendilerini gösterirler.

Hikâyenin sonunda Haşmet Altay, milletvekili aday bile olamazken İdris Güzel’in milletvekili olduğunu ve daha da zenginleştiğini öğreniriz.

Yazarın burada vurgulamak istediği maddi olarak ilerlemenin yolu siyasetten geçtiğidir.

Kaymakam Çetin’in bu içine kapanık halinin sebebi geçirdiği annesiz çocukluk yıllarıdır. Babası ile boşanmayan fakat ayrı yaşayan annesi ona gereken ilgiyi göstermemiş, onu dadıların elinde bırakmıştır. Yıllar sonra kendisi de evlilikte aradığı mutluluğu bulmamış ve karısı ile ayrı yaşamaya başlamışlardır. Kendini bitkilerine ve hayvanlarına veren enteresan bir kişilik olarak karşımıza çıkar.

Eşinin boşanma davası açması ile büyük bir hüznü yaşayan Çetin, tesisin temel atma töreninde kopan tufana kendini teslim ederek ölmek ister; ancak gizli aşkı

Mehpare onu kurtarır. Kendini Mehpare'nin kollarında bulan Çetin aşkına karşılık verir ve Mehpare'yle evlenir. Bu evlilikle birlikte bütün hayvanlarından ve çiçeklerinden vazgeçen Çetin “her şeyi ama her şeyi Mehpare'nin güçlü kollarına terk eder”. (Kutlu 2005: 212)

Hikâyenin bir diğer önemli kahramanı da tesisin açılışına gelen Bakan Beydir. Yazar ilk defa gerçek hayatta var olan bir kişiye hikayesinde yer vermiştir. Amerika'dan getirtilen ve tenis meraklısı Bakan Bey yeni hayatından pek de memnun değildir. Anlatıcı “en ünlü şirketlerde çalışmış, mesleğinde yükselmiş, gelir seviyesi artmış ve bir Türk kızı” ile evli Bakan Beyin Türkiye'den gelen teklifi kabul etme sebeplerini kendince izah eder:

“Komplo teorilerini bir yana bırakıp serinkanlı düşünelim. Vatan hasreti değil. Aile, akraba, arkadaş özlemi, değil. Boğaz'da bir balık yemek, rakı içmek, alaturka müzik dinlemek, değil. Kendini göstermek, ilgi odağı olmak, eh bu makul sayılabilir; çünkü ABD büyük ülke orada herkes kaybolur.” (Kutlu 2005: 169)

Uzun süreler Amerika'da yaşamış olan Bakan Bey de kendine yapılan teklifi kabul etme sebebini düşünür:

“Niçin gelmişti buraya? Neden yapılan teklifi kabul etmişti?”

Yoksa içinin mahrem yerlerinde eskiden kalmış bir kıpırtı ile, eski arkadaşlarına, şimdilerde birer meşhur profesör, birer rektör olan arkadaşlarına hava atmak için mi?

Hayır, hayır!..

“Hava atmak” olamaz.

Lafı bile iptidai, çirkin.

Peki ama, ne? (Kutlu 2005: 182)

“Ama ne?” sorusunun net bir karşılığını hikâyede bulamayız. Yazar, bunu okuyucuya bırakmıştır.

Bakan Bey, tesisin açılışı esnasında tüm bilgi birikimini aktarmak ister ve ona göre ülkenin asıl sıkıntısı olan köylülüğü aşabilmesi için reçeteler sunar; ama kopan tufan konuşmasını yarıda bırakır. En sonunda da öğreniriz ki Bakan istifa eder. İstifa ederken bile bu işe neden koyulduğunu izah edemez. “Memleketle, devletle, yaptığı iş ve attığı imza ile ünsiyet kuramamıştı.” Evini ve çocuklarını özleyen Bakan Bey “Bir an önce gitmeli, balığa çıkmalı, köpeğini gezdirmeli ve bir çello konseri dinlemeliydi” (Kutlu 2005: 213) diye düşünür. Yazar, Bakan’ın bu hissiyatıyla bize bir mesaj vermek ister. Uzun yıllar ülkesinden uzak yaşamış ve bulunduğu yerin hayat tarzını benimsemiş bir insan vatanını seviyor olsa bile onunla ünsiyet bağına tekrar kuramayacağını ima eder. Çünkü kendi öz vatani olan ülke insanının yaşayışına yabancılaşmıştır.

Tüm bu ilişkiler ağı içinde medya ayağı unutulmamıştır. Anlatıcı, kasabanın tek matbaasında çıkan Fikir gazetesinin “tek ölçüsü adalet ve hakikat olan-tabii kendine göre-“ başyazarı Fikri Süzer’in kalemiyle tarihte adalet dairesinin ne anlama geldiğini izah ederek bugün kullanılan devlet dairesi tabiriyle ilişkilendirir. Fikri Süzer, “kasabanın müzmin muhalifidir. Hangi iş, hangi düşünce, hangi kişi, hangi parti olursa olun mutlaka bir ek yerini bulur, muhalefete başlar.” (Kutlu 2005: 108) Muhalif yazar, bu sefer de tesis işini eleştirir.

Siyasetçinin, medyacının, holding sahibinin konu edildiği kitapta akademisyende vardır.

Civar illerde kurulmuş bir üniversite bu ilde de kendisine bağlı olarak bir İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi açmıştır. (Tamamen siyasi sebeplerle). Vecihi Bey bu ilden yetişmiş bir ilim adamı olarak her ne kadar arkeoloji alanında yetişmiş

ise de (tamamen siyasi sebeplerle) fakülteye dekan olarak atanmıştır. (Kutlu 2005:196)

Dekan Beyle siyasi nedenlerle açılan üniversitelere ve haksız ve liyakatsiz atanan yetkililere göndermeler yapılır.

Hikâyede bir de Zabıta Kemal vardır. Zabıta Kemal kasabanın müzik öğretmenine sevdalı olması hasebiyle dikkat çekmektedir. Ama evli ve çocukları vardır. Gençliğinde de hovarda olan Kemal'e Şemseddin sahip çıkmış bir daha o hataları yapmayacağına dair söz almıştır. Ama Can çıkmadıkça huy çıkmaz. (Kutlu 2005: 215)

Yazar, Kemal'in bu haliyle daha önce hatırlattığı İmam Gazali'nin sözünü teyit eder. "Gazali, "Mizaç değişir mi?" sorusunu tartışmış; neticede "değişir ama zorlu mücahede gerektirir ve de nadiren değişir, hatta değişmez desek evladır" sonucuna varmıştır." (Kutlu 2005: 20)

1.2.12 Menekşeli Mektup

Menekşeli Mektup "Menekşeli Mektup", "Hacca Gidebilmek" ve "Kar Üstüne Kan Damlar" adlı üç bağımsız metinden oluşmaktadır. "Menekşeli Mektup", kocası Almanya'ya giden ve bir daha dönmeyen İncila Gülfem'in hikayesi anlatılır. Onun yaşadığı bu terk edilmiş yalnızlığı postacı da yaşamıştır. Genç ve çok güzel olan karısı bir gün eve geldiğinde yoktur. Postacı ile evlenmeden önce ta yedi yaşından beri sevdiği bir çocuk vardır. Postacı evlendikleri ilk günden beri karısına elini dahi sürmemiştir. Karısı bir vesile ile sevdiği çocuğun İstanbul da yaşadığını öğrenir ve ona not gönderir. Bir gün eve geldiğinde karısının evi terk ettiğini görür. Bu süre içinde İncila Hanım'ın menekşeli mektuplarını taşır. Almanya da olan bir akrabasının yanına gider ve İncila Hanım'ın eşini arar, başka bir kadınla evlendiğini öğrenir.

Oradaki yaşlı bir kadın İncila Hanım üzülmeyin diye mektuplar yazar. Ülkeye döndüğünde bir gün kapısında gözü mor, yüzü yara bere içinde birisi vardır; karısı eve geri gelmiştir. Postacı onu eve alır.

Bir erkek eşini bırakıp gitmekte bir diğer erkek ise kaçan eşine tekrar kucak açabilecek kadar farklıdır. Her iki erkek tipini de veren yazar okuyucuyu düşünmeye sevk etmiştir.

“Hacca Gidebilmek” adlı metin, Kadir adlı bir şoförün Hacca gitme hikâyesini anlatmaktadır. Kadir kendi imkânlarıyla gidemeyen Kadir, eski otobüsüyle şoför olarak Hacca gitmeye niyetlenir. Yanına birini bulmak zorundadır. Uzun aramalar sonucu nihayet servis şoförlüğünü yaptığı fabrikada tornacı olarak çalışan Sıtkı ile karşılaşır. “Biraz saftirik bir oğlan. Neşeli, yerinde duramaz, şuna buna sataşır, fabrikanın gülü gibi bir şey.” Bu delikanlının kendine yol arkadaşı olup olamayacağından emin olamayan Kadir’i, arkadaşları, “... al Sıtkı’yı yanına on saatlik yol bir saate iner, ne düşünüyorsun, şoförlüğüne biz kefiliz, arabadan anlar, arıza olursa birlikte tamir edersiniz, iyi çocuk falan diye beni fişeklediler.” (Kutlu 2006: 95)

Kadir başka birini bulamadığı için Sıtkı’yla anlaşır ve Mekke topraklarına doğru yol alırlar. Kadir çok heyecanlıdır. Eksiksiz bir şekilde haccını tamamlar. Nihayet Hacı olan Kadir günahlarından arınmış olmanın huzuru içindedir fakat Sıtkı’nın ortadan kaybolması ile bu mutluluğu çok sürmez.

Bu Sıtkı’nın burada bir akrabası varmış, sanayide çalışıyormuş, on yıldır buradaymış. Sıtkı’ya demiş ki sen burada kal, bizim atölyede sana iş var, parası çok iyi, ben sana oturma izni alırım, gitme kal demiş. Bunlar zaten önceden haberleşmişler. Eşyalarını alıp gitmiş. Giderken “Kadir Abi’ye söyle beni affetsin” demiş. Durum bu. (Kutlu 2006: 112)

Tek başına kalan çaresiz Kadir birini aramaya koyulur ancak kimseyi bulamaz. Tek başına dönmekten başka çaresi kalmaz. Yolda dinlene dinlene gitmeye karar verir. Önce Medine'ye uğrar. Peygamber Efendimizin kabrini ziyaret eder. Sabaha kadar dua eder ve tekrar yola koyulur. Çok yorgun olan Kadir bir ara uyuyakalır ve işte o an olan olur, bir kamyonla çarpılır. Tek bacağı kırılan Kadir devrilen kamyon şoförüyle çölün ortasında kalakalmıştır. Geçen tek tük arabalardan duran kimse de olmaz. Nihayet, Arap olan birileri durur ve onu hastaneye götürürler. Çaresiz olan, dillerinden anlamayan Kadir'e Allah yardım eder. Yattığı odada Arapça bilen bir Türk hasta vardır ve o hasta ona yardım eder.

Kamyoncu davacıdır ve hasarın ödenmesini ister. Kadir'de para yoktur ve aklına Türkiye'de ona vaktiyle kol kanat veren İhsan abisi gelir. İhsan Abi "... Lakabı müflis müteahhit. Melek gibi bir adam. İki kusuru var. Biri alkol, öteki kumar. Böyle bir adam para tutar mı? Bir eli alıyor, ötekiyle dağıtıyor. Cenab-ı Hak buna bir bol rızık vermiş tarife gelmez." (Kutlu 2006: 87) Onu arar ve İhsan Abisi tereddüt etmeden istediği parayı yollar.

Kamyonun hasarını karşılayan Kadir'e kader bir daha tebessüm eder. Antepli eski bir tır şoförü olan Şehmuz Ağa imdadına yetişir. Oğullarından birini yanına verir.

Hacda insanların etrafı pisletmelerine kızan Kadir, arkadaşı ile konuşurken : "Takma kafana Kadir Ağa, insanoğlu bu, hacı da olsa hoca da olsa mayası değişmez." (Kutlu 2006: 112)

Yazar burada da insanı mevzuu etmiştir. İnsanı tanımanın kolay olmadığını söyleyen yazar içkici birinin de iyi olabileceğini gösterir.

Kitabının üçüncü öyküsü olan 'Kar Üstüne Kan Damlar' iki farklı hikaye bulunmaktadır. İlk hikayede askerden dönen gencin döndüğü gün nişanlısının amansız bir hastalığa yakalandığını öğrenmesi ile karşılaşırız. Onu hastaneye

götürürken kızın ağzındaki kan karın üzerine dökülür ve kız ölür fakat genç farkında değildir. Kız hastane odasına alınır. Gencin yanına bir hastabakıcı yanaşır ve haberi almadan önce, gence her şeyin Hakk'tan geldiğini bilmek gerektiğini ve sabretmesini öğütler. Odanın kapısı açılır ve hikâye biter.

İkinci hikâye ise kara kışta yetmiş bin şehide mezar olan Enver Paşa'nın Doğu seferinin; acıklı öyküsü anlatılır. Bu iki hikayenin kesiştiği bir yer ise ölen kızın babasının Mehmetçiğe kızının çeyizini vermesi içindeki keçe yelek sayesinde soğuktan korunan asker ölmekten kurtulmasıdır.

Mehmetçik en son Sibiryada madenlerinde çalıştırılmak üzere kara bir vagona bindirilir. “Evet, ben Sibiryaya gittim, o uçsuz bucaksız memlekete. Oralarda karın buzun arasında kayboldum” (Kutlu 2006: 161)

Eser Mehmetçik'in Enver Paşa 'ya seslenişi ile biter.

“Yaşadığım yaşa

Kan bulaşmış çatık kaşadur Biz Urus'a esir düştük

Sebebi oldu Enver Paşadur” (Kutlu 2006: 161)

1.2.13 Kapıları Açmak

Mustafa Kutlu *Kapıları Açmak* isimli kitabı 2007 yılında kaleme almıştır. Zehra'nın şehirden köye dönüşü ve sonrasında yaşadıkları anlatılır. Bir seher vakti ezan sesi ile içi ümitle dolan Zehra tüm yaşadığı olumsuzluklara rağmen evine, dönmeye karar verir. Geriye dönüş tekniği ile Zehra'nın hikayesi anlatılırken bir yandan da Zehra'nın yaşadığı kasabanın turistik bir yer olması sebebi ile yazar turizme, sosyal ve ekonomik anlamda değişen bir kıyı kasabasındaki hayatları da anlatmıştır.

Zehra yaşadığı kasabada Cihan isimli camii hocasının oğluna aşıktır. Cihan da Zehra'yı sevmektedir, fakat bir cesaretini toplayıp Zehra'yı isteyemez, önünde hep engeller, bahaneler vardır. O sırada köyün zengin, zübbe delikanlılarından Kemal Zehra'ya aşıktır, abisi Ahmet'te iş ortaklığı teklif eder, Zehra'yı ikna ederse sahilde ona bir dükkan açacaklardır. Ahmet ne yaptı ne etti ise kardeşini ikna edememiştir. Bunun üzerine Kemal tarlada çalışırken Zehra'yı kaçıtır, İstanbul'a götürür. Ağabey olarak arkasından gitmesi gereken Ahmet işin iç yüzünü bildiği için oralı bile olmaz, Zehra defterini kapatır.

Zehra'yı İstanbul'a götüren Kemal kendini bir türlü Zehra'ya sevdiremez. Kirli işler yapan Kemal bir süre sonra iflas eder ve Zehra'ya haber vermeden yurt dışına kaçar. O sıra üst komşusu ile arkadaş olan Zehra geçim sıkıntısı sebebi ile pavyonda bulaşıkçı olarak çalışır. Onun öyle bir mekanda çalışması köyde dedikoduya sebep olur. Arkadaşı Gül ile evde bebek yapar, silah kullanmayı öğrenir. Yaşadığı hayat ona acı vermekte ve anne babasını çok özlemekte olan Zehra bir seher vakti ezanlar okunurken her şeye rağmen dönmeye karar verir.

Anne ve babası onu gördüklerine çok sevinseler de abisi onu eve almayı kabul etmez. Bunun üzerine Cihan'ın babası Mahir Hoca ona ve Ayşe Kadın adındaki yaşlı yatalak kadına camii avlusunda bir ev yaparlar. Zehra hem o kimsesiz kadına bakmakta hem de bebek yapıp para kazanmaktadır. Her şey yolunda giderken Kemal döner ve Zehra'ya tekrar bir araya gelmeyi teklif eder, zaten onu sevmeyen Zehra bir de kendini yapayalnız koca şehirde bırakıp giden Kemal'den nefret etmektedir. Bir gece zorla eve giren Kemal'i silah ile öldüren Zehra hapse düşer fakat nefsi müdafaadan kısa bir süre yatıp çıkacaktır.

Eserde kaderin bir cilvesi ile hayatı değişen birinin hayata tutunma çabası anlatılmaktadır. Dindar biri olan Zehra hiç istemediği ortamlarda bulunmak zorunda kalmıştır. Fakat o yine Kuran okumayı namaz kılmayı bırakmamıştır. Yabancılaşmamaya karşı koyduğu dik duruşla dikkatimizi çekmektedir.

1.2.14 Huzursuz Bacak

Mustafa Kutlu'nun 2008 yılında kaleme aldığı bu kitap, adını bir hastalıktan almıştır.¹ Kutlu'nun hikâyeciliğinde daha önce de Yokuşa Akan Sular, Ya Tahammül Ya Sefer ve Chef'te gördüğümüz fikri arka planı olan hikâye yazma eğiliminin bu kitapta daha yoğun bir fikriyat ile okuyucu karşısına çıktığını görmekteyiz.

Toplumda yaşanan yozlaşmalara değinen yazar, “Ne olacak bu memleketin hali” (Kutlu 2008: 72) sözleriyle kitabın asıl kaygısını ortaya koyar. Memleketin halini anlatırken, tarihimizden, kültürümüzden de bahseden yazar, insanın zamanla değişmesi, mekân ve insan ilişkisi; kısa yoldan şöhrete kavuşmak isteyenler; fakirlik; para, tahsil ve ticaret; Türk milletinin karakteristik özellikleri ve bunların yitirilişi; düşünce akımları; çeteleşme, dindar ve muhafazakâr ayrımı; giyim ve marka delisi insanlar; Batı taklitçiliği; ikinci el hayat; particilik; muhafazakâr iş dünyası; edebiyat dünyası; Osmanlı özlemi; idealler ve gerçekler, idealizmin çöküşü; sinema anlayışımız ve halkın sinemacılara bakışı; kahve kültüründen bara geçiş; sanatçıların yaşam tarzına etkisi; mekân anlayışımız; Türk insanının ikilemi; manevi liderlerin yoksunluğu; üniversitelerin el değiştirmiş olması gibi çok çeşitli konulara değinmiştir. Kutlu bütün bu problemlerin çözümünün tarihimize sıkı sıkıya bağlı kalmak olduğunu söyler. Ona göre toplumu ayakta tutan ruh çıkmış ve geriye sadece ceset kalmıştır. (Kutlu 2008: 35)

Huzursuz Bacak, (Kutlu 2008) yazarın 1990'lı yıllarda yayımlanan *Sır* adlı hikâye kitabındaki “Satılık Huzur” hikâyesinin ilk iki buçuk sayfasıyla başlar. “Siz bu hikâyeyi daha önce okumuştunuz” başlığıyla okuyucuyu, geçmişe, kısa bir

¹ **Huzursuz bacak sendromu** (HBS), uyku ya da istirahat esnasında (otururken ve yatarken) bacaklarda hissedilen rahatsızlık, huzursuzluk, hareket ettirme ihtiyacı, uyuşma, karıncalanma bazen de tam olarak tanımlanamayan bir histir. Bu his kişiyi özellikle geceleri rahatsız eder. Bu garip his; ağrı, karıncalanma, uyuşma ve çekilme şeklinde tanımlanmaktadır. Bacaklar hareket ettirilerek geçici bir rahatlama sağlanabilir. Hastalar akşamları TV seyredemezler, misafirlğe gidemezler ve en önemlisi yattığında bacaklarındaki huzursuzluk hissini harekete zorlaması nedeniyle uykuya dalamazlar, yataklarından kalkıp dolaşmak isterler. Aynı his gece yarısı uyanmalara ve uykuya dalma zorluğuna da yol açabilir. Bu hastalar uzun süreli istirahattan ve yolculuktan çok rahatsızlık duyarlar.”(http://tr.wikipedia.org/wiki/Huzursuz_bacak_sendromu)

yolculuğa çıkaran yazar “taksiden iniyorum” ifadesi ile okuyucuyu bugüne ulaştırır. Kitapta doktora eğitimi almak için yurt dışına gitmiş Ömer Faruk’un hikayesi anlatılır. Uzun yıllar yurt dışında kalmanın verdiği bir tecessüs ile 1990’lardan o güne kadar değişen Türkiye’yi gözlemleyen kahraman sayesinde okuyucu da ülkedeki değişimlerden yeniliklerden haberdar olur. Özelde Ömer Faruk’un hikâyesi anlatılırken, genel anlamda dava arkadaşlarının gücü elde edip insanlığa hizmet etme gayeleri ile başladıkları yolda, gücü elde ettikten sonra düzene ayak uydurarak dönüşen insanların hikayesi anlatılmaktadır. “Her başlıkta farklı bir mesajla ulaşılabilen kitapta, Ömer Faruk’un gezdiği İstanbul sokakları, eskiden bir dava etrafında bir araya geldiği arkadaşları ve toplum düzenindeki değişimin bir çerçeve içinde toplandığını görüyoruz.” (Demir 2008:12)

Hikâye, uzun yıllar ABD’de yaşayan ve sonra vatan hasretiyle ülkesine dönen Ömer Faruk’un ilk ülkesine döndüğü gün edindiği ilk izlenimlerle başlar. Ömer Faruk, tıp profesörü Hulusi Bey ile arkeoloji doçenti Ferda Hanım’ın üç çocuğunun ortancasıdır. Okuryazar bir aileye mensup olmasına rağmen kendini esnaf çocuğu olarak niteleyen Ömer Faruk bunun sebebini şöyle açıklar:

“Ben bir esnaf çocuğuyum. Siz babamın tıp profesörü annemin de arkeoloji doçenti olmasına bakmayın. Bizim evin temelinde Yasin’ler, İlahiler, Hacı Dedemin ve Fatmaanne’nin (Tuhaftır babam annesine böyle diyordu, biz de ondan alışıpta Fatmaanne dedik, hiç babaanne demedik) duaları dolaşıyor. Anadolu kökenli bir esnaf ailesi ne kadar çalışırsa çalışsın, iki üç kuşak içinde ancak dış görünüşünü değiştirebilir.” (Kutlu 2008: 17)

Babası, Cuma namazlarını kaçırmayan, muhafazakâr olarak nitelendirilen, suya sabuna dokunmayan, Osmanlı terbiyesiyle yetiştirilmiş Hulusi Bey kendi halinde ancak yurt içinde ve dışında tanınmış bir hekimdir. Babası da o yurt dışındayken vefat eder.

Annesi Ferda Hanım arkeoloji doçentidir. Bir diplomat kızıdır. Alafranga bir kadın olan annesi bir gün ansızın evi terk eder. Bu terk edilişle Ömer Faruk ve kardeşlerinin terbiyesi Fatmaanne'ye kalır.

Kolejde okuyan Ömer Faruk, “dini bir hassasiyet taşıyor, az da olsa tarih şuuruna sahip” (Kutlu 2008: 17) bulunuyordu. İsyankâr bir ruha da sahip olan Ömer, değerlerine dil uzatıldığı zaman mücadele eden bir tiptir. Bu hassasiyetleri onu lise yıllarında derneklere ve parti teşkilatlarına taşısa da o hiçbir zaman aktif militanlığa ve dernek üyeliğine yanaşmaz.

“Sadece ilkeleri savunuyordum. Adalet, ahlak, merhamet, eşitlik, otoriter demokrasi (Bunu bir türlü formüle edemiyor, olumlu bir şey olduğunu hissediyor ancak ifadeye güç yetiremiyordum. Bu yüzden kimi beni faşist kimi de sosyalist sanıyordu.) (Kutlu 2008: 18)

Kendini; “Ne onların safındaydım. Ne de onlardan ayrı” (Kutlu 2008: 17) diye tanımlar. Bu farklılık hikâyenin tamamına hâkimdir. Nitekim Ömer Faruk, Türkiye'ye döndükten sonra eski dava arkadaşlarıyla buluşur ve onlardan farklılaştığını düşünür.

Amerika'da doktorasını yapan Ömer Faruk uzun yıllar orada çalışır. Tüm dünyanın modernleşmesi ile Türkiye'nin de değiştiğini düşünür ve geri kalan yıllarını ülkesine dönüp oraya hizmet ederek geçirmek ister.

Ülkeye geldiği ilk gün taksiyle eve doğru giderken köprüde intihar etmeğe kalkışan bir Roman kadınla (ki asıl maksadı kısa yoldan şöhret olup TV'a çıkmaktır) görür. Bunu çok ciddiye almaz. Evine kavuşan Ömer Faruk, lavanta kokuları ve babaannesinin yaptığı yemeklerle karşılaşır. Bu büyülü atmosfer haber programına kadar devam eder. Boğaz kanseri olan çaresiz, sesi bile çıkmayan birinin Meclis önünde açlığını haykırışı ve yetkililerce ağzının kapatılması kahramanda huzursuzluğu başlatır. İşte o anda bacağı tıklar ve huzursuz bacak nükseder. Bu

bacak ağrısı ona memleket hatırası olmuştur. “Bu huzursuz bacak bana ülkemin hatırası oldu. Ne zaman bir olumsuz durumla, bir düş kırıklığı, dramatik bir hal, bir zulüm, bir soygun, bir haksızlık, bir yanlışlık görsem bacak tıklıyor. Memlekette işler yolunda gitmiyor.” (Kutlu 2008: 38)

Televizyonda gördüğü o adamın hali karşısında yıkılan Ömer Faruk’un hislerine bir yazarın gazetede yazdığı makale yetiştir. Mustafa Kutlu² kendi yazdığı köşe yazısını Ömer Faruk’a okutur. Bu yazının ne işe yarayacağını ise şöyle izah eder: “Gayet açık; benim gibi bu memleketin ekmeğini yiyerek büyümüş, yurtdışında öğrenim görmüş, iktisat, siyaset, hukuk okumuş adamların harekete geçip yaraya merhem olacak fikirler üretmelerine yarayacak.” (Kutlu 2008: 42)

Yazar bu sözlerden sonra buna gücünün yetip yetmediğini sorgular. “Peki, bizde bu potansiyel, bu aşk, bu basiret var mı? Bakacağız. En azından Yahya Kemal gibi İstanbul’un bir tepesine çıkıp oradan şehre bakacağız. (Tepe mi kaldı ya!)” (Kutlu 2008: 42) Bu sözler bizlere hikâyede neyin nasıl olacağını ipuçlarını verir. Okuyucu, Ömer Faruk’un ülke sorunlarına çözüm olma çabalarını bir tepeden izleyecek ve kahraman da bu girişimlerdeki izlenimleri sonunda ya devam edecek ya da pes edecektir diyerek kararını verecektir.

Ömer Faruk, ertesi gün eski ağabeylerini ve dava arkadaşlarını ziyaret etmeye başlar. İlk olarak babasının yakın bir arkadaşını ziyarete gider. Baba yadigârı bu eski dost Amerika’ya gitmeden önce ona vaatlerde bulunmuş dönüşünde ona hemen kadro bulunacağı teminatını vermiştir: Şimdilerde ise bir üniversitenin rektörüdür. Rektör, Ömer Faruk’un lise yıllarında poliste kaydı olduğu için onu işe alamayacağını söyler. Ona, üniversitede değil, iş dünyasında kendine yer bulmasını tavsiye eder.

² Bkz.: *Yeni Şafak*, 02.01.2002

“Artık üniversitelerin bir kıymet-i harbiyesi kalmadı. Hocalık da öyle. Kendini mektebe hapsedip harcama. Senin gibi donanımlı bir elemanı piyasalar arasa bulamaz. Açıkçası havada kaparlar seni. Burada kazandığının on mislini kazanırsın. Bir büyük şirkete kapağı atarak kısa sürede CEO olursun.” (Kutlu 2008: 73)

Dava arkadaşlarıyla ilgili ilk hayal kırıklığını yaşayan Ömer Faruk babasının arkadaşı sanayici Bahtiyar Abi’yle karşılaşır. Bahtiyar Abi’ye yazar, ikinci el markalı ürünlere düşkünlüğü ve bu işin piyasasını anlattırır. Yazar, buradan yola çıkarak ecdadın imza anlayışıyla bugünün marka anlayışını karşılaştırır. Babasıyla gittiği kahve sohbetlerinden tanıdığı Bahtiyar Abi’nin şu sözleri memleketin düştüğü halin asıl sebeplerinden birini özetler. “Hocalar öldü, sohbet devri kapandı.” (Kutlu 2008:76)

Daha sonra eski arkadaşı Dadaş Mehmet’i TV’de görür. Milletvekili olmuş aynı zamanda bakanın sağ koludur. İstanbul’da bir otelde basın toplantısı yapacaklarını öğrenen Ömer Faruk, eniştesi Nuri’nin ısrarıyla onları görmeye gider. Dava arkadaşlarından biri iktidarın önemli bir temsilcisi olmuştu; ancak “Devletin kurumları arasında çekişme varmış. Seçilmişler ile atanmışlar sürekli dalaşıyormuş. İktidar olma başka, muktedir olma başkaymış.” (Kutlu 2008: 86) Ömer Faruk, o görüşme sonunda iktidar olan fakat ideallerini unutan arkadaşlarının durumuna üzülür. Bakanın teklifini reddedince Dadaş Mehmet onu eski arkadaşlarından Kemal’e yönlendirir.

Kemal kısa sürede holding sahibi olmuş, dış ticaret işine girmiştir. Ömer Faruk tam onun istediği özelliklere sahiptir. Ne yazık ki parasal gücü elde eden Kemal de sisteme ayak uydurmuştur. Ömer Faruk kahve sohbetlerinden tanıdığı Halil’le karşılaşır. Halil zeki, çalışkan kabiliyetli, ahlaklı biridir. Bir bankanın üst düzey yetkilisi olduktan sonra Kemal tarafından büyük vaatlerle kandırılıp holdinge yerleşmiştir. Halil kendisine vaat edilenlerin hiçbirinin karşılanmadığının sıkıntısı içindedir. Terbiyesi, eski abisine itaati gerektirdiği için sıkıntılara katlanır. Nihayetinde Kemal’in çizdiği portreyle hakikatlerin çeliştiğini görür.

Ömer Faruk, memleketin kalkınma meselelerinin tartışılacağı bir konferansa katılır. Tebliğ sunacıklardan birinin gelmeyişi ve organizasyonu tertip edenlerin de katılanların da onu şahsen tanımayışı Ömer Faruk'a bir fırsat verir. Kürsüye çıkar ve kısaca memleketin asıl problemleriyle çözüm yollarını anlatır. Problemlerin sebeplerini, Fransa'dan yola çıkan bir TIR'ın tüm Avrupa ülkelerinde kurallara titizlikle uyarken Türkiye sınırına girdikten sonra değişip kural tanımazlığı örneğiyle somutlaştırır.

Ömer Faruk memleketin tablosunu yakından görme fırsatı görmüş ve gördüğü tablo karşısında umutları tükenmek üzeredir. “Bugünden geçmişe sığınmak isteyen kahraman kendini İstanbul'un ve eski mahallesinin kucağına atar. Orda da durum içler acısıdır. İstanbul tarihinden koparılmaya çalışılmış zevksiz binaların arasında kalakalmıştır. Tarihi turizmle özdeşleşen bu köklü şehir bize ülkenin resmini vermeye yeter. Ne yapmalı sorusunun cevabı ise; “Yeter ki biz, etrafımızda pervane kesilen ruhun fısıltısını duymak için kalbimizi açabilelim. Fetih bir defaya mahsus değil. Fetih açmak, açılmak demek. Bu şehrin kapıları bize bir daha açılacak.” (Kutlu 2008: 122)

Ömer Faruk, tüm bu gördüklerini Didem'le konuşmasında şu şekilde özetler:

“Şimdi bakıyorum; etraf durgun, anarşi azalmış, ihracat artmış. AB'ye doğru giden bir ana cadde açılmış. Herkes bu yolda. Eh bir mücadele yok mu, her şey o kadar güllük gülistanlık mı dersin cevabım, elbette değil... Ama mücadele yol için değil. Senin arabana mı binelim, benim arabama mı; sorun burada. Sorun küçülmüş adeta yok olmuş. Hedef aynı; kavga sen-ben davası. Doğrusu, sıkıntı verici bir durum bu. Ortada uğruna mücadele edilecek bir fikir yok. Herkes davasını terk etmiş. Huzurun adı bu işte. (Kutlu 2008: 150)

Ömer Faruk gördüklerine tahammül edemez ve “sefer”e çıkmaya karar verir. “İstanbul’da işim bitti galiba. Epeyce beklenti, proje, özlem dolu gelmişim. Hepsini birer birer erittim. Bu düş kırıklığı ağır oldu. Ne yapmalı?” (Kutlu 2008 s:158) Kendini, Osmanlı’dan kalma, babasının ölümünden sonra gidilmeyen “Yörükoğlu Çiftliğinde” bulur. Billur suyu ve harika doğasıyla bu yer Ömer Faruk’un sığınacağı bir yer olmuştur. İçindeki isyan ruhu onu rahat bırakmaz. Tüketim ekonomisinin karşısına kanaat ekonomisi ile cevap vereceğini düşünür. Çiftlikte bir yandan organik tarımla uğraşır bir yandan da Kanaat Ekonomisi adlı kitabını yazmaya karar verir.

“Galiba teslim oldu.

Bacaktaki tıklama durdu.

O gece ahşap kokulu odada misler gibi bir uyku çektim.

Sabah bülbül sesiyle uyandım.

Abdest alıp namaz kıldım.

Balkona çıkıp güneşin doğuşunu seyrettim.

Az sonra Âdem Efendi’nin eşi dumanı tüten bir bardak sütle çıkagelir.” (Kutlu 2008: 163)

Ömer Faruk’un ülkesine döndükten sonra karşılaştığı hadiseler onu derinden etkilemiştir, bu etkinin hayattaki yansıması ise bacağındaki tıklama ile kendisini göstermiştir. Bacağında bu rahatsızlığa çare bulamayan Ömer ne zaman ki babasının çiftliğine gider bacağı rahatlar, o günden sonra hayatının anlamını bulur, organik tarım yapıp, kanaat ekonomisi hakkında kitap yazacaktır. Ömer, bir yandan tarım ile uğraşarak ruhunu dinlendirecek, tabiat ile iç içe olacak, sağlıklı bir yaşam sürecektir, öte yandan yıllarca aldığı eğitimin hakkını vermek için tüm bilgi birikimi ve hayat tecrübesi ile “Kanaat Ekonomisi” isimli bir kitap yazacaktır. Tabii onun bu kararları öyle rast gele verilmiş kararlar değildir. Modern çağın açmazlarına kendi hayatında çözümler bulmuştur. Kapitalizmle birlikte insanların mütemadiyen alma, tüketme içgüdüsüne, kanaat etmeyi öneren yazar, topraktan, gün ışığından uzak insana tabiat ile iç içe olmayı, yediği her şeyi sun’i olan insana doğal beslenmeyi salık vermektedir.

1.2.15 Tahir Sami Beyin Özel Hayatı

Mustafa Kutlu, *Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı* (Kutlu 2009) adlı eserinde Tahir Sami adlı İstanbul'da doğmuş büyümüş, babasının ve kendisinin mesleğinin artık kaybolmaya yüz tutmasından dolayı zor durumlara düşmüş, kitap meraklısı bir insanın hayatını anlatıyor. Yazar, Tahir Sami'den hareketle onun dedesinin memleketi olan Erzincan'ın Eğin (şimdiki adıyla Kemaliye) kasabasına, ciltçilik sanatına, kitap tutkusuna, amatör dergiciliğe ve devlet bürokrasisinin hantallığına değiniyor.

Eser, alışılmış hikâye tarzından farklı biçimde başlar. Mustafa Kutlu'nun çalıştığı gazetenin Yazı İşleri Müdürü, ondan İstanbul'un unutulmaya yüz tutmuş tarihi yerlerini gezerek, gördüğü bu yerler hakkında izlenimlerini yazmasını ister. Bunun üzerine zaten İstanbul sevdalısı olan Kutlu, İstanbul'u dolaşır; ama onun tarihi yerlere bakışı farklıdır. İstanbul'u, birçok insanın fark etmediği ayrıntılarda daha doğrusu inceliklerde aramaktadır. İşte bu dolaşmalarından birinde unutulmuş beton binaların arasında Fatih devrinden kalma medrese olduğunu tahmin ettiği bir devlet dairesi görür. Büyük bir merakla içeri girer. Müstahdem Şeref Bey'le tanışır. Şeref Bey, devletin bile unuttuğu bu resmi daireye gelen bu ziyaretçiye daireyi gezdirir ve tüm çalışanlar hakkında kısa malumatlar verir.

Kutlu'nun dikkatini arşiv memuru Tahir Sami Bey çeker. Tahir Sami Bey, dairenin arka tarafını küçük bir cennet bahçesine çevirmiştir. Sonraları da sıkmamak kaydıyla Kutlu, onları ziyaret eder ve Tahir Sami Bey'in hayat hikâyesini dinleme fırsatı bulur. Bir arşiv odasında kaybolmaya yüz tutmuş bu ilginç hikâyeyi yazmaya karar veren Kutlu, fikrini Tahir Sami'ye açar. Tahir Sami başta buna çok üzülür. Kendini ihanete uğramış kabul etse de Mustafa Kutlu'nun teklifini bir şartla kabul eder. “Eğer yakışsız bir yalan yazarsanız, kafanıza girer bunu tekzip ederim. Tekzibimi de yazacak mısınız?” (Kutlu 2009: 35) Kutlu, roman ve hikâye gibi türlerde dipnotun olmamasına karşın bu teklifi kabul ettiğini söyler.

Kitabın asıl bölümü sayılan Tahir Sami Bey'in hayatına ise kahramanın en çok benzediği babasının dedesiyle başlar. Daha sonra sırasıyla dedesinden ve babasından bahsedilir. Nihayet babası ve annesinin izdivacı ve Tahir Sami'nin dünyaya gelişine atıfta bulunur ve Tahir Sami'nin hikâyesi başlar.

Tahir Sami lise ikiden sonra okul hayatına devam edemez. Ardından babasının yanında ciltçi dükkânında çalışmaya başlar. Böylece akranlarından çok yaşlılarla birlikte olur. "Belki bu yüzden on bir-on iki yaşlarından itibaren üzerine bir ağırlık çöktü. Hani derler ya büyümüş de küçülmüş." (Kutlu 2009: 67) Arkadaşlarıyla bir araya gelerek kitaplar hakkında sohbetler yapan babası Ziya'nın çarşı içinde hatırı sayılır bir yeri vardır. Sami de bu kitapsever insanların içinde bulur kendini. Ziya'nın arkadaşlarından İskender Bey, Sami'ye ilk kitabı verendir. Küçük bir törenle bu kitapseverlere katılan Sami, olacaklardan habersiz şaşkın; ama mutludur. İskender Bey ona kitap koleksiyonu için bir tavsiyede bulunur. "Madem talih seni ilk olarak köye dair bir kitapla tanıştırdı. Bundan böyle sen köy kitapları topla. Böyle bir koleksiyon kimsede yoktur. Çok kitap sahibi olmak marifet değil, kıymetli bir kütüphane kurmak önemlidir. Hadi göreyim seni." (Kutlu 2009: 75) O zaman bunu anlamasa da bu aslında Tahir Sami'nin kaderidir. Bundan sonra kitap toplamaya başlayan ve bu kitapları okuyarak bilgisini artıran Sami Bey, artık bir kitap sevdalısıdır.

Babası hastalanıp da yatağa düştükten sonra evi geçindirmek işi ona kalır. Matbaaların artması, el yazması eserlere ilginin azalması ve karton kapların yaygınlaşması ciltçilik mesleğinin gelirini azaltır. Geçim sıkıntıları başlayan ailenin imdadına Hâkim Hamit Bey yetişir. Önce kız kardeşi Nurhayat'ı bir bankaya daha sonra da Tahir Sami Bey'i bir devlet dairesinde arşiv memuru olarak işe başlatır.

Anne ve babasının ölümünden sonra iki ablasıyla yaşayan Tahir Sami aslında kendi dünyasında mutlu bir şekilde sade bir hayat yaşamaktadır. Aldığı kitaplar evin dört bir tarafını kaplamıştır. Çalıştığı dairenin kapatılacağını, hayatta kendini mutlu hissettiği tek yerin de elinden alınacağını öğrenen Tahir Sami ablasının kitaplardan

dolayı yaptığı şikâyetleri de bahane ederek bütün kitaplarını artık kimsenin çalışmadığı ama onun hâlâ gidip geldiği daireye taşır ve geceleri de orada geçirmeye başlar. Asıl maksadı kitaplarını bağışlayarak adına bir kütüphane kurulmasıdır. Maddi hiçbir beklenti içinde olmayan Tahir Sami ilgili bakanlıklara, devlet dairelerine, rektörlüklere, il ve ilçe müdürlüklerine kısacası ilgili her yere kitapları hakkında bilgiler verir ve arzusunu ifade eder. Ne yazık ki olumsuz dahi olsa bir cevap alamaz. Bu garip adam bir kış gecesi yatağında ölür. Yunus'u hatırlatırcasına üç gün sonra polislerce bulunur. Hikâye, Mustafa Kutlu'nun diğer hikâyelerinde gizli olan "Ne yapmalı?" sorusuna benzer, fakat açıkça kitaplara ne oldu sorusuyla son bulur. "Sami Bey'in bir ömür verip biriktirdiği kitaplar ne oldu dersiniz? Ne oldu?" (Kutlu 2009: 164)

Hikâyenin sonu bize *Beyhude Ömrüm*'ü hatırlatır. Ömrünü bir bahçe hayaliyle geçiren ve ona tam kavuştum derken bahçesinin ortasında bir kış günü yapayalnız ölen Yedigâr'la Tahir Sami'nin hayatı özünde birbirine benzemektedir. Her ikisi de ideal sahibi kişilerdir, , bu ideallerini yaşatabilmek için toplumdan uzaklaşmış, yalnızlaşmış ve kendi oluşturdukları "ideal mekanlarında" ölmüşlerdir. Kendilerini yapmak istedikleri işe, yaşamak istedikleri hayata adanmışlardır.

Yazar; kitabına, eski eserlerinde de gördüğümüz, eserin içinde okurla konuşma tarzıyla başlar. Yazar esere; "Bir beldeyi, mahalleyi, sokağı, şehri tanımak mı istiyorsunuz; orayı mutlaka yaya dolaşmalısınız. Aman acele etmeyin. Yavaş! Yavaş" (Kutlu 2009: 5) ifadeleriyle başlar. Arkasında kendinden bahseden yazar sonunda okuru eserdeki deyim yerindeyse ana mekân olan eski medrese, yeni devlet dairesine getirir.

Kutlu'nun eski eserlerinde gördüğümüz okurla konuşma tarzının yanı sıra bu eserde yeni olan bir biçim ögesi daha vardır. Bu da eserin kahramanlarının esere müdahale etmesi ve tekzip yazmasıdır. Gerçekten de yazar, iki yerde, yazdıklarıyla hemfikir olmayan kahramanın itirazlarını esere dâhil eder. Ancak kahraman

tarafından yapılan ikinci açıklamadan sonra yazar bir not düşerek bu tekzip işinden vazgeçtiğini ifade eder:

“... yazarla kahramanın metinde sürtüşmeleri alışılmadık bir durum. Modern anlatım teknikleri bu gibi uygulamaları kabul ediyor, hatta biçimsel yenilik diye alkış tutuyor ama; bence edebiyatla fazla oynamamak lazım, sonra oyuncak haline gelir. ...bundan böyle Tahir Sami'den gelen tekziplere yer vermeyeceğim.” (Kutlu 2009: 79)

Bu durum sadece bir tarz olmanın dışında eser içinde sembolik anlamda taşıyor olabilir. Adeta yazar, biz olaylar hakkında ne düşünürsek düşünelim ya da gerçekler ne olursa olsun insanların o gerçekleri bir algılayış tarzları vardır ve bu algı tarzı da gerçeğin bir parçasıdır şeklinde mesaj veriyor.

1.2.16. Zafer Yahut Hiç

Hikaye adını tarihi bir olaydan almaktadır. Bir aşk üçgenin anlatıldığı Abdülhak Hamit'in “Eşber” adlı oyunun sonunda İskender'e Aristo'nun verdiği cevap “ Zafer Yahut Hiç”tir. Kutlu'nun bu oyunu bir üst kurmaca metni olarak kullandığını görürüz. Yazar daha önce ki kitap isimlerinde de böyle kesin ifadelere yer vermiştir. *Bu Böyledir, Ya Tahammül Ya Sefer* de *Zafer Yahut Hiç*'in taşıdığı kesin bir yargı ifadesi taşımaktadırlar.

Rüzgarlı Pazar da da mevzu ettiği yoksul insanların hayat hikayelerine burada da rastlarız. Her ne kadar yoksulluk anlatılsa a Kutlu'nun önceliği bu şartlardan etkilenen insandır. O bir yazar olarak, insanın yaşadıklarına, duygularına değer verir.

Kitap, Tepeköy tasviri ile başlar. Belediye başkanı olan Samet'in doktor olan yeğeni Ferit onu ziyarete gelir. Yolda Öğretmen Oya ile karşılaşan Ferit orada aşık olur. Komiser Bulut da Oya'ya aşıktır. Başkan Samet'in kızı Canan ise birlikte büyüdüğü Ferit'e gizliden gizliye aşıktır. Bu karmaşık aşk zincirin anlatıldığı eserde aşkları için mücadele eden insan hikâyelerini okuruz. Oya'nın arkadaşı hemşire Neriman'a ise kasabanın gözlükçüsü Optik Oğuz aşıktır. Kolsuz Recep bir uyuşturucu kaçakçısıdır onun peşine düşen Komiser Bulut'a göz dağı vermek için Bulut'un oğlu Kerem kaçırılır. O esnada orada olan Oya'da kaçırılır. Komiser Bulut'un yaptığı baskında Kolsuz Recep ve adamları öldüğü gibi Bulut, Kerem ve Oya da ölür. Olay örgüsünü kısaca özetlediğimiz hikayede çeşitli katmanlar bulunmaktadır. İlk katman aşktır. Girift ve çıkmaz bir yapıya sahiptir. Buradaki kahramanların yaşadığı aşk masum bir aşktır. Her biri hayatın çeşitli sınavlarından geçmiş kişiler aşk ile hayata yeniden tutunmaya başlamışlardır. Bulut, yalnız bir çocuklu mutsuz bir erkek iken Oya'nın aşkı onu hayata yeniden bağlar. Canan Ferit'e duyduğu aşk sayesinde yaşamaktan zevk alır. Ferit ise Oya'ya karşı hissettikleri sebebiyle kasabada kalmaya karar verir. Yazar aşkı insana ait tabii bir duygu şeklinde ele alır. Aşk hikayesi yazdığını söyleyen yazar Oya'nın ağzından “ aşkı anlatmaya kalkışmak büyük bir densizlik olmalıydı” (Kutlu 2010: 179) diyerek bu insani duygunun, herkesin ruh dünyasında farklı etkiler yaratacağını ve bunu tam manası ile ifade etmenin zorluğuna dikkat çekmiştir.

İkinci katman Tepeköy ile ele alınan köy kent meselesidir. “Gide gide yol bitti”(Kutlu 2011: 5) ifadesi ile başlayan eserde İstanbul'a göç edenlerin mekan tuttuğu Tepeköy'ün tasvirini yapar. Yazar diğer kitaplarında da mevzuu ettiği çarpık kentleşmeyi, köyden kentte göç hadisesini burada da ifade etmiştir. Gecekonduları anlatan yazar, gecekonduya kötü bakmak şöyle dursun onu sevimli bulur. “Gecekondu denilen ve sürekli aşağılanan bu yapıların sıcak sevimli bir havası var. Nereden geliyor bu? Neredeyse hepsi hamarat kadınların süpürge ile sıvıdığı kireç badananın beyaz yüzünü taşıyor. Katmerli ve kokulu güller, kiraz fidanları, asma çardakları tavuk ve köpek sesleri ve çocuk sesleri bütün bunlardan oluşan birbirine

sokulan, birbirini seven ve kollayan şeyler. Komşuluk akrabalık senli benli oluşun rahatlığı.” (Kutlu 2010: 19-20)

Yazar Tepeköy’ü bu kadar güzel anlatırken onun yanından geçen ve fabrikaların atıklarını attığı dereyi adeta bir lağımı anlatır gibi tasvir eder. Köyün kaynak suyunu atıklar kirletmiştir. Bu resmin karşısında başkan Samet’in büyük bir özenle yaptığı bahçe cehennem yanında bir cennet gibi durmaktadır. Bu güzel bahçe bize *Beyhude Ömrüm* kitabındaki Yadigar’ın bahçesini anımsatır. “ Bu tablo Kutlu’nun tabiatla içli dışlı geniş kelime haznesini gösterirken diğer yandan köye tehdit gibi sokulan derenin alternatifini ortaya koyar.(Çoşkun Türk Edebiyatı, 2010:41)

Çarpık kentleşmenin anlatıldığı hikayede, büyük şehirde tutunamayanların civar yerleri seçtikleri ve “ kervan yolda düzülür misali gereken şeyleri insanlar oraya yerleştikten sonra yapılması ile ortaya çarpık bir şehrin çıktığı anlatılır.

2.BÖLÜM

TOPLUMSAL KONUMUNA GÖRE İNSAN

2.1 ÖĞRETMEN

Mustafa Kutlu'da öğretmenler genel itibariyle belirgin özellikleri ile ön plana çıkmaktadır. Yazarın hikâyelerinde öğretmeni bir kahraman olarak değil de bir tip olarak kullanması söz konusudur. Kutlu'nun hikâyelerinde öğretmene ilk olarak *Uzun Hikâye* kitabında rastlıyoruz. Ana kız birlikte oturan kasabanın yerlilerinden ilkokul öğretmeni Saadet İncekara “evde kalmış” diye nitelendirilen bir kız. “Kıvırcık saçlarını oksijenle sarartmış, etine dolgun, güldüğünde yanakları çukurlaşan, bana göre (kahramana göre) epeyce güzel bir kadındı.” (Kutlu 2000: 38) Ali ve oğlunun oraya taşınmasından sonra hem kahramanımıza derslerinde yardım eder hem de ona çilek reçeli, nar şurubu, pasta, börek, ne varsa getiriyordu. Adeta onu kuş sütü ile besliyordu. Saadet hoca bütün bu yaptıkları ile Ali'nin kalbini almak istemektedir. Fakat kahramanımız, babasının, Saadet öğretmenin bu ilgisine karşılık verip vermediğini bilmemektedir. Dolayısıyla *Uzun Hikâye'deki* ilk öğretmenin vurgulanan özelliği ilerlemiş yaşına rağmen evlenememiş olması ve karısı ölmüş bir oğlu bulunan dul bir adama gönlünün kaymasıdır.

Yine aynı kitaptaki ikinci öğretmen tipi ise Sevim Hanımdır. Sevim hanım biçki dikiş hocasıdır. Hikâyede ona anlatıcı ile sevdiği kız arasında aracılık yaparken rastlarız.

Yokuşa Akan Sular kitabında “İkindiyi Kılmak” hikâyesinde öğretmen Recai Bey ile temsil edilmektedir. Müdür Bey'in verdiği evrakları Reis Bey'e götürmek için dersten çıkmaktadır. Oradaki tanıdıklarla sohbet ederken aklına kömür karnesi gelir ve bunun için beklemeye başlar ama aklının bir köşesinde hep namazını kılmak vardır. Oradan çıkıp giderken trafik çok sıkışır zaman ilerlemektedir ikindiye kılması

gerekmektedir fakat dükkânın birindeki ucuz eti görünce dolmuştan iner ve kıyma sırasına girer orada bir tanıdığı ile Kamil ile karşılaşır, babası ölmüştür. Recai Bey onu hasta iken ziyaret etmeyi arzular fakat bir türlü denk getiremez. Recai Bey arkadaşı Kamil ile konuşurken kalabalık arasında kavga çıkar ve Recai Bey'de bundan nasiplenir. Nihayetinde karakola götürülür ama aklında ikindi kılmak mim gibi çakılıdır. Orada kimliğini uzatırken bir kâğıt görür, elektrik faturasıdır. Çıkışta faturayı ödemek üzere elektrik dairesine gider. Tam ona sıra geldiğinde akşam ezanı okunur, sinirlenir, ikindiye bir türlü kılamamıştır. Sıradan çıkar ve uzun zamandır ziyaret edemediği Hayriye Teyze gider.

Buradaki öğretmen maddi sıkıntılar ile boğuşan, onları halletmek için ikindiye kılmayı sürekli erteleyen, dünyaya ait meşguliyetlerinden babasının yakın arkadaşı Kamil'in babasına bir türlü gidemeyen, hayatı maddi zorlukların kısılcığında yaşamaya çalışan birisidir. Kutlu'nun kurguladığı bu öğretmen tipi, madde ile mana arasında sıkışan insan açmazının en önemli göstergelerindedir. Recai Bey, bir yandan ikindi namazını kılmaya çalışır, aklında hep o vardır. Bu durum Kutlu'nun kahramanının iç dünyasında yaptığı bir vurgudur. Ama hayatın gaileleri onu, manevi eyleminden alı koyar ve sonunda bu dünya galip gelir.

Uzun Hikayede' ki okul müdürü ise Kutlu'nun hikayelerinde kurguladığı en en olumsuz öğretmen tipine örnektir.

Ali gittiği kasabaların birinde kâtip olur. Okul bahçesinin boş durmasına gönlü razı olmaz ve oraya sebze meyve eker. Okul müdürü öncesinde hiç yardım etmez ama hasat zamanın gelir tüm ürünü toplar ve kimseye vermez. Buradaki öğretmen bencil ve menfaatçi bir öğretmendir. (Kutlu 2000: 291)

Mavi Kuş kitabındaki evli öğretmenler ise kasabadan ayrılırken karşımıza çıkarlar. İstanbul'da Rumeli Hisarında oturup hayal kuran bu çift, öğrencilerin baharda, onları, ellerinde papatya ve gelincikle karşıladığı, köylülerin süt, yumurta

getirdiği bir dağ köyü hayal etmektedir. Fakat geldikleri yer hayalleri ile bağdaşmaz (Kutlu 2002: 41)

Murat bu zor koşullara rağmen kalmak ister fakat Neşe bu “dağ basında” daha fazla kalmak istemez. Neşe bu kararında o kadar ciddidir ki Murat burada kalmakta ısrar ederse ondan boşanacaktır. Boğaza karşı çay içip hayal kurarken, aşkları sayesinde yaşamının her yerde keyifli olacağını düşünen çift, gerçekler ile karşı karşıya kalınca durumun hiç de öyle olmadığını anlarlar.

Tufandan Önce kitabında karşımıza çıkan Mehpere Hanım da eş bakımından dertlidir. “Evlenmiş ayrılmış, evlenmiş ayrılmış biridir”.(Kutlu 2006: 74) Yazara göre asla hafif meşrep biri değildir. Biraz kasabalı abartmaktadır. “Aradığımı bulamadım şekerim napayım der. Çingiraklı kahkahalar atan, şen sağlıklı, müziğin kendine değil, neşesine kapılmış bir müzik hocasıdır. Her gittiği yerde bir adama tutuluyor, çoklukla tek taraflı, alevi arşa çıkan aşklar yaşıyor, hinterlandına giren erkekler etrafında pervane kesilseler de o hiçbirine yüz vermeyip “taktığı adama” koşuyor.” (Kutlu 2006: 74) Bu kitapta da Çetin Bey’e takmıştır. Ona zeytinyağlı dolmalar, su börekleri götürmektedir. Çetin Bey, “Lütfen Mehpere Hanım bu son olsun, burası küçük bir yer, dedikodu olur” dese de kadın takmıştır bir kere. (Kutlu 2006: 75) Kitabın sonunda ise sele kapılan Çetin Bey’i kurtarır ve en sonunda onunla evlenerek muradına erer. *Bu Böyledir*’ de ki Felsefe hocası Şinasi de karısı ile iyi anlaşamaz. Aradığı mutluluğu bulamayan Şinasi Hoca kendini içkiye verir. Günlük hayatta da sarhoş olan felsefe hocası, Süleyman Koç’u felsefeden bir türlü geçirmeyerek onun liseden mezun olmasına imkân vermez.

2.2 DOKTOR

Mustafa Kutlu doktorlara genellikle meslekleriyle bağlantılı olarak yaklaşmaz. (Yıldırım 2007: 295) *Mavi Kuş* kitabındaki Doktor Yahya hükümet tabibi olarak

yirmi yılı aşkın bir süreden beri aynı kasabada görev yapmaktadır. “Yalnız yaşayan, hem sarhoş, hem aksi bir insandır. Buna bir de yaşını ekleyin. Evet, hiç çekilmez diyecekseniz değil mi? Hayır Doktor Yahya bütün bu sevimsiz tarafları yanında dünya tatlısı bir adamdır. Sabırlı, nüktedan, müşfik, merhametli. (Kutlu 2009 s: 44)

Yıllar önce kitapseverliği diğer bir deyişle bibliyomanlığı yüzünden karısından ayrılmıştır. Bu tutkusu öyle bir hale gelmiştir ki evin her yanı kitapla dolmuştur. Raflar tavana kadar, odalar, sedir altları akla gelen gelmeyen her yer Doktor Yahya'nın kitapları ile dolmuştur. Sonunda karısı bu durumu noktalamak ister ve “tercihini yap ya sen, ya kitapların” der. Bunun üzerine Doktor bir tercih yapmak zorunda kalır. Hem karısını, hem kitaplarını sevmektedir. Ne yapmalı ne etmeli diye düşünürken yanlış bir karar verir ve kitaplarını toplayıp evi terk eder. Kulu daha sonra *Tahir Sami Beyin Özel Hayatı* isimli kitabında bibliyoman konusuna yine değinmiştir. Tahir Sami Bey'in de ablaları kitapların çok olduğundan şikayet etmektedir. O da kitapları tercih eder ve farklı bir daireye taşınır. Bibliyoman olma Kutlu'nun bize gösterdiği çok özellikli bir durumdur. Adeta yazar bu konuya dikkatlerimizi çekmek ister. Tahir Sami Bey'in olayında o kitapların nasıl büyük bir aşk u şevkle toplandığını anlatan yazar, Doktor Yahya'nın hikâyesinde ise nasıl büyük bir acı ile o kitaplardan ayrıldığını anlatır. “Yüklettim diyorsam şimdi bu kelime ağzımdan kolayca çıkıyor. Aradan yıllar geçti o zaman yani işçiler, her birinin elde edinme macerası ayrı olan kitapları, öyle koli koli götürürken etimden et kesiliyor, dünyanın en ağır işkencesi altında eziliyor adeta yok oluyordum. (Kutlu 2009: 93) Sonraları sahaflar çarşısına gidip tüm kitaplarını satacağını söyleyince daha önceden doktoru tanıyan esnaf bu değerli kitapları almak için kamyonu hücum ederler. Bu hadiseden sonra kendini gönüllü olarak bahsi geçen kasabaya sürgün eder ve o günden sonra bırakın kitap okumayı gazete bile okumaz, kendisini içkiye verir.

O günden sonra bu küçük kasabada doktorluk yapar. Hikâyede senelik izne çıkmaktadır. Yolculuk esnasında hasta olan bir kadına yardım etmek ister fakat yanlarında ilaç yoktur. Kadın ise “beni iyileştir” diye doktora yalvarmaktadır. Doktor herkese yaptığı gibi ona da şefkatle yaklaşır. Bir ilaç verir ve “hiçbir şeyin yok

iyileşeceksin” diyerek kendisinin inanmadığı ve diline pelesenk olmuş ifadelerle hastaya moral vermeye çalışır fakat hasta kan kaybından ellerinde ölür.

Görüldüğü üzere *Mavi Kuş*'ta ki Doktor Yahya'nın öne çıkan özelliği bibloyoman olması sonucu hayatının değişmesi, gönüllü bir sürgün hayatı yaşamasıdır. Kutlu'nun karakterlerinde dikkat çeken bir başka özellik ise, toplum tarafından “okumuş - yazmış” (aydın) olarak kabul edilen kişilerin, hayatta başlarına gelen kötü bir olaydan dolayı kaçış yeri olarak taşrayı (İstanbul dışındaki her hangi bir yere) seçmeleridir. Bu durumu Kutlu'nun karakterlerdeki hastalıklara çare olarak taşrayı önermesi olarak okuyabiliriz. Sonuçta modernizm ve modernizmin yaşandığı şehirler karakterlerin başlarına gelen kötü olayların kaynağıdır ve tedavisi ise ancak tersi bir hayatla, taşrada mümkün olabilir. *Zafer Yahut Hiç*'te Oya karakteri terk eden kocasının ardından tayinini İstanbul'un çok uzak bir ilçesine aldırması, *Mavi Kuş*'un Doktor Yahya'sının kitapseverliği yüzünden karısı ile aralarının bozulması ve tayinini özellikle Anadolu kasabasına istemesi bunlara birer örnektir. Karakterler büyük şehirde aradıkları mutlulukları bulamamakta ve kendilerini küçük yerlere atarak oranın basit yaşam tarzı ile hayata tutunmaya, mutlu olmaya çalışmaktadırlar.

Ya Tahammül Ya Sefer kitabındaki Doktor Ayhan, Profesör Asım'ın üniversite yıllarından arkadaşıdır. Birlikte aynı fikirleri, aynı idealleri paylaştığı kadim bir dostudur. İlhan ailesi ile yaşadığı problemleri çözmek için Psikolog Ayhan'a gelirdi. Ayhan ise İlhan ile büyük bir samimiyetle ilgilenirdi. Ayhan'ın hastanesindeki resimlerine bakan Asım Bey, Ayhan'ın gençliğini hatırlar. “Talebe cemiyetindeki ateşli nutukları hatırlar. Bir hastane açacaklardı. Özel bir hastane... çilekeş Anadolu insanına yardım eli uzatacaklardı, bütün güçleri ile onların uğruna çalışacaklardı, yaşama zevkini bırakıp, yaşatma aşkına gönül vereceklerdi. (Kutlu 2007: 43)

2.3 Bankacı

Mustafa Kutlu'nun kaleme aldığı *Chef* isimli kitapta; bankacı Hüseyin Hüsnü Şen'in hikâyesi anlatılmaktadır. Bankada şef olan Şen'in hayallerini, arzu ve isteklerini, zaaflarını bütünüyle anlatan yazar kahramanının tüm hususiyetlerine yer vermiştir. Bu Kitapta modern çağın çıkmazlarına değinen yazar; para sıkıntısından, lüks yaşama arzusundan, araba tutkusundan, aile içi uyumsuzluktan, makam - mevki hırslarından, kariyerin öneminden bahsetmektedir.

Banka kapitalist dünyanın kalbidir (Kutlu 2007: 20). Her işin para ile döndüğü bu kapitalist dünyada para insanlar için çok önemlidir. Dolayısıyla bu düzenin popüler mesleklerinden biri de paranın meta olarak kullanıldığı bankacılıktır. Kutlu, kitabında bu konuya dikkat çekmek istemiş ve mesleği itibarıyla parayla bu kadar içli dışlı olan Hüsnü Şen'in, özel hayatında para sıkıntısı yaşamasının oluşturduğu tezat anlatmıştır. Yaşadığı bu tezat Hüsnü Şen'i rahatsız eder ve aradığı mutluluğu bir türlü bulamaz. Ona göre hayatta mutlu olabilmek için çok paraya, iyi bir otomobile ve yüksek bir makama sahip olmak gerekir. Fakat Hüseyin Hüsnü ömrü boyunca bunların hiçbirisini elde edememiştir.

Kitaptaki bankacı Hüseyin Hüsnü Şen; Sarıkamışlıdır, ortaokulu orada okumuş daha sonra devlet parasız imtihanlarını kazanmış, böylelikle şehre gelmiş ve bir daha memleketine dönmemiştir. İnsan yaşadığı yerin kültürüne uyum sağladığı için o da kendini Sarıkamışlı biri değil de, şehirli biri gibi hisseder. Bu sebeple memleketinden dolayı insanları etiketleyen onları doğulu, batılı gruplara ayıran ve memleketine göre insanlara çeşitli hususiyetler yükleyen kişiler Hüseyin Hüsnü'yü çok rahatsız eder. Kendisinin kültürel özelliklerinin memleketi ile alakasının olmadığını söyler. "Hemen fişle, ayıkla, hemen koy bir kategoriye" (Kutlu 2007: 27). Görüldüğü gibi Hüseyin Hüsnü kendisini köylü, doğulu gibi düşünmelerini istememekte ve bundan rahatsız olmaktadır. Kutlu, Hüseyin Hüsnü'yü anlatırken kendi özünden uzaklaşan, kökeninden utanan, şehir kültürünü tüm hücreleriyle benimsemiş, hatta yıllardır köyüne bile gitmemiş insanları da anlatmaktadır. Esasında bu sonuç küreselleşen

dünyanın doğurduğu bir sonuçtur herkesin şehre gelmesi ile insanlar kendi örf ve adetlerinden uzaklaşmakta ve şehrin kültürü ile yoğrularak memleketine ait özelliklerini zamanla kaybetmektedir.

Liseden sonra iş hayatına atılan Hüsnü Şen yüksek tahsil yapmayı düşünmemiştir. Belki de hayatına mal olan bu hata sonradan onun başını çok ağrıttacaktır.

Benim hatam diplomaya ehemmiyet vermemektir. Kişiliğim, kültürüm, mesleki tecrübem yeter diyordum. Ama yetmedi benden sonra gelenler geldi geçti beni. Hepsi müdür oldu. Bende olabilirdim ama. Torpilim yoktu, arkam yoktu. Kimselere eyvallah etmeyen, yalakalık yapmayan bir kişiliğim vardı. (Kutlu 2007: 27)

Burada kahramanın düştüğü hatadan ne kadar pişman olduğunu görmekteyiz. Sürekli gelişen dünyada her insanın kendini yenilemesi, çağa ayak uydurması gerekmektedir. İyi bir üniversiteden mezun olması, İngilizce bilmesi kişinin kademe atlaması için olmazsa olmaz şartlardır. İşte Hüsnü Şen bu özelliklere haiz olmadığı için hayallerini süsleyen müdürlük makamına bir türlü oturamaz. Esasında burada çağın önemli bir eksiğinden de bahsedilmektedir; bu çağda insanın ne kadar donanımlı, tecrübeli, bilgili olduğu değil; nereden mezun olduğu; İngilizce bilip bilmediği önem taşımaktadır ama başarı için sadece bunlar yeterli olmaz bunların içeriğinin nasıl olduğu da büyük önem arz etmektedir. Modern çağın çıkmazlarından biri de insanların sadece etikete önem vermesidir. O etiketin içeriğinin nasıl oluşuna çok önem verilmemesi bir eleştiri konusudur.

“Eskinin lisesinin ben şimdinin üniversitesine değişmem. Ben mesela Ticaret Lisesi’nde okudum. Okumakla kalmayıp kendimi geliştirdim. Bende felsefe var, tarih var, edebiyat var. Finans aleminin piri sayılırım ama. Neymiş? Ötekiler İngilizce biliyormuş, üniversite okumuşlar. Ulan sizin İngilizcenizi de üniversitenizi de kaça alırım ben. Kapalıçarşı

esnafı da İngilizce biliyor. Artı Almanca, Rusça, Japonca”.(Kutlu 2007: 17)

Geçmişteki okullar ile günümüzün okullarını mukayese eden Hüseyin Hüsnü geçmiştekilerin daha kaliteli olduğunu savunur bunu kendisi de bizzat yaşamıştır. Şimdi tek yönlü yetişen insanlara mukabil o devirde insanların felsefe, tarih, edebiyatın yanında finanstan da anladığını söylemektedir. İngilizcesi iyi olan insanların tek yönlü bir gelişim gösterdiklerini bunu sıradan, tahsili olamayan bir esnafın bile çok rahat yapabildiğini hatta daha iyi yaptığını söylemektedir.

Kendi şubelerindeki müdürün de İngilizce bildiğini fakat her hangi birisi ile konuşmaya gelince bocalayıp kaldığını ve kolej mezunu Beyza Hanımı çağırdığını anlatarak aslında müdürün İngilizcesinin de çok akıcı olmadığını altını çizer.

Kendisi gibi yıllarını mesleğine vermiş, tecrübe sahibi fakat bir türlü hak ettiği mevkiye gelememiş bir kişi daha vardır; bar arkadaşı gazeteci. “Adliye muhabirliğinden tut, basının her köşesinde çalışmış. Çalışmış ama bir kariyer yapamamış, sözüm ona yabana şef bile olamamış. Geriden gelen kolejli bebeler bunu omuzlayıp geçmişler. Daha dünkü çocukların köşesi var diye kahırlanıyor. Yahu bunlar İngilizce bilseler ne daha Türkçe bilmiyorlar. Asıl mesele burada. Köşe yazıları Türkçe hatalarından geçilmiyor.” (Kutlu 2007: 18)

Modern çağda iletişim ve para önemli iki unsurdur. Bu bağlamda bu iki meslek son yılların seçkin mesleklerindedir. Liseden sonra okunamış, hemen mesleğe atılmış, İngilizce bilmeyen bankacı ve medyacı aynı sebepten dolayı hak ettikleri yerlere gelemediklerini düşünmektedirler.

Yazar modern çağda yabancı dil bilmenin ne kadar önemli olduğunu, hem bankacının, hem de medyacının bu eksiklik nedeniyle mesleklerinde gördükleri olumsuz etkiyi anlatarak bizlere göstermiştir. Aslında yazarın bu mevzu ile alakalı fikirlerini, yansıtıcı kişi olarak seçtiği medyacıdan öğrenmekteyiz. “Yahu bunlar

İngilizce bilseler ne, daha Türkçe bilmiyorlar. Asıl mesele burada. Köşe yazıları Türkçe hatalarından geçilmiyor.” (Kutlu 2007: 18)

Yazar günümüz insanının hangi meslekten olursa olsun İngilizce bilme zorunluluğuna mukabil, kendi ana diline vakıf olamayışını eleştirmekle birlikte sadece lisan bilmenin kişinin mesleğinde iyi olduğu anlamına gelmediğini de belirtmek istemiştir.

Hüseyin Hüsnü Şen kendi hayat standartlarından memnun değildir; aslında kendisinin daha iyi koşullarda yaşaması gerektiğine inanmaktadır. Fakat hayal ettiği hayat ve yaşadığı hayat arasında ciddi bir farklılık söz konusudur.

“Kitap, kültür, sinema, tiyatro, her türlü sosyal faaliyet içinde pişmiş; yıllarca ülkenin seçkin bir bankasında şef olarak çalışmış, sayısız toplantı, seminer ve kursa katılmış bir insanım ben”. (Kutlu 2007: 28)

“Oysa ben fevkaladenin ne olduğunu biliyordum. Biliyordum derken en azından kitaplardan okumuştum. Herkes bir şeylerin peşindeydi. Bir şeyleri yaşıyor tüketiyordu. Geziyor, eğleniyor, gülüyor, seyahat ediyor, yeni ilişkilere, çevrelere alışıyor, yeni olmanın tadına bakıyordu. “yeni” kelimesinin büyüğü vardı. Yeniliğin dayanılmaz cazibesi vardı. Çünkü “yeni” bugün “Eskimiş” oluyordu. Hız ve haz modern hayatı etkisi altına almıştı. Yolun sonu “eğlence” ye çıkıyordu. Keşif, başarı, kazanç her şey bir “eğlence” vasıtası olmuştu. İnsanlar ne yapıyorlarsa, ister bir film çeksinler ister bir kongreye katılsınlar, ister bir seyahatten dönsünler, ister bir eyleme bulaşsınlar netice itibarıyla “çok keyif aldık, çok eğlenceliydi” diye onu tarif ediyordu.” (Kutlu 2007: 39)

Mustafa Kutlu, modern çağda insanların bir arayış içinde olmasını eleştirir. Bizim geleneksel anlayışımızda eski daha kıymetlidir. Eski olan eşyanın, kadim olan dostun değeri daha fazladır. Çünkü “eski” de yaşanmışlıklar, anılar, tecrübeler saklıdır. Bu sebeple daha evladır. Eski ile yetinmek aynı zamanda bir kanaat göstergesidir. Her şeyi eskiten, tüketen insanlar onları bir köşeye atıp “yeni” ye temayül eder, kapitalist düzende insanın her şeyi yenilemesi eskiyi atıp yerine yeniyi koymasına sebep olur. Yeni olanın güzel olduğu söylenir. Her yeni kendisiyle birlikte modayı getirmektedir. Her şeyin modası olabilir; giyim- kuşamın, yemek yemenin, yaşamanın, gezilen yerlerin, akla gelen her şeyin modası oluşmuştur. Moda olan şeyin dışında tercihleri olan insanlar “gerici”, “eski kafalı” olarak nitelendirilirler ve toplumun genel görüntüsünden ayrı bir duruş ortaya koyarlar. Yazarın söylediği cümle bu eski - yeni meselesine son noktayı koyan can alıcı bir cümledir; “Dünkü “yeni” bugün “Eskimiş” oluyordu.” Aslında bugün eski diye tercih edilmeyen şey dünün yenisiydi ve bu anlayışla insanoğlu yaşadıkça her gün yeni şeyler çıkacaktır. Bunun bir sınırı da yoktur. Yeni sevdası insana sadece tatminsizlik kazandırır. Bu problem ise modern insanın en büyük çıkmazıdır. Mutlu olmak için pek çok yola başvurur ama bir türlü mutlu olamaz. Çünkü mutluluk kanaat etmeyi bilmektir. Kutlu'nun hikâyelerinde, mutlu olan kişiler kanaat eden, eskiye bağlı, geleneksel kişilerdir. Fakat Hüseyin Hüsnü Şen'in ortamında bulunan kişiler modern insanlardır ve dönemin şartlarına uygun bir hayat yaşamaktadırlar.

Son dönemde insanların önemseydiği iki şey vardır “hız” ve “haz”. Modern dünyada insanın yapması gereken pek çok şey bulunmaktadır. Bu sebeple her işini hızla yapar.

Hüseyin Hüsnü Şen'in hayatı çok tek düze ilerlemektedir. Bu sıradanlıkta hayatına heyecan katan tek şey şeflik sınavlarıdır. Her banka memurunun hedefi olan müdürlük onun da hayallerini süslemektedir. Müdür olup mesleğinde gelinebilecek nihai noktaya gelecek hak ettiği gibi yaşacak, gezecek, eğlenecek hak ettiği parayı alacaktır. Fakat bir türlü bu hedefine vakıf olamaz. “Bir türlü müdür olamadım. Mani

oluyorlar efendim, kırk türlü engel çıkarıyorlar. Yaşım elliyi geçti, müdür koltuğuna kurulamadan emekli olacağım” (Kutlu 2007: 12).

Hüseyin Hüsnü'nün hayatında mutlu olmadığı şey sadece işi değildir, evinde de istediği mutlu yakalayamaz. “Kabak tadında bir evliliğimiz, bir hayatımız vardı. Ceketin düğmesi, yemeğin tuzu, ütünün fişinden ibaret bir aleladelik.” (Kutlu 2007: 37)

Hüseyin Hüsnü evliliğini alelade bulur. O evliliğinde farklı şeylerin peşindedir, yıllardır aynı şeyleri yapmak onu sıkıştır.

Hatta tabiatta ki varlıklara bakarak kendi halini anlamaya çalışır. “Bazen işe giderken bir köşeden bir ot koparıp dikkatlice bakardım. Ey ot halinden memnun musun diye sorardım”. (Kutlu 2007:39)

Bütün bu olumsuzlukları unutmak için kendine bir çözüm yolu bulması gerekir. “Hayatıma bir pencere açılmıştı. Işığını içkiden, bar muhabbetinden alan kıytırık bir pencere. Olsun orda buldum çıkış yolunu.” (Kutlu 2007: 41)

Hayatının bütün problemlerini iş çıkışı gittiği barda içerek unutmaya çalışır. Kutlu ‘nun bu bankacıya verdiği isimde oldukça manidardır. “Soyadı Şen, kendisi kederli.” (Kutlu 2007: 40)

İsim sembolünün tezat bir şekilde kullanıldığı Hüseyin Hüsnü Şen aslından uzaklaşmış, kendine, ailesine, kültürüne yabancı kalmış, arzularına ulaşamamış mutsuz bir modern insan olarak karşımıza çıkmıştır.

Mustafa Kutlu'nun “Bu Böyledir” isimli hikayesinde Süleyman Koç da banka memurudur. Hafızlık eğitimini memuriyetin maddi olanaklarının daha cazip olması sebebiyle yarıda bırakır ve banka memuru olur. Bu tercihi yapmasında maddiyat

etkilidir. Süleyman Koç tercih yapmak zorunda olan modern zamanın arada kalmış insanını temsil eder. Modern hayatla birlikte kapitalizm kendini iyiden iyiye hissettirmektedir ve çoğunluk maddi hayatın debdebesine kapılıp paranın merkezde olduğu bir hayat yaşamaktadırlar. Bu hayata muhalif bir hayat yaşamak isteyenler ise gerçek hayat ve ideallerindeki hayat arasında sıkışarak bir tercih yapmak zorunda kalırlar. Süleyman Koç modern hayat ve geleneksel hayat arasında bir tercih arifesindedir. O yaşa kadar yaşadığı ve arzuladığı hayat, hafızlık eğitimine başladığı, gözü yaşlı Hafız Yaşar Usta'nın yanında çıraklık yapmaktır. Öte yandan yapması gereken ise hanımını mutlu etmek ve daha çok para kazanacağı garanti bir iş olan bankacı olmaktır. Hikâye boyunca Süleyman bu iki durum karşısında ikilem yaşar. Aslında okuyucu Süleyman'ı bankacı olarak tanımıştır yani Süleyman da baskın olan anlayışa boyun eğmiş ve kapitalist dünyanın içine girmiştir. Hikâyenin lunaparkta geçmesi ve bir türlü çıkışı bulamamaları; dünya hayatının oyun ve eğlenceden ibaret olduğu ve bu hayattan çıkmanın bir çaresinin olmadığını ifade eder. Süleyman'ın kalbi gelenekte, mantığı ve akli modernizmedir, zaten modern hayatta etkin olan şey akıldır, o hayatta duyguya, vicdana, geleneğe yer yoktur.

Genel itibariyle bankacılık mesleğine baktığımızda, Kutlu'nun bankacılığı çeşitli hikâyelerinde kullandığı ve bu kişileri maddeye ram olmuş, paranın gücüne yenilmiş, gelenekten kopmuş tam anlamıyla yabancılaşmış kişiler olarak karakterize ettiğini görmekteyiz.

2.4 SİYASETÇİ

Mustafa Kutlu'nun siyasete ve siyasetçilere bakışı olumsuzdur. Siyasete girmiş birinin özünden uzaklaşarak o işi yaptığını savunur. Siyasetin kendine özgü kuralları vardır. İnsan bu kurallara ancak manevi değerlerini bir kenara bırakarak uyabilir. Kutlu'ya göre Türkiye de siyaset bozulmuş bir yapıdan müteşekkildir. Bu sisteme giren herkesin çarkın bir parçası olduğunu/olmak zorunda kaldığını ifade eden yazar,

iyi niyetle başlayan insanların bile bu işe girdikten sonra yozlaştığı tezini savunur. Adeta o düzenin şekline, rengine büründüklerini ifade eder. Yazara göre özünden uzaklaşmadan, kendine has kimliğini muhafaza ederek siyaset yapmak imkânsızdır. Kendi kimliğinden uzaklaşmadan siyaset yapmaya çalışanlar ise bu yolda ilerleyemezler. Siyaset hem o işle uğraşan bireyleri hem de siyasetle yönetilen toplumları yozlaştırmaktadır. Bu sebeple yazar siyasetten bahsederken, okuyucunun zihninde olumsuz bir intiba oluşur. Kutlu çeşitli hikâyelerinde siyasetten bahsetmiş olsa da, konuyu enine boyuna, tüm teferruatı ile anlatıldığı hikâye kitabı *Tufandan Önce* kitabıdır. Burada siyasetin tüm incelikleri, eleştiriye açık yanları ve insanı yozlaşmaya zorlayan kuralları çok çarpıcı bir biçimde ele alınmaktadır. Eserde, Şemseddin Bilen'in hikâyesi etrafında siyasetin eleştirisi yapılmaktadır. Şemseddin Bilen, kendi doğup büyüdüğü topraklara hizmet etmek ister, bu sebeple canla başla çalışır. Kasaba halkı da ondan çok memnundur. Şemseddin Bilen, 20 yılı aşkın süredir, kasabasında başkanlık yapmaktadır. Fakat artık o da mebus olmak, Ankara'ya gitmek ister. Hikâye, Şemseddin Bilen'in çok önemli bir toplantıya gitmek üzere olduğu bir sabahta başlamaktadır. Evde kahvaltı yapmadan önce, kendi kişisel hazırlıklarını yaparken tesisin haftaya atılacak temelini düşünmektedir. Bu tören onun için fevkalade önemlidir çünkü üst düzey parti yöneticilerine kendini burada gösterme imkânı bulacaktır.

“Siyasi geleceğim için fevkalade ehemmiyetli bir mesele bu. Bu törende kendimi göstermeliyim. Seçimlerin eli kulağında atı alan Üsküdar'ı geçmeden kolları sıvamalı” diye düşündü. “Bu sefer de kuşu kaçırırsam, artık bırakmalı” diye endişelendi. O bir halk adamı idi. Bu toprağın oğlu, normal yurdum insanı. Seviyor, seviliyor; büyükle büyük küçükle küçük olmasını biliyor, kaç dönemdir başkanlığı yürütüyor. Yirmi yıl oldu mu acaba? Oldu, oldu. Lakin işte o kadar. Partide sözü geçiyor, hep ona danışılıyor, işleri hep o çekip çeviriyor ama. Ama, ama, ama ... Nasıl oluyorsa parsayı başkaları topluyor. Kasabadan kurtulup mebusluğa bir türlü

adım atamıyor. Allem ediyorlar, kalem ediyorlar şu belediye Başkanlığı'nı yine onun başına yıkıyorlar.

Mebusluk...Meclis ... Ankara

Kalsın başka bahara.

Bıkmıştı artık. Artık bu son.” (Kutlu 2006: 9-10)

Kitapta; çalışkan, temiz, siyasi oyunlardan, hilelerden uzak olduğu gibi doğal olan, halkı için çalışan, halkla iç içe olan bir belediye başkanı portresi çizen Şemseddin Bilen, hem halk tarafından, hem siyasetteki kişiler tarafından, çok sevilip sayılmakta fakat ne hikmetse bir türlü siyasette ilerleyememektedir. Aslında siyasette yükselememesinin sebebini yazar anlatmıştır. Siyasetin belki hamurunda olan oyunlar, hileler, beyaz yalanlar Şemseddin Bilen de yoktur. O bir Anadolu insanı, bir yurdum insanıdır. Doğallıktan hoşlanmaktadır. Girdiği yere göre, şekilden şekle giren, ötekileşmiş bir siyaset adamı değil, her yerde kendi kimliği ile yer alan bir başkandır. Yükselmek istediği yere, kendi hakkı ile yükselmek ister. Bunun tek şartı ise yalansız, riyasız bir şekilde halka hizmet etmek, onlar için çalışmaktır. Fakat kendisine şiar edindiği bu güzel huylar, siyasette pek değer ifade etmemektedir. Nitekim yirmi yıldır ne uzamış ne kısalmış, olduğu yerde saymış, aynı mevkide kalakalmıştır.

“Baktılar ki can u gönülden çalışıyor, doğru dürüst becerikli, adaletli. Hem başkanlığı basamak yapıp da mebusluğa atlamıyor. O daha “Durun yahu, etmeyin, bu sefer niyetli değilim, yeter, biraz da başkası yapsın bu işi” demeye kalmadan “Büyük Başkan, Büyük Başkan” diye kendisini kalabalıkların omzunda buluyor; her seçimde rakipsiz kalıyordu. Ama artık yeter, yeter. Rahmetli il başkanı Zeynel Abidin Bey “Siyaset zalimdir” demişti. Bakma sen şu belediye işine. Onu senin omuzlarına yıkıyorlar. Böylece rakip bir eksiliyor. Yine bir seçim olmuş, yine adaylığa

yeltenmiş, yine sözler verilip alınmış, - hatta rakipleri adına utanıyor-yeminler verilmişti. Listeler açıklandığında son sıraya düşmüştü. Yahu bu ne biçim adalet. Alavere dalavere Kürt Memet nöbete. Her seferinde onu yağlayıp yüzlüyorlar, belediyenin başına bırakıyor, çekip gidiyorlardı.” (Kutlu 2006: 10-11)

Aslında Şemseddin Bilen’de olanların farkındadır. İş yapmaktan, hizmet etmekten, taşın altına elini koymaktan kaçan insanların, onu aşka getirip her seçimde onu ön plana çıkarmaları sadece Şemseddin’in işini iyi yapmasından kaynaklanmamakta; aynı zamanda güçlü bir rakibi yok etmek için iyi bir imkan sağlamaktadır. Siyaseti, vatana, millete hizmet etmekten ziyade bir koltuk sevdası, makam ve mansıp isteği olarak telakki edenler siyaset basamaklarını hızla çıkmak istemektedirler. Ankara’ya gidip mebus olmayı, hep önlere yer almayı, pastanın büyük dilimine sahip olmayı arzularlar. Bu sebeple küçük, adı sanı duyulmamış bir kasabada, sadece halka hizmet etmek için bulunmak onların işine gelmez. Bu işi büyük bir samimiyetle yapan, içinde ne kıskançlık, ne hırs, hiçbir art niyet taşımayan Şemseddin, onlar için büyük bir hazinedir. Şemseddin bir taraftan bunları düşünüyor diğer taraftan da hizmet etmek hoşuna gidiyordu. “Belediye başkanlığı nedir yani. Bir nevi hamallık. Olsun. Doğup büyüdüğü belde. Ekmeğini yedim, suyunu içtim. Yedi ceddimin mezarı burada. Buraya hizmet etmeyeceğim de nereye edeceğim. Genç ömrünü vermiş, her işe koşmuş, her yaraya merhem olaya çalışmış, o harap, bakımsız köhne kasabayı pırıl pırıl mamur bir belde haline getirmişti.” (Kutlu 2006: 10)

Kasabada bulunan Deli dere lakaplı dereyi kurutarak, kasabaya kanalizasyon ve köprü yaptıran kişi yine Belediye Başkanı Şemseddin Bilen’dir. Bu manada kasabaya hizmeti büyüktür.(Kutlu 2006: 121)

Şemseddin bilen yaptığı her şeyi kasabanın ve kasabalının yararı için yapıyordu. Bir belediye başkanında olması beklenen tüm ideal ölçüler Şemseddin

bilen de mevcuttur. O, sadece belediyenin maddi işleri ile uğraşmıyor bunun yanında kasaba halkının da yanında oluyor, onların hayatlarında da etkin bir rol oynuyordu. Halkın arzu ve isteklerini biliyor, darda kalmışlara yardım elini uzatıyor, onların müşküllerini gidermek için elinden geleni ardına koymuyordu. Şemseddin'in çocukluk arkadaşı, Çolak Usta'nın oğlu Kemal, kasabaya gelen bir halkacı kızına gönlünü kaptırmış, evini, karısını, çocuklarını bırakarak kızın ardından köy köy, kasaba kasaba gezmeye başlamıştır. Çolak Usta, oğlu Kemal evden ayrılınca, üzüntüden yatağa düşer ve dert dinleyen gözyaşı silen Belediye Başkan'ına gelinini ve iki torununu emanet ederek hakkın rahmetine kavuşur. Şemseddin Bilen de emanete sahip çıkar, çocukları mektebe yazdırır, gelini de ele güne muhtaç etmez. Ta ki Kemal eve gelinceye kadar. Başkan Kemal'i karşısına alır, ona nasihat eder. Bir baba gibi, bir amir, bir komutan gibi onunla konuşur. Hatta bunlarla da yetinmez ve onu bir şeyhe götürür. Orada güzel bir tövbe ettirir. Bütün bunlar da yetmezmiş gibi belediyeye zabıta memuru olarak alır. O günden sonra Kemal evine işine bağlı bir adam olur. Şemseddin Bilen'e öylesine bağlıdır ki öl dese ölür. (Kutlu 2006: 22)

Şemseddin Bilen halk ile iç içe olan, onlara elinden gelen yardımı yapan, onların iyi, nitelikli insan olması için imkânlarını seferber eden birisidir. Tıpkı Zabıta Kemal'e yaptığı gibi Artis Ali'ye de yardım elini uzatmıştır. Esasen Ali fotoğrafçılık ve radyo tamirciliği ile uğraşmaktadır. Bir yandan da düğünlerin, törenlerin ses düzenini kurar. Şemseddin Bilen Ali'i kursa gönderir ve bu yeteneğinin gelişmesine vesile olur. Kasabada yapılacak törende de Ali'yi görevlendirir. (Kutlu 2006: 51)

Kasabanın kötürüm olan ikizleri Abit ile Sabit'i ise ağacın dibinde otururlar dilenmezler ama gelen geçende durumu bildikleri için gönüllerinden ne koparsa verir. Her gün lokantadan yemeklerini Müezzın Emin alır sefer taşı ile onlara getirir artanı da evlerine götürürler bütün bunları Belediye Başkanı Şemseddin Bilen ayarlamıştır. (Kutlu 2006: 23–24)

Şemseddin Bilen yanlış düşmüş bir insanın elinden tutar, onun doğruyu bulmasında yardımcı olur, tıpkı Zabıta Kemal'i yanlıştan tutup çıkarıp ona bir de iş

bulduğu gibi, artist Ali'nin de teknolojiye olan merakını bir kurs ile profesyonel bir kimliğe buluşturarak kasabanın tüm teknik meselelerini ona verir. Bu işten hem belediye karlı çıkar hem de bir sanat sahibi olan Ali karlı çıkar. Şemseddin attığı her adımın farkında olan ve bu adımları sadece iyilik ve doğruluk adına atan yardımsever bir başkandır. Ayrıca kasabada bulunan kötürüm ikizlere insan tahsis edip tüm yemeklerini ve geçimlerini sağlaması Başkanın sosyal sorumluluk sahibi bir başkan olduğunun apaçık göstergesidir. Eğer her mahalle, her belediye, etrafındaki fakirlere, yardıma muhtaçlara yardım ederse ülkedeki fakir ve düşkünlerin sayısı azalacaktır.

Belediye başkanı halkın adeta babası gibi olmuştur. Şemseddin kasabalının sadece belediye başkanı değil, aynı zamanda onların dostu, sırdaşı arkadaşı gibidir. Onun bu özelliği yıllardır bu topraklarda yaşamış olasından da kaynaklanmaktadır. İnsan kendi memleketinin insanın hususiyetlerini bilir, onların duygu ve düşüncelerine aşınadır bu sebeple onları anlaması başka memleketten gelen bir insana kıyasla daha kolaydır. Şemseddin Bilen karakteri ile yazar bize ideal belediye başkanın özelliklerini de göstermektedir. Yazara göre halk ile iç içe olan, onların içinde onlardan bir insan olarak yaşayan, aynı topraklarda büyümüş, aynı ekmeği yiyip, aynı suyu içmiş, temiz kalpli, yalansız, riyasız bir hemşeri kasabaya ve kasabalıya en iyi hizmeti verecek kişidir. Dolayısıyla buradan şunu da çıkarmamız mümkündür; eğer insan okuyup belirli bir makama gelirse edindiği bilgi ve tecrübeleri kendi vatanın, şehrinin, kasabasının mamur olması için kullanılmalıdır. Mustafa Kutlu'ya göre insan kendini geliştirmek için büyük şehre gidebilir. Orada ilim tahsil edebilir. Bunlar çok güzel şeylerdir ama bunları yaparken kendi yetiştiği topraklardan kopmamalı, kendi memleketine, kendini hemşerisine uzak düşmemeli, değerlerini unutmamalıdır. En ideali insanın nihayetinde kendi vatanına dönmesi ve yapacağı iyi ve güzel şeyleri burada yapmasıdır.

Kasabaya İdris Güzel'in açılması için ön ayak olduğu tesisin temel atma törenine Ankara'dan çok önemli misafirler gelecektir, bakanlar, milletvekilleri ve çok sayıda devlet erkânı gelecektir. Bu sebeple haftalardır kasabada hummalı bir çalışma vardır. En son hazırlıklara göz atmak için Kaymakam Çetin Bey'in odasında

Şemseddin Bilen, Müftü Feyzullah, Emniyet Amiri, Nüfus Müdürü, Tarım-Orman Bakanı, Müteahhit-İş adamı İdris Güzel gibi isimler toplanmıştır. Görev dağılımı yapıldıktan sonra Belediye Başkanı ve Müftü Cuma namazına giderler. Hutbede imam dünya hayatı ve ahret hayatının mukayesesini yapmaktadır; bu konu ile alakalı çeşitli ayet ve hadisleri aktarmaktadır. Enam Suresi otuz ikinci ayette buyruluyor ki: “Dünya hayatı sadece bir oyun ve oyalanmadan ibarettir. Ahret yurdu sakınanlar için hayırlıdır.

Kassas Suresi altmışıncı ayetinde ise: Size verilen şeyler dünya hayatının geçim vasıtası ve debdebesidir. Allah katında olanlar ise daha hayırlı ve kalıcıdır. Buna hala aklınız ermez mi?

Bu ayetleri dinlerken Şemseddin Bilen çetin bir muhasebeye başlar.

“Yahu şu adaylık işinden vazgeçsem artık. Nedir ulan Şemseddin, şu üç günlük dünyadan alıp-veremediğin nedir? Mevki ise mevki, makam ise makam, para ise para, sevgi ise sevgi. Niçin doymak bilmiyorsun. Mebus olacaksın da boyun mu uzayacak teres. Bırak bu ayakları. Bak imam efendi ne güzel anlatıyor. Bu dünya hayatı bir oyun ve eğlence. Sen ise yeterince tattın, doğup büyüdüğün beldeye belediye başkanı oldun. Hıh neredeyse değişmez başkan. Bırak artık, bırak da babanın yolunu tut. Bu yıl için seçimde adaylığa değil hacca gitmeye niyet et. Yüzünü azıcık da ahrete çevir.

Şemseddin Bilen’i adaylığa sevk eden ses, başkaldırıyor. “Niçin efendim, ne münasebet. Hacca gitmek hizmete mani değil ki; bakınız mecliste ne kadar hacı milletvekili var. Hem hacca gider, hem mebus olur. Hacca gitmek demek dünya hayatından elini eteğini çekmek değil ki.”(Kutlu 2006: 69)

Şemseddin Bilen hutbeyi dinlerken her insanda olan iç sesleri devreye girer. Vicdanından gelen ses, artık bu işleri bırakması gerektiğini söylemektedir. Bu dünyada ulaşmayı istediği makama, paraya, sevgiye her şeye sahip olmasına mukabil

hala niçin dünyadan kam almak istediğine bir türlü anlam veremez. Artık yüzünü Allah'a dönüp tıpkı babası gibi hacca gitmeyi arzular. Artık adaylığı, seçimleri, başkanlığı bir kenara bırakmalı ve hacca gitmelidir. Diğer taraftan nefsinden gelen ses ona hem hacca gidip hem de milletvekili olabileceğini söyler. Bu iç seslerinin mücadelesi bir sonuca ulaşmadan hutbe biter ve cemaat dağılmaya başlar. Başkan ile karşılaşan insanlar gelecek seçimlerde aday olup olmayacağını sorar. Zaten kendi içinde de ikilemde olan Şemseddin ne diyeceğini bilemez ve “kısmet” diyerek geçiştirir. “İçinden şunları söyler: işte yine bir Cuma, yine bir hutbe, yine bir karar ve kararsızlık. Oğlum Şemseddin, senin ömründe böyle geçecek anlaşılan iki arada, bir dere. Ve bu yüzden yeis, yeis...”(Kutlu 2006: 69)

Aslında burada Şemseddin Bilen bize hayatı boyunca yaşadığı ikilemden ve kendi mizacından bir ipucu vermiştir. Çocukluğundan beri peşini bir türlü bırakmayan iki arada kalma durumundan kendisi de muzdariptir ama bir türlü bununla baş etmeyi beceremez.

Bu kararsız halleri hayatının her safhasında baş gösterir. Çocukluk ve okul zamanlarında bildiği cevapları söyleyip söylememe konusunda kararsız kalan Şemseddin, yaşı ilerleyince aşkını da söyleyemez. Bir çok kez aşık olur ama bunu ifade etme cesaretini kendisinde bulamadığı için aşkları hep platonik aşk olarak mazinin sayfalarında yerini almıştır. Geleneksel bir toplum olan Türk toplumunda evde erkeğin sözü daha çok geçerlilik göstermesine rağmen Şemseddin Bilen'in evdeki otoritesi yok denecek kadar azdır. Evi daha ziyade karısı çekip çevirir. Çocukların bakımı, onların yetiştirilmesi, evin ihtiyaçları hep kadının vazifesidir. Kitapta Şadiye Hanımı bu durumdan sürekli şikâyet ederken görürüz. Şemseddin Başkan olduğu için tüm sorumlulukları karısına devretmiştir ve kadın bütün bunları yaparken çok yorulur. Aslında bu görev devriminde sadece Şemseddin'in yoğun iş temposunun payı yoktur. Aynı zamanda onun tutuk ve kararsız bir kişi olmasının da payı vardır. Şemseddin'in bu hali en çok siyasi yaşamını etkilemiştir. Siyasette tecrübeli bir isim olan Zeynel Abidin Bey, kahvede oturup muhabbet ettikleri bir gün siyasette ilerlemek için ne yapması gerektiği hususunda bazı nasihatler verir.

“Atak değilsin Şemseddin. Korkak da değilsin ama kime ne zaman vuracağını bilmiyorsun, hata birine vurmak aklından bile geçmiyor. Elini kaldırıp indiriyorsun. Ama bu dostluğa, arkadaşlığa, insanlığa sığmaz diyorsun. Hele ki ahlaka hiç sığmaz. Olmaz, hayır olmaz. Şunu unutma ki siyasetin kendi mantığı, kendi ahlakı, zaman içinde oluşmuş kaideleri, bin bir türlü inceliği var. En başta şu önündeki adamı tepeleyeceksin. Bir omuz, bir dirsek, bir çelme onu yıkıp geçeceksin, isterse baban olsun. Bir daha dönüp arkaya bakmayacaksın. Siyasette hesap anında görülür ve şunu da unutma ki siyaset ikinci adamı kabul etmez. Vefa, sefa lafta kalır.” (Kutlu 2006: 12)

Zeynel Abidin Bey’in bu tavsiyelerinden hem siyasetin kurallarını, inceliklerini kendine özgü mantığını ve ahlakını öğrenmekteyiz; hem de Şemseddin Bilen’in siyaset yaparken neleri işin racununa göre yapmadığını görmekteyiz. Yazara göre siyasete girmiş bir insanın mutlaka o düzene ayak uydurduğunu ve kendi kimliğini kaybederek işin rengine büründüğünü daha önce de ifade etmiştik. Şayet o işin kurallarına uymayıp kendi doğruları, kendi hayat felsefesi, kendi ahlakı ile siyaset yapmaya kalkışırsa siyasette asla başarılı olamaz. Nitekim bunun en canlı örneği Şemseddin Bilen’dir. Yazar hikâyenin daha başında Şemseddin Bilen’in siyasete yaklaşım tarzını bizlere göstermiştir. Bu sayede okuyucu hikayenin ilerleyen bölümlerinde Başkanın değişip değişmeyeceğinin merakı içindedir. Acaba O da siyaset çarkının bir dişi olacak mı?, O da makam mansıp peşinde koşup halka hizmet etmeyi geri plana itecek mi? diye kendince sormakta ve müthiş bir tecessüs ile sayfaları çevirmektedir.

Zeynel Abidin Bey yıllarını siyasete vermiş tecrübeli bir isimdir, zaman ona siyasetin bütün yumuşak noktalarını öğretmiş, acı-tatlı tecrübeler kazandırmıştır. Bu sebeple Zeynel Abidin Bey’in verdiği nasihatler çok kıymetli ve çok gerçekçidir. Şemseddin bilen Zeynel Abidin Bey’in liderlik ile alakalı nasihatlerini hatırlar.

“Bizim memlekette her şey liderle ilgilidir. Lider her şeydir. Parti için demokrasi falan derler ya kulak asma. Ne idiği belirsiz kaypak bir kavramdır yani. Ağızlarda sakız olmuş o kadar. Bak ben ömrünü partiye vermiş bir adamım. Özel kalem, sekreterlik ne varsa yaşadım. Liderin sır katibi oldum desem yeridir. Ama o beni kodu bir tarafa başkalarını seçti. Be adam, burnunun dibinde duruyorum. Öl desen ölecek bir nefer gibi. Niçin beni görmüyorsun? Yoksa başkaları gibi yalakalık edip her dakika hayalarına soğuk sular mı serpeyim. Fikrimi söylemek yerine “hakılsınız efendim, evet efendim, elbette öyledir” diyerek başımı emme-basma tulumba gibi sallayıp durayım mı? Hayır işte bu bana göre değil. Yakışmadı. Öylece kaldık. Bu adamların yükselişi liderle kurdukları ilişkide saklıdır. (Kutlu 2006: 139)

Partide ilerlemek liderle kurulan ilişkide gizlidir. Şayet parti lideri ile münasebetin iyi ise kariyer basamaklarını hızla çıkmaman işten bile değildir. Ama Zeynel Abidin Bey’in yaptığı gibi doğrunun peşinde koşup, doruları ifade edersen, hele hele de bu doğrular liderin hoşuna gitmezse ne kadar iyi olursan ol ilerlemen, hak ettiğin yere ulaşman pek mümkün değildir.

“Lideri sana anlatayım Şemseddin. Lider nedir?

Bir kere hastalıklı bir şekilde misyon sahibi olduğuna inanır. İkinci herhangi bir meselede karşısındakinin haklı olabileceğine inanmaz. Bunu aklının köşesinden geçirmez. Hak vermiş gibi davranır, ama kendi bildiğini işler. O her zaman haklıdır, her zaman doğrudur. Doğru onun söylediğidir. Bunun sübjektif bir şey olduğunu yer yarılrsa kabul etmez. Kabul edecek olsa kalesi de kuleleri de, hakimiyet tepesi yıkılır. Bu bakış, bu inanç, bu yaklaşım “vicdan” ı yok eder. Liderde vicdan “ayak bağı” sayılır.

Liderin kendi tayin ettiği “mutlak doğru”lar istikametinde ilerler. Çelişkiye düştüğü her noktada tevil yapılabilir.”
(Kutlu 2006: 139)

Zeynel Abidin’in liderin hususiyetlerini anlattığı bu kısımda ise; liderin kendisini ne kadar önemseydiğini ve kendi fikirlerinden başka fikirlere değer vermediğini görürüz. Empati yapmayan/yapamayan, sadece kendi bakış açısıyla meselelere yaklaşan bir kişidir lider. Buna öylesine alışır ki adeta vicdan mekanizmasını yok etmiştir. Aslında vicdan lidere bir “ayak bağıdır” der Zeynel Bey.

“Maskeli adamın hiçbir vakit gerçek dostu olmaz. Olsa bile o buna imkân vermez. Kendine yaklaşanı hep belli bir mesafede tutar. Etrafına adeta bir duvar örer. Bu duvarın içinde, bu mahbeste öylesine bir riyazete girer ki; artık onunla bütünleşir. Ailesine çocuklarına, herkese karşı bile oradan seslenir. Çünkü lider için gerçek paylaşım bir yerde “zaaf” demektir. Mutlak iktidarın delinmesi demektir. Tehlike demektir. Çünkü siyaset meydanında acımaya rastlanılmaz. En yakın dutsu insanı ardından vurabilir. Açtığı sınırları gösterdiği zaafı icabında kendine karşı kullanabilir. Bu sebeple lider ayak izini bile silerek yürür.” (Kutlu 2006: 139)

Lider gerçek kimliğini gizleyen adeta maskeli bir insandır. Herkese o maskesini gösterir. Liderin takınmış olduğu bu sahte yaklaşım onun dost edinmesinin önünde engel teşkil eder. Kendisi doğal olmadığı için etrafındaki herkesi de kendisi gibi yapmacık ve yabancı hisseder, kimseye güvenemez. Lider, her insanın dünyada en çok güvendiği ailesine karşı bile mesafelidir. Onlarla bir şeyler paylaşmayı bir “zaaf” olarak telakki eder.

Lider kalabalıkların arasında yalnız bir insandır. Güler, söyler, kahkaha atar, bir çocuğu kucağına alır, bir ihtiyarın elini öper, ama bütün bunlar seremonidir. O asla bir kişiyi sevgiyle kucaklayamaz. Soğuk durmamaya sempatik olmaya kalkışır. Bunun için imaj yapanlar, danışmanlar tutar. Sürekli içten, duygulu, fedakâr, çalışkan, milleti için kendini fedaya hazır bir portre çizer. Cesaret ve dürüstlük timsali hamlelerde bulunur.

Hayatı güzelleştiren, küçük-büyük mutluluklar vardır; ailenle vakit geçirmek, bir çocuğu öpmek, bir ihtiyarın halini hatırlamak gibi eylemleri lider sadece gerektiği için yapar. Bütün bunlar o mesleğin bir vecibesidir. Bunları yapmak lideri insanların gözünde iyi bir yere oturtacaktır. Lider o kadar doğallıktan uzaktır ki davranışları bir imaj danışmanı tarafından bir paket halinde hazırlanır ve lider buna uyar. Görünüşün, imajın, dışa ait olanın yani kabuğun hayli önem arz ettiği bu modern çağda kabuğu/imajı kendine meslek edinmiş insanlar ve onlara başvuranlar bulunmaktadır. Bu durum modern çağda insanın ne kadar özüne yabancılaştığının önemli bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Bu işin ustaları ve acemileri vardır. Ustaları etrafına neşe saçar. Yine de yakın olanlar bile ona güvenmez onun da kimseye gerçekten güvenmediğini bililer. Siyasette en nazik konu güven meselesidir. İnsan sürekli tetikte durmaktan, etrafını kollamaktan yorulur. Bir adım atmak için, karşısındakinin adımını beklersin. İncir çekirdeği kadar bir mesele üzerine elli türlü ihtimal hesap edersin. Bazıları bunu hastalık derecesine, paranoya kadar götürür. Bazıları risk alır. Risk almak siyasette yükselmenin şartıdır. Hani ne demişler “Ya devlet başa, ya kuzgun leşe.” merkezde vücut bulan bu güvensizlik dalga dalga etrafına yayılır, ta ki millete kadar. İnsanlar hem birbirlerine, hem müesseselere, giderek devlete güvenini kaybeder.” (Kutlu 2006: 139)

Siyasetin kendine özgü kurallarını kavrayıp özümsemiş insanlar bu işi ustaca yapan insanlardır ama siyasetin kurallarını değil de kendi düsturları ile siyaset yapaya çalışanlar bu işin acemileri sayılırlar. Siyaseti ustaca yapan insanlar kendileri sürekli rol yaptıkları için etrafındakilere güvenemezler bu güvensizlik tek taraflı değildir etrafındaki insanlarda onlara güvenmez bu güvensizlik bazen o kadar ileri boyutlara gider ki halk kendi devletine güvenmez hale gelir.

Kutlu, rahmetli il başkanı Zeynel Abidin Bey'in zaman zaman Şemseddin Bilen'e verdiği nasihatlere kitabın çeşitli yerlerinde yer vermiştir. Zeynel Bey Şemseddin Bilen'e siyaset yaparken nerede yanlış yaptığını, siyasetin ideal düzlemde nasıl, gerçek hayatta nasıl olduğunu tecrübelerine istinaden anlatır. Kişi, siyaseti kendi doğrularıyla yapmaya çalışırsa siyasetin acımadan onu yok edeceğini söyler. Bu sebeple "Siyaset zalimdir" der. Zeynel Bey'in siyaset hakkında söyledikleri yazarın siyasete bakış açısını destekler mahiyettedir. Bu sebeple Zeynel Bey'e yazarın fikirlerini yansıttığı için "yansıtıcı kişi" diyebiliriz

Şemseddin Bilen bir gece çocukluk zamanlarını hatırlar. Başkanın bir erkek kardeşi var; adı Nurettin, doğuştan özürlü eski zamanlarda şehre gidip doktora muayene olmak zor olduğu için gidememiş, öylece büyüyüvermiştir. Nurettin, özürlü olduğu için aile ona büyük bir ihtimam göstermiş, lakin yinede o asık suratlı, kara, gülmez, sinirli bir adam olup çıkmıştır. İlkokuldan sonra Şemseddin şehre okumaya gitmiş, Nurettin ise hafızlığa devam etmiştir. "Akranları okul çıkışında dere kenarında oynamaya giderken Şemseddin dükkânda çalışırdı. Bu sebeple bütün hırsını ve hıncını okulda çıkarır; girdiği her oyunu kazanır, teneffüslerden sonra sınıfa en son o girerdi." (Kutlu 200: 148)

Kasabalının takdirini toplayan Şemseddin'i hemen partiya sokup ilk seçimde belediye başkanlığına soyundurdular. (Kutlu 2006: 151-152)

Kasabalı bu zeki, çalışkan sevecen, işbitiren başkanı bağına basmıştı. (Kutlu 2006: 153)

“Basmaz olaydılar”, dedi içinden “bunca yıldır ne onlar beni bıraktı ne ben onlardan vazgeçebildim” (Kutlu 2006: 153)

Tören günü şiddetli yağmurun yağması ve ortalığın kıyamet alanına dönmesi ile aylardır beklenen, uzun zamandır hazırlıkları yapılan tören bir anda dağılır. O günden sonra olanları yazar kitabın sonuna “Tufandan Sonra” diye bir bölüm ekleyerek anlatmıştır.

“Şemseddin Bilen belediye başkanlığını da, siyaseti de bırakır. Hacca gitti geldi, sakalı saldı. Beyaz takkesini takıp dükkânının - tezgâhının başına geçti. Yine o kekik kokusu, yine o baharat. İçini temizledi, çocukluğuna geri döndü sanki.

Nurettin çok sevindi.

O da yaşlanmıştı. Yıllardır oturduğu peykede beli bükülmüş; nefes darlığı, tansiyon alıp başını gitmişti.

Her şey yerli yerinde. Lakin Hacı Attarlar’ın sümbülünü sürdürececek ocağını tütürecek bir oğul yok.

Ee... ne denilmiş: kuşlar da kaderle uçar. Bazen böyle olur, kaynatar kazanır damatlar yer.

Canın sağ olsun Şemseddin.” (Kutlu 2006: 158)

Kitabın başından beri Şemseddin’in siyaset yaparken kendine yabancılaşp - yabancılaşmayacağı büyük bir merak konusudur. Hikâyenin başında Şemseddin Bey de yükselmek, Ankara’ya gidip mebus olmak ister ama bunun için seçimlerde iyi bir oy alması ve tabii bir de siyasilerle yakın ilişki içinde olması gerekir. Şimdiye kadar gerek siyasiler tarafından gerek de kasabalı halkı tarafından çok sevilmiştir. Fakat seçimleri aşp bir türlü mebus olamamıştır. Ne siyasiler onu yükseltecek kadar

siyasete yetenekli bulmuş, ne de halk bu kadar memnun oldukları başkanlarını bırakmıştır. Şemseddin Bey bir yolunu bulup Ankara'ya gitmek ister ama bu hedefe giderken de değerlerinden, kimliğinden taviz vermek istemez. Bir taraftan da acaba artık her şeye bir perde çekip “kendini Allah yoluna mı adamalı” diye düşünür. Tüm kasabalının merak ve heyecanla beklediği tesisin açılış günü gelir. Fakat aniden bastıran yağmurla birlikte tüm program alt üst olur. Ortalık adeta kıyamet meydanına döner ve kitaba ismini verdiği şekli ile tufan kopar. Kitabın adı olan “Tufandan Önce” biter ve yazarın bizlere kişilerin akıbeti hakkında bilgi verdiği “Tufandan Sonra” bölümü başlar. Burada ilk olarak Şemseddin Bilen'den bahseder. Tüm siyasi işleri bırakır ve geçimini baba mesleği olan aktarlıktan kazanmaya başlar. Hacca gider, sakal bırakır, hep isteyip te yapamadığı şeyleri ahir ömründe yapmıştır. Yazar halkın içinden çıkmış Belediye Başkanını ötekileştirmemiş, siyaset çarkının bir dişlisi, haline getirmemiştir. Bu manada Şemseddin Bilen'e hedefine ulaşmış ideal bir insan, ideal bir siyasetçi diyebiliriz. Ayrıca yazar karakterlerini ve tiplerini kurgularken isim sembolizasyonuna da gitmiştir. Şemseddin; Allah'ın güneşi manasını taşımaktadır. Soyadı ise Bilen'dir. Bu ne yapacağını bilen, kararlı demektir. Hayatının ilk zamanlarında çok kararlı olmasa da tufandan sonra, isminin gereği gibi Allah'ın yolunda hakiki ve samimi bir Müslüman olmuştur. Sonunda ne yapacağına karar vermiştir.

Rahmetli il başkanı Zeynel Abidin Bey “Siyaset zalimdir” demişti.

2.5 Ağa

Ağalık sistemi tarihin en eski zamanlarından beri görülen monarşik bir yapıdır. Köyde en çok toprağa, hayvana ve paraya sahip kişi olan ağa, o bölgede bulunan halk üzerinde de belirli bir nüfuza sahiptir. Bazı ağalar bu nüfuzu halkı korumak kollamak olarak algılayıp bu yönde hareket ederken bazıları da bunu sadece kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmayı yeğlemişler ve halka istemedikleri şeyleri

yaptırarak adeta zulüm etmişlerdir. Bu yapıdan elbette ki devlet erkanın haberi vardır fakat bu yapı siyasilerin de işine gelmektedir; yüzlerce kişi ile konuşup onlara gayelerini anlatmaktansa orada sözü dinlenen bir kişi ile konuşup onu ikna etmek daha kısa bir şey olduğu için bu sisteme ses çıkarmazlar. Ağalar bu sebeple bazı yerlerde muhtar gibi davranabilirler veya daha başka bir ifade ile bazı yerlerde muhtarlar adeta ağa gibi davranır bu iki şeyin örnekleri Mustafa Kutlunun hikayelerinde vardır. Kutlu'nun hikayelerinde gerek farklı meslek gerekse farklı sosyal statüye sahip pek çok insan türüne rastlarız fakat yazar bu insan türlerini adeta her bir hikayeye serpererek bir renklilik oluşturur. Yazarın direkt olarak köyü konu alan hikayelerden ilk akla geleni şüphesiz *Mavi Kuş* adlı hikaye kitabıdır. Bu kitapta anlatılan konu; köyden kasabada ki tren garına giden bir otobüsün içinde ki yolcuların serüvenidir. Köye ağır misafirleri gelecek olan Beşir Ağa da *Mavi Kuş*'un yolcularından biridir. Hikayenin başında Beşir Ağanın köylünün gözünde nasıl bir yerinin olduğunu anlatacak bir olayla başlar. “Beşir Ağa kısrağı ile gösteri yaparak gelmektedir. Bunun üzerine orada bulunan köylüler kendi aralarında konuşmaya başlar: Rahmetli babası ağa gibi bir ağa idi, bu düpedüz tiyatro”.(Kutlu, 2002 s: 50) Köylüler Ağanın tavırlarını yapay bulur. Kitabın ilerleyen sayfalarında halkın ahlak anlayışına dair ipucu niteliğindedir. “Ağalık, beylik, hocalık, şeyhlik dahi bir hududa kadardır. Haddi aşmak hiçbir şekilde hoş görülmez.” (Kutlu 2002: 73)

Ağa şoför Deli Kenan'a çabuk olmasını söyler. Trene yetişeceğiz, ağır misafirlerim geliyor, hem de siyasi. (Kutlu 2002: 53) Ağa trene geç kalacakları endişesi ile sürekli saate bakmaktadır. Hatta arasına kahyasına da saati sormaktadır. Kahya ile kendi saatleri arasında beş dakikalık bir fark olduğunu görünce kahyaya o saati atmasını söyler. “Kahya ağa saatidir. Bu atılamaz bunu sen baban öldükten sonra bana vermiştin der Serkisof markalı iyi bir saattir.” (Kutlu 2002: 159)

Kahyaya verilen hediye saatin ortaya çıkması ile ağa bu saati aldığı yere ve zamana doğru bir yolculuğa çıkar askerliğini İstanbul'da yapmıştır ve daha sonra arkadaşları ile ortak ticaret yapmaya başlamıştır. Bu işler de elbet sermayesiz olmaz Beşir Ağa eve mektup yazar para üstüne para ister evin tek erkek evladı olduğu için

bir dediği iki edilmez. “Fakat zamanla ihtiyar kahya şüphelendi ve Beşir Ağa’nın babasından izin alır ve İstanbul’ a onu kontrol etmeye gelir vaziyet tahmin ettiği gibidir kahya nasihat etse de ağa dinlemez ve orada gördüklerini babasına söylememesini sıkıca tembih eder zamanla baba hastalanır oğluna haber verilir fakat Beşir Ağa babasının cenazesine yetişemez.” (Kutlu 2002: 162)

“Bizi hovardalık batırdı” der. “Beşir ağa zaten ağalık denen şeyin miadı dolmuş idi. Elde avuçta bir şey kalmamıştı bir sürü susuz arazi, bir iki değirmen, biraz mal davar hepsi bu.” (Kutlu 2002: 163)

“Ağalık verme ile” denilmiş. Maraba baktı ki bu adamdan hayır yok, ucundan ucundan göçü toplayıp şehir yerlerine, ameleliğe, kapıcılığa, işçiliğe, bir zanaatın ucundan tutmaya doğru yürüdüler. (Kutlu 2002: 163)

Beşir Ağa bütün kapıların kapandığını sandığı bir ortamda “ Ben bittim mahva oldum” dediği demde başka bir hayal tacirin toruna düştü. “Zaman zaman babasının ziyaretine gelen bu insanlara o da çok hürmet etti elde avuçta ne varsa saçtı döktü ama bir türlü karşılığını alamadı.(Kutlu 2002: 164)

Beşir Ağa “kuyu” lafını ardına düşmüş, senelerdir uğraşıp duruyor, hemen her seçim zamanı “bu defa kuyularımız açılıyor, kesin sözünü aldım” diyerek yine köylülerden oyunu topluyordu. (Kutlu 2002: 164) Bir tren gelecek, içinden siyasiler, bürokratlar, müdürler, mühendisler inecek, araziye gezecekler, son bir kez konuşacaklar, bu işi tatlıya bağlayacaklardı. (Kutlu 2002: 165)

Bu sebeple ağa çok heyecanlı ve telaşlıdır. Fakat Deli Kenan’ın rahat tavırlarını onu çileden çıkarır etrafındaki diğer yolculara şöyle der; şeytan diyor bir araba al, koy şu yola gidip gelsin. Kemal ise bunun çok iyi olacağını söyler. (Kutlu 2002 s:129)

Ağa kelime manası itibariyle kibar ve cömertçe davranmadır. Beşir Ağanın da ağa gibi davrandığını hikayenin belirli kısımlarında göreceğiz. “Kahvenin garsonu limonata getirir, Beşir Ağa - ver oğlum. Önce turistlere ver, bütün yolculara dağıt, hesaplar benden.” (Kutlu 2002: 56)

Beşir Ağa bildiğimiz tipik ağa profilini sergileyen biridir. Ağalara özgü zenginlik, cömertlik, siyasilerle iyi geçinme, halk üzerinde belirli bir nüfuzunun olması gibi fakat ağalık ona babadan kalma olduğu için bazı yönleri ile tam oturmaz babası daha ideal bir ağa iken halk onun ağalığını pek umursamaz.

“Beşir Ağa kendisinde bulunan antika tabakayı çok beğenen turistlere o tabakanın tarihini anlatır. O tabaka dedesinden babasına, babasından ise kendisine yadigar kalmıştır.” (Kutlu 2002: 85) “Beşir ağa tablası ile ilgilenen Elizabeth’e sigara ağızlığını da gösterir. Bu da antikadır Halep işidir der.” (Kutlu 2002: 99)

3.BÖLÜM

YABANCILAŞMA ve İNSAN

Yabancılaşma kavramı insan ile insan faaliyetleri arasında niteliksel kopuş, insanın kendi özüne yabancılaşması, ruhun tatmin olamaması sonucu insanın yaşadığı kişilik çözülmesi, kaybolan değerlerin yerine yeni değerler koyamayan insanın kültürel ve manevi boşluğunun kişiyi bilinçsiz bir varlık haline düşürüşü olarak tanımlanabilir.

“Yabancılaşma kavramına referans kabul edilecek ilk filozof Plotinos gibi, Hegel ve Feuerbach da yabancılaşmayı teolojik çözümlenmelerle açıklamaktadır. Kierkegaard’ da ise varoluşsal bir problem olarak belirir. Marx kavramı ekonomi ile ilişkilendirip, bu çerçevede bir anlam verirken C. W. Mills ve Marcuse gibi düşünürlerin çıkış noktasını da belirlemektedir. Seman, Blaumer ve Levin ise kavramı daha çok sosyal-psikolojik boyutlarıyla ilgilenmektedir.” (Ömer Say Yüksek Lisans Tezi 1995: 2)

Yabancılaşma kavramı ontolojik anlamda geçmişte de var olmasına karşın bugünkü anlamına modern çağda kavuşmuştur. Aklın ve bilimin bu çağda önem kazanması yabancılaşmanın anlamını da etkilemiştir. Tarihsel süreçte yabancılaşmanın filozoflar tarafından nasıl ele alındığına kısaca değinmek istiyoruz.

“Felsefede yabancılaşma kavramına referans teşkil edebilecek bilinen ilk filozof Plotinos’tur.” (Tunçay 1991: 597) Plotinos, canla beden arasındaki ilişki de yabancılaşmaya örnek gösterilecek bir özellik sergiler. Ona göre “madde can tarafından yaratılmış ve bağımsız bir gerçekliğe sahip değildir. Her canın bir vakti vardır, o vakit geldiğinde can kendine uygun bir bedene girer bu bedene giriş kendinden daha aşağı seviyede olanı yönetme görevine sahip olur. Çok az insanın

birkaç anı dışında, can bedene zincirlenmiş olur. Yabancılaşmaya örnek teşkil eden yer işte burasıdır. Kendi öz dünyasından ayrı kalan can bir bedene zincirlenmiş olduğu için ontolojik anlamda yabancılaşmaya uğramıştır. Zira Plotinos'a göre can kendi dünyasından ayrı düşmüştür. "Bütün bunlara ek olarak varoluşçuların ısrarla üzerinde durdukları gibi "Çağın katı, boş ve amaçsız" olduğundan yakınan Spinoza, Goethe, Shiller, Kierkegaard, Hegel gibi düşünürler de bu fikre katılmışlardır." (Tolan 1981: 144)

Yabancılaşma kavramının bu kadar yaygınlaşmasını sağlayan kişi ise Hegel'dir. Fromm'a göre yabancılaşma kavramını literatüre kazandıran kişi Hegel olmuştur. "Hegel için insanlık tarihi, insanların yabancılaşmasının da tarihidir. Hegel, ruhun erişmek istediği tek şeyin mutlak varlık olabilmesine dair tasarı ve düşüncelerini gerçekleştirmek olduğunu vurgular. Ancak dünyada ruh bu yönde faaliyet gösterirken, insanın isteklerinden oluşmuş hedefi , erişmek istediği kendi gerçek hedefinin önüne geçer. Ama bu durumun farkında olmayan insanoğlu da kendinden emin mutlu yaşayıp gider." (Fromm 1992: 130-131) Görüldüğü gibi Hegel'e göre yabancılaşma insanın hedeflerinin onu kuşatması sonucu insanın ruhunu ihmal etmesidir. İnsan hem biyolojik hem de sosyal bir varlık olduğu için her iki yanını da tatmin etmesi gerekir. Marx'da insanı bunalıma sürükleyen yabancılaşma, Hegel'de insanın mutlu yaşamasına engel teşkil etmez. İnsanın kendindeki bu yabancılaşmayı fark etmesi, yeteneklerini doğruyu bulmak için kullanması ile mümkün olur.

Charles Wright Mills'in "Çağımızın bunalımlarının nedenleri temel bir olguda yatmaktadır. Politikada ve ekonomide, aile yaşamında ve dinsel yaşamda ve yaşamımızın tüm alan ve bölümlerinde, 18 ve 19 yüzyılların sarsılmaz gerçekleri ya yıkılmış, ya da çözülmüş bulunmakta, buna karşılık çağdaş yaşamı çevreleyen, görenekleri belirginleştiren yeni toplumsal değerler görülmemektedir". (Mills 1979:46) ifadelerinin karşılığı Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde temel kaygı olarak karşımıza çıkmaktadır. Mustafa Kutlu çağımızda yaşanan bu değişim serüveninin nasıl bir değişim olduğunu incelemektedir. Türk toplumu 21. yüzyılda batıdan gelen

değişim rüzgarının etkisi altında kalmıştır ve Türk insanın hayatında pek çok şey değişmiş özüne, gelenek ve göreneklerine yabancılaşmıştır. İnsan, tabiatı itibariyle bir şeylere dayanma ve inanma ihtiyacı duyar bu sebeple onun gelenekleri, dini inanışları, tarihi onun bu isteğini tatmin etmektedir; fakat modern yaşamda bir değişim olduktan sonra yerine yeni değerler konulmadığı için insan sadece maddeden ibaret bir varlık olarak kalmıştır ve bir boşluğun tam ortasına düşmüştür. Mustafa Kutlu'nun dikkat çektiği husus, bu boşluğunun sebepleridir. Kimi zaman dini hayattan kopuş, kimi zaman modern yaşamın dikte ettiği ve insana seçim şansı bırakmadığı yaşam tarzı, kimi zaman ise demir ve beton yığını mekanların içinde kalan insanın ruhunu tatmin edecek mecra bulamamasından kaynaklanan bu sebepler farklı hikayeler ve farklı olaylarda karşımıza çıkmaktadır.

Mustafa Kutlu, gerek yazılarında gerek kurgusal eserlerinde insanın var olma gerekçesine uygun bir hayatın izini sürmüş, insanı böylesi bir hayata yaklaştıran veya bu hayattan savrulmasına sebep olan durumların tahlilini yapmıştır. Onun eserleri, şirazesini dağılmış dünyada istikametini kaybeden ve savrulan insanın hikayesidir. Ancak o, birçok modernist metinde gördüğümüz bir yabancılaşmayla insanı ele almaz. İnsanın yaratılış gayesini dini düşünce ve hakikat etrafında tanımlayarak bu gayeye uyan veya uymayan insanın hikayesine eğilir. Ama her hikayeyi idare eden bir hakikati vardır.

3.1 Modern Hayatın Diktesi Ve İnsan

3.1.1. Sanayi Toplumunda Yabancılaşma

Yaklaşık iki yüzyılı aşkın bir süre önemli değişimler geçiren Türk toplumunun bu değişimi en yoğun yaşadığı dilimlerden biri 1960 sonrasına tekabül eder. Bu değişimlerin en göz alıcı olanı hiç şüphesiz sanayileşme ve kentleşme alanında olan yeniliklerdir. Toplumsal manada yaşanan bu değişimler ilk önce büyük yerleşim

yerleri olan şehirlerde kendini göstermektedir. Şehirlerin sanayileşmesi ile fabrikalar kurulmuş ve ülke halkına istihdam alanları açmıştır. Para kazanmak, büyük şehrin imkânlarından faydalanmak isteyen insanlar şehre gelmiş, fabrikalarda çalışmaya başlamıştır. Elbette iç göçün çeşitli sonuçları olmuştur. Türkiye'nin modernite ile geç tanışması ve bu sürece hazırlıksız bir biçimde dahil olması halkın bu değişimi yaşarken bazı boşluklara düşmesine sebep olmuştur. İnsanlar ne “yeni” tam manası ile benimseyebilmişlerdir ne de attıkları “eski” nin yerine yeni değerler koyabilmişlerdir. Sanayileşme ve kentleşme ile hayatları değişen insanların yaşadıkları özüne yabancılaşma, kültüründen kopma hadisesi insanı bir çıkmaza sürüklemiş, duygusal ve manevi bir tramvaya itmiştir. Hayattan bağımsız kalamayan edebiyat bu değişimin yansıdığı bir alan haline gelmiştir.

Kutlu'nun hikâyelerinde yabancılaşmanın tüm detayları ile ele alındığı kitap *Yokuşa Akan Sular*' dır. Eserde, tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişte yaşanan adaptasyon problemleri çarpıcı bir şekilde gözler önüne serilir. “Özellikle 1960'lardan itibaren gelişen ve çoğunlukla 27 Mayıs ihtilali akabinde gerçekleşen, Türkiye'nin dünya sistemine kesintisiz eklenme süreci, ülkenin toplumsal yapısının büyük oranda etkilenmesine/evrilmesine neden olmuştur”.(Yıldırım 2007: 27) Kentlerde dünyanın yakaladığı teknolojiyi yakalama çabası ile birden ciddi değişiklikler olmuş ve bunun neticesinde çeşitli çarpıklıklar meydana gelmiştir. İşte bu etkilenme sürecinde toplumun her katmanı bu değişimlerden payına düşeni almıştır fakat en çok etkilenen grup köyden kente göç eden halk topluluğudur. Yaşadıkları topraklardan çalışmak para kazanmak için göç eden insanlar bu göç hadisesinden sadece fiziksel anlamda değil; manevi anlamda da etkilenmişlerdir. Kendi kültürlerinden çok farklı bir kültürle karşılaşan insanlar bu değişime uyum sağlayamayıp bocalamış ve çeşitli mecralara kaymıştır. Yazar, eserinde köy-kent karşılaştırmasını yaparak bu değişimi okuyucunun mukayese etmesine fırsat tanır. Kitabın ilk bölümü olan “Mukaddime”de hikâyenin konusu hakkında bilgiler verilir. Hatta bu bölüme hikâyenin matrisi diyebiliriz. Köyün güzelliklerini anlatarak başlayan yazarın daha ilk cümleden köy hayatını mı yoksa kent hayatını mı sevdiğini anlayabiliriz. “Küçük mavi, pembe çiçekler serpilidir. Yeşilin saydam uçları

çimenlerde. Su domur domurdur. Kirletilmemiş bir su.....Sen bir musluğa eğiliyorsun . Topraktan kopmuş suya. Clor kokuyor elin ayağın”.(Kutlu 1979:7)

İlk bölüme köyün güzelliklerini anlatmakla başlayan yazar daha ilk sayfadan köy kent mukayesesine başlamış ve köyde var olan doğal güzelliklerin yerini şehirdeki sun’iliğe bıraktığını ifade etmiştir. İnsanoğlunun hayat kaynağı olan suyun çıkış yerini tasvir eden yazar, oradaki suyun kirletilmemiş arı, saf duru bir su olduğu söylemektedir. Şehirde ise insan suya bir musluk vasıtası ile ulaşmaktadır. Bu su öyle bir sudur ki topraktan kopmuş, uzaklaşmıştır. Şehir yerinde su; kaynağından alındıktan sonra çeşitli yerlere kanalize edilir. Su depolarında, arıtma merkezlerinde toplanan sular borular vasıtası ile evlere ulaştırılır, kaynağından uzaklaşan su, bu süreçte demirle, betonla temas eder. aslınAdan uzaklaşır saflığını kaybeder. Uzun mesafeleri aşıp gelen bu suyun insan sağlığını tehdit etmemesi için suyun içine clor atılır bütün bu işlemler suyun saflığını bozan şeylerdir.

“Lağım sularından, deniz suyundan yahut o içinde it leşleri yüzen, şişmiş, yumuşamış, tüyleri dökülüp pelteleşmiş karnı deşilip bağırsakları parlamış it leşleri yüzen, beton labirentlerin çöplüklerinden süzülüp gelen su birikintilerinin toplandığı gölcüklerden. Ağır, yağlı üzerinde iri yeşil sineklerin uçtuğu mülevves gölcüklerden pompalarla basılıp zorla itilen, bir türlü akmayı beceremeyen, “git ak o musluklardan” diye kırbaçlanan o mayiyi.” (Kutlu 1979:7)

Kutlu şehir yerlerine gelen suyu önce “clorlu” diye tasvir ederken daha sonra bu tasviri iyice şiddetlendirir ve arıtılan suyun önceki halini çok detaylı bir şekilde anlatır. Yüzyıllardır dünyanın suyunu kullanan insan, su kaynakları tahrip etmiş, suları bilinçsizce kullanarak israf etmiş ve suyu tükenme noktasına kadar getirmiştir. Dünyanın yaşlanması da insan hatalarına eklenince insan nüfusu için su yetersiz kalmıştır ve kirli sular dahi arıtılarak kullanılabilir hale gelmiştir. Burada modern insanın lüks yaşama hevesi yüzünden evinin mimarisine çok önem verdiği için buna mukabil köyde çok basit, mütevazı bir hayat yaşayan köylü kadar temiz su içemediğinden bahsedilir. Suyun, insanın hayatını devam ettirebilmesi için gerekli en

temel madde olmasına rağmen insanın kaliteli bir su içmemesi yazarın değerlendirmeleri içerisinde en büyük kayıplarındandır.

Modernite yaşamımızın her alanında kendini göstermektedir öyle ki içtiğimiz sudan yaşadığımız eve kadar belirgin bir etkisi vardır. Eski devirlerde evler tabii bir malzeme olan ahşaptan yapılırdı. Ahşaptan yapılan evler kırk veya elli yıl sonra kullanılamaz hale gelirdi. Günümüz yapılarına baktığımız zaman bütün yapıların betonarme olduğunu görürüz. Betonun, yapılarda tercih edilme sebebi daha uzun yıllar dayanabilmesidir. Bu iki yapının malzemeleri devirlerin insana bakışını da sezdirir. Toprakтан uzaklaşan, demir ve betonla iç içe yaşayan insanın dünyasına giren yeni “unsurlar” için Kutlu, adeta kahramanı aracılığıyla okuyucusunu sarsarak bir idrak düzeyi oluşturma, bir farkına vardırma çabası içinde olur. “Bastığın yeri toprak diyerek geçme tanı artık. O betondur, senin yeni vatanın. Asfalttır, parkedir, halıflextir.” (Kutlu 1979: 8).

Şehirleşmenin getirdiği modernleşme ile insan topraktan uzaklaşmıştır, toprağın yerine beton, asfalt, parke ve halıflex girmiştir dünyamıza. Artık insan doğal olandan git gide uzaklaşmıştır. Doğal ve tabii bir yaşamdan uzaklaşan insan, esasında kendine de yabancılaşmaktadır. Yabancılaşmanın çeşitli mecralarda olduğunu göz önüne alırsak buradaki yabancılaşma modern hayatın dikte ettiği bir yabancılaşmadır:

“Koşuyorsun ciğerlerinde eksoz gümbürtüleri. Ayaklarında lastik. Üç öğün naylon yemektesin. Ara toprağı. Toprak bizim canımız, petrol olsun kanımız.”(Kutlu 1979: 8)

Eksoz modern teknolojinin getirdiği ve temiz havayı kirleten bir unsurdur. İnsanın her öğün yediği şeylerin içine kullandığı tabak çanakdan, yiyeceğın sarılı olduğu şeylere kadar naylon karışmaktadır. Şehir insanın, ayağı bazen toprağa hiç değmemektedir. Bilimsel anlamda toprağın insan vücudundaki olumsuz enerjileri

attığı ve insanı rahatlattığı düşünülürse modern insanın bu rahatlamaadan ne kadar uzak olduğunu da anlarız.

“Gece vardiyası boşanacak. Sil gözlerini. Karşıda bütün farlarını yakıp uluyan, düğmeleri, levheleri ve olanca dişleri ile bilenip seni bekleyen fabrikaya koş. Kaderini kucakla.” (Kutlu 1979:9) Fabrikaların ağır çalışma koşulları insani değildir. Vardiyalı sistemle çalışan fabrikalardan insanlar, gece akın akın çıkmaktadırlar. Fabrikayı canlı bir varlığa benzeten yazar, onu adeta vahşi bir yaratık gibi tasvir eder. Kutlu, şehirdeki insanın kaderini, bir mahkumiyeti kucaklıyor gibi kucaklamasından bahseder. Küreselleşen dünyada insanlar birbirine benzemiş ayrı kültürler, ayrı davranış ve alışkanlıklar kaybolmuş herkes modern ve kapitalist olan bu çağın emrettiği şeyleri yaşamaya başlamıştır. Bu düzene uymayıp kendi ayrıcalığını, kendi rengini muhafaza etmek isteyen insanlar baskın olan yaşantıya ayak uydurmak zorunda kalırlar. *Kaderini Kucakla* derken zaten başka bir ihtimal de yoktur. Yaygın olan o kaderi yaşamaya herkes mahkûmdur. Modern hayatın, şehirleşmenin gerekli kıldığı hayat şekli nasılsa, o hayatı yaşamak, Yazarın değerlendirmeleri içerisinde temel vasfı yabancılaşma olan insanın boynun borcudur.

“Sakın altı otuz beş trenini unutma. Koşacaksın. Nefes nefese kalacaksın. Siren sesleri ile ürpereceksin. Artık başkalarını istesen de düşünemeyeceksin. (Kutlu 1979: 9)

Şehir hayatının çok hızlı ilerlemesinden dolayı şehirdeki insanlar da hızlı olmak zorundadır. Fabrikaların mesai saatini belirlemek için kullandıkları siren sesi insanı korkutan bir sestir; insana ürkütücü şeyleri hatırlatır; kıyamet günü insanlar bir araya toplanırken sura üflenecek ve bu sesi duyan herkes oraya akın edecektir. Kur’an-ı Kerim de anlatıldığına göre o gün, o kadar zor bir gün olacaktır ki anne çocuğunu bile düşünemeyecek haldedir. Bu ses ile ürpereceksin ve tıpkı kıyamet sahnesinde olduğu gibi hayatın dağdağasından, hızından başka şeyleri düşünmeye zamanın kalmayacak. Fabrikalarda çalışan insanlar adeta birer robota çevrilmiş, mekanik bir

hüviyet kazandırılmıştır. İnsanın duyguları bertaraf edilmiş sadece çalışmaya, para kazanmaya programlanmıştır.

“O rüzgarda sallanan türküleri. Sıcak tandır ekmeğinin üzerinde cızırdayan tereyağını, yayıktan boşalan ayranı, kınalı elleri. Unut sabah namazında safta durmayı. Nöbettesin. Unut amcanın oğlunun cenazesini, fazla mesai. Boynundaki hamaylıyı çöz at, güldürme kimseyi yavuklunun verdiği çerçeveyi göstererek. Bak eller dünya değiştirmiş, sen de değiştir dünyanı. Yarınlar senin.” (Kutlu 1979: 9)

Modern hayat insandan yeni bir kimliğe bürünmesini, eski yaşantısına dair her ne varsa bir kenara bırakarak yeni hayatına alışmasını ister. Köy, kent mukayesesi ile başlayan hikayede yine güzel bir köy hayatı tasviri ile devam eder. İş hayatı o kadar yoğundur ki müteyyin insanın en temel özelliği olan namaz kılma hadisesi bile iki arada bir derede geçitirilir. İnsanların evde olduğu sabahın erken saatlerinde, şehir insanı mesaidedir. Bu sebeple sabah namazında camiye gidemeyecek, amcaoğlunun cenaze namazına bile yetişemeyecektir. Yazar, burada kendi kimliğine, dinine bağlı bir insanın nasıl bu değerlerden koptuğunu gözler önüne serer. “Boynundaki hamaylıyı çöz, at” ifadesinde sadece maddi anlamdaki bir şeyden bahsedilmez. O hamaylı, aynı zamanda manevi değerleri de temsil eder ve geleneksel dünyaya ait bir öğedir. Onu çöz at ve dünyanı değiştir, der yazar. Dünya değiştirme kavramı Kutlu'nun asıl irdelediği meseledir ve hikayedeki asıl tezde budur.

“Mukaddime” isimli bölümde ilk etapta genel tanımlar mukayeseler yapılmıştır daha sonra bu karşılaştırma özele doğru ilerlemektedir. Çalışan kişilerin dünyasına ışık tutan yazar ilerleyen sayfalarda modern kadının yaşadığı hayatı anlatmaktadır. Genel itibariyle değişimler ve yenilikler kadınların hayatlarından başlar. Türk modernleşmesinde de bu değişimden en çok etkilenen kişi kadındır. Kadın yaşam tarzını değiştirmiş ve çalışma hayatına atılmıştır bu sebeple kadının en temel özelliği olan annelik vazifesini bile ifa edemediğini görürüz. “Çocuğunu başkaları büyütecek, hafta sonları görürsün. Aşını başkaları pişirecek sen yersin. Karını akşamdan akşama bulursun. Yorgunluktan kemiklerin sızlayacak aldırma. Taksitle al evini, taksitle döşe, taksitle yaşa” (Kutlu 1979 :9).

Geleneksel aile yapısında, kadın evinde çocuğuna bakar, evinin işleri ile meşgul olur. Buna mukabil modern aile yapısında ailenin tüm fertleri çalışır buna kadın da dâhildir. Çalışan anne çocuğuna bakamayacaktır, çocuğuna başkaları bakar evini başkaları temizler hatta evin yemeğini bile başkaları yapar. Dışarıda yorulup eve gelmiş kadının yorgunluktan kemikleri sızlar. Evin reisi olan erkeğin bu duruma bir çözüm bulması gerekir fakat o da ne yapacağını bilmediği için bir çözüm bulamaz bu sebeple “aldırma nasıl olsa bir şey yapamayacaksın” der yazar. Modern hayatın yaşama şartları ağırdır ve çok para gerektirmektedir. Bir anda da çok para bulunamayacağı için insanlar taksitle alış veriş yapamaya alıştırılmıştır. Her şeyini taksitle alan insan aynı zamanda daima borçlu, daima çalışıp para kazanmak zorunda olan bir hale bürünmüştür.

“Dişlerin dökülecek, böbreklerinde kum, kalbinde ufak bir spazm olacak diyorlar. Bütün bunları ve daha başka şeyleri söylüyorlar. Jelatinden salatalar, orlondan kremalar neler.” (Kutlu 1979: 10) Modern hayatın zor olan yaşama şartları insanların sağlığını da tehdit etmektedir. Ama bunların asıl müsebbibi yine modern hayatın getirdiği suni, sağlığa zararlı yiyeceklerdir. Mukaddime kısmının sonunda konumuz açısından önemli bir cümleye yer verilmektedir. “Korkulusun, şaşkınsın, yabancısın” (Kutlu 1979: 10) İnsan bilmediği yabancı olduğu şeylerden korkar insanda bu yeni düzen hakkında tam bir malumata sahip değildir. Bu sebeple korkmaktadır o bilmediği hayatın içine girip yaşamaya başlayınca onca olup biten şeye karşı bir şaşkınlık içindedir ve insan fitratına zıt olan bu yaşam tarzına karşı insan yabancısıdır ve bu yabancılığı bazı insan fark eder bazısı da fark edemez öylece yaşayıp gider. Bu fark edememe ise Kutlu’nun değerlendirmesi içinde yabancılaştırmanın acı bir görüntüsüdür.

Hikâyenin başladığı kısım olan “Önce” isimli bölümde Cevher Bican ile karşılaşırız. Fabrikanın önünde şaşkın bir vaziyette etrafa bakınmaktadır. Alnını saran kuruma bir anlam veremeyen Bican, “Acaba kuş mu pisledi alnımızın orta yerine? diye işkillenerek aynaya bakma ihtiyacı hisseder “Her yanımıza kurum sıvanmış. Gündüz gözü nereye uğradık ki biz? Nereden yağar bu kurum?”(Kutlu

1979: 11) Cevher Bican fabrikanın havaya savurduğu dumana bir anlam veremez ve çok şaşırır, köy yerinde gökyüzünden gelebilecek kirli bir tek şey vardır; o da kuş pisliğidir. Bican bu kadar saf düşünmektedir fakat şehir yerlerindeki fabrikalaşma ile hava kurumla kaplanmış hatta güneşin yüzü bile perdelenmiştir. Şehre ilk kez gelen birisinin koskoca bir fabrika ile karşılaşması onu şok etmiştir. Bu korku öyle büyük bir korkudur ki Cevher Bican sürekli salâvat getirmektedir.

Şehir hayatının ve sanayi toplumun bir simgesi olan fabrikanın tasviri ise şu şekilde yapılmaktadır. “On kişi bu gürültü sağanağı altında şaşkınlıktan irileşmiş gözleri ile kapıdan geçtiler,içinde yüzlerce tezgah çalışan bir atölyeye girdiler. ...Ne dikip kaldınız be? Hiç fabrika görmediniz mi? (Kutlu 1979: 13)Köyden kente ilk defa gelen bu insanlar bu devasa beton yığını görünce korkudan ne yapacaklarını şaşırırlar onların verdiği bu tepkiye oradaki görevlinin de “hiç mi fabrika görmediniz” demesi de bir hayli ironiktir. Görevli bu makine yığınlarına ve bu devasa yapıya artık o kadar aşina olmuştur tahayyülüne bir insanın fabrika görmemiş olabileceği gelmez.

Bican bu fabrikanın içine girdiğinde bir hayli korkmuştur. “Bican’ın çeneleri titremeye başlamıştı. Bazı kış geceleri ağıllarda kurt beklerdi. Babası alışsın diye onu da yanına alırdı.” (Kutlu 1979: 14) Geleneksel köy hayatından gelen Bican, geceleri babası ile birlikte ağıllara kurt girmesini önlemek amacıyla beklermiş. O zamanlardan beri kurttan korkan Bican, şehirde karşılaştığı fabrikayı da o kurtlara benzetir ve çenesi titreyecek kadar korkar. “Bir yandan salavat getiren Bican bir yandan da fabrikanın içindeki homur homur kaynayan ocaklara bakarak cehenneme düştüğü hissine kapılır ve medet ya Rasulallah diye kıvrılır”. Bican sanki dünya değiştirmiş hiç tanımadığı bir dünyaya gelmiştir ve buranın öte dünyaya ait bir yer olan cehennem olduğunu düşünmektedir. Cehennem tasvirlerinde yer alan koca koca kaynayan kazanlar, eritilmiş maddenler günahkârların içine atılacağı şeyler olarak akıllarımızda kalmıştır. Bu korkutucu mekan şehirlerde ki iş yerleridir ve Bican da köyünden şehre çalışmak için gelmiştir. Bu sebeple ne kadar korkarsa korksun eli mahkum çalışmak zorundadır. Çalışmak için hazırlanırlar, çalışacakları yerin

kapısına geldiklerinde Bican ilginç bir manzara ile karşılaşır. “Kapının ağzında kulağının yarısı kopmuş, tüyleri dökülmüş, meczup bir kediye rastladılar. Bican ömründe böyle bir kedi görmemişti.”(Kutlu 1979: 21) Fabrikanın olumsuz tasvirinden sonra gelen bu tasvir gelinen noktanın ne derece vahim olduğunu gözler önüne serer. Bu fabrikada yaşayan her canlı fabrikanın ortaya çıkardığı yan etkilerden nasibini almaktadır, kedide mücessem hali ile görülen bu hal insanların da üzerinde hem maddi hem manevi bir tesir gösterir. Köyden şehre çalışmak için sağlıklı bir şekilde gelen insanlar fabrikanın o kirli havasını soluyarak, orada eritilen madenlerin ortaya çıkardığı ağır metallere maruz kalarak ve koca koca demirlerden oluşan makinelerde çalışırken vücudunun herhangi bir uzvunu kaptırarak maddi olarak zarar görmektedirler. Fabrikalarda gün ışığından, topraktan uzak bir hayat süren, gece gündüz ayrı ayrı mesailerini olan, yıllarını burada tüketen işçilerde zamanla psikolojik rahatsızlıklarda meydana gelmektedir. Modern çağ insanı yaşamak zorunda olduğu bu hayatta aslından, fitratından uzaklaşmaktadır. İnsanoğlu topraktan ve sudan yaratılmıştır kendi vücudunun ham maddesi olan toprak ve su ile meşgul olması onu rahatlatmakta onun mutluluğuna vesile olmaktadır. Topraktan yaratılan insanın toprakla temas halinde olması, Kutlu'nun değerlendirmeleri içerisinde, özüyle temasta olması demektir. Fakat insan daha çok kazanmak için çıktığı bu yerde toprağa, havaya ve temiz suya kısacası tabiata ve tabi yaşama hasret kalmaktadır. Bu sebeple insan belirli bir süre sonra kendine yabancılaşmaktadır. Fabrikalaşma, makineleşmenin bir sonucu olarak insanlar fitratlarına yabancılaşırlar. Sadece kendi hayatını düşünen, kendi menfaatleri ve çıkarları için çalışan bencil insanlar haline gelirler.

Yabancılaşmanın en çarpıcı örneklerinden biri de *Bu Böyledir* kitabında anlatılmaktadır. Sembolik bir anlatım tarzının kullandığı kitapta yazar, olayları çeşitli metaforla örgüleyerek anlatır. Hikâyenin genel çerçevesine baktığımızda dünya hayatının mahiyetini anlatan hikâye, özel anlamda Süleyman Koç'un nasıl yabancılaştığı anlatılmaktadır.

Süleyman Koç, Kuran-ı Kerim’i ezberlemeye çalışan ve bu noktada çok yetenekli olan bir kişi iken para kazanmak ve kendisine iyi bir iş bulmak için bu meşguliyetine ara verir ve muhasebe sınavlarına çalışarak bankacı olur. Annesinin bulunduğu bir kızla evlenen Süleyman’ın bir de kızı olur. Karısını ve kızını hafta sonu tatilinde lunaparka eğlenmeye getiren Süleyman, oradaki çağrışımlarla birlikte yaşadığı olayları hatırlar ve okuyucu ile paylaşır.

Sembolik bir anlatım tarzının kullanıldığı kitapta olaylar mekan olarak lunaparkta geçer. Lunapark modern yaşamda ve kent yaşamında insanların eğlenmek için gittikleri yerlerin başında gelmektedir. Süleyman Koç da ailesini eğlendirmek için hafta sonu lunaparka gelmiştir. Türkiye’de modern kent yaşamında geçişte ilk yapılan yerler saat kuleleri ve parklardır. Cumhuriyetin ilk dönemleri ile birlikte kentleşmeye başlayan Türkiye’nin şehir merkezlerine parklar yapılmıştır. Kitabın daha ilk başlarında bu konulara değinen yazar, yabancılaşmanın örneklerini sıra ile anlatmaktadır. Lunapark, Atatürk Parkı’nı da görmektedir. Atatürk parkı yeni tanzim edilmektedir. Erkek mektebinin öğrencileri parklara üzerinde banka adının yazılı olduğu oturma bankları yapmışlardır. Süleyman Koç “Ne zaman o tahta sıralara oturdum? Ne zaman o bankanın adına sırtımı verdim?” (Kutlu1987: 10) diyerek kendi dünyasında meydana gelen bu değişimin farkında olmadığını söyler. Süleyman’ın, banka oturması ve sırtını banka reklamına dayaması, Süleyman Koç’un bankada çalışması, sırf o iş için hafızlığı yarıda bırakması ve değişen dünyaya ayak uydurmasına bir işaret olarak okunabilir.

Süleyman’ın yengesinin komşu kadınlarla birlikte ikindi üzeri Atatürk Parkı’na gitmeleri üzerine dayının sinirlenmesi “Yahu bu kadınların ömrü zaten gün boyu bağda bahçede geçmiyor mu? Ee park da neyin nesi oluyor? desinlere gidiyor bunlar besbelli. .. giyinip kuşanılacak zort zort gidilecek semaver ısmarlanıp çay içilecek, etrafa kurum satılacak...” (Kutlu1987: 50) demesi o dönemde yeni yeni açılmaya başlayan parkların kadınlar için bir eğlenme yeri olarak algılandığının göstergesidir. Zamanla şehirleşme o kadar ileri boyutlara gelecektir ki insanların ağacı, toprağı gördüğü tek yer parklar ve piknik yerleri olacaktır. Ayrıca burada değinmekte fayda

gördüğümüz bir başka husus ise “yeni” olan şeylerin hayata tatbikini ilk olarak kadınların gerçekleştirmesidir. O parka gidip çay içmeyi erkeklerde yapabilir fakat erkekler daha gelenekçi, alışkanlıklarına daha bağlı iken kadınlar daha modern, yeniliğe ve yenilenmeye daha eğilimlidirler. Tarihe baktığımızda da tüm inkılâpların, modernleşme hareketlerinin ekseriyetle kadınlar üzerinde yapıldığını görmekteyiz. Nitekim hikayede de yazar parkta çay içen grubu kadınlardan oluşturmuştur.

Modern yaşamda çok para kazandıran, o devrin gözde meslekleri vardır. Burada Süleyman Koç’un yorgancı olmayı bırakması ve bankada memur olması ailesinin geçimi sağlamak ve en önemlisi karısı Zinnure’yi tatmin etmek için yaptığı seçimlerden birisidir. Süleyman Koç bankacılığı seçerken hem yorgancı olmaktan hem de hafız olmaktan vazgeçmiştir. Zaten hikâyede yorgancı dükkanı ile camii birbirine bitişik olarak tasvir edilir. Yorgancılık geleneksel bir meslektir ve yazarın bize sunduğu yorgancı Hafız Yaşar ise hem geleneksel bir yorgan ustası hem de hafız olan bir kişidir. Mekan olarak yorgancı dükkanı ve camii nasıl birbirine yakın ve duvarları bitişikse Yaşar’ın da bünyesinde hem ustalık hem hafızlık öyle birleşmektedir. Türk geleneğinde usta çırak ilişkisi bir hayli önem taşımaktadır, meslekler bu sayede bir sonraki nesle aktarılmaktadır. Genç yaşta bir ustanın yanına çırak olarak giren kişi o usta tarafından yetiştirilmektedir. Bu yetiştirme esnasında usta çırağının sadece mesleki bilgisi ile ilgilenmez aynı zamanda onun sosyal hayatı, aile hayatı, manevi hayatı ile de hem hal olur. *Bu Böyledir* kitabındaki usta Hafız Yaşar, Süleyman’a meslek öğretirken bir yandan da ona Kuran-ı Kerim dersleri verir, onu hafızlığa hazırlar. Süleyman’ın aile hayatına da vakıf olan usta, gün gelip de Süleyman’ın çıraklığı bırakıp bankacı olacağını duyunca çok üzülür. Aslında o bu kadar yakından tanıdığı çırağının değişmeye başladığını, geleneği bırakıp, modernliği seçtiğini fark eden ilk kişidir. Süleyman, ustasının üzülmesini bir parça olsun azaltmak için boş zamanlarında hafızlığa devam etmek için geleceğini söyler ama Hafız Yaşar bunun ne kadar zor olduğunu bilmektedir. Daha sonra tercihinden dönmek isteyen Süleyman’ın ise pişmanlığını şu sözler göstermektedir. “Ah Süleyman ah... Sen o duvarın üzerinden hiç inmeyecektin. Minareden yıldızları seyredecektin. Ehl-i tarik bir yorgancı ustası ne güzel. Ama bir yorgancı çırağının

asfaltlara belenmiş sokaklarda, blok apartman önlerinde, minaresi görünmez şehirlerde esamesi mi okunur?” (Kutlu1987: 16)

“Yeni bir gömlek giyebilsem.” (Kutlu1987: 11) diyen Süleyman Koç aslında hikâyenin başından sonuna kadar bir iç hesaplaşma yapmaktadır. Vazgeçtiği o geleneksel yaşama dönmeyi arzulamaktadır. “Duvardan inip camiye doğru yürüsem” (Kutlu 1987: 13) lunaparkın içinde düşüncelere dalan Süleyman, lunaparkın duvarından atlayıp camiye gitmeyi istemektedir. O duvar yalnızca camii ve lunaparkı ayıran bir duvar değil, geleneksel yaşamı ve modern yaşamı ayıran bir dünyadır. Bir yanda camii, yorgancı dükkanı, gözü yaşlı bir usta yün kokusu, çeşit çeşit çiçekler Kuran-ı Kerim sesleri diğer yanda ise geçilemeyen bir felsefe dersi, banka memurluğu, lunaparkın ışıkları ve uçuşan eteklerle coşan nefsin arzuları ve bir türlü vurulamayan tavşan bulunmaktadır. Süleyman o duvarı atlarsa dünyasını da değiştirmiş olacaktır. Yeni bir gömlek giymeyi ve vazgeçtiği saf, masum, derin manevi dünyasına geçmeyi arzulamaktadır. Gömlek, tasavvufta dervişlerin giydiği bir giyecek olarak yer almaktadır, tasavvufta bir hırka bir lokma diye kanaatkar bir yaşam tarzı benimsenmektedir. Aynen oradaki gibi yeni bir gömlek giymek geleneksel yaşam tarzına dönmek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Süleyman banka memuru olduğu günü şu sözlerle anlatmaktadır. “Bu böyledir. Çünkü geldik. Yani Atatürk Parkı’ndaki sıralara oturduk. Yani muhasebe öğrendim. Ve banka memuru oldum.” (Kutlu 1987: 18) kitaba adını veren “Bu Böyledir” cümlesi ilk defa burada dile getirilmiştir. Bu böyledir Kuran-ı Kerim’de bir ayette geçen bu ifadeye gönderme yaparak böyledir der. Bu cümledeki keskinlik ve kesinlik olayın ciddiyetini anlatmaktadır. Parka gelen ve sırtını o banka reklamına veren Süleyman banka memuru olmuştur yani “bu böyledir” de o keskinlik Süleyman’ın başka çaresinin olmayışını ifade etmektedir. Dünyada hakim bir anlayış ve gidişat varken insanın o gidişatın aksine bir tavır sergilemesi oldukça güçtür, insanların geneli gidişata ayak uydurur, bu gidişat kimi zaman müspet olurken kimi zamanda menfi olmaktadır. Buradaki müspet değişiklik ve menfi değişiklik ise kişinin uyum sağladığı yolun onun kendi yaratılışına, değerlerine ve onu özel kılan hususiyetlere

yabancılaştırıyorsa o uyum menfi, yabancılaştırmıyorsa müspet olarak değerlendirilebilir. Zira Süleyman'daki değişiklik onun karşı koyamadığı modern hayatın adeta dikte ettiği bir olaydır. Süleyman'ın modernleşen, gelişen ve hızla değişen bu dünyada geleneksel ve adeta yok olmaya yüz tutmuş bir mesleği icra etmesi oldukça güçtür nitekim o da yaşadığı devrin gereklerini yerine getirmiş; kalbinin, vicdanın tercih ettiği dünyayı bırakıp, aklının söylediği dünya hayatını seçmiştir. Yaptığı bu tercihle alakalı ise bu böyledir, dünyanın kuralı budur, daha çok para kazandıran daha çok talep edilen şeyleri yapmak her zaman kabul edilen bir olaydır.

“Banka memuru olduğu gün kravat takmıştı Süleyman. Kimden almışım bu kravatı. Bilmem, anam bulmuş bir yerlerden. Bizim evde yoktur böyle şeyler.” (Kutlu 1987: 32) Yazarın kravat ile sembolize ettiği şey, yabancılaşmanın en önemli örneği olarak hikâyelerinde yer almaktadır. Yabancılaşma sürecine giren karakterlerin giyimlerinde görülen ilk değişiklik olarak farklı hikayelerde kullanılmıştır.

“Bu kravatla bağlanmışım bir yere. Nereye bağlandığımı ne bilecektim? Kravatı çıkarınca yorgancı dükkanın serinliği, köşedeki çiçeklerin rayihası sarmıştı her yanıma. Bu kambur adamda ne buluyordum? Niye ikide bir bu yorgancı dükkanına sığınyordum?” (Kutlu 1987: 33) Kravat, onu modern kent hayatına, banka memuriyetine, maddi hayata, paraya bağlamıştı. O kravatı çıkardığı andan itibaren yorgancının serinliğini daha iyi hisseder olmuştu.

Kent yaşamının temel yapılarının başında kocaman makinelerle yapılmış asfalttan yollar bulunmaktadır.

1980'li yıllarda yazılmış bu hikayede Türkiye'nin şehirleşme çabalarının izlerini görmek mümkündür. Bu çaba içerisinde yeni binalar ve yollar yapılmaktadır. “Yollar etraftaki kırmızı kiremitli evlere, Ulu Camii'nin minarelerine, delikli taş köprüye müdahale etmişti. Hatta yorgancı Hafız Yaşar'ın yekpare hayatını da böldü.

Bahçenin tam yanından geçen bu yol Hafız efendinin elleri ile diktiği ağaçları sökmesini gerektiriyordu.” (Kutlu 1987: 39).

Zaman ilerleyip şehir modern bir hüviyete bürünmeye başladığında görüldü ki Hafız Yaşar’ın yorgancı dükkanı koca yolun önünü tıkayan bir halde oracıkta kalıvermiş. Bunun üzerinde şehirde çeşitli söylentiler dolaşmaya başladı. Güya yıkıma gelen dozercilerden birine felç gelmiş, inşaatın mühendisi garip rüyalar görüyormuş. İlgililer hop oturup hop kalkıyormuş bakanlıktan birkaç kişi gelmiş dükkanı görmeye gibi çeşitli söylentiler kulaktan kulağa yayılmış.(Kutlu 1987: 46)

Modern hayatın dikte ettiği yaşam şartları hayatın her kademesinde insanları, kurum ve kuruluşları etkilemektedir. Bu etkileşimden nasibini alan dikkat çekici bir sosyal kurum *Sır* da tekkenin şehre taşınması ile irdelenmektedir.

“Efendisinden el alan rençper mürit şeyh olmuştur. Olmuştur olmasına ama işler onun beklediği gibi gitmemektedir. Kendi halinde bağıyla bahçesiyle uğraşıp bir yandan da gelen müritlerle ilgilenmeyi planlayan yeni şeyhi müritler bu hali ile beğenmemekte hatta şeyhin çalışıp kendi ekmeğini kendi kazanmasını yadırgamaktadır. “güya bizim tekkemize uzaklardan giyinip kuşanıp ve keselerine hayli akça koyup ve Mercedes denilen arabaları ile gece demeyip gündüz demeyip sürüp gelen ve geldiğinde ne ise de ayrılıp gittiğinde perişanlık diz boyudur... diyenler şikayet edenler olmuş ihvanın ileri gelenlerini yer yer cemedip fitneyi büyütüp, tekkeyi şehir yerlerinden birine nakil ile bizi dahi oraya kaldırmaya kavl - ü karar etmişler.” (Kutlu 1990: 12)

Mustafa Kutlu’da mutlak kötü bir karakter yoktur ancak zenginleşmiş, göbekli ve Mercedes arabaya binen, parayı her şeyin önünde gören kişiler gibi bazı olumsuz tipler vardır. Burada ise şehir hayatına, lüks yaşamaya, modern hayata ayak uyduran

müritler; Mercedes'e binen, köy hayatını beğenmeyip perişanlık olarak addeden kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Tabi bir tarikata bağlanmış, bir şeyhe gönül vermiş tasavvufi bir hayatı tercih etmiş kişilerin geleneksel yaşamdan, köy hayatından basit bir hayat tarzından uzak olması, onlarında devrin şartlarına ayak uydurması modern hayatın sürüklemesi sonucu değişmiş/yabancılaşmış olduklarının bir göstergesidir.

Tekkeyi şehre taşımamanın iyi olup olmayacağını tam olarak hesap edemeyen şeyh Yaradan'ına sığınıp, Hz. Peygamber'den şefaah dileyip, şeyhinin himmeti isteyerek uykuya dalar. O gece rüyasına gelen şeyhi "İmtihandır, kabul etsin" der. Bunun üzerine tekkeyi şehre taşımaya o da ikna olur. Tasavvufi imgelerden yaralanılarak yazılmış bu hikâyede tasavvufta bulunan olaylara "imtihan" gözü ile bakma ve sabretme hadisesi burada da söz konusudur.

Şeyh şehre gitme kararına boyun eğince "ihvanların" ileri gelenleri onu ve ailesini Mercedes arabalara bindirip şehre götürürler. Şeyh şehirde bulunan tekkeye vardığında, tekkenin şatafatlı hali karşısında hayretler içinde kalır.

"Bir gece tekkeyi gezerken aynada kendine bakan efendi tombul tombul olmuş ellerine, gün görmemekten beyazlaşmış çehresine bakar ve irkilir o gün cübbeyi ve sarığı bırakıp tekkeden ayrılır. Ardından Efendi sır oldu diye nice söylentiler çıkar." (Kutlu 1990: 22) Efendi, şehirde bulunan tekkeye gelip modern kurallar çerçevesinde dini yaşayıp anlatmaya çalışması ile, şehir hayatının kurallarının kendi hayatını ve hatta tekke hayatını değiştirdiğini fark ettiği anda asıl maksadından, yaratılış gayesinden uzaklaşmaya başladığını fark eder ve idealist bir kişi olarak hemen bu gidişata bir dur der. O günden sonra onu gören olmaz.

3.2 Gelenekten Koparak Yabancılaşma Ve İnsan

Gelenekten kopma kavramı genel olarak folklorik, sosyolojik veya dini boyutları ile bir sürekliliğe işaret etmekle birlikte, bugün artık gelenek ve geleneksel modernin karşıtı olarak yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. (Armağan 1992: 14) Kültürel yabancılaşmanın temel sebeplerinden biri, kişinin tarihten gelen, gerek millet özelliği gerekse ferdi özelliği olan gelenek özelliğinden uzaklaşmasıdır. Mustafa Kutlu, yazar olarak tavrını gelenekten yana koymaktadır. Bunun ilk örneklerine *Yokuşa Akan Sular* kitabında rastlarız. Kitabın “Bekaret” isimli bölümünde Bican ve dayısının oğlu Yusuf ile hafta sonu izin günlerinde denize gitme maceraları anlatılır. Denizde gördüğü manzaralar Bican’a çok farklı gelir. Kadın erkek herkes yarı çıplak vaziyette denize girmektedir. Bican ömründe ilk defa mayolu bir kadın görür. Kendisi de mayo giyip denize girecektir fakat bir türlü cesaret edip dışarı o vaziyette çıkamaz daha sonra kuma yüz üstü uzanmış kendi gibi birisini görür ve o da kuma uzanır. Bu Bican’ın verdiği ilk tavizdir o da yaşadığı bu topluma alışmaya başlamakta ve kendi geleneğinden yavaş yavaş kopmaktadır.

Din toplumu ayakta tutan bir takım sosyal ve manevi öğretiler doğrultusunda insana yaşarken yol gösteren kurallar topluluğudur. Bu kurallar yaşana yaşana o kadar özümsemiştir ki bazıları artık gelenek haline gelmiştir. Dinin geri plana itilmesi ve değerler kaybının yaşanmasına sebebiyet verir. Geleneksel bir hayattan gelen Bican şehirdeki insanların gündüz gözü, aşıkâr oruç yemesini yadırgar. (Kutlu 1979: 39) Gelenekten ve dinden uzaklaşmanın çarpıcı bir biçimde anlatıldığı bölümse “Bayramdan Kaçanlar” bölümüdür. Köyden kente çalışmaya gelen Bican bayramı tıpkı köydeki gibi arife gününden boy abdesti alıp yeni elbiseler alarak karşılar. Sabah ailecek gidilen bayram namazından sonra bayram ziyareti yapmak için amcazadelere gidilecektir. Dayısının oğlu Yusuf bu ziyarete gitmeyecektir ama dayısı Bican’ı zorla götür. Orada açık olan televizyonda bir röportaja rastlarlar. “Bayramda evlerinden kaçıp güney sahillerine giden insanların, burada birkaç gün dinlenmeye geldik demesine Hacı amca oldukça kızar.” (Kutlu 1979: 56) Bayramlar gibi dini açıdan önemli olan ve zaten mahiyeti itibariyle birlik beraberlik ve uhuvvet

tesis etmek için özel olan bayramdan kaçmak, şehir insanın modern dönemde kazandığı bir alışkanlık olmuştur.

Yoksulluk İçimizde kitabında gelenekten kopuşu Engin'in şahsında görmemiz mümkündür. Yoksul bir aileden gelen Engin, Süheyla ile konuşurken zaman zaman ailesi ile olan eski fakir, mütevazı hayatlarını anımsar. Sobalı küçük bir evleri, bir de babasının gözü gibi baktığı kanaryası vardır. Süheyla'nın "kanarya sever misin?" demesi ile eski günlerini hatırlar ve mutsuz olur. Hikayede geleneği, hakikati temsil eden Süheyla'ya Engin "Beni kanaryalara, mangal başlarına, nohut oda, bakla sofalara mı çağırıyorsun Süheyla?" der. (Kutlu 2009: 41) Engin tercihleri ile gelenekten kopmayı, uzaklaşmayı seçmiştir.

Ya Tahammül Ya Sefer isimli kitapta, öğrencilik yıllarında derneğe giden, Murat Abi'nin arkadaşlarından, inançlı bir genç olan Prof. Asım Bey'in evlenip çalışma hayatına atılmasıyla, inancının zayıflaması, içkili meclislerde bulunması hatta daha sonra ramazanın geldiğini bile fark edemeyecek hale gelmesi onun ne kadar değiştiğinin bir kanıtıdır. (Kutlu 1983: 19) Bir gece oğlu İlhan'ın sahura kalktığını görür, ondan ertesi gün ramazanın başladığını öğrenir. Hatırına medreseyi ve nar ağacı gelir. Konforlu ve zengin bir yaşam için terk ettiği o dünya aklına gelir. Daha sonra eser İlhan'ın hikayesi ile devam ediyor. Anne ve babasından dini eğitim almayan İlhan, dine ait her şeyi babaannesinden öğrenmiştir. Ailesinin dinden bu kadar uzak olması İlhan'ı rahatsız etmektedir. Bir ramazan günü, sahilde ablası Nalan ve nişanlısının çırılçıplak denize girmeleri İlhan'ın vücudunu baştan ayağa titreten bir olaydır. Daha sonra eve geldiklerinde babasının içki içmesi İlhan'ın sabrını taşıran son damla olur ve içki sofrasının örtüsünü çekerek masayı darmadağın eder. (Kutlu 1983: 39) İlhan'ı kızdıran şey ailesinin dine ve yaşadıkları ülkenin değerlerine olan saygısızlıkları ve umursamaz tavırlarıdır. Annesi ve babası onun bu hassasiyetlerini anlamaktan o kadar uzaktırlar ki onu psikolojik rahatsızlık geçirdiği düşüncesi ile doktora götürürler. Modern hayatın getirdiği yaşam tarzına kendisini teslim etmiş insanların, dini kaygıların oluşturduğu halet-i ruhiyeyi "psikolojik

rahatsızlık” olarak görmesi, Kutlu’nun tasviri içerisinde yabancılaşmaya çarpıcı bir örnektir.

Bu kitapta dini hayattan uzaklaşan bir diğer isim de bakan Yunus Bey’dir. Bir müftünün kızı ile evlenen avukat Yunus Bey bakan olmak için hayat tarzını değiştirmek zorunda kalmıştır. İlk başlarda zorunluluktan dolayı olan bu değişimi zamanla kanıksamış ve yeni hayatına alışmıştır. Artık eşi Neslihan Hanım’ın başı açık, evlerinde ki salonda içki şişeleri bulunmaktadır. Yunus Bey fark etmese de Neslihan Hanım hayatlarındaki bu değişimin farkındadır. “Küçük, sevimli hatıralarla dolu masaya bakar. Ah şu masanın hüznü hali. Bizim soframıza artık melekler inmiyor” der. (Kutlu 1983: 57)

İlhan, ablasının düğününe orada yaşanacak şeylerin inançlarına ters olduğu için gitmek istememektedir. Anne ve babasının ısrarı ile gitmek zorunda kalır. Oradaki atmosfer ve yaşananlar İlhan’ın adeta midesini bulandırır ve rahatlamak için balkona çıkar, orada ummadığı bir kişi ile Neslihan Hanım ile karşılaşır. Her ikisi de içeriden kaçmıştır. Neslihan Hanım geçmişini düşünmektedir.

“Neslihan Hanım henüz başını açmamıştı. Yani avukat Yunus Bey henüz siyasete girmemişti. Dolayısıyla.... Evet karısının balkonda yetiştirdiği hercai menekşeler henüz bir kıymet ifade ediyordu. Oysa sonraları ne balkon kaldı, ne de hercai menekşeler.” (Kutlu 1983: 63) Kutlu hikayelerinde değişen insanların dünyasını anlatırken onların en büyük özelliklerinden, en küçük özelliklerine, ne kadar değiştiğine de vurgu yapar. Başını açıp, inanç dünyasına ait en büyük tavizi veren Neslihan, artık çiçek de yetiştirememektedir.

Eşi bakan olup yüksek bir mevkiye gelince onun da değişip kokteyllerde boy göstermesi gerekir. “Kocasıyla çekişecek tıynetle değildi. Yalnız kaldığında ağlardı. Çocukları da olmamıştı. Ağlardı. Saçını yaptırmasını ve kendisine bakmasını teklif ediyorlardı.” (Kutlu 1983: 64) Mustafa Kutlu’da siyasetin kişiyi özüne yabancılaştırıcı önemli bir etkisi vardır. Kutlu, siyasete bulaşmış kahramanlarının

tamamına yakını benliklerinden tavizler vermek durumunda kalan kişiler olarak kurgular. Yazarın Türkiyede’ki siyasetin işleyiş biçimine eleştirel bakışı, bu unsuru hikayelerinde kişinin yabancılaşmasına neden olan bir etken olarak kullanmasına yol açar.

İlhan, ablasının düğününden sonra evi terk etmiş ve Veysel adında bir arkadaşı ile bir medreseye gitmiştir. Asım Bey, İlhan’ın gençliğinde kendisinin de gittiği medreseye gitmiş olabileceğini düşünür. “Genç oğluna değil, kendi gençliğine yürümüştü, geçmişe değil, hayata yürümüştü.” (Kutlu 1983: 71)

Asım Bey medreseye giderken arkadaşı Yunus’un ne kadar değiştiği aklına gelir. “Efendi Hazretleri’nin sağlığında son müridi olmuştu. O yıllarda sakal bırakmak her babayiğidin harcı değil, hele hele okuyanın harcı değildi, Yunus bırakmıştı. Namazda Efendi Hazretleri’ni taklit ederdi. Zeki, çalışkan, cıva gibi her işin altından kalkardı. Dernek ve çevresinin büyük ümidi idi.” (Kutlu 1983: 70)

Yunus Bey kendindeki bu değişiklikleri tam olarak göremese de etrafında ki kişiler bu değişimi daha net bir biçimde görmektedirler. Tıpkı Asım Bey’in kendinde olan değişimi fark etmemesi ve oğlunun davranışla ile ancak fark etmesi gibi kişi kendi yaşadığı değişimi idrak edemiyor.

Hukuk talebesi Veysel, gençlerin içinde dernekte en aktif olan üyelere birisidir. Mezun olur ve bir Anadolu şehrine gider. Onu ziyaret eden İlhan, Veysel’in evlenip şişmanladığını, çocuk sahibi olduğunu ve yakında milletvekili olacağını görür. Dünyanın madde ağırlıklı gidişatından en sağlam karakterli insanlar bile etkilenmektedir.

Türk insanının tarihinde oynadığı rol, üstlendiği misyon açısından önemli bir konuma sahip olan ustalık geleneği şehirleşmenin ve fabrikalaşmanın artması ile yok olmaya başlamıştır. Eskiden küçük atölyelerde, dükkanlarda yapılan işler zamanla büyük fabrikalarda insan eli değmeden yapılır hale gelmiştir. Küçük dükkanlara olan

talep azalınca onlarda tek tek kapanmıştır. Mustafa Kutlu hikayelerinde ustalığın kaybolması, eskiye ait geleneksel mesleklerin unutulmasına değinen bir yazardır. *Bu Böyledir* kitabında hem yorgancılık mesleğinden hem de usta çırak ilişkisinden bahsedilir. Yorgancı Hafız Yaşar gözü yaşlı dindar, kendi halinde yorgan sırayan bir adamdır. Bildiklerini Süleyman Koç'a vermek için çaba sarf eder. Ona okul çıkışlarında Kur'an-ı Kerim ezberletir. Hikayede sembolik anlatım hakimdir ve hikayeye konan her bir öge aslında derin manalar ihtiva etmektedir. Süleyman'a Kur'an öğreten kişi yorgancıdır, o dönemde yorgancı ustalığı gibi çıraklık gibi kaybolmaktadır. (Kutlu 1987:14) Ustanın bu meslekte olması bu kaybolan mesleğe dikkat çekilmek için yazar tarafından özellikle seçilmiştir. Yorgancı dükkanın duvarı camii ile bitişiktir, bu da eskiye ait mahalle hayatına ait bir unsurdur. Mahallenin mimarisi planlanırken mahalle meydanında camii vardır. Etrafında dükkanlar daha sonra evler bulunmaktadır. Yorgancı dükkanının camii ile bitişik olması yorgancı Hafız'ın dine olan hassasiyeti ile de uyum içindedir. Süleyman Koç'un seçimlerini okuduğumuz bu kitapta Süleyman sürekli bir ikilem içindedir. Akli başka, vicdanı başka şeyler istemektedir. Süleyman zahirde aklını dinlemiş, daha çok para kazanacağı banka memuru olmayı tercih etmiştir. Fakat içinden yorgancı Hafızın yanında çırak olarak kalmak, hafızlığa devam etmek geçmektedir. Hikaye boyunca Süleyman'ın iç seslerini ve vicdan muhasebelerini okuyan okuyucu iki dünyanın (geleneksel ve modern) mukayesesini yapar. Ama Süleyman dünyanın mevcut gidişatına ayak uydurmak zorunda kalmıştır. Boynuna kravatu takmış, banka memuru olmuş, Atatürk Park'ındaki banka reklamlarının olduğu banka oturmuştur; çünkü "bu böyledir". Güçlü olan güçsüzü, baskın olan zayıfı, doğru ya da yanlış her zaman yenmektedir. Modern hayatın kuralı budur, yalnız dik duranlar, idealist olanlar ve bu idealizmlerini ömür boyu devam ettirenler bu değişimlere maruz kalmaz, boyun eğmezler.

Beyhude Ömrüm isimli kitapta tam bir köy hayatı anlatılmaktadır. Yedigöller isimli baş kahraman köyde ıslak kaya diye bilinen yerden su çıkarır ve o mevkide görülmemiş güzellikte bir bahçe yapar. Kitap Yedigöller'in bu hayalini anlatır. Bütün ömrünü bahçe yapmaya adanmış Yedigöller'in oğulları İstanbul'a gitmek, para

kazanmak ister. Bu sebeple babasının onlar için elleri ile yaptığı bahçeyi bırakır, şehre giderler. Deli Derviş, Yedigöller'in oğlundan gitmemesini ister ancak "Millet bir şey buldu ki tez elden vardı İstanbul'a. Altı üstü dört tane kıraç tarla. Karnımızı zor doyurur. Hadi biz doyduk diyelim. Ya geriden gelenler" (Kutlu 2001: 167) cevabını alır. Bu olay Yedigöller'i derinden sarsar. Oğulları köy hayatından bıkmışlardır. Şehre gidip daha iyi şartlarda yaşamak, çoluk çocuğunu daha iyi okullarda okutmak isterler. Kitapta köyden kente giden oğulların hikayesine mukabil şehirden köye gelen Muhterem Bey'in hikayesi belirir. Muhterem Bey dedesinin köydeki konağını restore edip köyde yaşamak istemektedir. "Şehir hayatından bıkmış. Köyün temiz havasını ciğerlerine çekecek, kekik kokulu rüzgarlı tepelerde çiçek toplayacak, temiz süt içip köy yumurtası yiyecek, ömrünün kalan yıllarını sağlıklı bir ortamda kafa dinleyip gönlünce geçirecek." (Kutlu 2001:186) Yedigöller Muhterem Bey'in gelişini şu sözlerle yorumlar: "Bu da benim kumaştan. Herkes Mersin'e giderken bu tersine gidiyor." Muhterem Bey hevesle dedesini konağını yaptırır içine oturur. Daha birkaç gün geçmeden "benimkisi bir hayalmiş bu yaştan sonra olacak iş değil. O odada yeni halı, ahşap, reçine kokuları arasında yatarken inanır mısın kirpik kırpmıyorum. Bir türlü uyku tutmuyor. Ne işim var bu dağ başında diyorum". Muhterem Bey ailesini, çocuklarını, alıştığı düzeni özlemiştir ve köyde yapamaz tekrar şehre döner. Yazarın iki göç hikâyesini anlatması şehir hayatının, köy hayatına tercih edilen bir zaman diliminde yaşadığımızı işaret etmek içindir. Fikri planda ve hayallerde köy hayatı güzel ve ideal olsa bile şehir hayatına alışan birinin köyde yapamayacağını bir kanıtıdır muhterem Bey örneği. Ama köyden giden ekseriyetle şehir hayatına alışır ve şehirlili olup, orada yaşamaya başlar elbette ki bunun da istisnaları vardır. Karısı öldükten sonra oğullarının bütün ısrarına rağmen Yedigöller İstanbul da yapamaz ve köyüne geri döner.

Huzursuz Bacak kitabındaki Ömer yurt dışı tahsilini bitirip memleketine döner, ancak yolsuzluklar, düzenbazlıklar, adam kayırmacılığın olduğu ülke onu mutlu etmez. Hatta ne zaman olumsuz bir haber duysa ne zaman kötü bir olay yaşasa bacağı sızlamaktadır ve bu duruma bir türlü anlam veremez. Türlü işler bulur ama hiç birisi onu tatmin etmez. Ta ki baba yadigarı çiftliğe gidinceye kadar. Çiftliğe

giden Ömer oradaki doğal ürünleri çok beğenir ve çiftlikte doğal tarım yapmaya karar verir. “İnsanlık kapitalizm karşısında teslim bayrağını çekti. Buna razı olamayız. Onların vardığı netice “Tüketim Ekonomisi” ise benim teklifim “Kanaat Ekonomisi”dir. Demek ki burada bir yandan organik tarım yaparken, bir yandan da “Kanaat Ekonomisi” kitabını yazacağım.” (Kutlu 2008:162)

3.3 Para ve İnsan

Yabancılaşma kavramının ekonomi ile bağlantılı olduğunu iddia eden Marx’a göre “Yabancılaşma insanın dünya ile ilişkisi sırasında ortaya çıkar. Eğer insan bu yönelme ve etkilenme aşamasında kendini yaratıcı bir güç olarak göremiyorsa, eğer dünya (doğası, diğer insanları ve kendisi ile) ona hep yabancı kalıyorsa bu insan yabancılaşmıştır.” (Fromm 1992: 125)

“Simmel’e göre para, bireyleri subjektif ve kişisel iyiliklerden kopartarak birbirine ve objelere mesafeli bırakmakta, uzaklaştırmaktadır. Bu anlamda modern çağın bireyi eski zamanların yabancısına benzemektedir. Bir köye ya da topluma gelen yabancı kollaktive ile bütünleşemediği için geleneksel ve heyecana ait bağlantılara sahip değildir. Bu yabancıların bir gruba, aileye ya da mesleğe bağlılık duygusu da yoktur. Bu tip kişiler ancak kentte yaşabilir zira kent ne kadar büyükse, nüfus ne kadar çoksa kendi içindeki birlik zayıflar. İnsan kentte bireysellik ve hareket serbestliği kazanır ama o zamanda kişilik değerlerini yüceltmek isteyince kendi farklılıklarını abartmaya yönelir. Bu türden bir parçalanma ve genel bir ilgisizlik olgusu ise güvensizlik oluşturur. Bu güvensizlik genelleşerek çeşitli çatışmalar, dışlamalara zemin hazırlar. Bu anlamda Simmel, yabancılığı modernliğin amblemi olarak görür”. (Fromm 1992: 42-46) Yabancılaşmanın ekonomiye yani paraya dayalı olduğunu düşünen diğer bir isimse C. W. Mills’tir. “Çağımız bunalımlarının nedeni temel bir olguda yatmaktadır. Politikada ve ekonomide. Aile yaşamında, dinsel yaşamda. Yaşamımızın tüm alan ve bölümlerinde 18. ve 19.

yüzyılların sarsılmaz gerçekleri ya yıkılmış ya da çözülmüş bulunmaktadır. Buna karşılık çağdaş yaşamı çerçeveleyen görenekleri belirginleştiren yeni toplumsal değerler görülmektedir. Böylece ne kabul etme ne de reddetme olanağına sahibiz. Ne isyan ne de ümit etmek için bir şevk ve heyecanımız kalmadı.”(Tolan 1981: 162)

Yukarıda belirttiğimiz gibi yabancılaşmanın birçok yönü ve sebebi bulunmaktadır. Bunların her biri kendi alanında çeşitli değişimlere ve yabancılaşmalara neden olmuştur. Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde her birini ayrı ayrı ele alacağız. Yabancılaşma sebeplerinden en önemlisi hiç şüphesiz maddi hayatının olmazsa olmazı paranın neden olduğu yabancılaşmadır.

Yoksulluk İçimizde'nin Engin'i yoksul bir aileden gelmektedir. Çocukluğundan beri “Engin, babası zengin” diye alay edilmiş birisidir. Hakikatte Engin'nin babası fakir bir adamdır. Engin çocukluluğundan beri zengin olmayı iyi şartlarda yaşamayı arzulamıştır. Hikayede Süheyla'nın erkek arkadaşı olarak karşımıza çıkan Engin, çalışkanlığı hem okuyup hem çalışması ile herkesin takdirini toplayan birisidir. Hayat standartları itibariyle Süheyla ile benzemektedirler. Süheyla yaşadığı hayatın maddi kısmından memnunken Engin zengin olmayı, mesleğinde ilerleyip kariyer sahibi olmayı hedeflemektedir. “Engin hep uzaklara bakarak, sanki hep başka bir şeyler bekleyerek, elindeki çakmak, anahtarlık ile oynayarak cevapları. Hayat zor... diyordu Engin. Ev eşyası satan mağazaları, halıcıları gezerken, yahut gazetelerin giyim kuşam ilanlarına göz gezdirirken. Boyuna arabalarından inen, cilalı ayakkabıları, traşlı yüzleri savrulan kravatları ile yere tak tak vurarak önlerinden çekip giden çantalarını sıkı sıkı tutan, başı dik kimselere bakarken.” (Kutlu 2009: 20) Engin' in uzaklara bakması gelecekle alakalı ciddi bir ümidinin olduğunun bir nişanesidir, Engin dünya nimetleri diyebileceğimiz makam mevki sahibi olma, iyi arabaya binme, güzel yerlerde oturma zengin insanlarla oturup kalkma gibi hayalleri vardır. İnsanın bu kadar çok kazanma-elde etme gibi istekleri olunca hayatın reel şartları ona çok zor gelmektedir. Etrafındaki insanları gözlemleyen Engin zengin kişilere imrenmektedir ve özenerek baktığı bu kişiler sadece zengin insanlar değil hem zengin hem de modern insanlardır; yüzleri tıraşlı boyunları kravatlı kişilerdir.

Kravat bizim kültürümüzde var olan bir unsur değildir bize de yabancı bir kültürden gelmiştir? *Bu Böyledir* kitabında da hafızlığa çalışan Süleyman Koç'un o güne kadar bir kravatı olmaması, bankaya işe girmek için birisinden kravat bulması oldukça manidardır. Yazar kravat takmayı bir sembol olarak bilinçli bir şekilde kullanmaktadır.

“Elini kalınca bağlanmış kravatından, tıraşlı yüzünden geçiriyor. Sonra cebinden anahtarlığını çıkarıyor. Bir bankanın bronz amblemine bağlı anahtarlarını. O bankadan alınmış şimdi sıcaklığını koyun cebinde her dirsek temasında hissettiği banka cüzdanını; sonra o bankaya bağlı yapılan kooperatifleri, kalorifer sıcaklığını, avize pırıltılarını uzun tüylü halıları yumuşak ve kaygan kumaşlarla döşeli yatakları düşünerek Süheyla'ya müdürün kendisine ne kadar güvendiğini anlatmaktadır.” (Kutlu 2009: 37)

Engin'i anlatırken yazarın kullandığı semboller hem modern dünyaya hem de kapitalist dünyaya ait öğelerdir. Kravatın batı kaynaklı olması, bankanın modern yaşamın her yerinde kol gezen kapitalist düzenin en önemli aracı olması ve Engin'in üzerinde bunlardan birer parça taşıması, para ile elde edilebilen refah dolu bir hayat hayal etmesi onun dünyasında nelerin değerli olduğunun ve Engin'in yabancılaşmaya başladığını görmekteyiz.

Hikâyede geriye dönüş teknikleri kullanan yazar Engin'in kariyerinde ilerlediğini zengin olduğunu ve zengin bir kızla nişanlandığını hikâyenin başında anlatır. Daha sonra geriye dönüş teknikleri ile bu değişimin ipuçları vermiştir. Engin'le ayrılan Süheyla bir gün Engin'e rastlar. “Vitrinde boydan boya halılar vardı. Çeşit çeşit halılar. Buzdolapları vardı, irili ufaklı. Elektrik süpürgeleri, çamaşır makineleri, televizyonlar. Ayrıntılara şaştı. Saç kurutma makinelerinden, manyetik mutfak çakmaklarına, buharlı ütülerden, fırınlara. Neredeyse küçük gece lambalarını, tuvalet aynalarını, her şeyi görüyordu. Engin de vitrinde idi. İşte öylece bir eli havada, başı önünde saçları parıltılı bir manken.” (Kutlu 2009: 51) Dünyasını varoluşun anlamı bulmak için değiştiren ve hayatın hakiki anlamını bulmaya çalışan

Süheyla Engin ile karşılaşınca onu dünyaya ait maddi bir meta olarak algılamıştır. Tabi ki bu algıda Engin'in o dünyayı her şeye ve herkese rağmen tercih etmesini payı da bir hayli büyüktü. Engin maddi dünyanın bir parçası, Süheyla ise hakiki dünyanın bir parçası olarak karşımıza çıkmıştır. Mustafa Kutlu'nun hikâyede ortaya koyduğu kısa zamanda çok para kazanma, zengin olma, hayattaki en önemli şey olarak parayı görme meselesinin hikâyesinin içinde de sorgulandığı kısım Süheyla'nın arkadaşı Şükran'ın düğününde olur. Süheyla ve Engin'in karşılıklı konuşmaları şöyledir. “Ben hayatın bir imtihan olduğuna inanıyorum./ Ben de inanıyorum./ Peki öyleyse niçin ömrünün her anını mal biriktirmeye harcadın, harcıyorsun./Ne yaptım senin için yaptım. / Öyle mi?/ Evet inan bana. /Seni için çok zengin oldu diyorlar. / Zenginlik kötü bir şey mi? / Dünyanın malını parasını kazandı diyorlar. Evet kötü bir şey mi ? Bu kadar zamanda bu kadar malı nasıl kazandın? Süheyla Engin'den bugün ki hayatından vazgeçmesini ister. Harama batmamış bir beldeye hicret etmeyi teklif eder.” (Kutlu 2009: 69)

Süheyla Engin'e hayatın asıl amacını anlatmak ister. Dünya hayatının sadece bir imtihan olduğu ve insanın hayata değer verirken bu dünyanın geçici olduğunu bilerek o nispette değer vermesi gerektiğini anlatır. Bu kadar kısa sürede zengin olabilmenin meşru yollarla olmasının imkansız oluşundan bahseden Süheyla ona haram bulaşmamış bir beldeye gitmeyi teklif eder. Fakat Engin'in böyle bir yerin olduğuna inanmamaktadır. Ama Süheyla'nın söylediği şeyler de kafasını meşgul etmektedir. Netice Engin de dünyasını değiştirmeye karar verir

Süleyman Koç Kuran-ı Kerim' i ezberlemeye çalışan ve bu noktada çok yetenekli olan bir kişi iken para kazanmak için kendisine iyi bir iş bulmak için bu meşguliyetine ara verir ve muhasebe sınavlarına çalışarak bankacı olur. Annesinin bulunduğu bir kızla evlenen Süleyman'ın bir de kızı olur. Karsını ve kızını hafta sonu tatilinde lunaparka eğlenmeye getiren Süleyman oradaki çağrışımlarla birlikte yaşadığı olayları hatırlar ve okuyucu ile paylaşır. “Yahu siz bu kadar parayı helalinden nasıl ve ne yoldan kazandınız da bu tekke binasının duvarına döşemesine sıvadınız. (Kutlu 1990: 17)

“Bir gece şeyh bir rüya görür. Rüyasında güya Hz. Muaviye olmuş ve Şam’da ilk İslam sarayını yaptırmakta imiş. Hz. Ebuzer-i Gıfari onunla birlikte sarı gezerken sert bir şekilde “bu sarayı halkın parası ile yaptırıyorsan bil ki bu bir zulümdür. Yook kendi paranla yaptırıyorsan bu da bir israftır.” (Kutlu 1990: 19)

Hayat geldi geçiyor. Hatta geçti bile. Giyim kuşam taksitlerini oğlanın mektep taksitlerini ödeyerek geçti gidiyor. Taksitle yaşadık taksitle öleceğiz. Çünkü güç imajda, imaj paradadır. Para da iktidardır.

Ya Tahammül Ya Sefer kitabında anne ve babasının hayat görüşünden çok uzak dindar, idealist olmaya çalışan İlhan anlatılmaktadır. Kendi hayat görüşünü bulmaya çalışan İlhan hem dini bir hayat yaşamak istemekte hem de Veysel adındaki bir arkadaşı ile derneğin faaliyetlerine katılmak ister hatta sırf bu istekleri yüzünden ailesi ile fikir ayrılığına düşer ve evi terk eder yurda yerleşir. Kendi varlığını ve hayatın anlamını anlamaya çalıştığı bu günlerde kütüphanede bir kızla tanışır, ondan etkilenir ve ideal bir yaşam kurabileceklerini düşünür. Bu birliktelikten kızın babasını haberdar etmek ister ve babasının yazıhanesine gider. Zengin bir kişi olan kızın babası İlhan’a öğütler verir “Gençlikte idealist olunuyor,. Hepimiz öyle yetiştik. Oğlum bak ben de genç iken dünyaya nizam vermeye kalmıştım, ne delilik, arkadaşlarla bir dernek kurmaya bile kalmıştık. Güzel, asil duygulardı, ama akla dayanmıyordu gerçekçi değildi. Günümüzde paradan daha gerçekçi, daha değerli bir şey yoktur.”(Kutlu 1983: 116) İlhan’ın idealistliğini gören adam ona hayatın gerçeklerini göstermeye çalışır. Kendisi de aynı yollardan geçmiştir ve paranın dünyadaki en değerli ve gerçek şey olduğuna kanaat getirmiştir.

4. BÖLÜM

VARLIĞINI ANLAMLI KILMA ÇABASI ve İNSAN

4.1. Tasavvuf ve İnsan

İnsanları ruhen ayakta tutan şeylerin manevi öğeler olduğunu düşünen Mustafa Kutlu; tasavvufun ve dini değerlerin insanın gerçek yaratılış gayesine uygun hale getirdiğini savunur. Yazarın kitaplarında tasavvufî öğelere kimi zaman en saf, duru ve doğru hali ile rastlarken, kimi zamanda yabancılaşmış, başkalaşmış içi boşalmış, bir gelenek haline gelmiş bir tasavvufla karşılaşırız. Yazar, tasavvufun nasıl olması gerektiğini gösterirken, nasıl olmaması gerektiğini de gösterir.

Kutlu'nun hikâyelerindeki kişiler iyi ya da kötü, önünde veya sonunda mutlaka tasavvufa ilgi duymuşlardır. Karakterlerin bazıları tasavvufa bağlanarak, dayanarak dünyalarını değiştirmişler, bazıları da tasavvuftan uzaklaşarak yabancılaşmışlardır. Bu bölümde karakterlerin gerçek kimliklerine, mutlak varlıklarına tasavvufla nasıl vakıf olduklarını inceleyeceğiz.

Yoksulluk İçimizde kitabındaki Süheyla ve Engin'in heyecansız aşkları etrafında zenginlik fakirlik, kısa yoldan zengin olma, hidayete erme gibi konulardan bahseden kitap, hakikati aramaya, iyi ve doğru olana yatkın olan insanoğlunun sonunda hakikati bulabileceğini anlatır. İnsanın doğruyu bulma çabaları esnasında dünya tüm alâyişi ile insanı cezp eder ve aklını çelmeye çalışır ama insanın bu dünyada bir imtihan için bulunduğunu bilmesi ve dünyaya o nispette değer vermesi asıl gayesi olmalıdır.

Kitapta bulunan “Levha II/ Ahlak Dersi” kısmında yazar Ataullah İskenderi'nin Hikem-i Ataiye'sinden alıntı yapar. Ahlak Dersi ismi de manidardır okuyucuya henüz hikâyeyi okumadan bir mesaj verme amacı taşımaktadır. Burada

dünyanın geçici bir yer olduğu, ona kapılmanın önemli hasarlara yol açacağı söylenirken özellikle dünya nimetlerinin, malın, mülkün, insanı içsel bir fakirliğe uğratacağı da söylenir. Yoksulluğun bilinenin aksine dışta değil içte olduğu savlanır. “Bidayeti parlak olanın, nihayeti de parlaktır.” (Kutlu 2009:15-16) diyerek insanın yaratılış itibarıyla iyi olduğu dolayısıyla iradesini kullanırsa iyiye ulaşabileceğine işaret eder. Metinde bahsedilen malın mülkün insan için hasarlara uğratabileceği Engin’in şahsında tezahür etmiştir ve Engin içinde bulunduğu hayatı beğenmez ve gözünü yükseklerle diker, makam mevki sahibi olmak en önemlisi zengin olmak istemektedir. Bu sebeple Engin dünyasını değiştirmek ister kendisi gibi mütevazı bir hayattan gelen Süheyla ile olan ilişkisi onu tatmin etmez ve ayrılırlar işte bu ayrılık Süheyla’nın içinde fırtınaların kopmasına sebep olur, yaşadığı hayatın gerçek anlamını irdeleyen Süheyla gerçek manada Müslüman olarak yaşamının hayatın temel gayesi olduğu görüşüne ulaşır.

Yaşadığı ayrılıktan sonra aklında hep Engin olan Süheyla onu unutmayı ve onun beraberinde onun dünyasına ait şeyleri de unutmak ister bunun ise dünyasını değiştirmek ile olacağını düşünür. “Bir başka Süheyla, bir başka dünya demektir.”(Kutlu 2009: 30) Bu kararı aldıktan sonra dışarıdan “Hayyaalelfelah” “Haydi Kurtuluşa manasına gelen sesi işitir ve inanılmaz bir şekilde rahatlar. O günden sonra Süheyla, Allah kendi arasına giren her şeyi hayatından çıkarmaya başlar. İşinden ayrılır, Süheyla maddeyi esas alan o dünyadan ayrılmak için işinden istifa eder, bu istifa o dünyadan ayrılmanın bir nişanesi olması bakımından bir sembol olarak algılanabilir.

“Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe siz Bir’e eremezsiniz mamafih her ne infak eyleseniz Allah onu bilir.” Diyen hoca annenin sohbetine gider olmuştu Süheyla. Kapanmış, sohbetlere gider olmuştu. Girdiği bu yeni dünyayı eleştirel gözlerle inceleyen Süheyla, sohbeta gelen kadınları gözlemler, kadınların takip takıştırdığını, alabildiğine gösterişli giyimlerini görünce kadınların her yerde aynı olduğuna kanaat getirir.(Kutlu 2009: 47) Dini bir toplantıya giden insanların maddi hayatın nimetlerinden de vazgeçemediklerini gören Süheyla insanların bu hallerini şaşkınlıkla izler. Bütün bunlardan ilham alarak hayatındaki maddi unsurları bir bir

hatırlar. “Çevresinde herkesin bir araba, bir kat bir de koca istedikleri dünyadan çıkılacaktı. Annesi bile kızındaki bu değişime bir anlam veremez. “Ört başını git işine bu pahalılıkta nasıl geçiniriz diyen annesine namazını nerde kılacağını sorar.”(Kutlu 2009:48) Yeni girdiği bu dünyanın tüm gereklerini layıkıyla yapmaya çalışan Süheyla hiçbir şeyi boş vermez, baştan savma yapmaz. Sırf namaz kılacak imkanı yok diye işten çıkmayı göze alır.

Bir dünyadan vazgeçip yeni bir dünyanın kapılarını aralayan Süheyla annesinin zoru ile bir sohbet meclisine gitmiştir. Oradaki kadınların küçümseyen bakışları onu rahatsız etmiştir. Bu bakışların sebebi ise Süheyla'nın bu genç yaşında böyle sade kıyafetler giyinmesi ve başı tam manası ile örtmesidir. Sohbet dinlemeye gelen diğer kadınlar süslü kıyafetleri hafifçe atılmış ipek şalları, giyimlerine uygun ağır kadife perdeler, klasik mobilyalar, uzun tüylü halılar ile müteferrik eşya kalabalığı arasında tıkış tıkış birlerini süzerek hoca annenin konuşmasını dinliyorlardı.(Kutlu 2009: 47)

Süheyla da ki bu değişime insanların tepkileri de bir hayli ilginç olmaktadır. Onu uzun, bol mantosu ve geniş başörtüsü ile görenler çok şaşırıyor ve deva bulmaz bulaşıcı bir hastalığa tutulmuş görüyorlar ve araya mümkün olduğunca mesafe koymaya çalışıyorlardı.

Süheyla'nın bu haline sadece arkadaşları şaşırılmıyordu aynı sohbeta giden diğer kadınlar da onun bu sade giyimine bir anlam veremiyorlardı”.Aralarına yeni katılan bu yabancıyı yukardan aşağıya gözden geçiriyorlardı. Süheyla onların yiyip içmelerine, giyinip kuşanmalarına bir şey demiyordu, nefis her yerde nefisti. (Kutlu 2009:50)

“Akşam yemeğinden sonra annesinin dizinin dibine oturacaktı. Şuurla açacaktı Elif Cüzünün yapraklarını. İlk defa ve mutlaka içinde başka türlü bir duygu oluşacaktı işaret parmağıyla sürerken satırları. El- Keremü, El-Habibu,El-Kalbu.(Kutlu 2009:52)

Ya Tahammül Ya Sefer kitabına baktığımızda ise konu itibariyle dava adanmış kişilerin dünya şartları ile karşı karşıya kalınca nasıl değiştiklerini, gençliklerinde yakaladıkları o idealizmi, aşkı nasıl kaybettiklerini görürüz. Dava delisi olan insanların meslek hayatına atılınca bu idealizmi para, aile, makam ve mevki için feda etmeleri söz konusudur. Asım Bey'in oğlu İlhan'ın Asım Bey ve arkadaşlarının geçmişini hatırlatan bir yansıtıcı şeklinde kullanıldığını görürüz. "Hilali Gördün Mü?" bölümünde İlhan oruç tutmak için sahura kalmıştır. Ertesi gün ramazanın ilk günüdür fakat evdeki kimse bunun farkında değildir. Babası Asım Bey bu gerçeği oğlundan öğrenince geçmişi hatırlar, medresedeki çınar ağacının altında iftarı beklemelerini anımsar.

İlhan dinî hassasiyetlerini yazları gittiği babaannesinden öğrenmiştir. Babaanesi ona namaz sureleri öğretmiş birlikte camiye gitmişlerdir. Yine yazlığa giden İlhan o günleri hatırlar, eve geldiğinde yatsı ezanı okunmaktadır annesi ve babası aile dostları ile birlikte balık keyfi yapmakta ve içki içmektedirler. Ramazan ayında bu kadar dinden uzak bir tavır sergilemeleri İlhan'ı çileden çıkarır ve sofrayı dağıtır. Dünya görüşü olarak dini hayattan uzak yaşayan anne ve babası onu psikologa götürürler. Fakat İlhan'ın hiçbir şeyi yoktur, sadece dini bir hayat yaşamak istemektedir. Hatta ablasının düğününe dahi gitmek istemez, kendi dünya görüşünden uzak tavırların sergileneceğini bildiği için düğüne gitmek istemez. İlhan anne ve babasının dinî bir eğitim vermemesine karşın babaannesinden küçük yaşta aldığı eğitimler ve hayatın manası üzerine düşünmesi sonucu kendini Allah'a kulluk ederken ve onun seveceği işler yaparken bulur bunu devam ettirebilmek için çaba sarf eder. Sır hikayesinde tekrar karşımıza çıkan İlhan yurt dışından dönmüş ve Efendi Hazretleri'ni ziyaret ederken karşımıza çıkar.

Bu Böyledir'in Süleyman Koç'u Kambur Hafız'ın yanında hafızlık dersleri alır. Aynı zamanda yorgan ustacı olan Hafız Yaşar'ın çiraklığını yapmaktadır. Fakat değişen dünyada yorgancılık mesleği günden güne kaybolmaktadır, her şeyin makinelerle yapıldığı dönemde insan emeğinin kıymet-i harbiyesi kalmamıştır bu sebeple bu meslek insana çok para kazandırmaz. Süleyman Koç daha çok para kazanacağı meslek olan bankacılığı seçer. Çeşitli metaforların ve sembollerin

kullanıldığı kitapta Süleyman paranın olduğu tarafı seçer ve banka memuru olur ama bir yandan içi hiç rahat değildir, o yorgancıdaki yün kokusunu özlemekte, hafızlık eğitimini tamamlamak istemektedir. Bu iki dünyanın arasında çıkışıp kalmış Süleyman ne paranın hâkim olduğu o dünyanın mensubu olabilmiş, -tavşanı bir türlü vuramamıştır; ne de ruhunun tatmin olduğu hafızlığı ve yorgancı çiraklığını seçebilmiştir.

Yorgancı Hafız Yaşar Usta ise ekmeğini yorgan sırimaktan kazanan, hafızlık eğitimi veren kendi halinde bir kişidir. Herkesin dükkanını satması yönündeki ısrarlarına karşı çıkan dik duruşlu, doğru bildiğinden şaşmayan idealist birsidir. Ondaki bu güvenin sebebi Allah’a olan inancıdır.

Mekan olarak lunaparkın kullanıldığı kitapta, lunapark dünya hayatını ifade etmektedir. Hikayede lunaparktan çıkışı bulamayan Süleyman’a herkes ayrı bir yer tarif etmektedir, ama hiçbiri çıkış değildir, en sonunda bir sarhoş buradan çıkış yok demesi üzerine Süleyman’ın kafası iyice karışır. İnsanoğlu dünyaya geldikten sonra buradan ayrılması söz konusu değildir, bu dünyadan çıkış ancak ölümle mümkündür.

Sır tekke geleneğinin anlatıldığı bir kitaptır. Efendi hazretlerinin ölmeden önce fakir, rençber bir müridine el vermesi ile başlayan hikayede mütevazı bir hayat yaşayan Efendi müritleri tarafından hala çiftçilik yapması ve köyde yaşaması sebebi ile eleştirilir. Şehirde yaşayan zengin müritler yeni bir tekke yaptırırlar ve Efendi’yi oraya taşırlar. Tasavvufa gönül vermiş insanların “bir lokma, bir hırka” düsturundan çok uzaklaşmış bu zengin müritler “Mercedes” arabalara binen lüks bir hayat yaşayan şişman göbekli insanlardır. Tekkede çalışmadan yaşayan Efendi zamanla kendindeki değişikliklerin farkına varır; yanakları pembeleşmiş, parmakları tombul tombul olmuştur. Dini rehber olan peygamberlerin bile kendine ait bir zanaatları vardır ve dini tebliğ etmedikleri zaman onunla meşgul olurlardı. Fakat modern dünyada tarlada çalışmanın, toza toprağa bulaşmanın ayıp sayıldığı bir dönemde Efendi Hazretleri’nin de çalışması hoş karşılanmamış, tekkede elini soğuk sudan sıcak suya sokmaz hale gelmiştir. Bir gece kendindeki bu maddi, manevi değişimi fark eden Efendi cübbesini çıkarıp “sır” olmuştur. Tasavvufun ve kendi varlığının

manasını çözmüş olan Efendi, yaşana bu yabancılaşma karşında tavrını koymuş ve bu gidişe bir son vermiştir.

Tasavvufun içi boşalmış sadece kabuktan ibaret kalmış anlayışını Efendi Hazretleri'nin etrafındaki insanlarla gösteren yazar, "Mürit" bölümünde saf, masum bir kişi ile tam manada bağlılık nasıl olur köylü bir müridin şahsında okuyucuya sunmuştur. Mürit rüyasında efendisini görür, kendisinden su ister, bu rüya üzerine elinde bir testi su ile yola düşer. Onun bu samimi hali, şehre ayak basar basmaz kuşlar, çiçekler, ağaçlar ve insanlar tarafından hissedilir. Efendisine suyu veren mürit köyüne geri döner.

"Cüz Gülü" bölümünde ise "sır" olan Efendi ile karşılaşırız. Üç çocuk ile ayrı ayrı oyun oynayan Efendi, ilk çocuğun çamurdan insan yapması ile insanın yaratılışına işaret etmekte, ikinci çocuğun bahçe kurması ile tabiat ile meşguliyetin insan huzur vereceğini ve Rabb'ine yaklaştıracığını ifade eder. Üçüncü çocuk ise sokaklarda bekçinin olmadığı insanların evlerini kilitlemediği, her mahallede bir mektebin olduğu bir şehir inşa eder. Bu çocukların masum oyunlarından ilham alan Efendi o ıssız dağ başına tekkeyi kurup çatmıştır. Tasavvufun temel meselelerinden biri olan samimiyet ile yaşamayı çocukların masumiyetlerinden ilham alan Efendi yeniden bir tekke inşa etmiştir. Gerçekten Allah yolunda olanlar, tasavvuf öğretilerine ve hayat tarzına gönül verenler o ıssız tepedeki tekkeyi bulacaklardır.

Mustafa Kutlu'da geniş hatları ile tasavvufun ele alındığı kitapları inceledikten sonra bazı hikayelerde satır aralarında geçen tasavvufa ait öğeleri inceleyeceğiz.

Beyhude Ömrüm'ün Yadigar'ı suyu bulduğu zaman Allah'a şükretmiş, abdest alıp iki rekat şükür namazı kılmıştır.

Huzursuz Bacak daki Ömer Faruk çiftlikte ahşap kokuları arasında güzel bir uyku çekmiş, bülbül sesleri uyanmış ve abdest alıp sabah namazını kılmıştır. Yaşamına bir yön veren Ömer Faruk tabiatla uğraşacaktır böylece hayatının anlamını fark etmiştir.

Kapıları Açmak kitabındaki Zehra ise yaşadığı hayatın kötülüğünden kaçıp baba evine dönmeye bir sabah ezan okunurken karar verir. Ezanlar okunur, o ağlar. Döktüğü o gözyaşları ruhunu, bedenini temizler, tüm kirlere arındırır.

Mustafa Kutlu hikâyeciliğinin arka planında ayetler, hadisler ve dinî düsturlar bulunmaktadır. Kutlu kişinin dünyadaki hakiki mahiyetini bulabilmesi için dine dayanması gerektiğini söyler.

4.2. Tabiat / Toprak ve İnsan

Mustafa Kutlu hikayesinde tabiat hemen hemen bütün hikayelerinde karşımıza ana tema olarak çıkmaktadır. Şahsı olarak resme meraklı ve yetenekli olan yazar tabiatı anlatırken adeta bir tablo yapar gibi tabiatı insan zihninde resmeder. Onun hikayelerinde tabiat en canlı hali ile karşımıza çıkar. Yazarın çocukluk ve gençlik yıllarının Anadolu'nun çeşitli yerlerinde geçmesi yazarın farklı tabiat ortamlarını görmesi onun tabiat bilgisini zenginleştirmiştir bu zenginlik yazarın hikayelerinden net bir şekilde okunabilmektedir.

Kutlu'ya göre tabiat ve toprak insanın yaratılışında var olan bir olgudur. İslam geleneğinde insan yaratılış itibarıyla topraktan yaratılmıştır bu sebeple dünya hayatında toprakla meşgul olması onun özüne dönmesi, yaratılış gayesinin hikmetlerini idrak etmesi açısından oldukça önemlidir. İnsan mutlak mutluluğu tabiata yönelerek ve toprak ile meşgul olarak elde eder. Bu meşgulliyet sadece insanın ruhunu dinlendirmez aynı zamanda onun bir canlı olarak bedenini de sağlık açısından korur. İnsan sağlığı için en iyi şey tabiatın doğal ortamında yaşamaktır, ondan uzaklaşan her bir adım ve her bir hareket onun doğasını bozmakta ve onu özünden uzaklaştırmakta; yabancılaştırmaktadır. Yazarın hikayelerinde bu yabancılaşma ve yabancılaşmama temayüllerini tabiat eksenli yaptığını görmekteyiz. Kutlu'nun hikayelerinde kişilerin yaşamlarında, olayların içinde, hikayelerin temalarında tabiatı

bulabiliriz. Her şey zıddı ile bilinir düsturuyla yazar hem tabiatın içinde hem tabiatın dışında olan şeyleri bizlere aktarır dolayısıyla okuyucuya mukayese imkanı sağlar.

Biz bu bölümde tabiatla iç içe yaşamının insanın varlığını anlamlı kılma adına nasıl bir rol oynadığını irdeleyeceğiz. *Yokuşa Akan Sular* kitabında şehre çalışmak için gelen Bican'ın kendi köyü ile yaşadığı şehir arasında yaptığı mukayeseler ile karşılaşırız. Aslında yazar Bican'dan önce kendisi mukaddime bölümünde bu mukayeseyi yapmıştır. Şehrin sun'i, yapay duruşuna karşılık; kırın doğal el değmemiş güzelliklerini anlatmıştır. Yazarın buradaki üslubundan onun doğal olanın yanında bir duruş sergilediğini anlamaktayız. Kır –kent betimlemesini yaptıktan sonra şehir hayatının yaşam koşullarını ağırlığından bahseden yazar bu bölümün sonunda üçüncü tekil şahıs olarak hitap ettiği okuyucuya “Korkulusun, şaşkınsın, yabancısın” (Kutlu1979: 10)diyerek onun halet-i ruhiyesine tercüman olarak tercihini doğallıktan yana yaptığını görmekteyiz.

Bican aidiyet bağları olan kırsaldan kopamamıştır. Zaman zaman hayal, halisünasyon şeklinde ortaya çıkmaktadır. Fabrikanın yaydığı kurum her şeyin asıl rengini kül rengine boyuyordu, fabrikanın bu kurum dolu havasında nasibini alan kediye bakıp “ Aslımız yitirmezsek iyidir, dedi Bican. Ardından gözünün önünden geçen kül renkli dünya kayboldu. Masmavi lekesiz bir gök parıl parıl bir güneş, kilometreler boyu uzayıp giden yemyeşil ota kaplı bir yayla. Rüzgar kekik kokuyor. Derede alabalıklar var. Görüntü devam etsin istedi Bican ama bu yalan dünya geldiği gibi ansızın gidiverdi.(Kutlu 1979: 23-24) Bican'ın şahsında da hayal ve halisünasyon şeklinde de gördüğümüz gibi Kutlu hikayesi için tabiat vazgeçilmez ontolojik bir özür.

Yoksulluk İçimizde kitabında ise iki farklı dünyanın çakışması, karşılaştırılması söz konusudur. Bu iki dünyanın insanların ve onların dünya görüşlerinin zıt olmasının yanı sıra o dünyalara ait öğeler de birbiri ile zıttır. Geleneksel hayat tarzına, İslam anlayışına, mütedeyyin kişiliğe sahip Süheyla'nın dünyasında kanarya sevgisi vardır. Modern hayat tarzını benimseyen Engin'in dünyasında ise kanarya ona eski, terk etmek istediği dünyayı hatırlattığı için olumsuz bir mana ihtiva

etmektedir. Bu sebeple “Kanarya sever misin? Diye soran Süheyla’ya Engin ne söyleyeceğini şaşırır.(Kutlu1981 s:23)

Süheyla ve Engin zıt dünyaları onların çiçek sevgilerinde bile fark ediliyordu. “Sevmiyordu rahiyasız, soğuk göstermelik şeyleri. O göbekli kokusuz karanfilleri, o güllüğünden cana yakın ne varsa kaybetmiş camekân güllerini. İş dönüşü elinde menekşeler veya ilk bakış ne olduğunu çıkaramadığı bir demet çiçekle Engin Süheyla’yı karşılar.”(Kutlu1981:19) Süheyla çiçeğin tabi olanını sevmekte, yapay olan kokusuz sadece göze hitap eden çiçeklerden hoşlanmamaktadır. Engin ise Süheyla’ya her seferinde çiçek almaktadır, fakat o Süheyla’nın fark ettiği bu detayların farkında bile değildir.

Süheyla ve Engin nikahta karşılaştıktan sonra Süheyla’nın dedikleri Engin’in zihnini bir hayli meşgul eder. Bir gece gökyüzüne bakarak düşünmeye başlar ardından hikayenin bölümleri arasına yerleştirilmiş olan levhalardan beşincisi gelir. Es- salatü hayrun mine’n nevm; namaz uykudan daha hayırlıdır manasına gelen bu bölümde Engin’in uyku hali anlatılır. “Yaprakları, dalları ve budakları ile ağaçlar uyanıktı. Uyuyordum. Çiçekler, böcekler, kuşlar uyanıktı, uyuyordum. Dallar, yapraklar, bulutlar, kuşlar rüzgarın esintisine bırakmışlardı kendilerini. Bir o yana bir bu yana salınıyorlardı. Uyuyordum. Güvercinler “Hu” diyor. Ben çok renkli bir rüya görüyordum.” (Kutlu1981: 85) Engin rüyasında çok zengin olduğu, evlerinin, arabalarının, fabrikalarını olduğunu, etrafında güzel bir sürü kadının bulunduğunu görür. Hatta rüya içinde rüya görür. Burada Engin’in yaşadığı durumu tasavvufun imgeleri ile yorumlamak mümkündür; tasavvuf inancına göre dünya hayatı rüya gibidir, dünyadaki her şey birer gölgedir bu nimetlerin asılları ahrette insanın karşısına çıkacaktır, nasıl ki insan rüyasında gördüğü şeylere gerçek olmadığı için çok ehemmiyet vermezse aynen öyle de, dünyadaki nimetlere insanın bağlanmaması gerekir. Ayrıca Engin bir tefekkür vesilesi olan tabiata bakarak onların uyanık ve bilinçli bir şekilde kendi haline erince zikir çektiklerini, kendisinin ise uyuduğunu söyler. Engin tabiattaki börtüye böceğe, ağaçlara kuşlara bakarak kendi yaratılış gayesini, varlığının mahiyetini anlamaya çalışır. Yazarın her kitabın bir vesile ile

kullandığı bu tabiat unsuru burada Engin'e varlığının hikmetini anlatması dolayısıyla kullanılmıştır.

Ya Tahammül Ya Sefer'in İlhan'ı yalnız kalmak, kafa dinlemek, düşünmek için babaannesinin de evinin bulunduğu Yalnızbağ çevresinde dolaşır. “Tarlaların kenarında meyva ağaçları iğdeler. Güneş yeni doğuyor olurdu, etrafı iğde kokuları kaplardı. Bisikletin tekerleri döndükçe hafif bir çıtırtı iştilirdi. Bu sese bakarsın bir çayır kuşu karşılık veri, sonra birden umulmadık bir yerden havalnırdı. İşte bu saatleri seviyordu İlhan. Serinliği, sessizliği, yıkanmış, temizlenmiş, gelin gibi başını eğmiş gelincikler.” (Kutlu 1983: 27)

Tabiatta dolaşmak, düşünmek tüm yazarların, şairlerin, ilim ve din adamlarının düşünmek, tefekkür etmek için yaptığı bir olaydır. Tabiatın insanı dinlendiren bir yanı bulunmaktadır. İlhan da anne- babasının ve onların çevrelerinde bulunan insanların dünya görüşünü ve hayat tarzı eleştirmekte ve onlardan mümkün olduğunca uzak yaşama çalışmaktadır. Bu bağ yolu ona babaanesi ile olan anılarını hatırlatmaktadır, bu nedenle de önem taşımaktadır. Babaanesi İlhan'a din eğitimi veren ilk kişidir. Bu bağlamda babaanesi, o tabii ortam ve dinin getirdiği huzur hepsi İlhan'ın özlemini çektiği dünyanın öğeleridir.

Bakan Yunus Bey'in karısı Neslihan Hanım eşinin siyasette daha rahat ilerlemesi adına başını açmak zorunda kalmıştır, hiç arzu etmediği o dünyanın içine girmiştir ve eşi ile birlikte farklı bir hayat tarzına bürünmüşlerdir. Siyaset dünyasının kendine has kuralları vardır, Bakan Bey de bunlara uymuştur. Kurullarla dolu o suni dünya bu çifti kendi geçmişlerine, köklerine yabancılaştırmış ve bambaşka insanlar haline dönüştürmüştür. Neslihan Hanım bu değişimin farkındadır fakat Yunus Bey bu değişimin farkında bile değildir. Eskiden bu evde Neslihan Hanım'ın yetiştirdiği hercai menekşeler bir anlam ifade ederken artık Yunus ne balkon ne de hercai menekşeler bir anlam ifade etmez. (Kutlu 1983: 63) Bitkiler kişilere insan olduklarını hatırlatan estetik birer canlıdır. Toprakta yetişmeleri itibariyle insana doğal hayatı hatırlatır. İnsanoğlu fitrat olarak tabiattan uzak kalamadığı için şehrin göbeğinde bile olsa evine saksıda bitkiler eker, kafeste kuş besler bu onun tabii hayatta olan küçük

bir bağlantısıdır. Neslihan Hanım evvelki mütevazı hayatlarında balkonunda hercai menekşe besleyerek hayatına renk katar fakat zamanla yoğun hayat şartlarında ne onunla ilgilenecek zaman bulabilir ne de onun bu çabası Yunus Bey tarafından kabul görür.

Uzun Hikaye' nin Ali'sinin ise çalıştığı okulun bahçesinin boş durmasına gönlü razı olmaz ve Müdür Bey'den izin alır ve mesai saatleri dışında yıllarca bakımsız kalmış o bahçeyi hademelerle birlikte adam etmişler. “Kayısı, vişne, kiraz, dut artık ne buldularsa meyve dikmiş, bahçenin ortasına güzel bir havuz kondurmuş havuzun üzerine de sarmaşıklardan, asma fidanlarından bir çardak kurmuşlar.(Kutlu 2000 :19)

Mustafa Kutlu'nun hikayelerinde kahramanlar evinde bri saksı da çiçek yetiştirmek veyahut bir bahçe kurmak olsun mutlaka bitki yetiştirme hevesli insanlar olarak karşımıza çıkar. Burada Ali'nin okulun bahçesini yeşermesini bu minvalde değerlendirebiliriz, insanın fitratın derc edilmiş halde bulunan ekme, yeşertme, yetiştirme içgüdüsünün uygun bir ortam bulunca ortaya çıkması ele alınmıştır. İnsanın tabiatla meşgul olması kişinin özbilinci korumaya yönelik bir çaba ve yabancılaşmaya bir karşı koyuştur. Daha önce o bahçeyi ekmeği hiç düşünmeyen Müdür ise bahçe meyve vermeye durunca ondan faydalanmaya, keyfini çıkarmaya başlar. Buradaki müdürün tabiata emek vermeyip sadece onun meyvelerinden istifade etmeye çalışması onun çıkarıcı birisi olduğuna işaretir.

Müdürün bu davranışlarını içine sindiremeyen Ali bir kavga neticesinde okuldan ayrılmak zorunda kalır. Giderken tüm mahsülü toplayan Ali meyve fidanlarını da kırmak ister fakat daha sonra vazgeçer. “o gider başka insan evladı gelir, diktiğimiz fidanlar meyve verdikçe kurt kuş faydalanır.”(Kutlu 2000: 21)

Köy hayatının, tabiat aşkının en detaylı anlatıldığı kitap *Beyhude Ömrüm* 'dür. Yedigâr askerde yediği envai çeşit meyveyi bu topraklarda yetiştirmek ister fakat tarlalar kıraç ve su bulunmamaktadır. Islak kaya diye bilinen ve hakikatte de nemli bir kaya olan o mevkide su olduğu kanaatindedir. “Islak Kaya'nın altında mutlaka su

vardır, o kurak toprak içinde su candır, kayayı kırıp etrafını bayındır kıldı mı “Burası bahçe de olur, bağ da.(Kutlu 2001: 17) Adeta ilham olan bu düşünce ile Yadigar keyiflenir, bir türkü patlatır ki çalışmakta olan karısı, kızı baldızı, köylü kadınlar bu adama ne oluyor, güneş mi çarptı diye bakınırlar.

Anlatıcı(Yadigar) tüm planı yapar ama köylünün fitne ve fesatından endişe eder en çok da babası Gülpaşa Çavuş ile hasımlıkları olan Muhtar Halil’den çekinir. Bu düşünceler içinde boğulmuşken aklına Berber Hacı’ya gitmek gelir. Her köyde olan bilen kişi figürü Berber Hacı ile tamamlanır. Berber Hacı babasının arkadaşıdır, bu sebeple anlatıcıya “Yadigar” diye hitap eder. Çaylar, cıgaralar içilir derken derdini anlatan Yadigar’a “Zor iş be Yadigar” der Hacı Ali,” Ama ne yapalım madem yeşilin ateşi içine düşmüş, çare yok, deneyeceksin.”diyerek anlatıcıyı yüreklendir. (Kutlu 2001: 30)

Berber Hacı ile yapılan istişare sonucunda malzemeleri alan Yadigar, Islak Kaya’nın yanına ilk defa bu niyetle gelir, abdestini alır, namazını kılar ve ilk kazmayı sabır, sebat, murat(Kutlu 2001: 34) diyerek vurur. Kaya beklediğinden sert çıkmıştır. Fakat Yadigar’ın pes etmeye niyeti yoktur. Adeta Ferhat’a dönmüştür. Ferhat Şirin’e, o bahçeye sevdalıdır.

Yadigar ıslak kayada çalışırken Deli Derviş “Nedir ağa sabahın erinde seni bu kayaya koşturan rahmani midir, şeytani midir? Diye sorar. Niyetini açık etmemek için ne söyleyeceği konusunda tereddüt yaşayan derviş, dervişliğine yakışır bir şey söyler: Allah nasip ederse biz bu bahçenin meyvesinden de yeriz artık.(Kutlu 2001: 37)

Yadigarın hemen her gün sabahtan akşama kadar çalışması bir gizemi de beraberinde getirir. Çerçi ve Muhtar Halil kayanın dibinde hazine olabileceği düşüncesi ile bir gece yarısı oraya giderler fakat elleri boş geri dönerler bundan sonra da köye “ Ceneviz’in definesini buldu diye dedikodu çıkarırlar. Yadigar’ın dinamitle kayayı parçalaması sonucu bu dedikodu büyüyerek yayılmaya devam eder.

Define söylentisi ile birlikte anlatıcı çalışmalarına devam eder. Bir gün Yadigar'ın kayanın çatlaklarına saptığı bir çivinin toprağa gömülmesi suyu bulduğuna işarettir. “ Çiviye iki varyoz daha attım. Dibinden ince bir fıskiye gibi fişkırdı. Su be su diye haykırır. Kıblye karşı diz çöker ve Allah'a şükreder, bir zaman suya bakıp öylece kalan Yadigar kendine geldikten sonra abdest alıp iki rekat namaz kılar. (Kutlu 2001: 81)

Tüm canlılar için en önemli yaşam kaynağı olan suyu kendi çabaları sayesinde bulan Yadigar o dağ başında hayalindeki yemyeşil cennet asa bahçeyi kurabilecektir bu sevinç ile Allah'a şükretmek için namaz kılar.

Yadigar her gün kendi bahçesini kurmak amacıyla çalışır ve bu noktada da başarılı olur. Çok güzel bir bahçe kurar. İçinde nar hariç tüm meyveler yetişmektedir. Nar ağacı da dikmiştir ama bir türlü tutturamamıştır.

Zaman hızla ilerlemekte ve dünya değişmektedir. Köyden kentte göçler artmakta köyde sadece yaşlılar kalmaktadır, gençler para kazanmak için şehir yerlerine gitmektedirler. Bu göç kervanına anlatıcının oğlu da katılır. Anlatıcı oğlunun İstanbul'a gitmesine razı olmaz, ona kendisinin yıllarca emek vererek yetiştirdiği bahçeyi geçim kapısı olarak sunar. “ Bizim şurada ne ömrümüz kaldı, bağ da, bahçe de sana. Bırak baba dört tane ağacın başını mı bekleyeceğiz burada... deyince ip kopar. Koptu ya, zaten bir gün kopacağını içten içe biliyordum. Suyun bendi yıkıldı bir kere. Kimse geçemez önüne... hani ne demiş adam. Bir ayrılık, bir yoksulluk, bir ölüm. Bizimkisi birincisi şimdilik. (Kutlu 2001: 160)

Büyük şehirde yaşamayı kendi küçük mütevazı köylerinde yaşamaya tercih eden onlarca insan gibi Yadigar'ın oğlu da şehre göçmüştür. Toprağı işleyip ekmeyi dikmeyi meşakkatli bulan oğlan şehre gidip daha kolay yollardan para kazanmayı ister. Genel olarak az çaba ile kısa yoldan zengin olma yolları arayan insanlar bağda bahçede çalışmayı boş yere amelelik etmek olarak nitelendirir ve toprak ile uğraşmanın akıl karı olmadığını düşünürler.

Emrullah Hoca da ölmüştür. Deli Derviş evlenir, köye yol gelir, kasabanın çöküşü de yavaş yavaş gerçekleşir.

Köyden kentte göçün olduğu, köy yerlerin kendilerine ait sülîetten sıyrılıp her yerin birbirine benzediği kent sülîetine dönüştüğü bir dönemde köye Muhterem Bey diye birisi gelir. Köyün önde gelen zenginlerinden birisi olan Zalım Aslan Ağa'nın torunu emekli olunca, şehrin o kirli havasından ve gürültü ortamından kurtulup kafa dinlemek için köye gelir.

“Şehir hayatından bıkmış. Köyün temiz havasını ciğerlerine çekecek, kekik kokulu rüzgarlı tepelerde çiçek toplayacak, temiz süt içip, köy yumurtası yiyecek, ömrünün kalan yıllarını sağlıklı bir ortamda kafa dinleyip gönlünce geçirecek.” (Kutlu 2001: 186)

Şehirli birinin ömrünün kalan yıllarını köyde geçirmek istemesi herkesi çok şaşırtır. Hatta Yedigâr bu mevzu ile alakalı şöyle der: Bu da benim kumaştan, herkes Mersin'e giderken bu tersine gidiyor.” Aslında bu cümle ülkede ki genel havanın nasıl olduğu anlatan veciz bir ifadedir.

Muhterem Bey hayatı boyunca şehir yerlerine, yazlık mekanlara, sahillere alışkın olduğu için böyle elektriği, suyu olmayan yerler onu yaşam açısından biraz zorladı. Ama o ne olursa olsun bu baba ocağı tekrar tütürüp, orada yaşamaya kararlı idi. etraftaki yerlerden ustalar, ameleler getirdi ve evi yaptırıp içine oturdu. Her şey bitmişti ama Muhterem Bey'i bir sıkıntı basmıştır. “Benimkisi bir hayalmiş. Bu yaştan sonra olacak şey değil. O odada yeni halı, ahşap reçine kokuları arasında yatarken inanır mısın kirpik kırpmıyorum, bir tülü uyku tutmuyor. Ne işim var bu dağ başında diye kendime soruyorum. Cevap yok. (Kutlu 2001: 193)

O yaştan sonra köy yerinde yapamayacağını anlayan Muhterem Bey yaptığı tüm şeyleri arkasında bırakarak alışık olduğu şehir hayatına geri döner. Yedigâr'ın bahçe kurma ve onu çocuklarına bırakma hayali ne kadar beyhude ise Muhterem Bey'in şehirden köye taşınıp orada yaşama isteği de o kadar beyhudedir. Yazar hem

köyden kentte, hem kentte köye göç olayı işlemiştir ve bu göçlerden kalıcı olanın şehre yapılan göç olduğunu göstermiştir.

Beyhude Ömrüm kitabında tabiat ve toprak mevzusu asıl konu olarak karşımıza çıkmaktadır. “Beyhude Ömrüm’ün varoluşsal bir yetkinlik için insanın özbilincini korumaya yönelik tavrı yanında, yabancılaşma retoriğine karşı oluşturabileceği içsel zenginliğiyle direncini tamamen kaybettiği de hikayenin önemli tezlerindedir.”(Yıldırım 2007: 119)

İnsanın topraktan, tabiattan uzaklaşması onun kendi fitratına yabancılaşmasına ve nihayetinde kendine yabancılaşması olarak zuhur etmiştir.

Huzursuz Bacak hikayesinde yurt dışına doktora yapmış bir akademisyen olan Ömer’in hikayesi anlatılmaktadır. Yurt dışında uzun yıllar kaldıktan sonra ülkesine dönen Ömer, uzun yıllar yabancı bir ülkede kalmanın verdiği tecrübe ile etrafa bakar ve etrafında olan hadiseleri gözleme imkanı bulur. Profesör bir baba ve arkeolog bir annenin çocuğu olan Ömer aslında esnaf bir ailenin çocuğudur. Babasının çiftliği vardır.

Hikayelerinde kişi, olay, konu tabiat toprak eksenli ele alırken, mekanın kent olduğu yerlerde dahi tabiat unsurlarına rastlamak mümkündür. Yazarda tabiat sadece ideal yaşam alanı değil aynı zamanda kişinin aidiyetine ait bir unsurdur. “Kır özleminin çok sık olarak zikredildiği hikayelerde, halisünasyon, hayal şeklinde ya da öykülemeye dayalı sahneler çizilmesi aidiyet probleminin en önemli kanıtı niteliğindedir.”(Yıldırım 2007 s: 254) tabiat ve toprak yazarın hikaye dünyasında insanı insan yapan en önemli yapı taşlarından birisidir. Tabiatın içinde zuhur etmiş şahısların tabiat ve toprak dışında yaşadıkları hayat elbette ki onlara yabancı bir hayattır. Kutlu’nun hikayelerinde yabancılaşmanın en net görüldüğü kişiler ve hayatları tabiattan ve topraktan ayrı düşmüş hayatlardır.

Köyden şehre çalışmaya gelen Bican'ın kökleri kırdan kopmamıştır. Adata baktığı her yerde köyünü görür. Hayal, halisünasyon şeklinde olan bu görüntüler kırsalın kendine has büyüü ile doludur.

Bican sözünü tamamlayamadı. Gözünün önünden geçen kül rengi dünyayı kaybetti. Masmavi lekesiz bir gökyüzü, parıl parıl bir güneş kilometreler boyu uzayıp giden yemyeşil otlaklı bir yayla, otların arasından kıvrıla kıvrıla akan beyaz çakıl taşlı dupduru bir çayla bezeli, yeni bir dünyaya açtı gözlerini. Rüzgar, kekik kokuyordu. Derede alabalıklar vardı. Kapı itleri alaş oynaya sıçraya davarın önünü almaya çalışıyordu. Görüntü devam etsin istedi Bican, ama bu yalan dünya geldiği gibi ansızın gidiverdi. (Kutlu 1979: 23-24)

Bu pasajda olduğu gibi şahre çalışmaya gelen Bican yabancılaştığı bu mekanlarda geldiği yerin kokusunu ararken sevdası onu hayal halisünasyon hatta tayy-ı mekana kadar götürebilmektedir. İşte Kutlu'nun tabiat anlayışını en güzel şekilde anlatan bu anlatıda da izlendiği üzere tabiat kutlu hikayesi şahsı için vazgeçilmez ana özdür. Burada da görülebileceği üzerine doğa ile ilgili argümanları imgeleri zihnimize bir yapıya dönüştürürsek bunların birer resim tablo biçiminde estetiğinde olduğunu görebiliriz.

Bu iki tasvirde de anlatıcı tarafından örük bir karşılaştırma yer almaktadır. Bicanın geldiği, ait olduğu yer anlatılırken yalnızca bitki ve hayvanlar başrolde iken bulunmak zorunda olduğu fabrika bahçesinde bitki tabiat unsuru vita kutusu içinde büzülmüş şekildedir. Dolayısıyla bu ilki tasvir iç geçirme ve tiksindirme arasında karşılaşmayı içermektedir. Kitabın ileri ki sayfalarında da bu tür anlatımlara rastlarız. Tabiat öğelerinin kullanımı tamamen özellikli bir durum gösterir.

“Ben hayatın bir imtihan olduğuna inanıyorum./ Ben de inanıyorum./ Peki öyleyse niçin ömrünün her anını mal biriktirmeye harcadın, harcıyorsun./Ne yaptım senin için yaptım. / öyle mi?/ Evet inan bana. /Seni için çok zengin oldu diyorlar. / Zenginlik kötü bir şey mi? / dünyanın malını parasını kazandı diyorlar. Evet kötü bir şey mi ? bu kadar zamanda bu kadar malı nasıl kazandın? Süheyla

Engin'den bugün ki hayatından vazgeçmesini ister. Harama batmamış bir beldeye hicret etmeyi teklif eder. (Kutlu 2009: 69)

Süheyla ve Engin karşılaştıklarında Süheyla Engin'e bazı sorular sorar bu sorular dünya hayatının hakikatini anlamaya ve kavramaya yönelik sorulardır. Her ikisi de fikri anlamda bu dünyanın bir imtihan yeri olduğuna inanmaktadır fakat Süheyla bu inandıklarını hayata geçirmeye karar vermiştir dünya hayatını bir imtihan olduğunu kabul ederek ve her daim bu imtihanın kurallarına uygun yaşayarak hayatını devam ettirmek ister. Engin kendisinde bulunan para kazanma, makam mevki elde etme ve zengin olma çabasının/hırsının onun dünyanın hakikatini görmesini engellediğinin farkında bile değildir Süheyla ile olan bu konuşması onun bu durumunu fark etmesine vesile olur ve bir sonraki bölümde Engin'in yaşadıklarına daha bilinçli bir şekilde baktığını görürüz. Mustafa Kutlu'nun hikayelerinde gördüğümüz "Az zamanda çok para kazanma" meselesi onu çok rahatsız eden bir olay olduğu için zaman zaman bu meseleyi ele alır. Yazara göre kısa zamanda kendi hakkı ile para kazanmak çok kolay bir hadise değildir bu sebeple hızla kazanılan paralar helal para değildir. Süheyla Engin'e yaşamın manasını anlayıp, onu daha iyi yaşabilecekleri bir beldeye hicret etmeyi teklif edince Engin öyle bir beldenin olmadığını söyler ama bir taraftan da zihnini meşgul eder.

Telaşın Manidar isimli hikayede insanın yaşarken farkında olmadan nelere kıymet verdiğini anlatan bir söz karşımıza çıkar: İnsanoğlu putunu kendi yapar. (Kutlu 2009: 74) Burada kişinin dünya nimetlerine çok ehemmiyet vermesi ile adeta ona taptığına işaret edilir.

Bu bir tesadüf müdür? Milyonlar "evet" derken Süheyla "hayır" demişti.(Kutlu 2009: 82)

Sözün Bidayeti Ve Sevdanın Bidayeti

Engin doğup büyüdüğü yerlere gider Süheyla'nın söylediklerini düşünür. " hayır böyle bir belde yok. Dünyanın her yerinde o hırıltılı kadın sesi. Her sokakta irin akıyor. (Kutlu 2009: 95)

“O sabah her yanıma kuşatan aşkı fark ettim. Kasımpatılardaki şebnemlerin parıltısını, bir serçenin sevgi üzerine söylediklerini. Toprak ve zerinde gezinen güz yaprakları bana açıldılar. Bir bakışta insanların ne demek istediklerini anlıyorum. Bu şehre niçin gelmişim, anlıyorum.zaman tıkr tıkr işliyordu, geçmiş ve gelecek önümde duruyordu. Eşya hakiki hüviyetini fısıldıyordu. Bu kadar şey neye, nasıl sığıyordu fark ettim. Fark ettim / kaybeetim, fark ettim /kaybettim. (Kutlu 2009 s:98)

Kravatından ve arabasından kurtulmuş. Rakamlardan kurtulmuş. (Kutlu 2009: 99)

4.3 Kanaat Etme ve İnsan

Mustafa Kutlu’da kanaat etme duygusunun bir çok yerde az veya çok geçtiğini görmekteyiz. Dünyaya tamah etmeme ve ona gereği kadar değer verme gerekliliği sebebiyle kanaat etme eğiliminin Kutlu’nunu eserlerinde daha ziyade tasavvufi eserlerde ele alındığını görmekteyiz. Tasavvufta bir düstur olan kanaat ederek yaşama, az ile yetinmeyi ve mutlu olmayı salık verir.

Yoksulluk İçimizde kitabında Süheyla dünyasını değiştirmeye karar verir. Yaratılışın asıl gayesi olan kulluk vazifesini en iyi şekli ile ifa etmek isteyen Süheyla tüm fazla eşyalarını ihtiyaç sahiplerine vermek üzere ayırır, kendine sadece iki elbise bırakır, biri sohbetlere giderken giydiği, diğeri evde giydiği kıyafettir. Müslümanlığı ideal bir şekilde yaşamaya çalışan Süheyla, Müslümanlığın gereklerinden bir olan israftan kaçınma ve takva aşama prensiplerini hayatına tatbik etmiştir.

Sır isimli hikayede Efendi Hazretleri köy yerinde yaşamakta ve mütevazı bir hayat yaşamaktadır. Tekkenin başına geçtikten sonra da bu hayatı devam ettirmek istemiştir fakat müritlerin ısrarına dayanamayıp şehre göçmüştür. Ama o lüks hayatın kendine göre olmadığı fark ettiği an orayı terk etmiş ve kendine bir dağ başında yeni bir tekke inşa etmeye başlamıştır.

Beyhude Ömrüm kitabında köyden kentte göçün izlerini sürmek mümkündür. Herkes daha çok para kazanmak için şehre ekseriyetle İstanbul'a gitmektedir. Hikayenin ana kahramanı olan anlatıcı köy hayatından memnundur ve orada kendini mutlu hissetmektedir, daha çok para kazanmak için şehre gitmeye lüzum görmez. O küçük köyünde, bahçe ile mutludur.

Rüzgarlı Pazar hikayesinde fakir insanların hayatları anlatılmaktadır. Yaşadıkları hayatın o zorlu koşullarına; açlığa, fakirliğe, hastalığa rağmen onlar ellerindeki değeri bilen, her şeye rağmen hayatlarına şükrederek mutlu olmasını bilen kişilerdir. Duran küçük yaşına rağmen çalışıp eve ekmek parası götürür ve pazarda kör Nimet'e yardım eder. Bu pazarda herkes birbirine destek olur, kendisinde var olanı az ya da çok demeden bir başkasına verebilecek kadar geniş gönüllü insanlardır.

Modern zamanların en etkin akımlarından bir olan kapitalizmin her yanımızı sardığı bu devirde kapitalizm insanlara tüketme çılgınlığı yaşatmaktadır. Kapitalizm insanı hangi şartta olursan ol, ister zengin ister fakir mutlaka almaya ve tüketmeye zorlar. Kanaat etmenin ayıp sayıldığı bu dünya düzeninde “taksitle al, taksitle öde, taksitle yaşa” felsefesi hakimdir.

Huzursuz Bacak kitabının Ömer Faruk' u ülkenin yaşadığı ekonomik krizlerden çok etkilenmekte aç olan insanların haline üzüldükçe, zengin insanın kayıtsız kalışına hayret etmektedir.

İnsanlığın “Tüketim Ekonomisi”ne mukabil kendisi “Kanaat Ekonomisi”ni önerir ve akademik bilgisini bu felsefeyi kitaplaştırmak için kullanmaya karar verir.

Mustafa Kutlu'nun hikayelerinde kanaat ederek mütevazı bir hayat yaşayan kişilerin ortaya koyduğu bu tavrın *Huzursuz Bacak* kitabında bir yaşam felsefesi haline getirilip üzerine bu konudaki bir ismin kitap yazacağı ve ekonomi literatürüne girecek bir hale geldiğini görüyoruz. Kutlu insanlığın girdiği bu açmazdan kurtulmasının kanaat ederek olduğunu söyler.

5. BÖLÜM

İDEALİZM VE İNSAN

5.1 İdealizmine Devam Eden İnsan

Yokuşa Akan Sular kitabında köy hayatı ve kent hayatının, geleneksel yaşam ve modern yaşamın mukayesesi yapılmaktadır. Köyden kentte gelen Cevher Bican ve Seydali'nin hikâyelerini okuduğumuz eserde, geleneksel yaşam tarzından gelen, dini hassasiyetleri olan ve her ne pahasına olursa olsun dini vecibelerini yerine getiren Seydali bu hikayede özünü muhafaza eden, geleneklerine bağlı, yabancılaşmaya ayak direten kararlı biri olarak karşımıza çıkar. Hatta son bölümde sağlık sebepleri yüzünden fabrikadan çıkmış, işportacılığa başlamıştır, Cuma namazı esnasında işporta arabasına zabıta el koyar o esnada namazdadır ve namazı bozmaz. Namaz bittikten sonra lastik ayakkabısını giyer fakat iktidarı protesto eden bir grup kalabalık içinde ayakkabısı kaybolur ve çıkan arbedede bir kurşunun şakağına isabet etmesi sonucu vefat eder. Seydali kentte geldiği zamandan bu zamana kadar hassasiyetlerinden ödün vermemiş, yabancılaşmamıştır. Köyde giydiği lastik ayakkabıyı bile terk etmemiştir. Seydali'nin geleneksel tarafını ifade eden lastik ayakkabı kalabalık içinde kaybolup gitmiştir, bu hadise bize azınlıkta olan gelenekselin çoğunlukta olan modern karşısındaki kayboluşunu da ifade etmektedir.

Yoksulluk İçimizde'nin Süheyla'sı sevdiği Engin tarafından zengin bir kız için terk edilince hayatını sorgulamaya başlar. Hayatta insanı daima mutlu ve huzurlu kılacak tek şeyin Allah'a tam manası ile kulluk etmenin olduğu keşfeden Süheyla yaşam tarzını değiştirmeye karar verir. Kapanır, uzun manto giyer. Çalıştığı yerde namazlarını kılacak yer olmadığı için oradan istifa eder. Dini sohbetlere katılmaya başlar. Modern hayat her alana nüfuz etmiş ve her şeyi aslı gayesinden uzaklaştırmıştır, sohbet meclisleri de bundan nasibini almıştır. Allah'ı anmak ve anlamak için bir araya gelen kadınlar, aralarında dedikodu yapan kim ne giymiş, ne almış ne yapmış konuşan ve bunlara önem veren kişilerdir. Allah'ın israftan kaçının itidalde bir hayat yaşayın demesine rağmen şaşaalı evlerde oturup, lüks döşemlerle

evlerini kuşatan insanlar Süheyla'yı rahatsız etmektedir. Süheyla seçtiği bu yolun hakkını vermek için çaba sarf eden birisidir. Artık çeşit çeşit elbise giymez, fazla eşyalarını ihtiyaç sahiplerine verilmek üzere ayırır.

Yolda karşılaştığı bir iş arkadaşı onun kapalı halinden çok şaşırır. “ Ne oldu” sana Süheyla dediğinde “Müslüman” oldum der. Aslında burada Müslüman olan fakat Müslümanlığın gereklerini tam olarak yerine getirmeyen insanlara bir gönderme yapılmaktadır. İnsanların geleneksel Müslümanlıklarına mukabil Süheyla'nın Müslümanlığı her şeyden vazgeçerek, idealist bir Müslüman olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ya Tahammül Ya Sefer'de idealist olan kişilerden ilki dava delisi Kerim'dir. Derneğe gelen talebeler gibi okumuş yazmış değildir, fakat okuyanı yazanı çok sever ve onlara elinden geldiğince hizmet eder. Ülkeyi bilinçli, akli başında, davaya gönül vermiş bu gençlerin kurtaracağını düşünür. Zamanla o gençlerin ayağı kesilir, herkes evlenmiş çoluk çocuğa karışmıştır. Bu sebeplerden dolayı artık derneğe gelemez olmuşlardır. Dernekteki faaliyetlerin başında bulunan Murat Ağabey'de anahtarı Kerim'e vermiş sen ara sıra temizle deyip gitmiştir o günden sonra Kerim dernekte tek başına kalmıştır. Herkesin geleceğini düşündüğü bir devirde o sadece derneği ve dernek için koşturan insanlara hizmet etmeyi düşünmüştür. Nazım Usta Kerim'e ölmeden önce nasihatte bulunmuş “Bu mektepli takımı ile çok düşüp kalkmaya gelmez evladım, sen seni bil biraz gayret etsen sana bir dükkan ...” (Kutlu 1983 :11) demiştir. Ama kerim hiçbir zaman idealinden dönmeyi düşünmemiştir. Hatta o, hakkın ve kalkın menfaatlerini kendi menfaatlerinden önde tutarak tam bir dava insanı profili çizmiştir. Dava Delisi Kerim olarak nam salması da boşuna değildir.

Aynı kitapta davaya gönül veren İlhan kendi varlığını sorgular ve dini bir hayat yaşamaya, ülke için bir şeyler yapmaya karar verir. Tüm ailesini karşısına alan İlhan hayal ettiği hayatı yaşamak için oldukça karalıdır. Hata evde istediği hayatı yaşamadığı için derneğe gitmiştir. Hikayenin sonunda kendisine bu davayı tanıtan Veysel'in değişmeye başladığını gördüğümüz halde eserin başında sonuna kadar tek değişmeyen ideallerindeki hayatı yaşamak için çaba sarf eden kişi İlhan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uzun Hikaye'de ki Ali kaakteri ise karısının ölümünden sonra oğlu ile çeşitli kasabalara tayin olan ve siyaset ile ilgilenen daktilosunun başında sabahlara kadar yazılar yazan birisidir. Hanyeri kasabasında yerel bir gazetede siyasi yazılar yazan bu yazılarından ötürü hapse atılır. Fakat o inandığı değerler vazgeçmez ve o görüşleri savunmaya devam eder.

Bu Böyledir de idealist kimliği ile karşımıza çıkan Hafız Yaşar'dır. Yaptığı meslek artık unutulmaya yüz tutmuş kaybolan bir meslektir. Bu meslek onun karnını doyuracak kadar parayı ancak kazandırabilmektedir. İstese bağ ve bahçelerini benzin istasyon yapmak üzere satabilirdi, fakat o paraya değer veren birisi değildir. Her yerin bina ve asfalt olduğu bu devirde o yeşile kıymet veriyor ve bahçesini kimseye satmıyordu. Bu dik duruşu ve son derece kararlı tavrı ile dikkatimizi çeken yorgancı Kambur Yaşar, daha sonra yaşadığı ideal hayat ile dikkatimizi çeker, hafız olan ve Kuran'ı başkalarına da ezberletmeye çalışır. Herkesin arsalarını sattığı bir zamanda o arsasını satmamış, dükkanını ve bahçesini yıktırmamıştır. Onun sergilediği bu karalı tavır insanların o kadar garibine gitmiştir ki çeşitli dedikodular çıkarmışlardır.

Sır'daki Efendi hazretleri ise tekkede asıl amacından uzaklaştığını ve varlığına yabancılaştığını hissettiği an tekkeyi terk edecek, her şeyi ardında bırakarak "sır" olacak kadar idealist birisidir. Nitekim daha sonra ıssız bir dağ başında yeni bir tekke kuracaktır.

Beyhude Ömrüm de Yadigar (Anlatıcı) tüm hayatı bahçe kurmaya adanır. Neticede çok güzel bir bahçe kuran anlatıcı bahçe idealizmini gerçekleştirmiştir. Bahçesinde hayata gözlerini kapar.

Mavi Kuş daki Murat öğretmen kendini mesleğine adanmış ve vatının her yerine gidip hizmet vermek isteyen bir kişidir. Fakat eşi o küçük kasabada yaşamak istemez ve İstanbul'a geri dönmek ister. Murat öğretmen eşini ikan etmeye çalışır.

Tufandan Önce'de belediye başkanı Şemseddin Bilen çalışkan, temiz, siyasi oyunlardan, hilelerden uzak olduğu gibi doğal olan, halkı için çalışan halkla iç içe olan bir belediye başkanı portresi çizen Şemseddin Bilen hem halk tarafından hem siyasetteki kişiler tarafından çok sevilip sayılmaktadır. Her seçim zamanın Ankara'ya gidip mebus olmak ister fakat daha sonra bir şekilde kalıp bu beldeye hizmet etmek için ikna olur. Törende kendini göstermek ve artık mebus olma hayaini gerçekleştirmek ister fakat tufanın kopması ile her şeyi yeniden gözden geçiren Şemseddin Bilen hacca gider ve babasından kalma dükkanın başına geçer. Mustafa Kutlu'da siyasetçiler olumsuz tipler olarak ele alınırken Şemseddin Bilen olumlu hizmet eden birisidir, fakat yükselmemesi de ilgi çekicidir. Yazar hizmet edenin yükselemeyeceğini, torpili olanın, ağzı laf yapanın yükseleceğini ima eder. Her ne kadar Şemseddin iyi bir siyasetçi olarak ele alınmışsa da siyasetten uzaklaşıp hacca gitmesi siyasetten uzaklaşması hayatta daha değerli olan şeyin insanın yaratılış gayesine uygun yaşaması gerektiği olarak okunabilir.

Kapıları Açmak kitabındaki Zehra karakteri kaderin bir oyunu sonucu hayatı değişen bir kişidir. Zorla kaçırılıp imam nikâhı ile evlendiği eşi bir süre sonra onu terk eder yurt dışına kaçır. Pavyonlarda bulaşıkçılık yapan Zehra hayatından memnun değildir. Tüm yaşananlara rağmen köyüne dönmeye karar verir. Adının kötüye çıkması sebebiyle abisi evinde kalmasına izin vermez. Camii avlusunda bir eve yerleştirilen Zehra komşusundan öğrendiği bez bebek yaparak parasını kazanır. Temiz bir hayat yaşama idealini gerçekleştiren Zehra, kocasının onu bir gece rahatsız etmesi sonucu onu vurarak namusunu korur.

Huzursuz Bacak kitabındaki Ömer Faruk yurt dışından döndüğünde ne yapacağı konusunda karasızdır. Akademisyen olan Ömer, üniversitelerde, şirketlerde kendisine iş arar fakat kendisine uygun bir iş bulamaz. Babasının çiftliğine gittiğinde organik tarım yapmaya ve “Kanaat Ekonomisi” kitabı yazmaya karar verir. Aklının ve kalbinin sesini dinleyerek aldığı bu kararı gerçekleştirmesi ile idealist bir insan olduğunu göstermiştir.

Mustafa Kutlu'da idealist kişiler, değişmeyen, kendi varlığını özünü koruyan, mesleği, yaşı, cinsiyeti ne olursa olsun bulunduğu yerde dik ve kararlı duran insanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Onların hayatlarına anlam katan unsur onların bu kararlı duruşlarıdır.

Huzursuz Bacak isimli kitapta doktorasını yurt dışında yapmış, memleket hasreti ile ülkesine dönmüş, kendine orada yeni bir yaşam tarzı çizmeye çalışan Ömer Faruk'un hikayesi anlatılmaktadır. Ülkeye döndükten sonra eski arkadaşları ile tek tek görüşen Ömer, onların davalarından ideallerinden uzaklaştıklarını, ideal anlamda bir hayat yaşamak için edindikleri prensipleri bırakıp düzene ayak uydurduklarını görür. Bütün bu hadiseler onu hayli üzer ve her üzüldüğünde de bacağına bir ağrı hisseder. Hastalığına bir türlü çare bulamayan, aradığı yaşam tarzına bir türlü karar veremeyen Ömer'in aklına babasının çiftliğine gitmek gelir. Oraya gittiğinde yediği doğal, mis kokulu çilek ona hayatının rotasını çizmesinde bir ilham kaynağı olur. Artık o çiftliğe yerleşecek, kent yaşamının tüm gürültüsünden, isinden kirden uzakta, tabiatın içinde organik meyve yetiştirecek, aynı zamanda yıllarca aldığı iyi eğitimin ve edindiği hayat tecrübelerinin ışığında Kanaat Ekonomisi isimli kitabını yazacaktır. Ülkede karşılaştığı problemlerle birlikte başlayan bacak ağrısı hayatını değiştirdiği o günden itibaren tıklamasını durdurmuştur.

Kutlu bu kitabında 2000'li yıllarda insanoğlunun karşılaştığı problemlere değinmiştir. Modern yaşamla birlikte herkes kentlere taşınmış, köyler boşalmış, tarım yapacak insan azalmış, yapılan tarımlara türlü türlü ilaç bulaşmış, insan doğal yaşamaktan ve yemekten uzaklaşmıştır. Bu sebeple her geçen gün insanın vücudu sağlık açısından tehlikede, ruhu ise modern dünyanınrettiği kuralların arasında sıkışıp kalmıştır. İnsan huzurdan, mutluluktan uzaklaşmıştır. Modernizmin ona çizdiği hayatı yaşamaya çalışmaktadır. Ömer'in hikayesinde insanlığa önemli dersler mevcuttur. Modern hayat tarzı ile güneş ışığından, toprak ve tabiatın uzak kalan, doğal beslenmekten uzaklaşan insanın çözümü doğaya dönerek kendini tabiata vererek bulacağı iletisidir. İkinci ana mesaj ise modernizm ile kültürümüze giren

daha sonra zihnimizin bir köşesine yerleşen ve hayatımızı etkisi altına alan kapitalizmin etkilerini anaca ve ancak kanaat ederek silebileceğimizdir. Bu iki mesajı iyi okur ve tahlil edersek insanlığın sorunlarına çözüm buluruz. Ömer Faruk'un arayış içinde olması ve uzun yıllar yurt dışında kalmış bir insan olarak daha objektif hadiseleri değerlendirmesi onu bu kesin ve keskin dönüşü yapmasına vesile olmuştur. Hayatını özlediği ve istediği şekilde yeniden çizmiştir. Aslında bu her insanın yapabileceği bir değişiklik değildir, ancak kararlı ve idealist insanların yapacağı bir eylemdir. Çoğunluğun aksine bir hayat tarzı seçen Ömer Faruk adeta “ herkes Mersin'e giderken o tersine gitmiştir. Ama bu kararlı duruşu ve cesareti sayesinde aradığı huzuru bulmuş ve huzursuz bacağı tıklamaya son vermiştir.

Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı isimli kitapta Mustafa Kutlu kitap sever bir devlet memurunun hikayesini anlatmaktadır. Babasının arkadaşı İskender Bey'in verdiği kitapla okumaya ve kitap sahibi olmaya merak salan Tahir Sami, İskender Bey'in tavsiyesi ile köy ile lakalı kitaplar toplamaya başlar. Onun hayalinde kocaman bir kütüphaneye sahip olmak vardır fakat onun kütüphanesi herkesin ki değil, daha nitelikli ve daha farklı bir kütüphanedir. Tahir Sami çocukluğunda beri topladığı köy kitapları ile kendine bir kütüphane kurmuştur. Kitapları o kadar çık sever ki evdeki her yer onun kitapları ile dolar bu durum ablalarını rahatsız eder ya sen ya kitapların derler. Elbette onca emekle topladığı kitaplarından vazgeçmeyen Tahir Sami çareyi kitaplarını daireye götürmekte bulur, kendi de o günden sonra dairede yaşamaktadır. Mustafa Kutlu *Mavi Kuş* isimli kitabında da Doktor Yahya'nın kitap düşkünlüğünü anlatmıştır. Doktor karısının kitaplarında şikayetçi olması ve bu evden ya kitapların ya da sen gidersin diye onu bir seçim yapmaya mecbur etmesi sonucu kitaplarını da alarak evi terk etmiştir. O günden sonra karısı ile ayrı yaşayan doktor doğuda bir şehirde görev yaparak hayatını devam ettirmektedir. Yazarın kahramanlarında olan bu kitap sevgisine en büyük engel kahramanların hayatlarında bulunan kadınlardır. Evde kitabı fazlalık gören kadınlar kahramanları seçim yapamaya zorlar. Tahir Sami evlenmemiş hayatını kitap toplamaya adanmış idealist birisidir, evden ayrılmayı göze almış, kitaplarından ayrılmayı göze alamamıştır. Bahçe idealizmi ile yaşayan Yedigöller'in bu ideali ile baş

başa kalması ve nihayetinde bahçesinde ölmesi gibi, Tahir Sami de dairede, kitaplarının yanı başında ölü olarak bulunmuştur.

5.2 İdealizminden Dönen İnsan

Yokuşa Akan Sular'ın Cevher Bican'ı köyden çalışmak için kentte gelmiş birisidir. Hayatında ilk defa betona basan ve ilk defa bir fabrika gören Bican korkudan sürekli salavat getirir. Fabrikadaki makineleri bir kurda benzeten Bican, fabrika kapısında gördüğü kulağı kopmuş, tüyleri dökülmüş kediye bakarak “aslımızı yitirmezsek iyidir. Der bu söz hikayenin amacını açık eden bir sözdür aslını yitirmek ya da yitirmemek kişinin iradesinin bir sonucudur. Bican dayısının oğlu ile gittiği sahilde mayolu insanları görünce çok şaşırır, fakat bir midde sonra o da mayosu ile kumsala uzanır, bu hadise Bican'ın değişime ayak uydurduğunun bir nişanesidir. Son bölümde iktidar karşıtı bir grubun içinde karşılaştığımız Bican geldiği kültüre tamamen yabancılaşmış, aslını kaybetmiş, yozlaşmış bir olarak boy göstermiştir.

Yoksulluk İçimizde'nin Engin'i ise yaşantı itibarıyla fakir bir aileden gelen biridir. Çalışma hayatına atılınca zengin insanları görmüş, onların hayatına özenmiştir. Makam mevki elde etmek, zengin olmak, iyi bir hayat sürmek istemektedir. Bu sebeple kendisi ile aynı sosyal sınıftan,-orta sınıftan gelen-mütevazı bir hayat yaşayan Süheyla'yla evlenmeye isteksizdir. Nitekim belirli bir süre sonra ayrılırlar. Ayrılıktan sonra lüks arabalara binen, pahalı takım elbiseler giyen bir olmuştur. Daha önceden imrendiği o dünyanın içine girmeyi başarmıştır. Bir düğünde Süheyla ile karşılaşan Engin ona yemek yemeyi teklif etmiştir. Fakat Süheyla dini inançları gereği bir erkekle baş başa yemek yiyemeyeceğini söyleyince ayaküstü konuşmaya başlar. Zengin olan Engin'e Süheyla bu kadar kısa sürede nasıl bu kadar zengin olduğunu sorar. Mustafa Kutlu'nun para ile alakalı en büyük sorularından biri kısa sürede para kazanan insanların o parayı helal yoldan kazanıp kazanmadığıdır. Para insanı en çabuk değiştiren dünyalıkların başında gelmektedir. Süheyla Engin'i harama batmamış bir beldeye hicret etmeyi teklif eder. (Kutlu 2009:

69) Bu soru ile akılı karışan Engin “Milyonlar “evet” derken Süheyla “hayır” .(Kutlu 2009: 82) demesine anlam veremez ve Süheyla’nın keşfettiği o gerçeğin peşine düşer. Hayatın gerçek manasını Allah’ın çizdiği sınırlar çerçevesinde yaşamak olduğunu ve paradan daha kıymetli şeylerin de olduğunu fark eden Engin “Kravatından ve arabasından kurtulmuş. Rakamlardan kurtulmuştur. (Kutlu 2009 : 99) onu yabancılaştıran, modern dünya hayatına bağlayan ve adeta hapseden unsurlardan kurtulmuştur.

Ya Tahammül Ya Sefer dava idealizminden dönenlerin hikayesi anlatılmaktadır. Profesör Asım Bey’in bir zamanlar davanın bir ferdi iken, zaman nasıl değiştiğini, evrildiğini görürüz. Asım Bey fakir bir ailenin çocuğudur ve zor şartlarda okur, karşısına zengin bir ailenin kızı Fetanet hanım çıkınca onun kadınsı yanlarına ve kendisine olan alakasına karşı koyamaz ve evlenirler. Zamanla dernekten ve oradaki insanlardan kopan Asım Bey, artık bambaşka birisi olmuştur. Eskiden ramazan ayında oruç tutan Asım Bey şimdilerde ramazanın geldiğini bile fark etmeyecek kadar uzaklaşmıştır. Oğlu İlhan’ın yaşadığı gençlik ona kendi gençlik zamanlarını hatırlatır, nitekim İlhan’ı hikayede ayna hüviyetinde bir kişi olarak değerlendirebiliriz, Asım Bey ve arkadaşlarının dava ideali ile hayatlarına yön verdikleri zamanları onlara İlhan hatırlatır. Asım Bey fakirlikten dolayı çok sıkıntı çekmiştir, Fetanet Hanım ile yakaladığı zengin hayatı hak ettiğini ve kendisinin de iyi bir hayat yaşamaya hakkı olduğunu düşünür. Kendinde gerçekleşen yabancılaşmadan haberi olmayan Asım Bey bu gerçekle İlhan sayesinde yüzleşir. O parayı, zengin ve itibarlı bir hayatı seçmiştir. Bu seçiminde etkin rol oynayan kişi bir kadındır; eşi Fetanet Hanım. İsim sembolizasyonun olduğu Fetanet ismi fattan olan baştan çıkarıcı manasındadır, Asım Bey Fetanet Hanım’ın baştan çıkarıcı güzelliğine ve çoğu insanın hayır diyemeyeceği zengin bir hayatı da beraberinde getirecek Fetanet’e karşı koyamamıştır. Artık dernekten uzak, dini duygulardan uzak ideallerinden kopmuş, daha önceden keşfetmiş olduğu yaratılış gayesinden uzak birisi olarak hikayede yer almaktadır.

Aynı kitapta davanın önde gelen ve Murat Abi’nin sağ kolu Yunus Bey öğrencilik zamanlarında dernekte koşturan birisidir. Mesleğe başladıktan kısa bir

süre sonra siyasete atılan Yunus Bey kısa zamanda bakan olmuştur. Siyasetin ve siyasetçinin olumsuz olarak yer bulduğu Kutlu hikayeciliğinde Yunus Bey'in şahsında da yabancılaşmaya neden olan siyasettir. Geçmişinde ve özünde iyi olan Yunus'un değişimi sisteme ayak uydurmak amacıyla değerlerinden taviz vererek başlamıştır, daha sonra bu tavizlerin farkında bile olmayarak kanıksanmış bir davranış haline gelmiştir. Müftü bir babanın kızı olan Neslihan Hanım eşinin katıldığı davetlerde boy göstereceği için başını açmak zorunda kalmıştır. Yunus Bey gençlik zamanlarında sakallı bir iken siyasete atıldıktan sonra tıpkı karısı gibi o da fiziki görünümünde bir takım değişikliklere gitmiştir. Yani o da diğer siyasiler gibi mutlak son olan özüne yabancılaşma ve idealizminden vazgeçme hadisesini yaşamıştır.

Dernek başkanı Murat Ağabey davayı omuzlayan kişilerden biridir. Dernek faaliyetlerine zaman ayırmaktan üniversitesini bitiremez, tüm vaktini ve emeğini gençlerin bilinçli bir dava eri olması için harcar fakat zamanla insanların dernekten uzaklaşması sonucu dernek kapanma eşiğine gelir. Maddi imkansızlıklardan dolayı fikri dergileri basamamakta ve para kazandırması hasebiyle yemek dergisi basmak ister. Bu olay cereyan ederken davaya yeni girmiş İlhan Murat Bey'in değiştiğini, davayı eskisi gibi yaşatamadığını fark eder. Davaya hizmet etmek için hiç evlenmemiştir fakat zamanla davasından da vazgeçmek zorunda kalmıştır.

Veysel davanın yeni ve güçlü isimlerinden birisidir, İlhan' davayı tanıtan kişi Veysel'dir. Okulu bitirdikten sonra mesleğe atılan Veysel, İlhan'ı yaşadığı yere çağırır, İlhan Veysel'i şişmanlamış, çoluk çocuğa karışmış ve siyasete atılma hayalleri kurarken bulur, siyasete atılan her insan gibi o da davadan uzaklaşacak ve yabancılaşacaktır.

*Bu Böyledir'*in Süleyman Koç'u değişen devrin şartlarına ayak uyduran ve parayı seçen bir başka kişidir. Mütevazı ama idealist bir yaşam sürüp, yorgancı çırağı olma ve hafızlık eğitimine devam etme şansı varken o kapitalizmin kalbi olan bankada devlet memuru olmayı daha çok para kazanmayı seçmiştir. Yaptığı bu seçim onu mutlu etmiyor ve bir türlü kendini o dünyaya ait hissedemez fakat her şeyi

geride bırakıp özlemini çektiği hayata bir türlü dönemez. Yaşadığı bu ikiliği ve nefsi ile olan mücadelesi tavşanı vurmak hadisesi ile anlatılır, Süleyman ne tavşanı vurup o dünyaya ait bir başarı elde edebilir ne de o yorgancı dükkanına geri dönebilir. İdeal yaşamdan ayıran unsurun yine para olduğunu Süleyman örneğinde de görmekteyiz.

Sır kitabında idealizm sahibi olmayan kişilerin zengin, Mercedes'e binen, şişman, pahalı takımlar giyen müritler olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca tekkeye sadece boy göstermek için giden gazeteci de yabancılaşmaya tabi olmuş bir kişidir.

Beyhude Ömrüm yadigar'ın bahçe idealizminin işlendiği bir kitaptır. Yadigar bütün bu yaptıklarının çocuklarına kalacağını düşünür fakat köy yerlerinin günden güne boşalması, herkesin büyük şehirlere taşınmasından dolayı köyler artık geri kalmış yerlerdir. Oğulları da “dört tane” ağacın başını beklemek istemezler. Onlarda İstanbul'a gidip iş kurmak, çok para kazanmak ister. Babalarının idealini gerçekleştiremezler.

Muhterem Bey ise şehirde yetişmiş biri olmasına rağmen ömrünün son yıllarını kafasını dinleyerek, tabii ve güzel bir ortamda geçirmek ister. Dedesinden kalan konağı yaptıran Muhterem Bey ne kadar arzu etse de köy hayatının iptidai şartlarına alışamaz ve daha ilk günlerden pes edip şehre geri döner.

Mavi Kuş hikayesinde Doktor Yahya kitap hastasıdır, eşinin kitaplarından rahatsız olması sonucu kitaplarını satmış kendisi de evi terk etmiştir. Gönüllü sürgün ile bu kasabaya tayini çıkarmış o günden sonra da bir daha ne kitap almış ne okumuştur.

Öğretmen Murat'ın eşi Neşe ise Anadolu şartlarını bilmediği için eşi ile bu kasabaya gelmeyi kabul etmiştir fakat gelip kasabanın şartlarını görünce burada yaşayıp öğrenci yetiştirme idealinden vazgeçmiştir, hatta eşinden ayrılma pahasına dahi olsa bu kasabadan gidecektir.

Tufandan Önce Bakan Bey tesisin açılışına gelmiştir. Yazar ilk defa gerçek hayatta var olan bir kişiye hikayesinde yer vermiştir. Amerika'dan getirtilen ve tenis meraklısı Bakan Bey yeni hayatından pek de memnun değildir. Anlatıcı “en ünlü şirketlerde çalışmış, mesleğinde yükselmiş, gelir seviyesi artmış ve bir Türk kızı” ile evli Bakan Beyin Türkiye'den gelen teklifi kabul etme sebeplerini kendince izah eder: Ülkeyi cehaletten kurtarma niyetindedir, ona göre ülkenin geri kalmışlığının sebebi köylü olarak kalası kendini geliştirmemesidir. Tufan kopması ile amacına ulaşmayan bakan, Amerika'ya geri dönmüştür. Yazar uzun yıllar yurt dışında kalmış birinin ülkesini sevsen bile artık burada yaşamayacağını bakan şahsı ile göstermiştir.

Chef hikayesinde her biri farklı yana savrulmuş bir aile ile karşılaşırız. Bu çekirdek aile modern zamanın yetiştirdiği gelenekten kopuk, maddi, manevi ve kültürel değerlerden uzak ve hayata dair mefkureleri olmayan kişilerdir. Her birinin aklında dünyada kazanmak istedikleri çeşitli şeyler vardır. Hüseyin Hüsnu bankada müdür olmak ve lüks bir araba almak ister. Arzu eşi ve oğlu tarafından fark edilmek ve sevilme ister. Çalışan ve modern kadını temsil eden Arzu emekli ikramiyesini bile kendi istediği yere harcayamayacak kadar bağımlı bir kişidir, tüm ömrünü eşini ve oğlunu mutlu etmeye adanmış fakat kendi mutlu olamamıştır. Nihayetinde hayatında ilk defa kendi için bir şey yapmış ülkenin güney şehirlerinin birinde lokanta açmıştır. Özgür ise daha çocuk yaşta iken kısa yoldan para kazanma hayalleri kurmuş, çeşitli işler kurmuş, batırılmış bir türlü dikiş tutturamamış birisidir. Kitapta zaten hiçbirinin bir ideali yoktur ve dünya eksenli kurdukları hayatlarında ise belirsizlikler söz konusudur, yazar her biri kara aşamasında, muğlak bir vaziyette bırakmıştır. Modern insanın açmazlarından biri olan ara kalmışlık duygusu ile baş başa kalmışlardır.

Kapıları Açmak kitabında Zehra'nın çocukluk aşkı Cihan sevgisinin hakkını verememiş, Zehra'yı babasından isteme cesaretini gösterememiş kararsız biridir. Zehra tekrar köye döndüğünde onu hala sevdiğini anlayan Cihan yine aynı çekingenlik ile durmuş, ona evlenme teklif edememiş ne kendisi ne Zehra mutlu olabilmıştır.

SONUÇ

Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Ferdî ve Toplumsal Meseleler Karşısında İnsan isimli tezimizde yazarın hikâyelerinde insan olgusunu ele almaya çalıştık. Kutlu eserlerinde insanı birçok yönü ile inceler ve en tabii, en doğal halleri ile tasvir eder. Mustafa Kutlu insana kültürel, politik, dini kimliklerinden ziyade bir şahsiyet olarak bakar. Onunla yapılan bir söyleşide ³ insanı tanımak için acelesinin olmadığını, insanın kolay çözülmeyeceğini, her insanın bir şahsiyet olduğunu ve insanlara zaman tanımak gerektiğini söyler. Bir hikâyeci olarak Kutlu, insanın karmaşık bir yapıya sahip olduğunu, onun birden fazla yönünün, gizli kalmış noktalarının bulunduğunu bilir ve bu sebeple hikâyelerinde konu ettiği insanları çok yönlü anlatmaya çalışır.

Günümüz hikayecilerinin hiç şüphesiz en güçlü isimlerinden biri olan Kutlu geleneksel Türk hikayeciliğinin yapı taşlarını özenle kullanmasına karşın, modern hikayeci hüviyetini bünyesinde barındırmaktadır. Yazma serüvenine başladığında ilk kaleme aldığı eserlerin *Sait Faik'in Hikaye Dünyası* ve *Sabahattin Ali* isimli monografî kitapları olduğunu görürüz. İnceleme amaçlı yazılan bu kitapların onun hikayeciliği kimliği üzerindeki etkileri yadsınamaz. Bireyci kimliği ile tanınan Sait Faik'ten etkilenecek yazdığı *Ortadaki Adam* ve toplumcu olarak nitelendirilen Sabahattin Ali'nin etkilerinin görüldüğü *Gönül İşi* isimli hikaye kitapları yazarın acemilik eserleridir. Nitekim Mustafa Kutlu bunların yeniden yayınlanmasına izin vermemektedir. Bahsedilen iki büyük hikâyecinin etkisi ilk zamanlar görülse bile zamanla Kutlu kendi hikâyeci kimliğine kavuşmuş, kendine özgü bir hikaye dili, üslubu ve tekniği hasılı dünyası kurmuştur.

Hikâyelerini kaleme aldığı zaman olan seksenli yıllarda ülke ciddi sosyal ve siyasal, kültürel değişim süreçlerini yaşadığı için yazarın hikâyelerinde “değişim” temini izlemek mümkündür. “Yazarlık serüvenimden bu güne kadar takip ettiğim en

³ Bireyci Toplumcu İkiliğin Ötesinde Mustafa Kutlu'nun Şahsiyet Dünyası,Söyleşen Hakan Arslanbenzer, Fayrap Dergisi Sayı 25 Syf 1,Mart 2010

önemli tema Türkiye’deki toplumsal değişimdir. Bende bu süreç 1950’li yıllardan itibaren günümüze kadar süregelmiştir. Yani dışarıda olup bitene gözlerimi kapamış değilim. Asıl odak noktam ise insanın içinde yaşadığı maceralar ve kopan fırtınalardır.”⁴ diyen Mustafa Kutlu eserlerinde anlattığı bu değişimden en çok maruz kalan insanı, onun yaşadıklarını ve hissettiklerini yazarak gün yüzüne çıkarmış, bu değişimin insan dünyasında yarattığı etkiye dikkat çekmeye çalışmıştır. Kutlu’nun hikayelerinde rastladığımız zengin şahıs dünyasının yaşadığı bu değişim sürecinin sebepleri ve sonuçları da hiç şüphesiz çok yönlü olacaktır, biz de bu değişimin insan üzerindeki etkilerinin temelinde yatan sebeplere ışık tutmaya, değişen ve yabancılaşan insan ile değişmeyen insanın dayandığı, güvendiği saikleri incelemeye çalıştık.

Mustafa Kutlu’nun hikayelerindeki şahıs dünyası geniş bir yelpazeden teşekkül ettiği için onun eserlerindeki insan ögesini incelerken bir takım kısıtlamalara gitmek mecburiyetinde kaldık. Toplumsal konumuna göre insanları tasnif ederek, o sınıfa ait insanların benzer ve farklı özelliklerini ortaya koyduk.

Her ne kadar yazarın yapmak istediği, şahısları tek tek ele almaksa da anlattığı kahramanların mesleki ve sosyal konumlarının aynı oluşu benzer tavır sergilemelerine neden olmaktadır. Eserlerinde karşımıza çıkan kişilerin okuyucuyu şaşırtmadığı, okuyucunun beklentisi doğrultusunda davrandığını görmekteyiz. Kutlu hikâyelerinde hem ideal bir tipi/ kişiyi, hem de bozulmuş, asıl gayesinden uzaklaşmış kişiyi anlatır. Türkiye’nin toplumsal değişimini ele alan yazar, hikâyelerini kurgularken bu değişimi yaşayan kişilerin içinde buldukları şartları da göz önünde bulundurur. *Yokuşa Akan Sular* kitabında köyden kentte çalışmak için gelen Bican ve Seydali’nin yaşadığı değişimi anlatırken özünden kopan, zamanla kalabalıkların arasına katılan, şehir insanına eklenen Bican’ın kim vurduya gidişini okuruz. Aynı değişim rüzgârına, modern hayatın diktesine maruz kalan Seydali’nin köklerine bağlı kalışını, ilk gün ki dini hassasiyetlerini son güne kadar muhafaza edişini de görürüz. Seydali şehirde yaşamasına rağmen hala lastik ayakkabı giymektedir, fakat

⁴ Mustafa Kutlu ile Öykücülüğü Üzerine,Söyleşen İlyas Dirin,Hece Dergisi, Sayı 109,Syf 117,Eylül-Ekim 1999

ayakkabısı kalabalık içinde sürüklenir gider. Yazar, özünü koruyan bireyin yanında bir duruş sergilese de o da bilmektedir ki kalabalığın, çoğunluğun sözü geçecek yaygın ve baskın olan hayat tarzı hakim olacaktır, tıpkı lastik ayakkabının kalabalığın içinde kaybolup gittiği gibi.

Toplumda görülen modernizimin ve kapitalizmin öğretileri her kurum ve kuruluşu etkisi altına almıştır. Hatta bu öğretilere uzak kalması gereken dini mekanizmalar bile bu akımlardan etkilenmiştir. Tasavvufun özünden kopuşunun anlatıldığı *Sır*'da amacından uzaklaşmış, içi boşalmış, artık gelenek haline gelmiş bir tasavvuf anlayışının (değişen müritler)yanında, aslını muhafaza eden bir müridin de bulunması yazarın bize gösterdiği doğru ve yanlış tavırların birer örneği niteliğindedir.

Mustafa Kutlu'da kişilerin mesleki bazı özellikleri asla değişmez. Mesela alt sınıfa, işçi sınıfına ait insanlar daima iyiliğe meyyal iken, üst sınıfa, okumuş yazmış sınıfa ve zengin sınıfa ait kişiler değişime, yabancılaşmaya yatkın kişiler olarak karşımıza çıkar. Yazarın hikayelerinde bankacılar, gazeteciler, siyasetçiler ve zenginler modern hayat tarzını benimsemiş, şehre entegre olmuş, kasabanın ve köyün tabi güzelliğinden habersiz, para kazanma hırsı ile dolu, şişman ve Mercedes arabaya binen asıl gayesinden uzak kişiler olarak ele alınır.

Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde yabancılaşmış olarak ele alınan bu insan tiplerinin ortak özellikleri; paraya düşkün ve şişman olmalarıdır. Yazar onları daha fazla kötü yapmaz, onun kahramanlarında mutlak kötü bir insan yoktur, hatta her insanın özünde iyi olduğunu ve günün birinde içindeki bu iyi yanı ortaya çıkarabileceğini düşünür.

Çeşitli meslek gruplarına ait insanların fitratlarına/ yaratılışlarına uygun bir hayat yaşamaları ve yabancılaşmamaları için çözümü alt tabakada görür. Alt tabaka insanların yabancılaşmamaya karşı ortaya koydukları iradeyi, üst tabakadaki insanlar da ortaya koyarsa problem çözülecektir.

Tanzimatın ilanı ile ülke her alanda bir değişime uğramıştır. Batıdan gelen hayat tarzı, bir hayli maddiyatçı idi buna mukabil hayatları manevi dinamiklerle örülü doğu kültürü bu maddi rüzgara hazır değildi. Bir anda kendilerini hiç bilmedikleri bir kültürün içinde bulan insan “korkulu, şaşkın ve yabancıdır”. İnsan tabiatı itibariyle bir şeylere dayanma ve inanma ihtiyacı duyar, kişinin gelenekleri, dini inanışları, tarihsel bağları onun bu ihtiyacını karşılamaktadır. Modern yaşamın insan hayatlarını büsbütün etkisi altına alması sonucu insan köklerinden koparılmış sadece maddeden ibaret bir varlık haline gelmiştir ve kendini bir boşluğun tam ortasında bulmuştur. Mustafa Kutlu’nun hikâyelerinde dikkat çekmek istediği husus, bu boşluğun sebepleridir. İnsanın özüne yabancılaşmasına neden olan değişimleri “Yabancılaşma” bölümünde; “Modern Hayatın Diktesi”, “Para Kazanma İsteği” ve “Gelenekten Kopuş” alt başlıkları ile inceledik.

Yaklaşık iki yüzyılı aşkın bir süre önemli değişimler geçiren Türk toplumu şehirleşme ve sanayileşme alanında ciddi atılımlar yapmıştır. Bu değişimlerden en çok etkilenen kesim köyden kentte para kazanmak amacıyla gelen insanlardır. Kendilerini hayatlarında hiç görmedikleri, bilmedikleri bir dünyanın içinde bulan insanlar duygusal açmazlara hatta travmalara sürüklenmişlerdir. Yazarın *Yokuşa Akan Sular* kitabında köy ve kent hayatının detaylı bir mukayesesini bulan okuyucu yaşanan değişimin boyutları karşısında adeta irkilir. Köy hayatının olumlu tasvirleri ile başlayan kitap daha sonra kent yaşamın “modern” yüzünün arkasındaki sun’iliğine dikkat çeker. Köy hayatında her şey doğallığı ile insana sunulurken, şehirde ki sudan, yiyeceklere, havaya kadar tüm her şey tabiatından uzaklaşmış, bozulmuş bir şekilde insan hayatını tehdit etmektedir.

Şehirlerin doğal silüetini bozan fabrikalar, ağzını açmış bir kurt gibi insanın sağlığını tehdit etmektedir. Cevher Bican’ın fabrikaya geldiği ilk gün gördüğü kulağının yarısı kesilmiş, tüyleri dökülmüş kedi Bican’ı korkutur. “Aslımızı yitirmezsek iyidir. İyidir ya mümkün müdür? diye sormasına neden olmuştur.

Ağır çalışma şartlarında mesai yapan insanların gecesi gündüzü kalmamıştır. Artık ne akrabasının düğününe ne sabah namazında camiye gidecek vakti ve gücü

yoktur. Mustafa Kutlu insanın sağlığının bozulmasına neden olan, kişinin insanî yönlerini temsil eden manevi duygularının üzerinin örtülmesine zamanla bu duyguların kaybolmasına neden olan modern hayat şartlarını eleştirmektedir. Yazara göre Şehirde yaşam zor, acımasızdır, Şehir, para kazanmak için insanların birbirinin önüne geçtiği, insanî bağların zayıfladığı yerler iken köy yerleri ise “ kuş uçmaz kervan geçmez”, geri kalmış, artık miadını doldurmuş mekân olarak tasvir edilmektedir. Buna mukabil kasaba ideal bir yaşam alanıdır.

Modern hayatta kadının da sosyal yaşantısının değiştiğini annelik kimliğinin yanına çalışan kadın kimliğinin eklendiğini söyleyen yazar, erkeğe seslenerek çocuğunu başkalarının büyüteceğini, yemeğini başkalarının pişireceğini ve dışarıda bir hayli yorgun düşmüş gelen karısının kemiklerinin sızlayacağını söyler. Fakat sen bunlara aldırma der. Taksitle al evini, taksitle döşe, taksitle yaşa.”(Kutlu 1979: 9) Kadının yaşadığı “modern” hayatın sonuçlarını ortaya koyan yazar, kapitalizmle gelen “tüketme” ihtiyacına, “alma içgüdüüne” her Şeyi taksit olmuş insana dikkat çeker.

Kişinin, yaratılışına muhalif hareket ederek yabancılaşmasına en büyük sebep para kazanma hırısı, kısa yoldan zengin olma emelidir. Fakir ile zengin ekonomik düzeyi hiçbir zaman diliminde bu kadar açılmamıştır. Zengin o kadar zengindir ki *Sır*’daki Efendi. Hazretleri Şehirdeki tekkeyi görüncü “ Yahu siz bu kadar parayı helalinden nasıl ve ne yoldan kazandınız? diyerek Őařkınlıđını gizleyememiştir.

Zengin olmak için aşkından vazgeçen Engin para kazanmayı, iyi bir hayat yaşamayı, lüks arabalara binmeyi isteyen birisidir. Süheyla Engin’in kendisini terk ettiğini öğrendikten sonra varlığını sorgular ve dünyasını değiştirir. Çalışma hayatından namaz kılacak yer olmadığı için vazgeçen Süheyla, kapanmış, dini sohbetlere katılan, dini hassasiyetleri olan birisi haline gelmiştir. Engin ile karşılaştıklarında Engin bir beyaz eşyacının önündedir. Süheyla Engin’i gördüğünde vitrindeki diğer objelere benzetir. Nitekim Engin sevgisini, geçmişini dünya malı için feda etmiştir, böylelikle o da “dünyalık” olmuştur.

Yabancılaşmanın bir başka çeşidi olan kültürel yabancılaşma ise gelenekten koparak gerçekteşmektedir.

“Geçmişini yıkmak bize nasıl bir gelecek müjdelemektedir?”

Geçmişini kendimiz mi, kendi kararımız mı yıktırıyor? Değişme ve yenileşme nedir, hangi yönde doğrudur? Yıkıcılık kınanır, yapıcılık yüceltilir; yeni, eskiyi her zaman yener. Peki sabit kalan nedir? Sabit kalması gereken nedir? Bize kök olan, bizi durduğumuz yerde durduran; yürüdüğümüz yerde yürüten nedir? İşte bunlar su üzerine yazılan yazılar gibi gelir geçer. Hiçbir yerde tutunamayız, kendimiz olamayız, sadece tâbi oluruz.”(Kutlu 1999: 13) Batı kaynaklı değişim kişinin tarihî, dinî, kültürel geçmişini hiçe sayarak her insanın tek bir kültürü yaşamasını salık verir. Her insanın yaratılış itibarıyla tek ve eşsiz olduğunu düşünürsek ortak bir kültüre göre hareket etmek insanı mutlu etmez hele ki bu kültür insanı yaratılışına yabancılaştırıp ruhunu tatmin etmiyorsa mutlu etmesi imkânsız gibidir.

Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde yabancılaşan insanlar olduğu gibi tüm hayatı boyunca varlığını anlamlı kılabilmek için mücadele eden kişiler de vardır. Yazarın hikâyelerinde yabancılaşmaya meydan okuyan kendi kimliğini muhafaza etmek için çaba sarf eden insanların ortak özelliklerini şu şekilde tespit ettik: tasavvuf ile ilgilenme, tabiat ile iç içe olma, toprak ve bitki ile meşgul olma ve elindekine kanaat etme varlığını anlamlı kılma çalışan insanların temel özellikleridir. İnsana varlığının mahiyetini, bu dünyaya geliş gayesi öğretmeyi amaçlayan tasavvuf, yüzyıllardır insana Allah'a kulluk vazifesini yaparken ışık tutmuştur ve tutmaya devam etmektedir. Son yıllarda her şeyin içi boşalmış, asıl hüviyeti kaybetmiştir bu değişimden tasavvufta nasibini almıştır. Kutlu'nun hikâyelerinde tasavvufun öğretilerine ters hayatlar süren müritler olduğu gibi Efendisini rüyasında görüp onun memleketten su istemesi ile yollara düşen safî mürit de vardır. Onun bu temiz kalpli hali insanları, yollardaki ağaçları, börtü böceği her şeyi etkiler.

Tasavvuf ile kendini, özünü bulan bir başka isim Süheyla'dır. Sıkıntılı zamanlarında annesinden Kuran okumasını isteyen Süheyla, duyduğu ezan sesi ile kurtuluşun Allah yolunda yürümek olduğunu anlar. Süheyla Allah'a kul olmanın gereklerini eksiksiz yapmaya çalışır. Başını örten, uzun ve bol manto giyen Süheyla arkadaşının “ne oldu sana” demesi ile “Müslüman” oldum cevabını verir. Müslümanlığı tam manası ile yaşama çabası Süheyla'yı tatmin eder.

Mustafa Kutlu'nun neredeyse her hikâyesinde tabiat, toprak, çiçekler ve kuşlar kurguya önemli etkileri olan unsurlar olarak yer alır. Kutlu söyleyeceği pek çok şeyi tabiatın dili ile ifade eder. Ona göre hayatın karmaşasından kurtulmanın tek yolu tabiat ile içi içe olmak ve böylece varlığın özündeki hakikate yabancılaşmamaktır. *Beyhude Ömrüm*'ün Yadigar'ı yaşadığı çorak yeri yeşillendirmek ister ve Islak Kaya'nın altından su çıkarır. Tüm ömrünü bahçe kurmaya adanmış Yadigar, amacına ulaşmış, içinde envai çeşit meyve ağacının olduğu dillere destan bir bahçe kurmuştur.

Amerika'da doktorasını tamamlayıp ülkesine dönen Ömer Faruk ülkenin gidişatından, haberlerden, ekonomideki dalgalanmalardan, üniversitelerin halinden etkilenmektedir. Duyduğu her olumsuz hadise karşısında derinden etkilenen Ömer Faruk'un bacağı üzüntüsünden dolayı sızlamaktadır. Bacağının sızlamasına bir türlü çare bulamayan Ömer Faruk babasının çiftliğine gitmeye karar verir. Orada yediği mis kokulu çileğin verdiği ilhamla çiftlikte kalıp organik tarım yapamaya karar verir. O gece ahşap kokulu odada misler gibi bir uyku çekip, bülbül sesi ile uyanan Ömer Faruk'un bacağındaki sızlama kesilir. Toprakla uğraşmanın, insanın özüne döndürdüğünü, insanın maddi manevi hastalıklarını giderdiğini salık veren yazar, öykülerinde tabiat için yaptığı çağrıyla aslında insana kendi özüne dönmesi yönünde bir çağrıda bulunmaktadır.

Kutlu'ya göre tabiat ile meşgul olan insan tıpkı *Menekşeli Mektup*'un postacısı gibi naif, ince fikirli, kimseyi kıramayan nazik insanlardır.

Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde yabancılaşmamış, özünü unutmamış kişiler az ya da çok tabiat ve toprak ile hemhal olurlar. Bu bazen hayatını bir bahçeye adanmak bazen kafeste bir kuş beslemek ya da saksıda çiçek yetiştirmek şeklinde olur. Geleneğe yakın kişilerin özellikleri arasında mutlaka tabiat ve toprak ile meşgulliyet vardır. Şehir hayatında her daim toprağa ulaşamayanlar saksıdaki çiçek ile bu özlemlerini giderirler.

Yabancılaşmanın bir başka vesilesi ise kanaat etmektir. Kapitalizm ile birlikte her şeyin yenisinin makbul olduğu, yeni gelince eskinin bir kenara itildiği devirde bu kısır döngüye son vermenin tek yolu kanaat etmektir. *Huzursuz Bacak* ta ki akademisyen Ömer Faruk "Tüketim Ekonomisi"ne mukabil "Kanaat Ekonomisi" kitabı yazacak ve modern insanın problemine çözüm üretecektir.

Son bölümde ise Kutlu'nun hikâyelerinde belirli hedef ve gayeleri olan idealist insanlar ve idealizmlerinden çeşitli sebeplerle vazgeçen insanları inceledik.

Mustafa Kutlu hikâyelerinde yabancılaşmanın modernite ile gerçekleştiğini söyler. Varlığını anlamlı kılmamanın geleneğe bağlı olma, tabii bir yaşam sürme ile olacağını söyler. Kutlu, insanın var oluş gerekçelerini İslam inancının insan için çizdiği ana çerçeve içinde konumlandırır. Buna göre insan Yaratıcı'nın kendisi için çizdiği çerçevede kaldıkça, haddi aşmadıkça mutlu olacak aksi takdirde hayata mağlup olacaktır.

KAYNAKÇA

AKBAŞ, A. Vahap: “Mustafa Kutlu ile Hikayemiz Üzerine Bir Konuşma” *Yeni Devir*, 25 Temmuz 1981.

AKÇAOĞLU, İcabi: “Derdini Hikayeci Anlat”, *Atlılar*, Sayı 3, Mayıs- Haziran 2000.

AKSOY, Ömer Asım: *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, İnkilâp Kitabevi, İstanbul 1988.

AKTAŞ, Cihan: “Mustafa Kutlu Ya Da İyimsenlikte Direnen Hikâyelerin Yazarı,” *Mustafa Kutlu Kitabı*, Nehir Yayınları, İstanbul 2001.

AKTAŞ, Şerif: “Hikâyeciliğimizde Yeni Bir Tarz: Yoksulluk İçimizde”, *Türk Edebiyatı*, Sayı 124, Şubat 1984.

AKTAŞ, Şerif: *Edebiyatta Üslûp ve Problemleri*, Ankara 1986.

AKTAŞ, Şerif: *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Ankara 2000.

ALPTEKİN, Ali Berat: *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*, Akçağ Kitabevi, Ankara 1997.

ALPTEKİN, Ali Berat; (1997), *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*

ALPTEKİN, Ali Berat; (2002), *Taşeli Masalları*

ALVER, Köksal: “Ya Tahammül Ya Sefer: Kırılğan Fay Üzerinde Zor Tercih”, *Mustafa Kutlu Kitabı*, Nehir Yayınları, İstanbul 2001.

ARISOY, M.Sunullah; (t.y), *Türk Halk Şiiri Antolojisi*.

ARMAĞAN, Mustafa: *Gelenek*, Ağaç Yay, İstanbul 1992.

AY, Mehmet: “Değişim Duraklarında Mustafa Kutlu”, *Aylık Dergi*, Şubat- Mart-Nisan, 1984.

AYKUT, Kemal, ÖZCAN, Nusret: “Mustafa Kutlu Kitabı”, *Nehir Yayınları*, İstanbul, Aralık 2001.

AYVAZOĞLU BEŞİR: “Yoksulluk İçimizde”, *Milli Eğitim ve Kültür*, Sayı 13, Ocak 1982.

AYVAZOĞLU, Beşir: *Defterimde Kırk Suret*, İstanbul 1999.

BAŞKAL, Mungan Ayşe: *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Kadın*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat 2010.

BOLAT, Betül: *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerindeki Halk Edebiyatı ve Halk Bilimi Unsurlarının İncelenmesi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.

CHITTICK, William: *Var olmanın Boyutları*. İnsan Yayınları 1997.

ÇETİN, Mehmet: “Yoksulluk İçimizde Üstüne Mustafa Kutlu ile Konuşma” ,

ÇETİN, Mehmet: “Yoksulluk İçimizde Üzerine Mustafa Kutlu İle Konuşma,” *Yönelişler*, Sayı 3, Haziran 1981.

ÇOKUM, Sevinç: “Cevher Bican Niye Değişti?”, *Türk Edebiyatı*, Sayı 77, Mart 1980.

ÇOKUM, Sevinç: Cevher Bican Niye Değişti ?, *Türk Edebiyatı*, Sayı 77.

ÇOŞKUN, Sezai: “Mustafa Kutlu'nun Hikâyeciliği Mavi Kuş'un Sırrı”, *Yağmur Dergisi*, İstanbul, Sayı: 26 (2005), Ocak - Şubat – Mart

DİNÇER, Şevkiye, “Mustafa Kutlu’nun Hikayeleri ve Hikayeciliği”,Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne, Mart 1999.

DİRİN, İlyas: “Mustafa Kutlu ile Öykücülüğü Üzerine”, *Hece*, Sayı 33-34,

DİRİN, İlyas: “Yazdıklarım Bir Yakarışın Politikasıdır.” *Zaman*, 31 Ağustos

DOĞAN, D. Mehmet: *Kutlu Kitabı*, Aralık 2001.

EAGLETON, Terry: *Edebiyat Kuramı*, Ayrıntı Yayınları 1990.

ECO, Umberto: *Yorum ve Aşırı Yorum*, Can Yayınları 1997.

ENGİNÜN,İnci:*Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergah Yayınları

EROĞLU, Ebubekir: “Bir Yazar Türü”, *Yönelişler*, Aralık 1984, Sayı 33-36

FORMM,Erich: *Marks 'in İnsan Anlayışı*, Çev:Kaan Ökten, Arıtan yay,İstanbul 1992.

GIDDENS, Anthony:*Modernliğin sonuçları*,Ayrıntı Yayınları 1994.

GÖKA, Erol: *Varoluşun Psikiyatrisi*,Vadi Yay 1997.

GÜRPINAR, Erhan, Mustafa Kutlu'nun hikayelerinin incelenmesi Muğla Üniversitesi

Hece Dergisi, Soruşturma, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, Sayı 46-47, Ekim

İBRAHİMHAKKIOĞLU, Belkıs:“Mustafa Kutlu ile Mülakat”, *Türk Edebiyatı*,

İslam Ansiklopedisi, c.5, İst. 1977.

KABAHASANOĞLU, Vahap: “Yoksulluk İçimizde”, *Türk Edebiyatı*, Sayı 169.

KABAKLI, Belkıs: “Ya Tahammül Ya Sefer Bize Has Bir Hikaye Türü Geliştirme Çabasının Ürünüdür”, *Türk Edebiyatı*, Sayı 122, Aralık 1983.

KAHRAMAN, Alim, “Yoksulluk İçimizde’ye İçten Bir Bakış”, *Mavera*, Sayı 63.

KAHRAMAN, Alim: Hikaye Özel Sayısı, *Mavera*, Sayı 46, Eylül 1980.

KAPLAN, Mehmet: “Yokuşa Akan Sular”, *Hisar*, Sayı 266, Ocak 1980.

KAPLAN, Mehmet: *Hikaye Tahlilleri*, İst.,1992.

KAPLAN, Yaşar: “Bir Öyküye Başlık Atmak”, *Aylık Dergi*, Sayı 66-67-68,1984.

KAPLAN, Yaşar: “Mustafa Kutlu ile Söyleşi”, *Aylık Dergi*, Sayı 63-64-65, 1984.

KAPLAN,Mehmet: “Ya Tahammül Ya Sefer”, *Türk Edebiyatı*, Sayı 125, Mart 1984.

KAPLAN,Mehmet: *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*, İst.,1976.

KARABIYIK BARBAROSOĞLU: Fatma, “Mustafa Kutlu ile Tenkit Üzerine”, *Türk Edebiyatı*, sayı 224, Haziran 1992 156.

KAVRUK, Hasan: *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikayeler*, MEB Yayınları, 1998

KEKEÇ, Ahmet: “Ya Tahammül Ya Sefer ve Trajik Olan”, *Aylık Dergi*, Şubat-Mart- Nisan, Sayı 63-64-65, 1984.

KOÇ, Ömer, “Mustafa Kutlu’nun Hikayelerinde Deyimler”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, Ağustos 2003.

KUDRET, Cevdet: *Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman*, İnkılap Kitabevi, 5.baskı, İstanbul, 1987.

KÜÇÜKYILMAZ, M. Mücahit Söyleşi: Mustafa Kutlu, “Allah Varsa Trajedi Yoktur”, *Anlayış*, Ağustos, Sayı: 27, (2005) Sayfa: 36–40.

LEKESİZ, Ömer, “Sır”, *Hece*, Sayı 33-34, 1999

LEKESİZ, Ömer: “Beyhude Ömrüm Üzerine”, *Yeni Şafak*, 8 Kasım 2001

LEKESİZ, Ömer: Öykü İzleri, *Hece Yayınları*, Ankara.,2000

LEKESİZ, Ömer: *Şirazedden Şirazeye*, Timaş Yayınları, İstanbul,1997

LEKESİZ, Ömer: *Yeni Türk Edebiyatında Öykü*,Cilt4,İstanbul, Ocak 2001

Lisans Tezi, Van,1995.

MARAŞ, Mehmet Atilla: “Yoksulluk İçimizde”, *Yeni Devir*, 11 Temmuz 1981

Mart 1980.

MERTER, İzzet: “Cevher Bican Nereli?”, *Aylık Dergi*, Şubat- Mart- Nisan, 1984

ORHAN, Selçuk: “Uzun Hikaye’de Mülkiyet Politikası”, *Atıllar*, Sayı 3, Mayıs- Haziran 1981

ÖNERTOY, Olcay: *Cumhuriyet Dönemi Türk Roman ve Öyküsü*,Türkiye İş Bankası Yayınları,Ankara,1984

ÖZDEMİR, Emin: *Yazınsal Türler*, Bilgi Yayınevi

ÖZDENÖREN, Rasim: *Ruhun Malzemeleri*, Risale Yay, İstanbul 1986.

PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali; *Türk Atasözleri Sözlüğü*, Ankara, 1995.

PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali; *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, 2. Baskı, Ankara 1998.

SAKAOĞLU, Saim: *Masal Araştırmaları*.1999.

SAY, Ömer: “1960-1980 Arası Türk Hikayeciliğinde Yabancılaşma Kavramı”,
Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans
Tezi, Van,1995

SOLDAN, Uğur: “Mustafa Kutlu’nun Uzun Hikayesi”, *Türk Edebiyatı*, Sayı 322,
Ağustos 2000

SU, Hüseyin, “Hayatın Füsün ve Şiirinin Öyküleri”, Hece, sayı 33-34,1999 Şubat 1982.

TANE, Vahit, “Mustafa Kutlu’nun Hikayelerinde Dil ve Üslûp”,Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 1993

TAYLOR, Charles:*Moderliğin Sıkıntıları* ,Ayrıntı Yay 1995.

TEKŞEN, Adnan: Mustafa Kutlu ile Mülakat, *Zaman*, 26 Temmuz 1987.

TEKŞEN,Adna: “Kentlileşme Olgusu”,*Yönelişler*,Sayı 3, Haziran 1981 157.

TEZCAN,Mahmut: *Toplumsal ve Kültürel Değişim*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yay, Ankara 1991.

TOLAN, Barlas: *Çağdaş Toplumun Bunalımı Anomi Ve Yabancılaşma*, A.i.t.i. Yay, Ankara 1981.

TOPÇU, Nurettin: *Var Olmak*, Dergah Yay 1999.

TOSUN, Necip: “Şark Hikayelerinde Sembolik Anlatım”, *Hece*, Sayı 31, Temmuz 1999.

TOSUN, Necip: *Türk Öykücülüğünde Mustafa Kutlu*, Dergah Yayınları, İstanbul, Ekim 2004.

TOURİNE,Alain: *Moderliğin Eleştisi*, Yapı kredi Yay 2000.

TUNÇAY,Mete(çev): *Marxist Düşünce Sözlüğü*, İletişim Yay,1991.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler/İsimler/Eserler/Terimler, İstanbul,1981.

UÇMAN, Abdullah: “Ya Tahammül Ya Sefer’i Okurken”, *Yönelişler*, Sayı 33, 1984

WAGNER, Peter: *Moderliğin Sosyolojisi* ,Sarmal Yay 1996.

YAZICI, İlbilge Hatun, “Mustafa Kutlu’nun Hayatı, Hikayelerinin Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi”,Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2002.

KENDİ KİTAPLARI

KUTLU, Mustafa : *Ya Tahammül Ya Sefer*, Dergâh Yayınları, 3.b. İstanbul.

KUTLU, Mustafa : *Yokuşa Akan Sular*, Dergâh Yayınları, 3.b, İstanbul.

KUTLU, Mustafa : *Yoksulluk İçimizde*, Dergâh Yayınları, 3.b, İstanbul

KUTLU, Mustafa : *Bu Böyledir*, Dergâh Yayınları,6.b. İstanbul.

KUTLU, Mustafa : *Sır*, Dergah Yayınları, 6. b. İstanbul.

KUTLU, Mustafa : *Beyhude Ömrüm*, Dergâh Yayınları, 3.b İstanbul.

KUTLU, Mustafa : *Rüzgârlı Pazar*, Dergâh Yayınları,2.b. İstanbul.

KUTLU, Mustafa : *Chef*, Dergah Yayınları, 2.b, İstanbul.

KUTLU, Mustafa : *Uzun Hikâye*, Dergah Yayınları, 12.b. İstanbul.

KUTLU, Mustafa : *Hüzün Ve Tesadüf*, Dergah Yayınları,4.b. İstanbul.

KUTLU, Mustafa : *Mavi Kuş*, Dergah Yayınları, 7. b. İstanbul.

KUTLU, Mustafa : *Tufandan Önce*, Dergah Yayınları, 6. b. İstanbul.

KUTLU, Mustafa : *Menekşeli Mektup*, Dergâh Yayınları, 2.b. İstanbul.

KUTLU, Mustafa : *Kapıları Açmak*, Dergah Yayınları, 1.b. İstanbul.

KUTLU, Mustafa : *Huzursuz Bacak*, Dergah Yayınları, 4.b. İstanbul.

KUTLU, Mustafa : *Tahir Sami Bey’in Özel Hayatı*, Dergah Yayınları, 3.b.,İstanbul.

KUTLU, Mustafa : *Zafer Yahut Hiç*, Dergah Yayınları, İstanbul.